Mircea Dinutz

ÎN DANSUL NEBUN AL STRĂLUCIRILOR VREMELNICE

Oare chiar ne mai pasă de valorile noastre?! Și, în general, mai avem conștiința că aparținem unei dimensiuni axiologice, unui sistem coerent de valori, că venim de undeva și că putem distinge – măcar – valoarea de nonvaloare?! Respirăm toxine, cu sau fără voia noastră, de cum ne trezim și deschidem aparatele de radio sau televizoarele, răsfoim presa cotidiană, ferească Dumnezeu să o mai și aprofundăm!! Nu prea știm ce lungime au picioarele Minciunii (de n-o fi vreun top-model), dar știm că ea se lasă bine digerată de presă (scrisă sau audio-vizuală)… Așa de bine că, uneori, cu greu o mai poți deosebi de adevăr!

Nociv-(ă) cu adevărat, de-a dreptul nimicitor-(oare) nu este minciuna pe care o condamnăm cu toții, „*uniți în cuget și-n simțiri*", ci adevărul amestecat cu minciuna până la indistincție, într-un melanj aromitor și adormitor pentru cei mai mulți, neliniștitor sau chiar dezgustător pentru un număr din ce în ce mai restrâns dintre semenii noștri. Intelectualul adevărat, bine calibrat, a ajuns o insulă înconjurată de singurătate și, mai ales, agresată de valorile amenințătoare ale stupidității, abjecției și vulgarității, asociate unui înfricoșător vid sufletesc și moral (cum altfel?), ceea ce e mult mai grav decât *incompetența generalizată* despre care vorbea Augustin Buzura în editorialul său din „Cultura" (nr.37/18 septembrie 2008) și care poate fi mai mult o *,,promisiune"* decât o realitate curentă. Vreau, pur și simplu, să spun că sunt un optimist: se poate și mult mai rău.

Ne orbesc luminile Occidentului și, ca în atâtea alte rânduri, nu întotdeauna luăm ceea ce ne trebuie, ceea ce ne-ar întregi cu adevărat ființa (europeană, de ce nu?) și se „*altoiește''* optim pe alcătuirea noastră etnică și spirituală. Ignorarea, mai grav chiar, terfelirea specificului etnic, atrofierea sentimentului patriotic (cu deosebire, la promoțiile născute după 1989),diluarea progresivă a valorilor tradiționale nu pot avea drept efect-(e) decât vidarea de spirit, îngenuncherea demnității naționale.

„*Homo novus*" nu mai are repere morale stabile, nu mai crede cu adevărat decât în prosperitatea materială, se delectează la televizor cu jalnicele caricaturi ale umorului românesc, cu *show-uri* la limita de jos a decenței și justificate pretenții de capodopere ale prostului gust.

Ce face școala în atari condiții? Nu mare lucru, în ciuda reformei declarate și susținute pe toate vocile de aproape două decenii. Dă informații, asta e adevărat. Unele – să recunoaștem – cu desăvârșire inutile, chiar dacă – sau mai ales – le raportăm la realitatea socială. Abundă în informații, instruiește, dar într-o măsură mult mai modestă școala formează… caractere! Dintr-o extremă am căzut în cealaltă: formăm niște tineri „perfect adaptabili" lumii în care trăim, superficiali, zgomotoși, teribili și teribiliști, competitivi și responsabili (de binele personal), încrezători în puterile lor (cu o cotă minimă recunoscută hazardului), cu punțile retezate spre trecut, tradiție și transcendență, nu de puține ori irascibili și pleziriști .

Nu toți, e adevărat. Ar fi mult prea trist. Celor mai mulți (însă) le lipsește dimensiunea estetică, simțul valorilor autentice, exercițiul moral superior. Mă îndoiesc a fi numai vina lor. Unde s-ar putea forma altfel, când sunt bombardați, ritmic și necruțător, de kitschuri, înconjurați de impostură, atrași de luminile înșelătoare ale unei lumi ce-și arată ostentativ nurii, proiectând imaginea unui „paradis" întors pe dos!

Cui convine amestecul, la fel de indigerabil, între valoare și nonvaloare? Toți, mai bine zis toți cei care au posibilități materiale și doresc acest lucru, pot deveni studenți, licențiați, masteranzi, ba chiar și doctori, de ce nu? Realitatea e mai năucitoare decât orice imaginație: cu sau fără potențe intelectuale, cu sau fără diligență în pregătirea de specialitate, cu sau fără o motivație civică și morală, *oricine poate deveni orice!* «*Toți avem o diplomă (ba chiar mai multe), deci suntem egali*». ***Până nu*** vom scăpa de această mistică a cartoanelor acumulate, într-un sistem corupt și vulnerabil ca al nostru, nu are cum să fie bine!

Desființarea concursurilor, a competițiilor oneste care să cearnă – din start – valorile de nonvalori, în multe dintre facultățile din țară, va avea efecte catastrofice, pe termen lung, pentru România. Cui convine această situație? Mă tem că e o interogație ce-și conține răspunsul.

Ce (mai) poate face cultura? Ar avea sorți de izbândă dacă am putea delimita corect granițele între cultura majoră, cultura minoră și subcultură. Am cunoscut mulți oameni, ce nu-și atribuie neapărat calitatea de intelectual (iată un concept niciodată lămurit pe deplin), dar care resping, în virtutea bunului simț, manelele și, în general, muzica hibridată monstruos (lăutărească, folclorică, orientală). Nu sunt (însă) capabili să-și motiveze opțiunile, consecință a unei intuiții arbitrare, fără acces la sensul spiritual prezent în forma operei de artă (în accepție hegeliană).

Ce (mai) poate face cultura în condițiile în care cel puțin 80 la sută din producția editorială curentă (mă refer strict la literatură) este mediocră, sub-mediocră și sub… orice critică? Scriitorii se citesc între ei, criticii citesc ce apucă sau după cum bat interesele, iar cititorii de calitate

se împuținează pe zi ce trece, revistele de profil cultural abia supraviețuiesc, în timp ce bietul scriitor (presupunând că e unul adevărat) este fericit că-și scoate cărțile, darmite să aibă oarece profit de pe urma lor! Asta ar fi culmea…

Ce (mai) poate face cultura atunci când fariseii, farsorii, idolii falși, protagoniștii rasați ai imbecilității fudule, acoperă abuziv ecranele televizoarelor, ne infestează urechile cu discursurile lor îngăilate, când nu mai e nici loc, nici timp decât pentru bani, valori materiale, pentru Adrian Copilul Minune, Daniela Gyorfi și frații Becali?

Recunosc, sunt un îndrăgostit al spectacolului sportiv (de calitate), dar n-aș spune același lucru despre actori, întru totul dezagreabili dincolo de strălucirile vremelnice ale rampei. Cu ceva ani în urmă, două mari campioane ale atletismului se porcăiau în fața camerelor de luat vederi, punându-se în ipostaze jalnice ce umbreau meritele lor incontestabile în plan sportiv. Ca să nu mai vorbim de modul suburban, în afara unei minime morale, în care se încontrează jucătorii, antrenorii și conducătorii de cluburi din fotbalul românesc. Orbiți de câștigul bănesc, lipsiți de un elementar fair-play, în ciuda declarațiilor răsunătoare, de ce ne-am mira?! Cel mai adesea, întâlnim un vocabular primitiv, o gândire săracă și o eminentă lipsă de caracter – aproape o regulă!

N-am să înțeleg niciodată de ce ghetele, tricoul sau șortul unui fotbalist valorează – într-un spectacol regizat cu surle și trâmbițe – zeci de mii de dolari.

N-am auzit și nici nu pot să-mi imaginez ceva similar în cazul unui mare om de știință, muzician, scriitor sau plastician. Tot așa cum n-am să înțeleg niciodată cum poți să declari – cu iresponsabilitate – un jucător de fotbal (important, fără îndoială) *geniu și genial*, să-și amintești cu pioșenie, cel puțin o dată pe an, de moartea unui alt mare fotbalist (Dobrin, nimic rău în asta), în timp ce mari oameni de spirit să alunece irevocabil în uitare la câteva zile după dispariția lui fizică. Oare chiar ne mai pasă de valorile noastre culturale? Sau *kitschul* s-a întronat pustiitor anunțând moartea spiritului?

D.R. Popescu

DON QUIJOTE N-A AVUT COPII

Ioan Holban n-a apucat să fiinţeze nici biologic în anii proletcultismului atotbiruitoriu, astfel că nu poate fi socotit nici măcar un frate, un nitroderivat sau un coautor la manualele și manevrele ce voiau să zidească un om nou, roșu, în afara temeiurilor lui Dumnezeu. Ioan Holban semnează lunar o cronică literară în principala revistă culturală de la Iași… Ioan Holban nu crede că literatura română, în amploarea ei incontestabilă, a suferit o criză a legitimității sale… Ioan Holban scrie despre zeci de scriitori, din toate generațiile, arătând că în vremile când oamenii au fost mai sub vremi ca în alte vremi, sau ca în vremile curente, umilirea desăvârșită a literelor nu a fost posibilă… Primul exemplu al unei realități negative sau pozitive despre care poate face vorbire un creator – este el însuși! Cine vede în jur doar cum se întinde gloria deșertului, în timp ce el rămâne o oază cu flori pline de miresme – flori numai muc și sfârc! – e de stimat: puterea sa este inapelabilă, papală, absolută, cu adânci rădăcini în grădinile (luncile, platourile și piscurile) de la Voroneț, Cozia, Rohia, Tismana, Nicula, Varatec, Bistrița, Dunăre, Olt, Mureș, Criș, Prut, Omul și Caraimanul, Bihor, Măcin, Ceahlău și Retezat: o putere care judecă fără ca să poată fi judecată, o materie psihică de excepție, un univers estetic fenomenal, ce se crează pe sine însuși fără încetare, printr-o forță infinită de autodefinire, autoreglare, autopulsare, autoînsămânțare. Ioan Holban nu face parte din această specie de creatori autoînsămânțați. Așa că Ioan Holban nu se comportă ca un zeu, nici măcar ca un leu-paraleu, fiindcă nu consideră literatura autentică scrisă în ultima jumătate a secolului XX – nucleul unei muscalagii ce urmărea regresul moral și privarea omului de propria sa personalitate – ba chiar și frânarea evoluției spirituale a societății!…

Prin rapoartele sale despre starea literaturii române, Ioan Holban ne dă de știre, subiacent, sau exploziv, că toți cei care scriu cărți sau își exersează condeiul despre cărți, știu, sau trebuie să știe, că există o lege de aur a literelor ce spune că este imposibil, sau aproape imposibil, să nu te fi atins cu puterea sa vrăjită numitul Freston, cel atât de ocolit și chiar de dat uitării atunci când, normal, ar fi trebuit să fie și el citat în triunghiul ce-i mai cuprinde pe Don Quijote și pe Sancho, scutierul!.. Despre Freston, Don Quijote ne asigură că… „E vorba de un înțelept vrăjitor, dușman înverșunat de-al meu, care are un dinte împotriva mea, fiindcă, prin artele și meșteșugurile lui, știe că voi ajunge neapărat, în decursul timpurilor, să duc o luptă în doi cu un cavaler aflat sub protecția lui și să mă poată împiedica, și tocmai de aceea caută a-mi face toate șicanele cu putință, ci îl asigur că greu îi va fi a contracara sau a evita ceea ce a rânduit cerul”,

Noi suntem singuri că Freston, asemenea acelei celebre păsări mitologice, mereu capace să învieze din propria sa cenușă, a înviat și o să învieze mereu atunci când moartea o să dea peste el din întâmplare… În războiul nestins împotriva cavalerului spaniol de altădată, și de azi, Freston își va diversifica armele, iar substanța

personajelor întâlnite în cale se va metamorfoza cât ai zice peşte!… Ioan Holban, cu o repede ochire, trece în revistă şi metamorfozele prozei din ogorul nostru danubiano-pontic, unde viază şi se completează între ele scrierile realiste, naturaliste, documentare, unde poţi întâlni o tehnică a construcţiei romanului prin povestirea despre tainele romanului, alături de arhitectura adâncă a construcţiei româneşti, alături de romanul alegoric, simbolic, psihologic, alături de romanul brownian, cu o structură aparent haotică, aleatorie, ivită din mişcările imprevizibile ale materiei epice, alături de romanul german – rebrenian, de romanul sadovenian, iniţiatic, istoric, profetic, alături de romanul cu o aură reflexivă, de idei, alături de romanul dialogal, de romanul ironic, picaresc, alături de povestea cosmologică, fantastică, alături de alte forme – uneori cuprinse, în trepte, în acelaşi op! – de alte modalităţi estetice în care materia lumii şi materia timpului se conjugă în energii plurale, oglindind, dacă vreţi, istoria – cu ale ei cotloane zoliste sau realist-absurde, care înăbuşă orice logică şi orice geometrie, formând – evident! – farmecul discret al literaturii!

Faţă de întâbularea de ieri şi de azi a unor iniţiatori ideologici şi sociali, faţă de statura de tălmăcitori, de ieri şi de azi, ai voinţei divine, sau, la nevoie, mai ales, de tălmăcitori ai ratiunilor – total imprevizibile! – emanate de pontifii ce deţin pâinea şi jurnalul, cuţitul şi televizorul, supuşi, desigur, şi ei unor imprevizibile impulsuri emanate de cei aşezaţi în tronuri şi corturi mai înalte decât cele ale lor, Ioan Holban este un orgolios ce nu ţine cont de nici un alt zeu, condeiul său fiind propriul său zeu! Într-un timp – într-o eternitate, de fapt! – în care conştiinţa publică este supusă unor presiuni venite din toate punctele cardinale, iar religia ideologizată devine un factor (poftim de vezi!) de compensare spirituală, Ioan Holban nu dă două parale pe… neantul existenţei (ah! ce pită bună de mâncat!) şi, fost, între timp, director la Teatrul Naţional din Iaşi, îşi pune în scenă propria iubire – scriind despre autorii de ieri şi de azi doar ce-i trece prin căpăţână! E o prostie, desigur, să nu pui o minimă distanţă între real şi ideal, între căprarii din căprăriile în vogă şi nimurici, însă Ioan Holban îşi asumă şi această distincţie, de a fi el însuşi! Sunt doi (unul şi una!) caioni fără barbă, ce se cred coborâţi cu harzobul din ceriurile profunde, care se uită spre ograda literelor noastre cu o detaşare olimpiană, văzând – văzând, în ogorul (deal-vale) carpato-dunărean doar mujici şi saltimbanci care scriu tradiţionalist, semănătorist, securist, avangardist-securist, realist-socialist-amenicarist! – văzând deşertul secolului XX, compromis de!… Se ştie! Arghezi (un putrefact), Ion Barbu (odă lui Hitler!) Bacovia (îl desena pe Marx!), Rebreanu (hitlerist), Eliade (antisemit şi fascist), Sadoveanu (ucigaş de ţărani), Călinescu (vai de capul lui!), Cioran (adulatorul lui Hitler), Stancu (agent al Siguranţei), Agârbiceanu (popă!), Blaga (să zică mersi că a murit acasă!…), Beniuc, Vianu, Emil Isac, Ralea, Miron Radu Paraschivescu, Cotruş, oh, oh, comunişti, prosovietici, legionari, profascişti… Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Fănuş Neagu, Bănulescu, Preda, Velea, Sorin Titel, A. E. Baconsky, Nichita, Sorescu, Doinaş, Băieşu, Vasile Rebreanu, Caraion, Negoiţescu, Baranga Mazilu, Horia Lovinescu, Bogza, Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Emil Bota, Dan Bota, Boureanu, Aderca, Valeriu Cristea, Camilar, Paul Georgescu, Gurghianu, Ioanid Romanescu, Cezar Ivănescu, Sălcudeanu, Lăncrănjan, Pituţ, Hagiu, Irimie Negoiţă, Ivasiuc, Labiş, Dan Laurenţiu, Lesnea, Marino, Mazilescu, Florin Mugur, Modest Morariu, Leonid Dimov, Naghiu, Naum, Olăreanu, Petre Pandrea, Papu, Pardău, Liviu Petrescu, Petroveanu, Philippide, Piru, Titus Popovici, Porumbacu Veronica, Regman, Robescu, Runcanu, Tudor Dumitru Savu, Silvestru Valentin, Henriette Yvonne Stahl, Stelaru, Streinu, Tohăneanu, Ţic, Ulici, Vesper, Vinea, Vasile Voiculescu?!…

Cronicarii vechi şi noi (unii, desigur), a căror inteligenţe se arată a fi fără limite, îşi construiesc insule binecuvântate de propria lor regalitate articolicească, împodobite cu cetăţenii de onoare şi cu patalamale de doctor cohones pauza. Rigoarea şi efervescenţa călinesciană sunt înlocuite cu logoreea schizofrenică. Ioan Holban, în schimb, fiind mai tânăr, e plin de limite! Scrie fără întrerupere, de ani de zile, despre literaţii români şi nu poate avea decât scuza spaniolului cavaler, cel care zicea că: „Îndatoririle nebănuite ale profesiei mele nu-mi îngăduie să mă odihnesc nicăieri”. Atenţie! Să nu te odihneşti nicăieri – şi niciunde, deci! – ţine „scrupulos de respectarea legilor cavaleriei rătăcitoare”.

Trebuie să recunosc spăşit că-mi plac bărbaţii critici care se bat cu morile de vânt! Am să-i numesc mereu… drept nişte cavaleri ai morilor de vânt! Dă, Doamne, să fie cât mai mulţi nebuni în această armată spaniolă de cavalerie rătăcitoare! Din păcate, nivelul de excelenţă şi de independenţă critică nu-ţi poate aduce – recunosc! – decât avantajele unui timp mut!… În care nici măcar nu mai eşti stuchit pe la spate!… Din fericire, Ioan Holban, prin Istoria sa literară, ne arată că domnia sa, cu un lighean spart pe cap, trece mai departe, îşi continuă drumul printre cărţi, printre aceste fragile metafore ale pluralităţii universului.

Mai aş avea ceva de spus despre spaniolul cu mârţoaga!… El a iubit literatura cum a iubit-o şi pe Dulcineea: ca pe o fantasmă, ca pe o întruchipare a frumosului absolut!

Din păcate, Don Quijote n-a avut copii! N-a avut moştenitori – văcăreşti!… Hm! Nimeni nu mai are chef să se bată cu morile de vânt? Avem de-a face doar cu urmaşii Romei, Ioan Holban? Să nu ne apuce disperarea, boieri dumneavoastră! Mereu o să întâlnim pe cineva – vrăjit! – rătăcind prin universul formelor iluzorii?… Şi mereu – apropo de Freston! – o să-l auzim pe Don Quijote spunând: „Eu unul ştiu şi sunt încredinţat că sunt vrăjit, iar asta îmi e de ajuns pentru liniştea conştiinţei mele, care m-ar apăsa tare greu dacă aş crede că nu sunt vrăjit şi m-aş resemna să zac în cuşca asta inactiv şi las, lipsindu-i pe mulţi sărmani şi nevoiaşi de ajutorul pe care li l-aş putea da, când ei vor fi având la ceasul acesta teribilă şi urgentă nevoie de ocrotirea şi ajutorul meu”.

Să revenim, ca să putem pune punct. Azi am fost la doamna Evghenie şi mi-a scos un dinte! Nu e prea plăcut! Dar e bine – altfel nu m-aş mai fi oprit aici… Mă opresc, întrebând: Bine, Don Quijote n-a avut copii, dar n-a avut nici urmaşi, domnule Ioan Holban ot Bahlui?

Liviu Ioan Stoiciu

JURNALUL POEMELOR

Vineri, 13 martie 1987

(Focșani, la bloc) Dorm prost, de-a latul, strâns în mine, Doina stând în aceeași espectativă sâcâitoare: nu o voi îmbrățișa nici eu. Mă scol obosit la culme, mă bărbieresc: numai bine, „curge chiuveta”! Mă chinui 20 de minute să o repar, nu reușesc: până la urmă pun vaselină (unguent de față al soției, de miere de albine!) și… culmea, la ora 14, întors acasă, voi vedea că… funcționează! Chiuveta nu mai curge (e vorba de țeava de scurgere de dedesubt și de „sifon”). Mănânc în fugă oleacă de salam de proastă calitate și halva, și la 8.15 sunt la BJ (Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” Vrancea). În birou, A. Lenco face pe scurt istoria Transilvaniei, îl ascult. La sala de lectură citesc din „Trotuș”. Apare directoarea: bifez cărțile (le tai adică din registrele vechi de inventar, conform PV 32 / 1995), „depășite în conținut”. Ies să văd presa: cumpăr doar *Săptămâna*, nu găsesc *România literară*, deși o caut peste tot, vin și reclam la poșta județeană care e situația vânzării presei la Focșani, se scuză că ei sunt „penalizați cu 3 la sută” pentru presa care se returnează, funcționara mă enervează, că să merg la „tura a doua” a vânzătoarelor să caut ce nu găsesc… Vin la Casa Cărții, iau două titluri (o traducere și o carte de Ovidiu Genaru). Revenit la BJ, îi spun directoarei că mâine iau ”recuperare, pentru 1 martie”, e de acord, îi mulțumesc, nici un cuvânt în plus din partea amândurora (suntem în relații proaste). Citesc *Flacăra*, abonament, și ziarele la zi (*România liberă* publică două pagini contra ungurilor). Citesc din Plotin câteva pagini. La BJ primesc și eu rechizite: lipici lichid, cerneală, un creion, o radieră, agrafe. La ora 13 plec în oraș, caut „strugurel” pentru buzele crăpate ale copilului, nu găsesc nicăieri. Iau Tix, cinci pachete și Tufix, prafuri de curățat. Nu găsesc eclere, nu găsesc *România literară* nici la tura a doua, merg iar la poșta centrală să mă cert, sunt invitat să trec pe la gară, poate la chioșcul de presă de acolo e revista. Olga Năsturaș se miră: dar de ce o căutați așa? Vă publică? Nu mă publică nimeni, am recunoscut spășit, și m-am calmat „ca prin farmec”… Chiar, de ce o caut ca tâmpitul? Ce m-a apucat să mă cert din cauza ei cu oameni nevinovați? Cumpăr pâine fără cartelă și vin acasă la 14: reped copiii vecinului de deasupra apartamentului meu, care au pus iar picupul la maximum. Mănânc singur, mătur holurile și bucătăria, șterg apoi cu buretele ud plintele și pervazurile. Trece timpul, mă așez degeaba la birou, îmi e somn: pentru o oră voi sta în pat, dormind pe sărite (sosește în acest timp Doina acasă și sună telefonul în câteva rânduri). Azi am cumpărat și struguri de 30 de lei, „să-i fac plăcerea” copilului, care visa ieri struguri (13 lei kilul!). Struguri în martie… La ora 17 mă pun pe picioare. Mă așez pentru a doua oară la birou (în sufragerie, unde țin „ușa cu oglindă” deschisă) să scriu un poem, degeaba! Nu sunt „inspirat”… Doina stă la bucătărie să facă mâncare (ciorbă de pui și răcitură), umblă iritată prin casă, îmi distrage atenția… Ce să fac? Încep să citesc presă literară, articole mai acatării (la care trebuie să mă concentrez), ascult Europa Liberă, emisiunea culturală (D. Pricop e luat peste picior din cauza lui Gh. Geană, care-l pomenește într-un material contra lui G. Liiceanu). O oră, de la 20, tai cu o pânză specială de traforaj (rup două pânze) un desen pe placaj în care doi se duelează în săbii, pentru „lucrul manual” al fiului, la 12 ani. Doina nu-și găsește locul, ține cu orice preț să vorbească azi cu Herta Spuhn din București (îi e redactor de carte la Editura Albatros) la telefon, că așa a ghicit în cărți – și vorbește, nu-i folosește la nimic, se supără. Ce află? Că s-ar putea să se mai îndrepte lucrurile în literatura română. Se pare că Eugen Barbu a intrat în conflict direct cu M. Dulea pe marginea unui scenariu! Au ajuns corbii să-și scoată ochii și scriitorimea română e plină de speranțe: dacă M. Dulea e atacat de Eugen Barbu înseamnă că i se clatină scaunul. Nu am înțeles unde l-a atacat în scris Eugen Barbu însă, eu n-am citit nicăieri. Altfel, lucrurile staționează cu a doua carte a ei (aflată la Editura Albatros), așa cum staționează toate cărțile pe acest an, ce trebuie să apară aici, n-ar fi exclus să se mai îmbunătățească situația… Sora mea, Mela, ne dă telefon de la Adjud: voi lucra la farmacia din centrul

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

orașului! Au fost găsite acolo lipsuri în gestiune de proporții, sunt cercetări generale, se pare că am declanșat o operațiune de rău augur. Numai ea știe la ce se referă. Fratele Marian s-a externat din spital, se simte bine, va merge la serviciu, neavând bani (nu-și mai ia concediu medical). Azi, frig – întrece orice închipuire, în continuare: minus 24 de grade! La termometrul nostru: minus 9 grade. Laurențiu are de învățat un poem de Tudor Arghezi, mare tragedie pentru el! De la 23.40 scriu un poem până la 0.25: pic de somn, un poem fără calificativ. Ar trebui să-mi fie rușine că mă încăpățânez să scriu când simt că n-am tragere de inimă…

Privind prin lunetă din turnul de vest. Din
turnul postului de radio, prins
greu. Ce sunt ăia, porumbei? Mirosul de gunoi de porumbei.
Ceasul deșteptător din turn, uitat neîntors, îl
întreabă: ce mai vezi pe acolo?
Ham-ham… Privind din turnul care păzește porțile
infernului – că e plin de lanțuri. Ce te tot
holbezi la ele? Sunt
lanțuri pentru pușcăriași… Mai bine te-ai uita
în trecut.

Mă uit în trecut, la pașii desculți făcuți prin zăpadă. Târăsc
lanțuri. Sunt lanțuri ale gravitației?
Lanțuri palide. Privind
prin lunetă din turnul de flori de mătase cu mai multe
etaje: ce faci, lasă morții
noștri, nu-i mai căuta, ai putea să observi corpuri
cerești încă necunoscute!

O neliniște surdă: ce auzi? Pe pământ. Sunt pulsații. Acele
pulsații ritmice ale creșterii la
plante. Îți
amintești de tic-tacul de alaltăieri al ceasului
deșteptător din turn – adevărat
câine păzitor. Păcat
că nu poate să se suie câinele în copaci după
pisici… Ne distrag atenția.

Primăvara, câine uitat neîntors, deșteptător,
și pisici, toamna: discutând
plictisiți pe tema
luptei
dintre iarnă și vară…

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Ne culcăm și-n noaptea asta toți trei într-un pat, în dormitor, pe lat, e al naibii de frig, ne vom încălzi unul pe altul, pun pe jos pernele mari de burete ale canapelei din camera fiului, să-l extind. Ziua stăm în apartament îmbrăcați gros, nu avem de ales, urâtă poveste. Eu vin la 1 în pat, mă ustură ochii.

Primesc azi o epistolă de la Florența Albu (redactor la revista *Viața Românească*) surprinzătoare:

„6 martie. Stimate poet,

Din cauza unor schimbări în redacția noastră (probabil știți că nu mai este redactor-șef Ioanichie Olteanu) s-au rătăcit tocmai materialele care urmau să fie predate pentru aceste numere. Știu că din grupajul trimis de Dvs. fuseseră alese cinci poeme. Cum nu le mai găsim acum (aici, în birourile redacției se și zugrăvește), vă rog să ne trimiteți – fără supărare, cu înțelegere pentru situația noastră de acum – același grupaj de poeme sau altele, cum vreți. Dacă le puteam găsi, ar fi intrat în numărul din mai, 5. Dacă le putem primi în maximum 10 zile, vor intra în numărul 6. Așteptăm cât mai curând poeziile. Scuze! Și toate bunele urări!"

Îi răspund pe o carte poștală (a Bibliotecii V.A. Urechia Galați):

„Scumpă Doamnă Florența Albu,

Mi-ați scris, atât de amabilă, pe 6 martie și eu am primit plicul abia pe 13 martie, seara: nu prea mai am cum să intru în cele «maximum zece zile», pentru a prinde… numărul 6 al Vieții Românești*! În sfârșit… Vă trimit «copia» celor șapte poeme dactilografiate atunci, în noiembrie 1986: nu am schimbat nici o literă, în general îmi e groază să-mi mai recitesc poeme definitivate odată, că mereu le găsesc tot felul de cusururi.*

Vă sărut mâinile, fericit să transmit din nou omagiile mele unei iubite Poete Dintâi. Al Dvs., LIS.

Telefonul meu, pentru orice altă eventualitate: 939-15820 (acasă) și 939-14468 (serviciu)".

Numai eu pot să am norocul ăsta! Eu, care n-am umor. Auzi, să mi se piardă poemele…

Sâmbătă, 14 martie 1987

Nici în noaptea asta nu dorm normal, degeaba e confortabil patul, îmi e frig, visez urât… Am zi liberă azi (recuperez 1 martie, când am lucrat), Doina e la serviciu, Laurențiu învață (merge la școală). Vine Relu (fratele soției, bolnav psihic, locuiește cu părinții) din cartierul Sud să învețe engleză, pleacă repede… La ora 11 sunt pus pe picioare, îmbrăcat să ies în oraș, „fac" geanta de elev a copilului. Plec o dată cu Laurențiu. Cumpăr patru pâini de 4,75 lei. Îl aștept și în noaptea asta pe Mircea Dobrovicescu (coleg într-un cenaclu bucureștean, intitulat „3,14), e culmea de câte ori ne-a amenințat la telefon că vine din București, unde locuiește, acum te pomenești că sosește la Focșani… Trec pe la Olga Năsturaș, se teme că o să-și piardă slujba, este în conflict cu directoarea ei adjunctă, îmi dă două noi „Anotimpuri", deodorante fine („Vara" și „Iarna"), 80 lei, pe sub mână, și două săpunuri „Oana". Cumpăr un supliment de fotbal și revista *Magazin*. Traversez tot orașul, iau trei cutii de biscuiți „Pescăruș" (18 lei). Întors acasă, mănânc sâcâit și mătur holurile și bucătăria. Stau la televizor, fac în sufragerie curățenie în amănunt. Mă scoate din minți Doina, o dată venită acasă! Voi da separat amănunte, e indignată că se întârzie publicarea romanului ei și că… ne face, mie și copilului, de mâncare (din acest motiv ea se simte „menajeră" în casă, Doamne ferește; dar eu fac în apartament curățenie, fac și piața, îi răspund; aș face și mâncare, dar nu mă pricep; oricum, n-o obligă nimeni să gătească; dacă n-a găsit un echilibru interior nici după 12 ani de căsătorie, nu mai e nimic de făcut)! De la 15.45 la 16.30, pe fondul supărării mele, nesperat, scriu un poem. Îl scriu pe furiș, mare minune că i-am găsit un sens, sau e o iluzie că i-am găsit:

Culcată în vârful unui cireș, misterioasă.
Misterioasă zeiță, imitând
profilul capetelor de păsări, cu ciocul răsucit, folosit
pentru a picura
conținutul… Cireșe coapte, cavități care au fost cândva
bazinele
unor mari lacuri dulci: inimioare, de toate
culorile, trei lei punga,
gustați, au viermi? Ce impostură, hai la
cireșe: culcată în vârful unui cireș, de unde a căzut din
creangă în creangă, în sunetul
clopotelor de la biserică, după ce a adormit…

Pretextează că hărțile cerești sunt
depășite: indicate

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

în funcție de unghiul pe care-l face poziția soarelui cu
axul longitudinal al dansului
albinei. Sunt hărți
arhaice… Misterioasă, închide hărțile,
apropiind de sine două carafe. Două carafe, două
cești și două cupe: pentru

a-l conduce pe cel decedat spre lumea
morților, nu în altă parte.

Poemul, o dată scris, mă mai eliberează de nervozitate. Împăcat, „dc": suntem surprinși de copil. Laurențiu plecase la film, n-a găsit bilete, însă. Am atâta lehamite în mine. Fac baie cu apă încălzită pe aragaz. O oră, Laurențiu face exerciții la matematică. Stau la Teleenciclopedie, la Radu Gheorghe și la un film american, „În numele adevărului" (sau așa ceva, cu H. Fonda, western, spre bucuria lui Laurențiu și a amicului lui, Sorin Nanu, cu care învață). Doina stă la bucătărie. E așa de frig în apartament, că ne clănțănesc dinții, degeaba avem și pâslari în picioare și pulovere peste pulovere! Nici astă iarnă n-a fost parcă așa… Afară, vânt rece, minus 9 grade dimineața, 0 grade la prânz (după termometrul meu). În sufragerie, 14 grade: nu mai vine o dată soarele… La 23 se culcă Laurențiu și Doina în dormitor, eu mă așez și scriu aceste rânduri aici. Reușesc și termin de citit atent articolul de două pagini mari semnat de Ștefan Pascu, Mircea Mușat și Florin Constantiniu din *România liberă*, intitulat „Falsificarea conștientă a istoriei sub egida Academiei ungare de știință" – de ce naiba ne urăsc ungurii în halul ăsta? Ghici… Transilvania e a lor, urlă peste tot, mereu, și străinătatea îi crede, fiindcă noi nu suntem credibili în a le contracara argumentele… Astăzi ia și Doina cunoștință de poeziile originale ale lui Laurențiu… Mă culc la ora 1, după ce citesc din poezia latino-americană la bucătărie, că în sufragerie nu mai pot sta de frig.

(3 noiembrie 2008. București)

Gheorghe Buzatu

PROBLEMELE ROMÂNIEI MARI ÎN DEZBATERILE PARLAMENTARE

În urmă cu mai mulți ani, cu prilejul împlinirii a 140 de ani de la fondarea Senatului României, m-am preocupat de întocmirea și editarea unui volum reunind cele mai faimoase intervenții parlamentare din perioada 1864-2004. Volumul, bucurându-se de două ediții (București, Editura Mica Valahie, 2004 și 2006), a fost însoțit de un amplu studiu introductiv, consacrat în esență evoluției problemei naționale aflate în dezbaterile Adunării Deputaților și Senatului după 1864. În paginile care urmează, prezentăm cititorului fragmente din studiul respectiv.

Se impune atenției faptul decisiv că, în perioada cât a funcționat sistemul bicameral (1864-1940 și 1990-2004), **toate problemele fundamentale ale României** au fost dezbătute și multe și-au aflat soluționarea la București. Astfel, pentru început, Constituția de la 1866 și modernizarea țării, Independența, Unirea Dobrogei și Regatul, iar, la confluența secolelor al XIX-lea - al XX-lea, problema națională au reținut, adeseori în chip copleșitor atenția politicienilor vremii, pentru ca ulterior, în ajunul și în cursul Războiului Mondial din 1914-1918, Unirea tuturor provinciilor istorice cu Patria-Mamă, chestiunea reformelor (exproprierea marilor moșii și împroprietărirea țăranilor, naționalizarea subsolului, votul universal) și continuarea luptei pentru Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 să se instaleze la ordinea zilei. După 1918, în etapa **consolidării României Întregite**[1], un rol deosebit a revenit Parlamentul de la București care a adoptat legile privind unirea definitivă a provinciilor istorice cu țara (decembrie 1919), mai apoi a elaborat Constituția din 1923 și legile pentru unificarea administrativă, juridică și monetară, pentru asigurarea propășirii economice, a avizat sistemul de alianțe la care aderase România pentru a-și asigura suveranitatea, independența și integritatea teritorială, iar, în preajma și la începutul Războiului Mondial din 1939-1945, a respins toate amenințările puterilor totalitare fasciste ori comuniste, pentru ca, în același împrejurări, să condamne în mod categoric dezmembrarea României Mari prin „notele ultimative" și „arbitrajele" impuse Bucureștilor la 26-27 iunie, 30 august sau 7 septembrie 1940[2].

La exact un an după înfăptuirea **Marii Uniri**, în decembrie 1919, la deschiderea lucrărilor primului Parlament al României Mari, Regele Ferdinand I avea grijă să releve că *"gândul nostru cel dintâi trebuie să fie la acei cari prin truda, prin vitejia și prin jertfele lor, au luptat pentru întregirea neamului"*.

Este deosebit de semnificativ faptul că, de la prima sesiune din 1919-1920 și până la ultima din 1940, Corpurile legiuitoare de la București s-au constituit – așa cum s-a exprimat în plenul Camerei Deputaților din 25 noiembrie/ 8 decembrie 1919 – într-un **„mare sfat al poporului român"**[3] și care, timp de peste 20 de ani, va constitui „instituția reprezentativă a sistemului democratic parlamentar-constituțional, arena unor dezbateri și confruntări libere de idei, la tribuna căreia s-au succedat membrii cei mai valoroși ai partidelor existente în epocă". Nu sunt, desigur, nici cadrul, nici locul, să intrăm în detalii, realitatea fundamentală ce s-a impus fiind aceea că, din noiembrie 1919 și până în iulie 1940, Camera Deputaților și Senatul au avut în atenție **toate problemele mari ale României**, cărora, cel mai adesea, li s-au aflat ori li s-au recomandat soluții, fie în opera legislativă înfăptuită, fie în intervențiile și declarațiile liderilor politici ai vremii, fie în diverse documente adoptate ori în Mesajele Regale de deschidere a sesiunilor. Astfel, în perioada 1919-1939 Camerei Deputaților i s-au prezentat 3 245 proiecte de legi din inițiativă guvernamentală, iar Senatului 2 592 proiecte de legi. Dacă în problemele de politică internă în ambele Camere aveau să persiste atitudini, proiecte și ambiții care au exclus compromisul (precum, de exemplu, cu prilejul adoptării Constituției în 1923 ori al „legilor organice" de dezvoltare economică în 1924 și 1929), în domeniul politicii externe acordul realizat între liderii politici a condus, adeseori, la promovarea unei politici internaționale coerente de apărarea a drepturilor și intereselor României. În această privință, s-a bucurat de toată înțelegerea apelul lansat de I. G. Duca, în ședința Senatului din 30 ianuarie 1922, în sensul că „în fața străinătății nu trebuie să fie partide, ci o singură și nedespărțită România". În anii următori, un rol esențial avea să-i revină lui N. Titulescu, care, fie în activitatea diplomatică, fie de la tribuna Parlamentului, a exprimat în chip strălucit voința României de a-și apăra suveranitatea și integritatea teritorială, de-a combate hotărât revizionismul și atentatele la adresa păcii generale. Sub acest aspect, în ședința Camerei Deputaților din 4 aprilie 1934 s-a realizat un acord istoric între N. Titulescu, Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu, liderii PNȚ și PNL, asupra voinței comune a forțelor politice interne de-a promova o politică externă unitară a României pe scena internațională, mai ales în condițiile ascensiunii statelor totalitare – Germania hitleristă, Italia mussoliniană și Rusia stalinistă. Aceeași atitudine a forțelor politice s-a exprimat în Parlamentul de la București, după cum vom constata, și în iunie-iulie 1940, o dată cu raptul prin forță al Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herța de către URSS.

Semnificația majoră recunoscută actului de la 1 Decembrie 1918 nu i-a determinat pe contemporani să

ignore că, odată împlinit idealul unității naționale integrale, obiective noi se profilau la orizont, în rândul întâi consolidarea Marii Uniri și recunoașterea ei pe plan internațional. Cu alte cuvinte, România Mare **trebuia** să devină și România Nouă, un stat al tuturor cetățenilor, liberi și egali în fața legilor. Nu este lipsit de însemnătate, în acest cadru, faptul că lucrările Corpurilor legiuitoare întrunite în epoca României Mari practic au debutat și s-au încheiat, în 1919 și, respectiv, în 1940, sub semnul preocupărilor majore pentru a impune respectul unității naționale și al integrității teritoriale[4]. Este motivul pentru care ne vom referi la ședința istorică a Camerelor din 29 decembrie 1919. Pregătindu-se să plece într-un turneu la Paris și Londra, pentru a negocia problemele pendinte rămase între România și Marii Aliați, Al. Vaida-Voievod, prim-ministru și titular al Externelor, care avea să fie suplinit la București de ardeleanul Ștefan Cicio-Pop, a ales această zi pentru a depune pe birourile Parlamentului proiectele de lege pentru ratificarea unirii tuturor provinciilor istorice cu România în 1918. Erau documente care – considera Vaida-Voievod, fiind confirmat de fapte - aveau să-i slujească în cursul misiunii sale în Occident. Așadar, la 29 decembrie 1919, Regele Ferdinand, în baza rapoartelor lui Al. Vaida-Voievod, președintele Consiliului de Miniștri, și miniștrilor de stat delegați cu administrarea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei (I. Inculeț, I. Nistor și Ștefan Cicio-Pop), a înaintat, mai întâi Adunării Deputaților și apoi Senatului, separat, cele trei proiecte de lege, însoțite de câte o expunere de motive, prin care

Zaiț Marga-Doina - *Flori*

decretele-legi nr. 842, 3 744 și 3 631 din 1918 erau supuse ratificării, fiind, astfel, investite cu putere de lege. După adoptarea în unanimitate a tuturor proiectelor de lege privind unirea provinciilor istorice cu România de către Cameră, sub președinția lui N. Iorga, i-a revenit acestuia misiunea – credem că a fost o șansă a momentului! – de a rosti alocuțiunea ce anunța rezultatul votului și, totodată, descifra atotcuprinzător semnificația lui. Așa cum știa s-o facă numai el, istoricul de calibru care era. Și, în adevăr, dovedind o inspirație cel puțin egală cu aceea pe care o etalase și în clipele înălțătoare de la Iași, din 14/27 decembrie 1916, președintele în exercițiu al Camerei a adăugat, la însemnătatea excepțională a actului proclamat, celebritatea unui discurs care, din chiar momentul acela, a rămas în paginile de aur ale oratoriei noastre parlamentare în ansamblu. Iată de ce, cu îngăduința presupusă a cititorului, vom reține – din stenograma dezbaterilor parlamentare – cuvintele inegalabilului orator care au străpuns aidoma tunetului peste aplauzele generale ale asistenței:

„… *Adunarea Deputaților adaugă, o dată cu forma legii, devotamentul absolut al unei țări întregi în a menține întregi și a transmite urmașilor cele dobândite cu sânge și lacrimi de fericita generațiune a Marelui Război. Ca Președinte al ei și ca unul din reprezentanții acestei Românii dintre Carpați și Dunăre, care a purtat șase sute de ani prin cele mai mari primejdii, o dată cu steagul românesc, soarta însăși a neamului întreg, în numele României mutilate de ieri, care strângea în inima ei rănită atâta din jalea și nădejdea ținuturilor înstrăinate, în numele României care a plâns cu frații pierduți și a nădăjduit cu ei și în care n-a fost om cinstit care să nu păstreze în sfânta sfintelor a sufletului său dorul desăvârșitei uniri naționale și hotărârea de a ne jertfi toți pentru aceasta, simt negrăita fericire de a putea face, în numele dv. al tuturor, acest legământ solemn pentru viitorul neamului în sfârșit și pentru vecie unit. România unită o avem, o vom apăra și o vom întregi*”.

La Senat, dezbaterea proiectelor de legi privind Unirea a urmat de îndată după votul Camerei Deputaților. Spre deosebire de Cameră, în care socialiștii s-au abținut, Senatul a adoptat documentele Unirii în unanimitate. Din partea guvernului au fost prezenți, în primul rând, premierul Vaida-Voievod și miniștrii de stat I. Inculeț, I. Nistor și Ștefan Cicio-Pop. Fiecare dintre proiectele de lege privind Basarabia, Bucovina și Transilvania erau recomandate de câte un Mesaj Regal, însoțit de expuneri de motive distincte, semnate de premier și de miniștrii de resort ai provinciilor. În toate cazurile, s-a cerut și s-a obținut procedura de urgență. Discuțiile s-au desfășurat, de la un capăt la altul, într-o atmosferă înălțătoare, fapt pe care desprindem din stenograma ședinței: „Aplauze frenetice. Senatul întreg se ridică în picioare și aplaudă mai multe minute. Mare entuziasm în sală și în tribune”. Fiecare dintre expunerile de motive ale proiectelor de lege cuprindea date istorice specifice, exacte și precizări asupra rostului provinciilor reunite. Spre exemplificare, în expunerea de motive a proiectului de lege relativ la Basarabia, Vaida-Voievod și Ion Inculeț precizau: *„…Făcută în libera voință a întregului norod, reintrarea*

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

Basarabiei în unitatea românească trebuie înțeleasă nu ca un act de putere, ci ca un act de cea mai înaltă echitate, ca ultima etapă a unui proces complex de restaurarea dreptății, călcate în picioare de țarismul rus în timp de 106 ani … Unirea tuturor românilor într-un singur stat este un act al dreptății istorice și al civilizațiunii umane". Nu lipseau asigurări în sensul că restabilirea dreptății în provincie avea să se realizeze *„pentru toți locuitorii, indiferent de naționalitate și de confesiune"*. Expunerea de motive a proiectului de lege relativ la Bucovina, întocmită de Vaida-Voievod și Ion Nistor, insista asupra deciziei Congresul General de la Cernăuți din 15/28 noiembrie 1918 care, *„întrupând suprema putere a țării și fiind investit singur cu puterile legiuitoare în numele suveranității naționale, a hotărât unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacim și Nistru, cu Regatul României"*. În sfârșit, textul expunerii de motive a proiectului de lege privind Transilvania, care nu putea fi semnat decât de Vaida-Voievod și Ștefan Cicio-Pop, cel mai vast dintre toate, descifra ca fiind „o minune a istoriei" rezistența românilor de peste munți timp de un mileniu, răstimp în care ei nu-și pierduseră „conștiința unității sufletești", rămânând neschimbați în „limbă, credință și datini". Expunerea de motive surprindea în acest chip „ziua victoriei depline": *„… Și când oștirea de milioane de soldați ai imperiului Habsburgilor se prăbușea, românii din Ardeal, Banat, Crișana, Satmar și Maramureș își luau drumul spre cetatea viteazului Mihai-Vodă, sfințită prin martiriul lui Horia-țăranul, și, în timp de iarnă grea și în ploaie ghețoasă în 1 Decembrie din anul Domnului 1918, 100 000 români sub cerul liber consacrară unirea celor 14 000 000 români, strigând într-un glas: Trăiască România Mare!"*. Relativ la importanța evenimentului, documentul îi surprindea cu precizie sensul: *„Unirea tuturor românilor într-un singur stat național este urmarea firească a unirii sale sufletești, care în cursul tuturor timpurilor și-a păstrat conștiința ființei sale etnice distincte, unitatea limbii, a credinței și a datinelor. Unirea tuturor românilor într-un singur stat este un act al dreptății istorice și o pretenție a civilizațiunii umane"*.

Este mai mult decât sigur că nu a fost nicidecum întâmplător faptul că, după mai mult de 20 de ani, în 1940, activitatea instituțiilor parlamentare ale României Mari avea să se încheie în condițiile în care la ordinea zilei se aflau aceleași probleme fundamentale privind manifestarea unității naționale integrale și respectul integrității teritoriale depline. La 1 septembrie 1939, declanșarea celui de-al doilea război mondial, după parafarea monstruoasei coaliții sovieto-germane prin Pactul de neagresiune din 23 august 1919, a pus România într-o situație internațională foarte gravă. La 26-27 iunie 1940, după cum este cunoscut, URSS, de conivență cu Reichul hitlerist, a pretins prin note ultimative cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Acțiunea brutală a Moscovei a inaugurat procesul prăbușirii României Mari, întrucât, o dată satisfăcute pretențiile teritoriale sovietice, Bucureștii vor fi asaltați cu noi cereri din partea celorlalți state revizioniste (Ungaria și Bulgaria). Preocupat să-și salveze cu orice preț tronul și speriat de riscul unui conflict armat cu URSS, Regele Carol II a impus guvernului Gh. Tătărescu să accepte notele ultimative sovietice și să procedeze, în consecință, în zorii zilei de 28 iunie 1940, la evacuarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, ocupate în zilele imediat următoare de forțele Armatei Roșii.

În asemenea situație, la 2 iulie 1940, atunci când cedarea teritoriilor răsăritene practic se încheiase, au fost convocate comisiile pentru afaceri externe ale Parlamentului de la București, cu scopul de a-i audia pe oficialii cel mai bine plasați în derularea evenimentelor în curs. Așa se face că, în fața comisiilor reunite, au ajuns să depună mărturii – în fapt că justifice acceptarea notelor ultimative ale Kremlinului – premierul Gh. Tătărescu și noul ministru de Externe, C. Argetoianu, care nu era altul decât președintele în funcție al Senatului României! Ambii demnitari au motivat, bineînțeles, decizia luată, Gh. Tătărescu, de pildă, asigurând comisiile că, dacă se hotărâse evacuarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, aceasta se făcuse pentru a se … salva „ființa statului român și pentru a nu pune în primejdie viitorul românismului". Oficial, sesiunile Corpurilor legiuitoare aveau să se închidă (și, prin aceasta, înseși activitățile din vremea României Mari) a doua zi, 3 iulie 1940, când, la propunerile senatorului Anibal Teodorescu și deputatului C. Rădulescu-Motru, cele două Camere, separat, au păstrat câteva momente de reculegere pentru a deplânge soarta provinciilor istorice pierdute. În aceeași zi, un grup de senatori (Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu, Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Mihai Popovici și Aurel Dobrescu), care au opinat că „nu-și pot exercita mandatul și deci participa la lucrările Maturului Corp", au adresat, prin prof. Alexandru Lapedatu, președintelui Senatului o declarație de protest împotriva raptului teritorial spre a fi citită în plen[5]. Nu a fost cazul, întrucât C. Argetoianu nu a admis decât înregistrarea în arhiva Senatului, sub nr. 000824/1940, a protestului, care avea următorul conținut:

„Corpurile Legiuitoare și Comisia afacerilor străine fiind convocate pentru chestia cedării Basarabiei și parte din Bucovina, noi, senatorii de drept, fiind împiedicați în mod arbitrar de a lua parte la lucrările Senatului și de a ne spune cuvântul nostru într-o chestiune vitală a unității noastre naționale, declarăm următoarele:

Poporul român, care a făcut imense sacrificii pentru apărarea națională, nu poate să înțeleagă pentru ce în momentul când armata trebuia să apere fruntariile Țării a primit ordin să se retragă precipitat și să lase vrăjmașului mână liberă pentru ocuparea a două provincii părăsind în voia URSS trei milioane de români.

Nu Corpurile Legiuitoare actuale pot reprezenta voința națională. Ele au fost create printr-o lovitură de stat, printr-un decret-lege, ca emanațiune a Frontului Renașterii Naționale.

Această organizație, străină de voința alegătorilor, a fost dizolvată printr-un alt decret-lege. Prin urmare Camera și Senatul nu au nici din acest punct de vedere ființă legală.

De aceea, noi, senatorii de drept, care în mai bine de zece legislaturi am reprezentat voința națională și am luptat pentru constituirea României Mari, protestăm împotriva cedării Basarabiei și a unei părți din Bucovina. Trimitem fraților noștri din aceste provincii salutul nostru frățesc, profunda noastră simpatie pentru suferințele lor, cu credința că în curând vor fi readuși în sânul Patriei Mume"[6].

Tot atunci s-a adresat senatorilor Mitropolitul Gurie al Basarabiei, pentru a deplânge și protesta în contra ocupării ținutului dintre Prut și Nistru de către trupele sovietice, ceea ce echivala cu „*o mare dramă națională, … o tragedie grozavă, sfâșietoare de inimi creștinești și românești*"[7].

În fapt, încă în ajun, la reuniunea comună din 2 iulie 1940 a comisiilor de politică externă ale Camerelor, se înregistraseră vehemente proteste verbale ori scrise ale unor remarcabile personalități politice, culturale și religioase, acțiuni ce s-au bucurat de un impact profund în rândul opiniei publice naționale, mai cu seamă că documentele transmise purtau zeci sau sute de semnături ale celor care, cu adevărat, reprezentau – în rând cu elita politicii și culturii naționale - însăși „talpa țării".

Cel dintâi document despre care facem vorbire era **Protestul** înaintat Președintelui Senatului de ilustrul N. Iorga, fost prim-ministru al României, deputat în majoritatea legislaturilor de după 1907 și senator de drept în funcție, președinte al Senatului în iunie 1939, el însuși unul dintre întemeietorii României întregite în 1918, fapt pentru care a fost proclamat de opinia publică Apostol al neamului românesc. Istoricul, semnând la 2 iulie 1940 în nume propriu și adăugând numele unora dintre făuritorii de marcă ai României Mari, ținea ca documentul, prezentat în ședința comisiilor pentru afacerile externe ale Parlamentului, să fie păstrat în arhiva Senatului, probă incontestabilă că, în zilele dezastrului național din vara anului 1940, liderii politici proeminenți ai țării respinseseră ultimatumul URSS, căruia nu-i aflaseră „nici un temei istoric și legal". Având în vedere splendoarea textului, redactat mai mult ca sigur de N. Iorga, consistența argumentelor politico-istorice și lista semnatarilor **Protestului**, reținem din textul documentului de referință depistat în arhive:

„Domnule Președinte,

Un număr de bărbați politici români, care și ei sunt întemeietorii României depline, înaintează prin mine acest MEMORIU DE PROTEST, pe care vă rog să-l păstrați în arhivele Senatului, dându-se o copie fotografică de pe dânsul.

Sunt toți acei care au jucat un rol în realizarea României întregite și care prin anume împrejurări nu sunt aici, dar care trebuie să se știe că sufletește sunt împreună cu noi [...]

ULTIMATUM-ul de ieri, urmat de o luare în stăpânire imediat, nu poate găsi nici un temei istoric și legal și înstrăinarea unei atât de largi părți a României Unite calcă peste dreptul a trei milioane de țărani români și al unei pături de intelectuali devotată cauzei naționale.

Fără a pune în discuție necesități care s-au socotit că nu se pot evita, subsemnații, dintre care cei mai mulți sunt întemeietorii înșiși ai Statului Român nou în hotarele lui firești, nu pot admite ca în orice formă să se dea o recunoaștere legală în numele statului și poporului român la ceea ce nu este decât o uzurpație determinată de confuzia de noțiuni, firește trecătoare, a unei epoci de criză fără pereche"[8].

De asemenea, tot în ședința din 2 iulie 1940 a comisiilor de politică externă ale Camerei Deputaților și Senatului, prof. Ștefan Ciobanu, membru titular al Academiei Române, senator reprezentând în forumul de la București ținutul dintre Prut și Nistru, a rostit un amplu și hotărât protest împotriva „încălcării nelegiuite a celor mai sfinte drepturi ale noastre – istorice, etnice și umane". De remarcat că documentul a fost grabnic acoperit cu

Zaiț Marga-Doina - *Portret*

mai multe mii de semnături, iar ulterior a văzut lumina tiparului în diverse împrejurări, inclusiv în prestigioasa „Revistă a Fundațiilor Regale”[9]. Din motive lesne de înțeles, reținem – din paginile publicației menționate – următoarele paragrafe din intervenția prof. Ștefan Ciobanu de la 2 iulie 1940:

„În ceasurile de grele încercări prin care trece neamul românesc, grupul parlamentarilor basarabeni, Asociația foștilor deputați în “Sfatul Țării” și foștii deputați basarabeni în toate parlamentele României - de la 1918 la 1940 -, precum și fruntașii vieții publice și culturale ai acestei provincii, cu sufletul zdrobit de durere, își ridică strigătul lor de protest în fața Parlamentului român și în fața întregii lumi civilizate – în contra actului de răpire nouă a Basarabiei de către Uniunea Sovietică rusă [...]

Organizarea **Sfatului Țării**, autonomia și independența Basarabiei sunt etape logice, care duceau Basarabia la restabilirea unei dreptăți istorice, încălcate de către Rusia țaristă, după cum se încălcaseră și drepturile altor popoare. Și **Sfatul Țării** – organ perfect legal al Basarabiei, ales pe baza pe care se alegeau toate organizațiile revoluționare din Rusia – desăvârșește lupta pentru dezrobire prin proclamarea Unirii Basarabiei cu România, la 27 Martie 1918.

Astfel, poporul român din Basarabia, alături de celelalte naționalități din această provincie, care cu diferite împrejurări au recunoscut dreptatea noastră, manifestându-se prin Unire, își recapătă libertatea.

Valabilitatea actului Unirii Basarabiei cu România și dreptatea cauzei românești au fost recunoscute și de către Puterile mari, printre care au fost și Germania și Italia, cărora Basarabia le-a manifestat, nu o dată, cea mai caldă recunoștință.

Acești 22 de ani de viață națională, în cadrul Statului român, au dus la progrese enorme pe terenul cultural, social și economic. Analfabetismul, acea rușine a stăpânirii țariste, aproape dispare. Reforma agrară făcută în mod egal pentru toate naționalitățile duce la o înflorire a economiei rurale, iar minoritățile din Basarabia se bucură de drepturi de care nu s-au bucurat niciodată sub ruși.

Dovadă este că, cu toată propaganda comunistă prin numeroși agenți, prin crearea Republicii Moldovenești, care de altfel este un indiciu că elementul românesc este predominant, chiar între Nistru și Bug, prin înființarea postului de radio-emisie, pentru aceleași scopuri, de la Tiraspol, n-a dat rezultate. În Basarabia a domnit perfectă liniște. Iar numeroasele alegeri libere în Basarabia, care au avut un caracter cu adevărat plebiscitar, pentru această provincie, cu mulți deputați minoritari, au fost o confirmare strălucită a sentimentelor bune pentru România a întregii populații a Basarabiei.

Astăzi, prin mijloace necunoscute în istorie, folosindu-se și de forța ei numerică și de situația tulbure din Europa, încercând să falsifice datele istorice și statistice, Rusia Sovietică invadează din nou această provincie și populația acestei provincii, și cea românească și cea minoritară - germani, bulgari și chiar ruteni și ruși – , refractari unui regim comunist, este lăsată pradă unei situații pe care n-o dorește [...] Dacă mai există dreptate pe acest pământ, dacă principiile umane mai au un rost pe lume, dacă drepturile popoarelor, sfinte chiar în timpurile

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

întunecare ale istoriei, mai au vreo valoare – noi, parlamentarii și fruntașii vieții publice și culturale din Basarabia, români și minoritari, în numele poporului dintre Prut și Nistru, astăzi redus la tăcere, apelăm la lumea civilizată și atragem atenția asupra dramei sfâșietoare prin care trece populația Basarabiei; în același timp, ridicăm glasul nostru de protest riguros în contra încălcării nelegiuite a celor mai sfinte drepturi ale noastre – istorice, etnice și umane” [Urmează mai multe mii de semnături].

În concluzie, oricât de drastică ar fi judecata noastră în privința operei Parlamentului României de la 1919 la 1940, un lucru este sigur: instituția reprezentativă fundamentală a statului și-a desfășurat activitatea, de la un capăt la altul, în mijlocul poporului român și, alături de el, a traversat marile-i bucurii și tragedii, știind, atunci când condițiile i-au impus, să-și asume riscul propriilor decizii și erori, comise mai ales din inițiativa guvernanților.

Note:

[1] Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România Întregită (1918-1940),* coordonator Ioan Scurtu, București, Editura Enciclopedică, 2003, *passim*.

[2] Pentru detalii vezi cf. Gh. Buzatu, studiul introductiv la volumul *Discursuri și dezbateri parlamentare. 1864-2004,* București, Editura Mica Valahie, 2004, p. 11-59; *ibidem*, în ediția a II-a, București, Editura Mica Valahie, 2006, p. 11-54.

[3] Ion Bitoleanu, *Politica externă a României Mari în dezbaterile Parlamentului. 1919-1939*, Constanța. Editura Mondograf, 1995, p. 11.

[4] Gh. I. Florescu, *1 Decembrie 1918 în dezbaterile Parlamentului român (1919-1938),* în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, t. XVII/1980, pp. 243- 254.

[5] Arhivele Naționale ale României, București, fond Senat, dosar 18 106.

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem.*

[9] „Revista Fundațiilor Regale”, Nr. 7-9/1941, București, p. 704-710.

Dumitru Huțanu

LA SĂRBĂTOAREA ZILEI NAȚIONALE

După aproape două decenii de nou curs pe care l-a luat istoria României, relația național-european începe să-și contureze mai limpede, mai adecvat timpului înțelesurile. Conștientizăm mai aproape de adevăr locul și rolul nostru în Europa, conturul european al civilizației și spiritualității românești. Din această perspectivă, mândria apartenenței la spațiul geografic în care ne-am născut, la limba vorbită, la istoria parcursă își regăsește motivația firească, umană.

De aici și nevoia, resimțită tot mai pregnant, de a reîmprospăta sărbătorirea Zilei Naționale a României cu semnificația ei inițială, patriotică. Dar nu un patriotism declamatoriu, festivist, găunos, de circumstanță, ci un patriotism cu rădăcinile în simțirea noastră, așa cum l-au perceput și manifestat generațiile înfăptuitoare ale Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Căutând argumente în sprijinul ideii în mărturiile timpului, le-am descoperit, cu o bucurie lăuntrică legitimă, în scrisul concetățeanului nostru de altădată, romancierul și cărturarul Duiliu Zamfirescu, în presa focșăneană a timpului.

Restituindu-le prezentului, devin argumente suficiente pentru a înțelege de ce, în toamna anului 1990, Parlamentul României, într-o atmosferă entuziastă, firească noului drum pe care păși se Țara, a consfințit, prin votul său, drept Zi Națională a României, Ziua de 1 Decembrie.

Într-o carte poștală, expediată fiului său Alexandru, la 30 august 1916, aflat pe front, Duiliu Zamfirescu se mărturisea: „Am cea mai mare încredere că-ți vei face datoria cu vârf și îndesat și că te voi revedea, poate chiar în Transilvania, devenită România Mare. Vei fi contribuit să aduci la îndeplinire visul meu de 40 de ani, acela pe care l-am visat pentru tine, când încă nu te aveam și pe care l-am scris în toate romanele mele".

Trăind evenimentele anilor 1916 – 1918 cu același adânc sentiment patriotic al momentului, înțelegând patriotismul nu ca o prejudecată vătămătoare, ci ca o însușire a sufletului omenesc, în câteva rânduri așternute pe hârtie în vara anului 1918, Duiliu Zamfirescu asemuia această însușire „ca o ramură a unui copac pe care ar fi altoite toate roadele pământului" și motiva: „Toți oamenii se nasc, cresc se reproduc și mor. În aceasta toți oamenii sunt egali. Dar nu toți oamenii se nasc pe același punct al globului și nu cresc în aceeași limbă, cu aceeași religie, îmbrăcați la fel, mâncând la fel, cântând la fel. Fiecare se naște la umbra unui copac, pe malul unei ape, într-un staul sau într-un palat, care nu sunt la fel cu apa, copacul, târla sau palatul altor oameni.

Ei bine, umbra copacului sub care s-a născut i se pare mai frumoasă decât umbra tuturor copacilor din lume; graiul în care a rostit primul cuvânt i se pare mai dulce ca toate celelalte; laptele de acasă mai bun, minteanul mai frumos; fluierul mai tainic.

Pentru un vrâncean nu există spectacol mai fermecător decât fânețele de flori de la Tulnici sau clocotul apei de la gherdapurile Putnei sau năframele nevestelor de la Nereju.

Acestea nu sunt judecăți și nici prejudecăți – ci sunt impresii și simțiri care alcătuiesc **substratul național** (s.n.) al fiecărui suflet.

Pe acest substrat național și-au întemeiat apărarea țării toți domnii pământului, Mușatinii și Basarabii, și tot pe el au clădit România modernă boierii Divanului ad-hoc, din care au ieșit Cuza, Negri, Kogălniceanu, adevărații fauri ai plugului și armiei românești.

Pe acest substrat s-a întemeiat Vodă Carol când a trecut Dunărea la 1877 și tot la el s-a gândit Regele Ferdinand când a pornit să desrobească românii subjugați".

Din această simțire românească a izvodit jertfa de viață și sânge a ostașului român căzut pe câmpurile de luptă ale Războiului de Întregire a Neamului din 1916 – 1918.

Pe acest substrat – liantul de voință și faptă – s-au întemeiat Proclamațiile din 28 martie 1918 – Unirea Basarabiei, 28 noiembrie 1918 – Unirea Bucovinei și 1 Decembrie 1918 – Unirea Transilvaniei cu Patria Mamă.

S-a împlinit atunci visarea tuturor generațiilor – Desăvârșirea Unității Naționale. Și pentru a sublinia înțelesurile perene ale acestui definitoriu moment istoric, simbolistica zilei de 1 Decembrie 1918, devenită Zi Națională a României, apelăm tot la mărturiile timpului.

„România Mare a fost plămădită de veacuri iar astăzi ea s-a realizat prin patriotismul tuturor, prin vitejia necontestată a soldatului român", se scria în numărul din 8 decembrie 1918 al ziarului „Focșanii".

„Unirea nu e opera unora ci a tuturor: cu inima, cu cuvântul, cu priceperea, cu avântul, cu sângele, cu tot ce am putut găsi mai bun în fiecare dintre noi, toți am reușit să readucem țara în hotarele ei cele vechi" („Focșani", 16 decembrie 1918).

„…Simțământul întregirii neamului l-a avut tot românul; unirea națională a fost idealul tuturor românilor, secole de gânduri și simțiri comune au pregătit acest ideal, urmărit cu atâta dor, credință și entuziasm" („Focșanii", 3 martie 1918).

Sintetizând, ziua de 1 Decembrie 1918, devenită Ziua Națională a României, a topit în creuzetul său, deopotrivă, istoria, limba, credința, obiceiurile, tradiția, cultura, zbuciumul, lupta, împlinirea, speranța în mai binele zilei de mâine, certitudinea dăinuirii, într-un cuvânt – trecutul, prezentul și viitorul națiunii.

Se cade deci, să reașezăm la temelia sărbătoririi Zilei Naționale a României, alături de bucuria obștească a momentului, simțământul nostru patriotic, ca însușire a sufletului nostru de prețuire adâncă a ceea ce înseamnă cuvântul „acasă".

Mircea Radu Iacoban

BIP-UL PREJUDECĂȚILOR

Magda Ursache împlinește… (bip!) ani; ne grăbim să așezăm cuvenitele firitiseli în acest colț de pagină – nu înainte de a vedea cum este percepută scriitoarea în lumea literelor. Gh. Gricurcu își iese din prezumata rezervă prudentă, spre a exclama: *„Mărturisesc că nu prea multe pagini ale publicisticii noastre actuale mi se par atât de atracțioase prin aerul lor inteligent-justițiar, prin neobosita lor vervă personalizată, precum cele ale autoarei ieșene”.* Ion Rotaru crede că eseistica Magdei U. *„transgresează de fiecare dată în artă a cuvântului”.* Florentin Popescu opinează că *„rafinat și în permanență sprijinit de bogate și alese lecturi, spiritul critic al d-nei Magda Ursache are darul de a-l scoate pe cititor din inerție și de a-l provoca la meditație și acte justițiare”.* Ion Adam admiră *„tensiunea pamfletară, violența stilizată a verbului său vitriolant, dar și mai mult îi prețuiesc logica, puterea de a aduna într-un tablou întunecat, dar coerent, fețele haosului imediat, cu vârtoase rădăcini în trecut”.* A.D. Rachieru vede în cărțile Magdei Ursache apariții *„salutare, chiar vital necesare”.* Const. Călin este și mai tranșant: *„Probabil că am să produc mirare spunând că unul dintre cei mai curajoși și mai buni prozatori români de azi e o femeie: Magda Ursache”.* C. Stănescu o consideră *„critic neîmpăcat cu maladiile spiritului critic, pe care nu contenește, într-o manieră sinucigașă s-ar putea zice, să le denunțe”.* Și tot același comentator: *„incoruptibilă și incorigibilă ca orice mare idealist, incapabilă să fie, ca un comis-voiajor, pe placul tuturor clienților ce-i pică sub condei”.* Cu toată strădania, n-am putut recolta, de pe întreaga postată a literelor române, decât un singur rictus mărunt de respingere, de-a dreptul bizar, evident inconsistent și superficial, sub semnătura lui Horia Gârbea. Nici n-are rost să-l reproduc; se pierde în impresionantul vraf de elogii. Și cum în romanele Magdei personajele ajung să dialogheze cu autoarea *(„Las' că mă săturai și dă răzbunările Magdei U. păn scris!”)*, încerc să-i dau cuvântul și lui MRI, martor al evoluției scriitoarei încă din clipa debutului editorial – 1973. Ar fi, deci, dublă aniversare, odată împlinindu-se 35 de ani de la apariția primei cărți și a doua oară, X ani de viață, la fel de rotunjor împliniți. Ocolirea cifrelor răspicate în astfel de împrejurări e-o prejudecată căreia trebuie să ne supunem. De regulă, însoțită cu precizarea că sărbătorita „e mai tânără ca oricând!” N-am ce face, trebuie să scriu și eu aidoma, fiindcă… exact așa-i. Nu-ncap suspiciuni de compliment-floricică, totu-i la vedere. O demonstrează atât prezența în mai toate ungherele presei culturale românești, dar și în revistele din Capitală (să mi se îngăduie observația că, în momentul de față, publicațiile culturale ale provinciei au cam luat fața celor bucureștene!), alături de faptul că nu lipsește de la nici o manifestare mai răsărită, de la Constanța, la Săpânța; cine o cunoaște personal s-a obișnuit de mult cu neastâmpărul juvenil, ubicuitatea-i proverbială și agitația colocvială ca adevărată stare de agregare. Până și ritmul fragmentat și nervos al textelor sale trădează o ne-stare, să-i zic astfel, funciară. Orice editor păstrează, pentru uz propriu, o listă a debuturile petrecute sub privegherea sa și confirmate ulterior. Fac publice numele ce ocupă locurile din față pe lista (mea!) primelor apariții în care am fost implicat: poezie – Mihai Ursachi, proză, I.D. Sârbu, critică, Magda Ursache, publicistică, Ion Petru Culianu. Magda se află, cum se vede, într-o companie onorantă. Linia evoluției ei ulterioare a cunoscut sincope (al căror mecanism îl revelează romanul „Universitatea care ucide” și, mai ales, confesiunile din „Saeculum” în dialogurile cu Al. Deșliu), păstrând, totuși, o tendință ascendentă, devenită de-a dreptul explozivă în ultimul deceniu. O văd, la finele lui 2008, tot fără mamă, tot fără tată. Afurisita muiere (examinat prin etimologie, substantivul *muiere* n-are nimic peiorativ) trăsnește în dreapta și-n stânga, fără a ține seama de sex, rasă, vârstă, prestigiu, susținere politică, box-office ori eventuală amiciție. În același timp, apără. Apără din răsputeri, potrivit „listei lui Ursache”, în care-s opisate valori incontestabile, în curs de regretabilă maculare. Își poate permite, pentru că nu s-a înregimentat în găști, grupuri de presiune și coterii interesate (pleonasm, da-l las așa). Cărțile ei de critică oferă o radiografiere a stării literaturii noastre de azi. Prea puțin spus radiografiere – de fapt, tomografie computerizată, fiindcă operează fără cruțare atât în desfășurat plan general, cât și în universul celulei critice, investigată la mi-

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

cron. Din fosta-i experiență de conducător auto, și-a păstrat reflexul privirii în oglinda retrovizoare: orice pas către înainte este însoțit, obligatoriu, de „o repede ochire" către lumea blurată a lui „a fost odată". Care nu ne înfățișează totdeauna o imagine tonică și reconfortantă; doar atunci când temeiul neștirbit al valorii coplesește, impunând respect, prețuire și dreaptă judecată. Este utilizat un limbaj critic direct, nesofisticat, potențat de ironie și sarcasm, totdeauna susținut de solidă încărcătură culturală. Magda spune deschis, argumentat și convingător, lucrurilor pe nume, și, mai ales, rostește răspicat ceea ce, din varii motive conjuncturale, este ocolit, ocultat, cu vinovăție trecut sub tăcere. Ridică brutal prețul și apare gunoiul adunat în 19 ani de tranziție (literară) contradictorie, bălmăjită, adesea contrafăcută. Mulți gândesc asemenea ei, puțini o spun și mai puțini o scriu. Primul cal de bătaie: literatura obsedantului deceniu. Material faptic (sumedenie de amănunte noi) din belșug. Ai zice că se forțează uși deschise: de ce să mai dai un ghiont celor răposați întru dreaptă uitare literară? Nu-i chiar așa: tirul se focalizează în direcția re-vopsirii conjuncturale, și campioni, și simpli pioni ai proletcultismului trecând cu arme și bagaje pe baricada adversă, de unde practică nerușinat, în numele unei „modernități" sfeterisite, și, desigur, în acela al libertății de creație. Primesc indulgențe încăpățânații care-și păstrează conduita: barem au ceva caracter și nu s-au răspopit flagrant, după cum bat clopotele vremii. Altă țintă (era scriu target): pornografia etichetată ilicit ca purtătoare a „noului"; în acest caz rolul hotărâtor în demonstrația critică ar urma să revină citatului, dar cum să citezi când hârtia unei publicații oneste n-are cum să suporte? Cu aceeași energie se oferă susținere argumentată (iată că este mereu nevoie!) marilor valori – Eminescu, Sadoveanu, Voiculescu ș.a., devenite subiecte de contestare mistocărească ale unor „exerciții critice" nutrite din pură dorință de scandal. Obligatoriu de remarcat fertila simbioză intelectuală dintre cei doi soți Ursache, cu prestații scriitoricești atât de diferite ca spectacol exterior, dar cu unic și statornic temei unificator: seriozitatea. Nu-i vorba despre morga și ștaiful implementate (altă rimă n-am avut…) paginii plicticos-docte, ci de seriozitatea cu care-i înțeleasă și asumată însăși misia scriitorului preocupat de „euro-soarta culturii române" și de pledoaria pentru mitul apt să fundamenteze conștiința istorică și să modeleze psihologia colectivă. Dacă punem la un loc cărțile semnate, împreună sau separat, de Magda și Petru Ursache, vom înfiripa… ditamai raftul: romane, culegeri de eseuri, ediții critice, antologii. Toate fiind construcții solide, pe lângă care nu se poate trece fără a li se acorda atenția din plin meritată. Cât despre inamicițiile presărate, firește, în jur, mai că ne vine a așeza, în încheiere, o cugetare lălăită de Adrian Copilu-minune: *„Dușmani-ți poartă pică / Da' n-au valoarea ta."*

Valeriu Anghel

AL. G. CROITORU LA 75 DE ANI

Regizor de teatru și film, actor și poet, Al.G. Croitoru s-a născut la 8 decembrie 1933 în satul Bogza din comuna Sihlea (Vrancea), unde este înmormântat „lira de argint – Sihleanu". Cel ce-și va făuri mai târziu crezul artistic din gândul lui Rebreanu „de a arăta sufletul românesc întregii lumi" a absolvit Școala Normală „Vasile Lupu" din Iași, perioadă în care l-a cunoscut pe Nicolae Labiș, după care a urmat (1953-1957) cursurile Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București.

Ca regizor de film, a debutat în 1964, anul ieșirii noastre de sub tutela Moscovei, ca pelicula *Merii roșii,* după care urmează alte zece filme de ficțiune, printre care *Vârstele omului, Al treilea salt mortal, Am o idee, Miezul fierbinte al pâinii, Armuri în piatră (*în coproducție cu Moldova Film din Chișinău*), Viața ca o poveste* (secvențe din istoria filmului românesc, în colaborare cu Costache Ciubotaru din Republica Moldova). Semnează regia versiunii românești la *Lupul mărilor* și *Căutătorii de aur,* precum și scenariile versiunii românești la *Răzbunarea* și *Chemarea aurului,* lungmetraje de ficțiune după romanele lui Jack London (în coproducție cu TELE

Zaiț Marga-Doina - *Compoziție*

Műnchen). Dintre cele 17 filme artistice de scurtmetraj și 12 filme documentare amintim *Anotimpul mireselor, Călușarii, Acasă, Vin berzele, De dragoste și de dor, Comorile Ceahlăului, Junii Brașovului, Gura Humorului,* multe dintre acestea premiate la festivaluri naționale și internaționale. Ca actor, interpretează roluri secundare în filmele *Aproape de soare, Păcală , Secretul lui Bachus, Secretul lui Nemesis, Sosesc păsările călătoare.*

Poet, prozator și publicist, profesor universitar de arta regiei de film și arta actorului, Al.G.Croitoru este membru al Academiei Tiberina din Roma și desfășoară o intensă activitate socială în cadrul mai multor organizații neguvernamentale.

Ca poet, își dezvăluire indirect, în versuri de o mare simplitate, freamăt interior și o candoare autentică, rădăcinile crezului său artistic: *„Brâncuși / trecea pe drum/ supărat / că lovise o piatră./ Și piatra / ridicându-se / l-a însoțit / toată viața" (Piatra).* Legătura sacră cu pământul strămoșilor săi îl face, în teatru și film, un om exponențial: el nu poate să nu muncească, să nu râdă sau să nu se bucure ca un țăran care își trăiește princiar viața, cu supărările lui trecătoare și neliniștile netrucate. Al.G. Croitoru a plecat dintr-un sat unde roua Câmpiei Râmnicului se îngemănează cu limpezimile Subcarpaților și, cutreierând el pajiștile înflorite, s-a supărat că a călcat iarba, care s-a ridicat și l-a însoțit, cu lumina cerului absorbită în ea, toată viața. Cu întreaga curățenie sufletească a celor care știu să asculte foșnetul frunzelor și murmurul din adânc al izvoarelor de sub ele, a celor care știu să binecuvânteze munca și somnul oamenilor ce-și hrănesc visurile din izbânda răsăriturilor de soare.

Avându-l ca mentor, alături de mulți alții din generația sa, pe Victor Iliu, regizorul a învățat de la început, dacă nu aflase destule despre viață de la tatăl său, cum să lucreze cu actorii. În 1968, când Orson Welles filma la București în rolul împăratului Justinian din filmul *Bătălia pentru Roma,* colegii l-au chemat, știindu-l

„țăran genial", să stea pe lângă el. Cum a înțeles Al.G. Croitoru să-și facă meseria de regizor, aflăm dintr-o relatare legată de premiera filmului *Vârstele omului,* la care l-a invitat și pe tatăl său. „Dacă nu-mi place, te bat aici de te sting" – l-a amenințat acesta înainte de proiecția filmului. La final l-a căutat cu privirea, de frică să nu-l pocnească. Bătrânul își aprinsese însă o țigară și se uita la fiu-său pe furiș. Alecu s-a apropiat de el cu teamă, i-a sărutat mâna ,așa cum făcea întotdeauna când pleca sau venea acasă, dar bătrânul i-a zis scurt: „Nu te bat !" De atunci a ținut minte ce primejdie îl paște la vizionarea unui film al său, încât nu s-a mai temut când Vittorio Soriani a spus, după ce a văzut *Anotimpul mireselor* (film distins cu numeroase premii în Austria, Cehoslovacia, Franța, Italia): „Ăsta ori e nebun, ori e un geniu!". În sinea lui, Al.G. Croitoru a admis că poate e și una și alta.

Filmografia sa cuprinde o tematică variată: lumea satului în *Merii sălbatici*, etnografia românească în *Vârstele omului,* sportul în *Am o idee*, circul în *Al treilea salt mortal*, bogăția universului rural în *Miezul fierbinte al pâinii* etc. „Cei patru stâlpi de susținere ai filmelor mele –

Zaiț Marga-Doina - *Flori*

mărturisea odată regizorul – sunt Caloianul, vița-de-vie de-acasă ,Blaga… și, ca un acoperiș, versul eminescian *Nu credeam să-nvăț a muri vreodată".* Nici nu se putea altfel pentru un om care, copil fiind, îl aducea în grădină, cu tovarășii lui de joacă, pe Dumnezeu. Se urcau, în apusul soarelui, în salcâmii cei mai înalți, cu sticle și găleți cu apă și aruncau stropi în aer. Razele soarelui se descompuneau și apărea curcubeul. „Atunci bunica a leșinat. A zis c-a venit Dumnezeu în grădină la noi. Eu știam de multă vreme că poate veni. Îl și visam…Facerea curcubeului e tocmai ideea din *Vârstele omului*… ideea copiilor -dumnezei, făcători de chip uman, de viață care trece în moarte, caloianul ,povestea noastră râzând despre începutul de lume… floarea care merge mai departe pe râu, împlinirea, frumusețea" – declara regizorul într-un interviu.

Și frumusețea aceasta a curcubeului a redat-o nu numai în dansul inițiatic al oltenilor din *Călușarii*, ci și în nunta fantastică a maramureșenilor din *Anotimpul mireselor*, o adevărată feerie cinematografică debordând de vitalitate, culoare și emoție sau în tradițiile din *Junii Brașovului*.

La împlinirea celor trei sferturi de veac de iluminare întru Domnul și patru decenii și jumătate de activitate cinematografică și teatrală pentru noi, îi urăm „prințului țăran" din Bogza ani mulți și înveșnicirea numelui său pe altarul creației.

Mircea Popovici *

„ÎN GOANA DUPĂ PROFIT, OAMENII UITĂ FOARTE REPEDE TRECUTUL”

Interviu realizat de **Virgil Panait**

«Limba s-a stâlcit și oamenii uită trecutul foarte repede, în goana după profit. Cartea a devenit un obiect neatractiv și nu se mai citește de parcă nu ne ajută nici ochelarii, iar copiii fac burtă și diabet. Ne hrănim cu medicamente și speranțe. Suntem sclavii altora și colonizăm cu români țările europene. Cred că am spus totul. »

1. Virgil Panait: Domnule Mircea Popovici, ați rămas ultimul reprezentant în viață al așa-numitei „generații pierdute a războiului” din care făceau parte, printre alții, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, Dimitrie Stelaru… Ce sentiment vă cuprinde acum, ce amintiri v-au rămas?

Mircea Popovici: După definiția dată de sociologi, generațiile sunt niște comunități în timp, ajungând să precizeze și limitele temporale, ce se pot dezvolta în 30-40 de ani. Esteticienii au pledat pentru definirea unor generații determinate, nu atât biologic, cât pe criteriul sensibilității. Pentru generația din care fac parte și eu există avantajul că nu mai trebuie definită și nici constituită după criterii ce pot fi ambigui. Este vorba de „generația războiului”, generația „pierdută” și câteodată parțial recuperată. Generația mea este născută după primul război mondial și a îndurat urgiile celui de-al doilea, mergând pe front, la închisoare sau în lagăr și s-a condamnat la tăcere, scriind de la începutul războiului și amuțind spre 1948. Este o generație „pierdută”, în traduceri, stilizări sau claustrări. Emil Manu, alt coleg de generație, a remarcat și apariția și alinierea la această generație și a altor membri din generații anterioare precum L. Blaga, Dan Botta, Adrian Maniu și chiar Tudor Arghezi ce și-au completat existența tulburată, cu traduceri din alte literaturi mai puțin universale; Călinescu scos din universitate, Tudor Vianu interzis de a mai vorbi despre Goethe, esteticienii făcând lingvistică. Abia noile generații au demonstrat un nou entuziasm față de Blaga, de Ion Barbu, observând că lipsește veriga. Fluxul istoric al întregii literaturi devine normal, numai prin integrarea acestor generații într-un circuit continuu. Așa se explică redebutul acestora, prin opere ulterioare.

Generația războiului a început a se manifesta mai ales în centrele universitare. La București a existat gruparea de la „Cadran” și „Albatros”, semnalând pe Dimitire Stelaru, Dinu Pillat, M. R. Paraschivescu, Tiberiu Tretinescu, Ion Caraion, Marin Preda, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Const. Țoiu. Lui Geo Dumitrescu i se interzice volumul *Pelagre*, precum și cele două reviste ale sale; volumul *Panopticum* aparținând lui Caraion este confiscat, iar el amenințat cu pistolul pentru articolele sale.

Sibiul se manifestă împotriva culturii dirijate prin Ion Negoițescu, Radu Stanca, Ștefan Augustin Doinaș ori Ioanichie Olteanu. Aș mai aminti încă vreo câțiva scriitori din această generație precum Mihail Cosma, Radu Teculescu, boemul George Mărgărit de la Iași, Alex. Jebeleanu, marinarul George Dan, caligraful Traian Lalescu, peisagistul dobrogean Traian Coșovei, Mihai Zissu, asistent al lui G. Călinescu, neobositul Lucian Valea.

Încerc un sentiment aparte când observ că aproape toți cei citați mai sus, au decedat între timp. Mi se pare că Geo Dumitrescu a plecat mai recent, dar dintre cei dragi mie primul a fost Tonel (Constant Tonegaru). Și nu a plecat normal, la capătul unei existențe biologice normale, ci ca un martir plin de suferințe și silnicii. Cel de-al doilea a fost Mihail Crama și nu l-am văzut în întrebarea D-voastră. Pe el l-am cunoscut încă de pe vremea când, ca și dânsul, eram doi copii de școală, de liceu, fără a ne bănui destinul comun de poeți. Când ne desfășuram boema noastră bucureșteană din anii 1942-1944, Tonegaru și Crama erau însoțitorii mei. Pot afirma

* Mircea Popovici (n. 21 aprilie 1923) este unul dintre ultimii reprezentanți ai „generației pierdute” (și regăsite), un martor de neprețuit al unei perioade literare fascinante din istoria literaturii române. A frecventat cenaclurile lui Vladimir Streinu, Mircea Damian, dar și „Sburătorul” lui Eugen Lovinescu, unde a pătruns alături de prietenul său, Constantin Tonegaru. În aprilie 1945 a primit, împreună cu Geo Dumitrescu, un premiu al Fundației Regale, pentru un manuscris care va constitui și debutul său editorial cu «Izobare» (1945), apărut într-o a doua ediție în urmă cu aproape 3 ani (2005). După ce a avut –vreme îndelungată – interdicție de semnătură, dar și o silă motivată față de poezia cultivată până spre 1960, a revenit abia în 1987 cu «Licențe poetice», urmat de «Tempera» (1988), «Paleta de amurg» (1991), «General Museum» (2001). Discutat cu reverență de G. Călinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, N.Manolescu, E. Simion, L. Ulici, Bogdan Crețu, Cosmin Ciotloș ș.a., Mircea Popovici rămâne o figură bine conturată a istoriei noastre literare. La cei 85 de ani, poetul rămâne la fel de tânăr, energic, autor al unei noi cărți pe care încă ezită să o predea unei edituri. Încă o dovadă că valoarea nu cunoaște vârstă. (***Mircea Dinutz***).

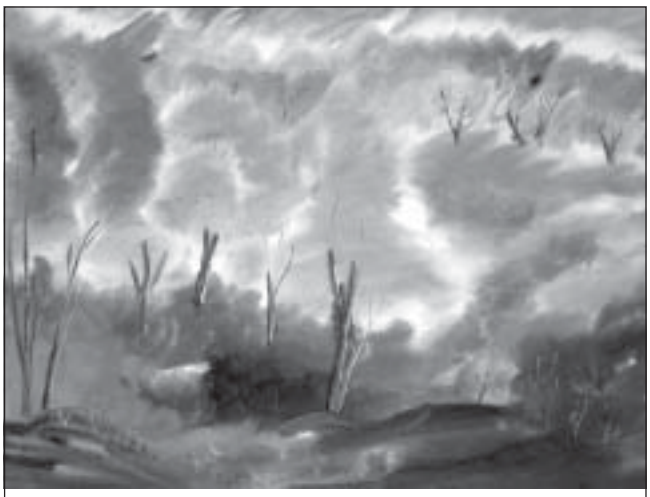

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

cu toată certitudinea că ei au însemnat botezul meu literar și cuprinderea mea în generația cea pierdută a războiului. Când pronunț *generația războiului* nu pot omite și pe bunul prieten care a fost Ion Larian Postolache, ce umbla demobilizat fiind, încă cu haine kaki, poet important căruia Mircea Dinutz i-a închinat o carte pentru apartenența acestuia la generația de la Focșani. Îmi amintesc că Dinutz îmi cerea informații despre Postolache, dar eu destul de uituc, nu mai aveam prea multe de spus, decât că am frecventat alături de alții, un cenaclu la el acasă. Ce minunată surpriză am avut când, încheind cartea consacrată lui Postolache, Dinutz avea o mulțime de informații la îndemână, ceea ce demonstrează capacitatea de cercetător a colegului dumneavoastră.

Aș mai include în această generație despre care vorbim pe Teohari Mihadaș și pe vestitul George Tudor (Ahoe), alt boem al capitalei interbelice și mai apoi, chiar până în zilele noastre, când s-a prăpădit. El a fost cel care m-a sunat la telefon ca să-mi spună că a murit prof. Vladimir Streinu, fiindcă nimeni nu avea de gând să-mi dea o veste atât de tristă. Am venit imediat la București, am asistat la înmormântarea profesorului și apoi am mers la el acasă făcându-mi cadou un volum de M. Zissu aflat sub patul în care dormea, în mansarda unei adrese nobile de pe strada Paris, unde era chiriașul unei mansarde total boeme.

Titlul de generație pierdută nu știu cine ni l-a dat și nu voi ști niciodată. Am fost declarați „pierduți" față de opinia publică poate și pentru că am tăcut în anii ce au urmat. Eu am continuat să scriu, dar de publicat nici vorbă. Am intrat într-un fel de grevă și n-am ieșit la rampa poeziei. Mai favorizat a fost Mihail Crama, care a publicat o serie de volume de poezie și după 1948, când a trebuit să se reconsidere magistrat, cândva dat afară și ajuns la o fabrică de biscuiți, pe post de contabil și revenind după un sever examen înapoi magistrat la Tribunalul Suprem din București.

Dotat cu o longevitate naturală, Geo Dumitrescu, în timp continuând a scrie, și-a reluat poziția de poet serios. Nu se poate vorbi despre dânsul decât de bine și toate acestea eu cred că se datorează perseverenței de a se voi publicat, fără a face compromisuri, precum alții.

Dar ceilalți? Au murit sau au tăcut cu bună știință ori de nevoie, ca să trăiască, să supravețuiască lipsindu-se de nimbul poetic de deasupra capului. Eu eram prea supărat pe destinul meu poetic, obligat la tăcere. Când după ani de la apariția *Izobarelor* am vrut să-mi revăd volumul aflat la Biblioteca Centrală de la Iași, am fost refuzat pe motivul că volumul e la index și am fost lăsat fără explicații. La început în lumea literară ieșeană condusă de culturnici, s-a spus că sunt un poet intimist și că se doresc producții pe măsura timpului glorios pe care îl trăiam. Am scris și eu ceva, dar m-am lăsat la fund și colaborarea mi-a fost foarte rar cerută. Pe atunci aveam un statut ferm profesional, aveam un salariu bun, de inginer proiectant și nu dădea bine ca să mă declar poet, când eram cel ce răspundea de fundamentul tuturor clădirilor ce se construiau în Iași. Am strâns pentru mine pagini peste pagini, de aveam în sertar material pentru vreo trei cărți. Și mai este ceva foarte important:am fost total lipsit de ambiția de a mă vedea publicat. Astăzi, în ciuda unor probleme economice, toți cei care scriu sau numai mâzgălesc hârtia, au o poftă nebună de a se vedea publicați și mai ales de a se vedea membri ai Uniunii Scriitorilor. Voi explica mai târziu și de ce. Eu am ieșit la suprafață după 40 de ani, dar nu la cerere, ci rugat ca să public, ceea ce este altceva, mai ales că timpul începuse „să se repare". Mircea Ciobanu și Florin Mugur au stăruit să dau un volum la Cartea Românească. De acolo, pentru că Bucureștiul a făcut acest gest, m-am văzut solicitat și de Iași, de Editura Junimea, iar marea noastră revoluție din 1989, dar fără ghilotină, m-a repus în drepturi intrând în normal. Am devenit la loc membru al Uniunii Scriitorilor, deși eram membru încă din 1946, pe când forul acesta se numea Societatea Scriitorilor Români.

Mă întrebați ce sentimente încerc în urma acestor destăinuiri. La vârsta mea sunt plin de evenimente și sărac prin pierderea multora din ele prin uitare. Regret că n-am făcut ce am vrut și sunt foarte trist că aceștia dragi mie, nu numai din literatură, m-au părăsit și mă părăsesc, lăsându-mă tot mai singur, cum n-am crezut că mi se va întâmpla.

– Ați debutat în revista Kalende în anul 1941, pe când erați doar de 18 ani. Cine mai scria la această revistă ? Vorbiți-mi despre debutul dvs. Cititorii noștri ar fi interesați.

– Este cât se poate de exact că debutul meu literar s-a petrecut la revista Kalende, ceea ce mă face mândru. Cu emoție îmi amintesc surpriza ce am avut-o când, flămând pe străzile boeme ale capitalei, am văzut la un chioșc de ziare, acel afiș bine cunoscut, pe care îl arătau zilnic ziarele, un fel de tablă de materii și unde în revista Kalende eraum trecut cu niște poezii publicate. Da, pentru prima dată publicat în viața mea.

Revista Kalende a apărut din nevoia, observată de criticul Vladimir Streinu, de a continua și a ține locul spiritului stins al regretatei Reviste a Fundațiilor Regale, în sprijinul fenomenului literar nedogmatizat. De aceea nici soarta acestei reviste nu a fost mai binevoitoare.

Revista Fundațiilor trecuse sub o altă conducere, a lui Caracostea, și principalii esteți deveneau din ce în ce mai indezirabili, precum Edgar Papu, Pompiliu Constantinescu, Al. Rosetti, Cioculescu și Streinu.

Revista „Vremea” unde publica Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Hortensia Papadat Bengescu, Victor Eftimiu etc. se transformase în *Vremea războiului* (titlul spune totul). Revista „Adevărul Literar și Artistic” suspendată, „Universul literar” o luase la dreapta. „Convorbirile Literare” agonizau, iar „Ramuri” a lui Făgețel devenise o revistă izolată a Olteniei.

Este de reținut că D. Micu și N. Manolescu afirmau în Literatura română de azi (1965) că revista Kalende, în forma cea nouă, alături de Revista Română a lui Zaharia Stancu, este independentă estetic și ideologic, în comparație și raportare la celelalte reviste ce apăreau.

Fiind prezent, aproape fără vreo absență nemotivată la cenaclul din casa criticului Vladimir Streinu, acesta, printr-un gest de taină, m-a introdus într-un număr din revista Kalende ce o conducea. Încă o dată spun că este debutul meu absolut. Nu publicasem nimic niciodată și chiar nici nu scrisesem nimic. Nu am umblat la versuri nici ca școlar măcar, îndrăgostit de natură. Țin minte că un vers l-am făcut cu ocazia unei epigrame în care arătam că un elev a fost pedepsit cu notă mică fiindcă la tablă nu a spus nimic și încheiam cu „pentru ce mă pedepsiți că doar n-am făcut nimic”. Poate să surprindă că, deși am urmat în liceu secția modernă, am cochetat tot timpul cu secția reală, participând cu probleme de matematică pură la revistele „Numerus” și „Gazeta Matematică”. Dar profesorul de franceză care era fratele lui Victor Ion Popa dramaturgul, mă alimenta cu volume de versuri (din biblioteca lui) cu poeți francezi simboliști, cel de germană voia să știm mai degrabă noțiunile de literatură germană decât de limbă (pe care am învățat-o la războiul cu și în contra nemților), iar la română, profesorul pe care l-am avut dintr-a întâia și până la finele liceului, ne preda după programa școlară unde nu lipseau Barbu, Arghezi, Blaga, Brătescu-Voinești etc. Se mai fac azi acești autori?

Întreb fiindcă în afară de examenul de bacalaureat unde mai văd un Rebreanu ori Caragiale, nici mulți profesori de azi nu mai știu. Este interesant de spus că la limba română obțineam note mici din cauza caligrafiei mele un pic chinuite. Dar și pe atunci îl citeam pe Mircea Eliade adus pe furiș de la unchiul său de către colegul meu Mircea Carp, cel ce mă vizitează și azi când vine din Germania, unde locuiește, după ani mulți petrecuți la Europa Liberă. Când odată în anii ce au urmat l-am întâlnit pe profesorul de română am avut plăcerea și cinismul să-i ofer volumul meu de versuri *Izobare*, cu premiul scriitorilor tineri.

Este regretabil că tinerețea mea agitată nu a ținut seama că trebuia să păstrez numerele, cele câteva din revista „Kalende”. Nu le-am mai găsit nici la anticari și nici în Biblioteca Centrală. Nu țin minte nici ce am publicat acolo, dar cu siguranță ceva citit de mine în cenaclu. O voi ruga pe Ileana Iordache, distinsa actriță a Naționalului bucureștean și fiica dragă a marelui critic Vladimir Streinu, să-mi spună dacă deține vreun număr de revistă. Sunt în cele mai bune relații cu dânsa și ne întrebăm reciproc de sănătate.

La revista „Kalende”, pe cât îmi aduc aminte, au publicat Tonegaru, Crama, Iordan Chimet, Gheorghe Chivu, Sergiu Fileroc, Adrian Marino, alt coleg mai mare din liceu. El nici nu-și aducea aminte ce a publicat acolo când l-am întrebat odată. Dar trebuie să spun de un prozator, colaborator la Kalende, și prezent în cenaclul lui Streinu. Este distinsul scriitor Mihail Chirnoagă, invalid de război, ce mi-a fost în liceul militar comandant și care, ca și mine, nu știam că vreodată ne vom întâlni pe tărâm literar. A fost călcat de un tren de marfă fiind bietul om și cu vederea în grea suferință, de la război. A fost unchiul marelui grafician Marcel Chirnoagă.

Fac în final o rectificare. N-am fost chiar așa de precoce ca să public la 18 ani în revista Kalende. Aveam vreo 22 de ani.

– În anul 1945, adică la 22 de ani, primiți alături de Geo Dumitrescu un premiu al Fundației Regele Mihai I. Ce a însemnat pentru dumneavoastră acest premiu?

– Încep prin a spune că premiul a însemnat o extraordinară surpriză; altfel în viața mea, am avut parte de numeroase surprize în domeniul literar. Dar să depăn amintirile.

În anul 1942, terminând liceul, și – obligat fiind să devin militar de carieră – m-am aflat într-o unitate unică în felul ei, mai ceva decât o școală de literatură, fiindcă nu ni s-a predat marxism-leninismul de la școala cealaltă de tristă amintire. Voi enumera câțiva colegi ca să vedeți ce curioasă clasă eram. Iată câteva nume din cele multe: romancierul Eugen Barbu și scenaristul Nicolae Paul Mihail, cel ce a scris pentru haiducii lui Piersic, viitorul actor Andrei Codarcea, poetul George Tudor, Mihail Crama, prozatorul Eugen Teodoru, actorul Luca de la teatrul din Turda de mai târziu, Mircea Ioanid ce a scos un volum de versuri chiar în timp ce era în școală, violonistul Vlad Zbârnea, ce ne încânta cu valsul trist al lui Sibelius, minunatul recitator de la Galați, Niculescu. În fine, cam toți eram atinși de aripile artei. Un alt coleg, Calvocorăscu, traducea romane polițiste din seria neagră, Petrică Iordănescu devenind mai apoi soț al actriței Raluca Zamfirescu.

Mai legat am fost cu Mihail Crama și cu Nicolae Paul Mihail, cu care corespondez și azi, după peste 60 de ani și e cam singurul ce mai trăiește. Pe Crama îl știam din liceu. A fost o prezență meteorică acolo și a plecat nu știu unde, ca să-l găsesc în cazarmă, alături de mine. El scria versuri și chiar scosese un volum de versuri la editura „Adonis”. Volumul se numea *Toamna din noapte* și eram invidios pe el, fără motiv, că doar nu scriam poezii. Stând lîngă el, am fost stimulat să-mi încerc pana. În plus, mergând învoit în oraș, plecam amândoi prin locuri literare unde am făcut cunoștință cu boema bucureșteană de la Café de la Paix, un fel de anexă sau sucursală a cafenelei Capșa, locul consacrat al elitei literare. Crama era vechi în această lume de poeți aiuriți și declarat formidabil. Prin el l-am cunoscut pe Tonegaru, alt brăilean de-al lui, cu state literare mai vechi și foarte bine cunoscut între Calea Victoriei și Sărindar, locul ziarelor de scandal sau nu. Prin Tonegaru am ajuns în casa lui Camil Petrescu la o vizită. La „Café de la Paix” ne întâlneam cu o altă boemă a gazetarilor de seară, plini de farse și umor.

Prin Crama și Tonegaru l-am cunoscut pe Ion Barbu, pe poetul Stamatiad cel cu *Flaute de jad*, pe sofisticatul

Ben Corlaciu, pe boemul sumbru Dimitrie Stelaru, ajungând cu el la propria sa nuntă (falsă) la un birt pe Calea Griviței. La cafenea l-am prezentat pe Mihail Sadoveanu, în realitate patronul cafenelei, ce semăna cu romancierul, dl Gogu Atanasulachis. Mai important din toate a fost introducerea mea de către ei în cenaclul lui Eugen Lovinescu unde a patronat maestrul până la moartea sa și unde a continuat să rămână scaunul liber și atunci când Monica Lovinescu ne primea pe noi seara de duminică și pe unii îi mai oprea la câte un ceai cu fursecuri. Apoi și ea a plecat la studii la Paris și Lovinescu ne povestea ce a mai scris fata lui de acolo, în plină grevă pariziană pe atunci. Nu mai enumăr persoanele de acolo fiindcă le găsiți în monografiile despre „Sburătorul". Dar acolo trebuie să subliniez că am citit și eu niște poezii ce au plăcut. Dar locul cel mai important a fost cenaclul lui Vladimir Streinu. El este îndrumătorul meu și îi păstrez eternă recunoștință. A scris despre mine în volumul 2 din *Pagini de critică literară*.

În această atmosferă de primă boemă bucureșteană, m-am îndreptat la sfatul lui Tonegaru și Crama spre Editura Fundațiilor Regale și am depus un manuscris cu poezii citite de mine prin cenacluri, ziare cu pagină literară, etc. Apoi am continuat să fiu prezent la cenaclurile ziarului „Fapta" condus de Mircea Damian și cel al lui Postolache. La „Fapta" eu l-am adus și pe E. Barbu ce a citit din *Groapa* aflată în manuscris. Și apoi am plecat din București alungat de A. I. Vâsinschi ce a instaurat guvernul de largă concentrare democratică al lui P. Groza. Și am pierdut totul.

Dar, aflat în Iași, primesc în mod neașteptat o telegramă ce m-a anunțat să mă prezint la editură pentru încasarea drepturilor ce mi se cuvin ca laureat al scriitorilor tineri, telegramă semnată de Al. Rosetti. O păstrez ca și pe cea în care tata, aflat departe de casă, era anunțat de mama că a născut un băiat, adică subsemnatul.

Citez textul publicat în Revista Fundațiilor Regale din aprilie 1945. Comitetul director era format din Tudor Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi și Petru Comarnescu. Se acordă premii următorilor: 1. Mircea Popovici; 2. Versuri de Geo Dumitrescu; 3. Plantații de Const. Tonegaru; 4. *La farmecul nopții*, piesă de Pavel Chihaia; 5. *Cercul alb*, nuvele de Letiția Papu; 6. *Nuvele* de Ruxandra Oteteleșanu; 7. Focuri, piesă de Magda Isanos și Eusebiu Camilar. Se mai spune că alegerea nu a fost ușoară din cauza celor peste 200 de manuscrise, a valorii lor și a diferențelor mici de valoare între lucrări. Editura plătea premiul și se obliga la tipărirea lucrării premiate.

Am venit urgent la București, m-am prezentat în holul editurii de pe str. Orlando, am fost primit de distinsul și jovialul prof. Al. Rosseti, am încasat niște bani obținând o serie de cărți apărute în editură precum *Operele complete* ale lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga și teatrul în trei volume al lui Camil Petrescu: nu mai am niciuna din acestea, fiindu-mi subtilizate de prieteni în lipsa mea și nu m-am supărat, considerând că furtul de carte face parte din pasiunea pentru cultură, dacă nu se vinde obiectul la anticar. Restul de bani i-am cheltuit cu prieteni și rude invitate în două seri la o grădină de vară prin zona Domenii. Dar cartea, tipărirea și publicarea ei? Eu eram în imposibilitatea de a urmări evoluția acestui volum de la manuscris, la piața cărții. Trebuia să fiu prezent în București ceea ce nu a fost posibil. Și atunci a apărut bunul Tonel, Tonegaru, care din solidaritate și mare prietenie a făcut totul ca să-mi aducă volumul pe drumul drept. A introdus și alte poezii publicate în ziarele bucureștene, a mers la tipografia „Arte Grafice Luceafărul SAR" unde a avut concursul d-lui Georgescu mi se pare și cartea a fost gata. Iar eu am obținut mutarea în București și timp de doi ani am fost membrul unei a doua boeme literare alături de Crama și Tonegaru. Acum am dat volumul personal lui Tudor Arghezi, am fost primit în S.S.R. și Petru Comarnescu mi-a înlesnit niște treburi în cadrul societății scriitorilor fiind renumerat. Tot acum Tonegaru m-a împins cu forța la cursul lui Călinescu de la Universitate, ajungând lipit de catedra acestui savant cu care m-am întreținut și care mai apoi a scris despre mine în „Jurnalul Național". Presa de toate culorile mi-a fost favorabilă, au apărut cronici și s-au scris pagini elogioase mai apoi în cărțile lui Piru, Eugen Simion, Manolescu, Ion Rotaru și, mai ales, Vladimir Streinu.

– Ați studiat din câte știu atât dreptul cât și ingineria. Cum se împacă cele două discipline cu Poezia?

– Dreptul l-am urmat din obligația ce o aveam în cadrul activității mele ca ofițer, dar cum această disciplină era destul de suprasolicitată iar eu urma să părăsesc armata, venitul și existența mea au fost asigurate urmând Institutul Politehnic și ieșind inginer. Treaba aceasta a fost destul de ușoară pentru mine și v-am spus mai înainte că studiul tehnic îmi erau familiare. Veți vedea că însuși titlul primului meu volum, *Izobare* este din domeniul tehnic. S-a crezut la început că titlul este greșit cules, că de fapt trebuia scris *Izolare*, aceasta din cauză că recenzenții au fost corijenți la geografie. Prin profesiunea mea tehnică, mi-am asigurat existența în viața civilă, lucrând ca inginer proiectant și mai apoi devenind și cadru didactic în învățământul superior. Aveți astfel un exemplu de bună conviețuire între știință și poezie, dar când practicam ingineria, nu am spus că scriu și versuri, spre a nu compromite actul tehnic. În cartea sa *Pagini de critică literară* (1968), Vladimir Streinu remarcă aspectul de poezie științifică, extrasă din civilizația mecanicistă ce caracteriza veacul XX. Citez din carte: „Din mișcarea de involuție a sensibilității noastre, care deocamdată copleșește mișcarea de evoluție, nu e de tras nicio concluzie, așadar cu privire la incompatibilitatea dintre poezie și tehnică". În existența mea științifică am destule comunicări în domeniu tehnic și încă azi de atâția ani pesionar, mă preocupă elementele tehnice cotidiene și am abordat cu ușurință trecerea prin viață alături de calculatorul personal, orizontul cunoștințelor mele devenind imens.

– Cu ce poet din generația pierdută a războiului ați fost mai apropiat, domnule Popovici?

– Cred că am răspuns la această întrebare pe parcursul acestui interviu. Lui M. Crama și lui Tonegaru trebuie să le mulțumesc dacă azi că am ajuns să fiu considerat

scriitor, poet și chemat și în fața dumneavoastră ca să-mi susțin activitatea mea literară. Am fost legat de ambii de la vârsta cea mai mică, la formarea mea ca scriitor, am menținut contactul cu ei și, murind Tonegaru, l-am apropiat și mai mult pe M. Crama, plecat și el acum 15 ani. Cel de-al doilea volum publicat după 40 de ani la „Cartea Românească" are ca naș, pot spune, pe Crama. El a forțat mâna trimițându-mă la editură după o atât de lungă absență în public. Este interesantă cred și relația noastră afectivă. Eu am fost acel care i-am regăsit mama pierdută cu războiul și l-am chemat la Iași ca să o recunoască. E un subiect aparte ce nu intră în acest discurs între noi.

– Ați fost și pe frontul celui de-al doilea război mondial. Ce a însemnat pentru poetul din dumneavoastră?

– Războiul este o dramă a umanității și consecințele lui sunt îngrozitoare. Eu și cu generația mea am parcurs războiul, dar și o serie de dictaturi interne ori impuse. Cred că suntem generația ce a cunoscut partea mizerabilă a vieții ca nicio alta din istoria omenirii. A suferit mai ales poporul român aflat în extremitatea europeană și abandonat de lumea civilizată. Și eu am fost la război și nu se putea altfel. Dar și tatăl meu în primul război și al doilea, că la un moment dat amândoi eram sub arme. Tata a ajuns până la Marea de Azov și s-a întors isprăvit pentru ani de zile. eu, mai norocos, am purtat războaie și în est dar și în vest, ceea ce este paradoxal. Am mers cu nemții, le-am învățat limba de război și am prins parașutiști americani, apoi am sucit arma și am păzit trecători și poduri în retragerea soldaților germani, în coastă cu rusul revanșard. Dar am fost și răsplătit cu vreo două medalii, cu titlu de veteran de război de unde am o pensie adăugată și niște avantaje substanțiale. Și acum sunt în război cu prostia, cu micimea omenească și incultura instaurată după marea noastră revoluție de la 89…

– Ați trăit în trei regimuri politice, cel de până la 1947, cel de după 1947 și cel de după 1989. Cum percepeți azi cele trei perioade ale istoriei noastre?

– Toate au fost proaste, ca dovadă că ar trebui de fiecare dată să se schimbe.

Personal aș fi vrut să trăiesc prin anii 20, pe când trăiau părinții mei, mi se pare cel mai bine. Aș fi prins o lume celebră în toate domeniile și personal poate n-aș mai fi viețuit prin întâmplările de apoi. Cel mai fioros a fost regimul comunist, pe care îl deplâng destui nostalgici, fiindcă aveau case gratis și slujbe sigure. Ca scriitor am remarcat cum s-au cățărat unii pe spinarea celorlalți, s-au împopoțonat cu premii și deplasări peste granițe, iar azi sunt parcă tot acolo fiindcă lustrația nu s-a aplicat, că nu s-a vrut. Azi putem face orice și din păcate se alege numai treaba proastă. Vai de țara asta care e așa de frumoasă și pe care o văd pe ilustrate frumos colorate. Avem clase sociale noi și sfidătoare ce nu caracterizează poporul român. Limba s-a stâlcit și oamenii uită trecutul foarte repede, în goană după profit. Cartea a devenit un obiect neatractiv și nu se mai citește de parcă nu ne ajută nici ochelarii, iar copiii fac burtă și diabet. Ne hrănim cu medicamente și speranțe. Suntem sclavii altora și colonizăm cu români țările europene. Cred că am spus totul.

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

– Ați citit de câteva ori și în cenaclul *Sburătorul* condus de Eugen Lovinescu. Care era atmosfera, ce scriitori mai erau acolo?

– Am răspuns la această întrebare și nu mă mai repet. Atmosfera era destul de sobră și la Lovinescu nu se prea citea poezie. Era marea confruntare a prozei, a celor ce voiau să fie declarați mari romancieri, precum Dinu Nicodim, Dan Petrașincu, Felix Aderca, Sorana Gurian, Ticu Arhip ori Hortensia Papadat Bengescu. Într-un articol de momorialistică legată de cenaclul lui Lovinescu, prietenul Emil Manu își amintește cum printre pauzele de la un cititor la altul, eu mă ocupam a le face caricatura celor prezenți. Nu mi-a rămas niciuna fiindu-mi luate din mână și tare îmi pare rău că n-am păstrat niciuna. Țin minte că după moartea lui Lovinescu, scaunul a rămas neocupat și ședințele erau prezidate fie de Cioculescu ori de Streinu și deseori Aderca.

– Sunteți un poet care se grăbește încet; prima carte a apărut în 1946 iar următoarea în 1987, dacă nu mă înșel. De ce? Ce v-a determinat să stați atât de mult timp deoparte de cititori?

– Parțial am răspuns la această întrebare. Spun și azi, din nou, că eu am intrat în grevă pentru că n-am avut ce cânta, eu, poetul sferelor înalte. Și mi s-a părut că nici cititori nu prea mai sunt în materie de poezie. Poezia se scrie greu, dar proza este cu mult mai chinuitoare în realizarea ei. De aceea sunt mulți poeți și mai puțini prozatori. N-a mai fost nevoie și de prezența mea, fiindcă își făceau loc tot mai mulți poeți care nu spuneau nimic și care la fel, ajung a se citi doar între ei. Eu cum am mai spus, am dat spre tipărire doar când mi s-a cerut. N-am forțat nicio ușă editorială ca să pot declara că sunt posesorul și creatorul nu știu a câte volume de poezie. Este o poetă din Germania ce anual vine la Iași și pe bani occidentali scoate în fiece an câte o carte de versuri. Și ce publicitate are! Fiindcă are cu ce. Dar cititori are? Poate cei ce-i fac corectura! Altfel!

– Sunteți un personaj pitoresc din Iașul de azi. Dumneavoastră vă simțiți a fi personaj al vieții literare ieșene?

– De unde știți că sunt pitoresc? Ați citit poate niște articole de prin ziarele locale? Acolo am văzut și eu că mă mai răsfață gazetarii, dar asta pentru că și eu le acord

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

toată atenția și îi întreb de sănătate, fiind o ființă sociabilă dintotdeauna. Casa mea a fost deschisă tuturor celor ce au vrut să se apropie de mine. Extrag dintr-un articol semnat de poetul Turtureanu în acest an,… se preumblă prin Iași, de vreo șase decenii un ins simpatic și bonom, gălăgios (ca muntenii) și meditativ (ca moldovenii). Anxios (câteodată), bucuros îndeobște (că te vede) anonim aproape…" Scrie asta un poet, ceea ce este mare lucru, iar Bogdan Crețu, cadru didactic universitar și un apreciat critic începe articolul „Un poet tânăr la numai 85 de ani" publicat exact în ziua mea de naștere, ca un omagiu, „Mircea Popovici este dacă nu un poet mare (nu asta l-a interesat) dar, un poet important. Unul care ar trebui revizitat cu responsabilitate. Dincolo de asta, omul e una dintre figurile luminoase ale Iașilor de azi".

Cine mă solicită, răspund cu bunăvoință și de aceea sunt chemat cam la orice manifestare literar-artistică, la spectacole și expoziții, fiindcă spun, în materie de artă plastică, am și eu niște piese rare pe pereți, iar în raft muzică simfonică pentru câteva sute de ore de audiție. Filarmonica locală mă știe. Sunt așadar prezent la toate vernisajele, indiferent dacă unele lucruri nu-mi plac și aș fi putut să refuz prezența. Dar dacă, se anunță două expoziții la distanță de numai o oră una de alta, ce fac? Fug și eu așa cum fuge și Valentin Ciucă ca să prezinte maestrul. Asta îmi amintește de un moment petrecut la Tg. Ocna, unde a doua zi de Pași merg oamenii la cimitir și popa trece de la un mormânt la altul. Asociația scriitorilor ieșeni m-a sărbătorit la 80 de ani cu fast, dar a uitat anul acesta. Nu-i nimic fiindcă au avut grijă cei de la București, de la Biblioteca Bucureștilor. Mai sunt chemat și prin provincia Moldovei ca să onorez diferite manifestări artistice și mă duc cu plăcere. Aceasta este firea mea, de a nu refuza când mi se cere ceva. Așa am fost întotdeauna, dar mai ales de vreo 15 ani de când mi-am pierdut soția ce era, ca și mine, plină de solicitudine. În acest mod îmi risipesc singurătatea care este mortală.

– Cum vede poetul Mircea Popovici poezia de azi și viața literară contemporană în comparație cu trecutul, se înțelege… mai ales că ați împlinit anul acesta 85 de ani.

– Tare m-am temut că mi se va pune această întrebare și văd că nu scap de ea. Dar voi trata subiectul cu mare repeziciune spunând că nu-mi place deloc poezia de azi, autorii scriind la fel unul cu altul și mai ales subțiind sentimentele până la a nu-l mai găsi deloc. A mai apărut și pigmentarea poeziei cu elemente din domeniul literaturii în pielea goală, că uneori trăiesc cu impresia că citesc asemenea texte undeva în afara paginii, în locuri ascunse privirii. Se vrea oricum tipărirea și ieșirea pe piață, pentru recunoaștere publică. Și dacă se poate un premiu și se poate. Cu banii în mână se poate tipări orice. Sunt convins că există o sită care va separa ce e bun de ce este rău. Deocamdată nu lipsesc criticii, iar cei care sunt, par binevoitori. Aș putea spune că numai în revista dumnea-voastră am văzut curajul de a spune pe nume ceea ce merită. De aceea îmi plac articolele din această revistă. Cei ce se vor supăra pe mine pentru ce am spus, să mai întrebe și pe alții fiindcă adevărul acesta este. Poezia de azi este citită doar de cel care o scrie, lumea ignorând poeții și poezia. Eu voi fi scuzat de această declarație fiind, cum ai spus și matale, în vârstă de 85 de ani și am citit destulă poezie.

– Și o întrebare (banală) de final: la ce lucrați acum și ce planuri literare aveți pentru viitor? Cititorii vor fi curioși cu siguranță.

– Spuneam mai înainte că am scris la viața mea doar când mi s-a cerut. Așa mi s-a cerut reeditarea volumului *Izobare* ce a apărut aidoma cu cel de atunci. A fost o mare surpriză să mi se ceară un asemenea produs. Am avut din fericire un singur exemplar păstrat de mama cu grijă, fiindcă pe copertă era stema regală. I-a pus și o bulină pe deasupra, dar atlasul meu de liceu nu l-a mai păstrat fiindcă România se ducea la est până la Nistru și mama s-a temut pentru viața mea. Măcar dacă aș fi fost un regalist. Acum din nou sunt solicitat să prezint un volum nou de versuri. Îl am în sertar, dar i-am cerut editorului să mă someze ca pe 15 octombrie să-i dau manuscrisul. Bine că n-a trecut în somație și anul, dar cred că îl voi duce peste o lună. Este cu siguranță ultimul meu volum, așa că întrebarea ce planuri de viitor am, pare puțin hilară, dar matale ești politicos și mă tratezi cum se obișnuiește. Mă gândesc să mă retrag din Uniune fiindcă mi s-a făcut o nedreptate. S-au chinuit cei mari, de sus, ca să ajute scriitorii membri titulari, oferindu-se încă jumătate din pensia ce o au, indiferent de unde. Ideea a fost bună, dar legea a ieșit strâmbă ca mai toate. Eu nu beneficiez de această lege căci pensia mea nu e pensie (!) S-a stabilit că pensiile militare au alt suport ori eu, cu o tradiție militară și cu ani petrecuți în uniformă kaki, am optat acum câțiva ani pentru pensia de militar, ce era ceva mai bună. S-a spus că pensiile militarilor sunt bune (vezi ministrul economiei care este și vicepreședinte al U.S., dar nu știu cum îl cheamă). Eu la data aplicării legii aveam 1300 lei și așa am rămas, iar cei din alte domenii de pensie, precum unii universitari cu cel puțin 2000 lei, au mai primit jumătate. Îmi pare rău că închei acest interviu în acest mod. Dar se știe că economicul dirijează și acum cultura și artele. Să auzim numai de bine și mulți cititori pentru revista Dumneavoastră!

– Iar noi vă urăm sănătate, mulți ani fericiți, multe, multe împliniri! Mulțumiri!

Magda Ursache

SCENE DIN DEMOCRATURĂ

Domnule Nicolae Breban,

Într-unul dintre incitantele Dvs. eseuri pe care le citesc cu reală curiozitate, *Liberii profesioniști* (Contemporanul, iulie, 2008), deplângeați lipsa de solidaritate a scriitorilor: „suntem liberi, dar această uriașă și unică solidaritate s-a pierdut!". Era vorba de solidaritatea din anii comunismului, „în receptarea artei și nu numai, dar și în «așteptarea» lucidă, cu dinții strânși în jurul acelor indivizi care se încărcau, într-o măsură sau alta, fiecare după firea și zestrea sa naturală, cu sarcina durerii și a speranței".

Eu, una, n-am simțit această solidaritate. Mă temeam de turnătorii din breaslă și, cum de ce ți-i frică nu scapi, am fost minuțios turnată; știam că pe Mihai Ursachi, de pildă, îl flancau fanii-supraveghetori. Cu prietenul puteai vorbi despre ce nu puteai scrie, dar, de multe ori, era o sursă, ca Dan Oprescu, membru fondator GDS, care s-a dovedit turnătorul prietenului Stelian Tănase. Nu, dezvoltarea cultului prieteniei e cam greu de generalizat. Ștefan Aug. Doinaș a stat la închisoare pentru omisiune de denunț, în cazul Marcel Petrișor. Nu l-a trădat, dar a semnat apoi un angajament de informator. Mai era și moda „cititorilor" revoltați din „câmpul muncii". Parcurgeau pe ruptele *Un om norocos* de Octavian Paler, fiind la curent cu ultimele directive ale PCR. Poate vom afla cine erau sculerii și textilistele, betoniștii și matrițerii care nu făceau altceva decât să-și treacă din mână-n mână romanul lui Paler, al lui Ion Băiesu ori cel al lui Ion Anghel Mânăstire, ca să propună topirea blasfemiilor la adresa orînduirii ideale. Dvs. însivă ați fost supus veghei organelor pentru „idei greșite". N. Moraru a cerut, după ce-a apărut *Delirul*, arestarea lui Marin Preda, secondat de morărițul Mircea Brătucu. De altfel, acest edec al proletcultului fusese unul dintre cei care au indus ura de clasă intelectuală, ca și Leonte Răutu. Dar cum ar fi funcționat proletcultul fără ajutor dinspre comilitonii Partidului Comunist (PMR), A. Toma, Deșliu, Tulbure, Frunză, Banuș, Jebeleanu, Sașa Pană, Nina Cassian? La prima Conferință a Uniunii Scriitorilor, prin fuzionarea SSR cu Societatea Autorilor Dramatici (președinte de onoare – M. Sadoveanu; președinte activ – Z. Stancu), punct înscris pe ordinea de zi și dezbătut a fost „cultivarea urii față de imperialiști". În poezia „bardului de la Urziceni", A. Toma, Stalín rima cu Amin. „Da, asta-i Buna-Veste, noul Crez/ Întru care vă nasc și vă botez/ În numele lui Marx și Lenin și Stalin/ Acum și-n vecii vecilor și pururea Amin". Nu opere se făureau, ci arme de luptă. În celebra ședință din iunie '52, de după căderea Anei Pauker, Eusebiu Camilar se culpabiliza: „Eu am fost împăciuitorist", promițând: „Cărțile mele vor fi arme de luptă din ce în ce mai ascuțite". Cînd Al. Rosetti a fost scos din Universitate, în același an '52, ca latinizant, cosmopolit, cu „origine nesănătoasă" pe „Cher Ami", cum îi spuneau cei pe care i-a editat, dar și colegii de catedră, nu l-a ajutat nimeni. Ileana Iordache, fiica lui Vladimir Streinu, era măritată cu Radu Tudoran, frate cu Bogza. Cînd a fost arestat Streinu, în toamna lui '59, lui Geo i-a fost frică să intervină pentru Usy. Actrița a încercat cu Al. Bîrlădeanu, căsătorit, atunci, cu Marcela Rusu. A ajuns și la Gogu Rădulescu. Nimic.

„Demascările" (vocabula lui Leonte Răutu, secretarul CC răspunzător de Propagandă și Cultură) le începuse în „lungul stalinism barbar", cum numiți Dvs. perioada, Oscar Lemnaru, la rubrica lui cu zvâc *Perna cu ace* (un ac de cojocul proletcultului are Vasile Spiridon într-o carte prea puțin comentată, Editura Timpul, 2004, cu același titlu). Bestiile moșierești și chiaburești trebuiau eliminate. Da, *bestiile* era cuvântul de ordine, cf. Marx, discurs din 14 aprilie 1856: „Istoria este judecătorul, proletariatul este călăul". Lenin își numea dușmanii insecte, păduchi, scorpioni. Ura de clasă era cultivată în colectivul de oameni ai muncii, exersată de *comisiile de reeducare a mentalității burgheze*. Îi vânau pe eretici, pentru ca arta să aibă „miez sănătos" (Petru Dumitriu). Aceste exersări ale urii anihilau valori (Ministrul Propagandei a interzis întâi, în 1946, 1800 de titluri; s-a ajuns în '48, la 10.000), le trimiteau în pușcării pentru reeducare prin tortură, cruzimea torționarilor fiind din ce în ce mai ingenioasă. Cifra morților la propriu sau a morților din punct de vedere social, pentru societate e înspăimântătoare.

Știu din *Caiet albastru* (Editura Fundației Culturale Române, 1998) că profesorul Nicolae Balotă a fost închis prima oară în '48, la 23 de ani, pentru cărți subversive. Din nou arestat, în tren, în noaptea de 2-3 ianuarie '56 pentru un Memorandum (de trimis în Occident), despre lipsa de libertăți și de drepturi după Cortina de Fier. Actul a fost predat la Secu de un delator. Delațiunea i-a adus 7 ani de temniță pentru *crimă de trădare*. Mărturiile deținuților politici ar trebui să fie un fel de testament pentru noi. Și-i dau dreptate lui Alexandru George când susține că scriitorul român e în diacronie: Balotă n-a fost contemporan cu Ov.S. Crohmălniceanu, nici Tonegaru cu Paul Georgescu, nici N. Manolescu cu Jebeleanu (pentru că nu figura în antologia *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, Jebe l-a pârât „sus" pe N. Manolescu, pe motiv că i-a introdus pe „reacționarii" Crainic, Ștefan Baciu, Radu Gyr și antologia a fost interzisă. Tot Jebe s-a spus că ar fi dizolvat, în '46, cenaclul „Sburătorul", care mai funcționa, postlovinescian).

În perioada '48-'50, Arghezi, Blaga, Streinu, Ș. Cioculescu erau „înfierați" în toate plenarele USR și-n „Scînteia" drept „crizișți". Îndrăzniseră să semnaleze „criza literaturii".

Într-un august ’48, noul statut al Academiei Române îi excludea pe „dăunătorii” Ion Petrovici, Blaga, P.P. Negulescu, Gh.I. Brătianu, C. Rădulescu-Motru, D. Gusti, Simion Mehedinți, G.T. Kirileanu, Onisifor Ghibu etc. După zece ani de Aiud, Ion Petrovici, cu DO în Bărăgan, căuta o fîntînă să se arunce-n ea. După o conferință a filosofului la Academia Franceză, în ’34, Elena Văcărescu nota că fusese „unul dintre cele mai mari succese pe care le-a obținut vreodată un român la Paris”. În ’52, D. Gusti confecționa în comuna Cățelu jucării de cauciuc, într-o cooperativă meșteșugărească, să nu moară de foame. S. Mehedinți chiar murea de foame în ’59: orb, fără pensie, dar, mai ales, fără bibliotecă.

Ar fi fost posibile crimele oribile, arestările pentru *libri prohibiti*, eliminările din literatură fără sprijinul *inteligheției flotante*, în formularea lui Pareto? Fără cei repede „doxați”, supuși doxei, dogmei, ideologiei de import? Autori de literatură de propagandă, pe teme proletarizate lucrau ca „zilieri pe ogoarele literaturii” (cum le spunea Vasile Spiridon în cartea citată), dar îi lucrau și pe ceilalți, pe nealiniați. De unde a știut tov. Kohn, care supraveghea ESPLA din partea Securității, că în editură se afla un manuscris subversiv de C. Noica, *Povestiri din Hegel*, conținând *abateri de dreapta*, dacă nu l-ar fi înștiințat un redactor, poate prieten cu Mihai Șora, care relatează episodul? Un alt exemplu dintre multele pe care le cunosc: agentul Ștefan Dragomirescu l-a turnat pe Blaga pentru că, în ’56, vizitat la Cluj de Miron Constantinescu, Constanța Crăciun, Fazekaș și Pavel Țugui (șef al secției de cultură și știință a CC al PMR, perioada ’56-’60) a refuzat să fie reprimit în Academie, la schimb cu *o declarație publică de adeziune la regim*. Le-a spus net că nu-și poate renega o activitate de-o viață. Blaga avea multe volume în manuscris și era conștient că nu vor fi tipărite dacă nu ceda. „Prietenul” agent Secu s-a dus la Cluj în misie: să-i verifice sertarul de scriitor. A primit 1000 (una mie) lei recompensă pentru devoalarea „putregaiului cosmopolit”.

Dumneavoastră scrieți, domnule Nicolae Breban, că proletcultul poate fi considerat finit în ’64, după deschiderea pușcăriilor politice și în ’65, când Conferința scriitorilor l-a dat jos pe „poetul bardei”, Mihai Beniuc. Dar conștiința socialistă se formase, iar conștiința asta nu-i măsea, să doară. Turnătoria între prieteni a fost *voluntară*, ca munca patriotică; *benevolă*, cum a fost și acea contribuție pentru obște. Jean Băilești eanu (în revista „Argeș”) crede că poetul Lucian Valea n-a turnat și că, din pricina asta, a ocupat funcții modeste. Adevărul e că a și turnat (au apărut dovezile), a și ocupat funcții modeste.

Generației Dvs. i s-a reproșat că ar fi exploatat *lucrativ* perioada de dezgheț de după moartea lui Dej, „cel mai fidel aliat al Uniunii Sovietice”. În fapt, ați fost rebelii, răzvrătiții contra dogmaticilor luptei de clasă, ai *realismului țărmurit*, cum îl parafrazează Vasile Spiridon pe teoreticianul *realismului nețărmurit*, Roger Garaudy, *„deviat” din marxism în… islamism*. În ’59, în București, mai era bulevardul Jdanov, se mai blama estetismul. Criticii *aTomiști* (mulțumesc, Viorica Răduță!) făceau ravagii. V-ați sustras în fel și chip înregimentării, ați evitat „oglindirea veridică în spirit partinic”. Spuneți că șaizeciștii Velea și Fănuș Neagu scriau proză scurtă ca să scape de pretențiile cenzurii. Din câteva pagini, puteau lipsi și dușmanul de clasă, și activistul dârz; și „omul nou”, și „elementul șovăielnic”. Dvs. ați mizat pe naturi problematice, pe psihologii atipice, pe tipologie forte, desfășurate în proiecte mari, ambițioase. Le-ați realizat.

Uniți, Dvs., cei din generația șaizeci, ați re-căpătat drept la *stil individual* (era a doua tautologie a epocii Dej, după *democrație populară*), drept la subiectivitate, o vreme și la onirism. Cu risc maxim. În ’68, Leonea Răutu, zis Cameleonea a decapitat „Amfiteatru”, revista lui Ion Băiești și Editura pentru literatură, condusă de Ion Bănuță pentru… liberalism. Imprevizibilii erau pedepsiți pentru „manifestări de apolitism și de individualism”, culpabilizați pentru devieri de la linie (vorba lui Gh. Apostol: „Unde-i linie, nu-i de joacă”), „oficialii” fiind cu ochii pe insubordonați. Lupta de clasă nu se mai ascuțea ca-n versul acela proletcult stupid, mai erau și armistiții. După atacuri noi urma o perioadă de liniște, alte atacuri, altă perioadă de liniște… Cititorii, însă, vă urmau. A citi Preda, Breban, Buzura era o atitudine, asta era: lectura ca protest. Erau exersați în a găsi ascunzișuri, vorbe cu dublu sens, „antrenați” (Noica) să citească printre/ pe sub/ peste rânduri. Le descifrau literar și literal. Titlul lui Matei Vișniec, *La noapte va ninge* (Albatros, 1979) suna ca o premoniție: se va întâmpla ceva. Oare *Caiet de dictando* de Al. George nu trimitea la dicteu, la dictatură? Ce voia să spună autorul cu acel *dictando*?

Romanele „ascundeau”, ca să releveze adevăruri: parțiale, schiloade, dar adevăruri. Și nu era ușor să păcălești cenzura. Ușor este să spui acum că gata, nu mai merge literatura-parabolă, numai ca să-i anihilezi dintr-un foc pe Paler și pe Tupan. Să susții că Buzura a publicat șopârle („indigeste”) cu voie de la Secu și că Preda a fost „un analfabet”. Dvs. sunteți atacat la glezne că străinii nu vă cumpără cărțile. Ce să mai spun despre un suplimentarist care se întreba dacă Dan Mircea Cipariu ar fi vrut să scrie *Animale bolnave*, căutând „exemple ale non-refuzului virtual” („Suplimentul de cultură”, 16-22 august 2008). Vestea bună e că vă aflați într-o bună companie: *gașca* Borges (e cuvîntul suplimenaristului), pe care ar refuza-o Roberto Bolaño.

Totdeauna situarea cuiva la vârful ierarhiei de valori irită, dar războiul contra așa-zisei generații expirate e mai aberant decât oricând. Să fii insultat pentru că ești mai în vârstă și mai consacrat, ba o revistă de cultură să te declare *mort*, e mai mult decât penibil.

Câți spun ca Ion Lazu, *Despre vii numai de bine*?

Încep să cred că nici nu mai e posibilă o solidaritate între scriitori. Dar îmi place să mă gândesc la „solidaritatea” celor aflați în paginile unei istorii literare, oricare ar fi ea: *de la origini până în prezent, condensată, secretă, anecdotică, de azi pe mâine*…

Voi reveni.

* * *

Domnule Nicolae Breban,

Am revenit. Spuneam că încep a crede că solidaritatea între scriitori nu-i posibilă. Că a fost precară în socialism și că este la fel de precară în ne-socialism. Cei mai mulți dintre condeierii noștri, înregimentați, înrolați în anume tabără, se adoră între ei sau îi căsăpesc pe ceilalți, din tabăra adversă. Ce *românărie literară*!, exclamă, din Turnul

Severinului, Mihai Rogobete.

În anii cincizeci a existat un consens, dar al nulităților. Așa s-a făcut că moștenirea Brâncuși a fost refuzată, actul rușinos fiind încheiat și parafat de Leonte Răutu, de Constanța Crăciun (semna: țesătoare și, dedesubt, Ministrul Culturii), de Teohari Georgescu, tipograf cu 4 clase, Ministru de Interne. Scria în act: „Operele lui Brâncuși nu ajută cu nimic la edificarea Socialismului". Adevărat, ce-i drept! Mult mai târziu, în '66, cum istorisiți în *Memorii I*, după ce-a citit în manuscris *În absența stăpânilor*, Titus Popovici v-a întrebat: „ia spune-mi, cu ce servește acest roman societatea socialistă?!".

În epoca dominată de bardul de la Urziceni și de poetul bardei, eliminările din literatură se făceau pe bandă rulantă. Ofelia Manole, adjuncta lui Răutu, avea ce-avea cu Eminescu: „Eu nu știu ce găsiți la *l*emin*i*escu ăsta". După scoaterea lui Arghezi din reviste și din edituri, Traian Șelmaru cerea, în ședința din iulie '49, din sediul CC al PMR, ca „putrefactul" să fie urmat „și de alți otrăvitori care circulă". Lista neagră continua cu Ion Pillat, Dan Botta, Voiculescu, Vinea, Adrian Maniu, Al. Philippide etc.

În ultima vreme, au tot apărut (meritul editurilor Vremea și Nemira, în principal) documentele acestor procese grotești, la care cereau cuvântul acuzatorii N. Moraru, I. Vitner (când nu era raportor), Mihai Novicov, Petre Iosif, Petru Dumitriu, Vicu Mândra, Paul Georgescu, Crohmălniceanu, Horia Liman, Corin Grossu, Beniuc, Z. Stancu și, ceva mai reținut, Cicerone Theodorescu. Lua cineva partea scriitorilor incriminați pentru „lipsa de ascuțime" (N. Moraru) în a critica dușmanul burghez? Nu, nimeni. Erau sprijiniți de cineva cei amenințați de „spectrul devierilor" (Petre Iosif)? Ori cei bănuiți a fi sovietofobi? În astfel de ședințe lărgite, plenare sau cum se mai numeau, se recomanda eliminarea scepticilor, capitulanților, trădătorilor. În ograda de-alături, a plasticienilor, Boris Caragea, autorul Monumentului V.I. Lenin, dărâmat în '90, îl turna adunării pe Lucian Grigorescu pentru formalism și pe Vlasiu pentru că figurile proletarilor nu erau „corespunzător" tratate: „nu-i recunoști deloc pe muncitori". La muzicieni, Ovidiu Varga îi blama în plen pe cei care nu compuneau cântece de masă: Ion Dumitrescu, Ludovic Feldman, Zeno Vancea, Andricu etc., în timp ce Mauriciu Vescan îi punea la colț pe compozitorii care nu vizitaseră închisoarea Doftana.

Acuzele concheranților staliniști: agitație contra regimului, răspândire și deținere de materiale interzise, comentarea posturilor străine, elogierea exponenților esteticii burgheze trimiteau automat *intra muros*.

Ceaușescu a „eradicat" polemica (numai unii, ca Eugen Barbu, aveau drept să-i acuze de „denigrarea realităților socialiste" pe cei „în defect"), dar ura interbreslași a rămas. Probă, jurnalele pline de *amintiri adverse* (sintagma lui Ion Ianoși), ca acela al lui Mircea Zaciu, răfuindu-se cu „prietenul" Gusti Buzura.

Existau, așa este, domnule N. Breban, prietenii literare, dar se repede se desfăceau când trebuia ogoită pohta de funcție. Decupez dintr-un interviu luat recent de Călin Ciobotari, în „Dacia literară", lui Corneliu Ștefanache, debarcat ca incomod de la „Cronica":

„De altfel cele mai dese turnătorii din perioada respectivă intelectualii le-au făcut. La un moment dat, devenisem *persona non grata*. Trebuiau să scape de mine. Cei cu care am lucrat – Magda Ursache, Sângeorzan și alții, știu că voiam să depășesc limitele cenzurii. La vremea aceea trebuia să se găsească un post pentru un domn care venea de la Paris. L-au numit redactor șef la „Cronica". Spun fără nici o infatuare: după ce am plecat eu, revista a căzut".

Ca și în cazul „Cronicii", după plecarea lui DRP la București, pentru conducerea revistei „Tribuna" s-au bătut Vasile Rebreanu, director Radio Cluj din '69 și adversar DRP, cu Augustin Buzura, susținut atunci de profesorul Zaciu și, din spate, de Moșu Gogu Rădulescu. „Tribunul" Mircea Vaida-Voevod a fost întâi, după câte știu, de partea lui Rebreanu, apoi s-a aliat cu Buzura. S-a uzat un an de pile și de relații, apoi a tras sfori și a cîștigat… Vasile Sălăjan, cu stagiu la județeana de partid.

„Ieșirea din sistem" Dvs. ați plătit-o cu „sărăcie, singurătate și «ridicol social»", ridicol pe care îl cunosc și eu atât de bine. După ce m-au scos de la „Cronica", bunul amic N. Turtureanu nici nu mă saluta pe stradă, parcă aveam vreo boală transmisibilă. Sau, poate, era jenat de faptul că-mi luase locul la Secția poezie, mai știi? La întoarcerea în România, în '72, după ce v-ați opus Tezelor din Iulie '71 fățiș, direct, deschis și ați fost exclus din PCR și din conducerea USR, prietenii v-au ocolit. „Da, îmi spunea cineva, dar granița a cedat pentru Breban, a fost publicat în vest". „A și riscat pentru asta", i-am răspuns.

N-am știut (acum știu, din *Sensul vieții*, vol. I, Polirom, 2003) că în '85, la apariția volumului *Bunavestire* la Flammarion, familia Eugène Ionesco, dar ți soții Ierunca v-au „stopat": „Cred că de pe atunci s-a «forjat» termenul de «agent de influență» lipit de numele meu".

Bunavestire fusese – fapt grav – roman atacat într-o plenară; cărțile v-au fost scoase din biblioteci. Șomați, erați marginalizat. Aveați destui colegi bine plasați în posturi administrative, în scaune înalte. Nu v-au ajutat. Iar Eugen Barbu (*Pagini de jurnal*, 1982, publicate în revista „Pro Saeculum") nota, la 11 octombrie:

„Ieri, întâlnire cu Breban, pe stradă. Arată destul de ponosit (…) Înțeleg, a câta oară, că omul e de la poliție. Cine-l trimite șase luni pe an afară? Opoziția lui e numai formă de deghizare".

Cînd pomeniți de solidaritatea șaizeciștilor contra dogmaticilor, a literaturii „pe linie" aveți dreptate. Prin '65, Crohmălniceanu se mai lupta cu „evazioniști" ca Nichita Stănescu, Al. Lungu, Ion Rahoveanu, Ioniță Irimia, să-i aducă înapoi, la realism-socialism. Pe I.D. Sârbu îl turna că „denigrează la modul cel mai grotesc întreaga noastră realitate". Între '72 și '81, însă, s-au desfășurat marile manevre între tabere, manevre care au dus la dizolvarea organizației PCR a USR și la blocajul ședințelor de consiliu. Ultimul congres al scriitorilor a fost în '81, deși, conform statutului, trebuia ținut o dată la patru ani. Bogza, Jebeleanu, Deșliu s-au grupat *versus* Eugen Barbu, Păunescu, Paul Anghel, Lăncrănjan. Și l-am uitat pe Dan Zamfirescu, cel care-i declara lui Ceau, la o consfătuire cu scriitorii, că exista fir direct între conducerea USR și postul Europa liberă. Tabăra Barbu voia să spargă-n două USR, să formeze o alta, a scriitorilor „curat-comuniști", opusă celorlalți, elemente ostile comunismului. Încercare

de divizare reluată în ne-socialism, când a apărut ASPRO, uniunea „profesioniștilor”, ceilalți fiind ce? Veleitari, desigur.

Din păcate, după acel Decembrie, cei care se cred „dincolo de bine și de rău” au găsit cu cale să întețească lupta. Și-mi amintesc de un anunț, apărut pe contracoperta cărților editate de Humanitas, cum că editura are libertatea de a publica doar pe cine vrea ea. Humanitas crede în pluralitatea vocilor și-n diversitatea opiniilor dacă restricționează semnăturile în felul ăsta? Liiceanu v-a refuzat *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* și rău a făcut. Acest eseu scris la ceas greu este și ce ziceți Dvs. că nu este: și sociologie culturală, și filozofie a istoriei, și studiu despre blamatul specific etnic.

Sigla democraturii noastre pare a fi *telefonul defect* din proza lui Mircea Cărtărescu, altfel spus: vorbirea fără convorbire, incomunicarea. În acest sens, Florentin Popescu a consemnat o replică a lui Dan Grigorescu, excedat de monologul fără dialog: „Scuză-mă că m-ai întrerupt cînd vorbeam”.

S-a dovedit că Dinescu nu poate sta lângă DRP, nici Blandiana lângă Țoiu; N. Manolescu lângă Eugen Simion ori optzeciștii Țeposu/ Buduca/ Cistelecan lângă „expirații” de șaizeciști: Breban, Sorescu etc. Se discută în termeni ca jigodii și ne-jigodii.

Optzeciștii erau uniți, se știe, debutau în bloc: mă refer la blocul Nedelciu/ Iaru/ I. Bogdan Lefter/ Ion Stratan/ Danilov. Ei bine, s-a spart și el. Mușina și Cistelecan și-au dat „demisia” din generația optzeci. Postmoderniștii au fost acuzați că ar fi diluat prin ironie, aluzie culturală etc. discursul net anticomunist/ anticeaușist, de unde și permisul de liberă tipărire dinspre cenzură, biletul de voie semnat de Dumnezeu-Popescu. Nu se ține cont că s-a evadat din realismul socialist cum s-a putut, dar s-a evadat.

Brifînd, trei sînt cauzele principale de dezbinare: *apartenența politică, vârsta, funcția*. Activii în jocul politic îi acuză pe pasivi. Neimplicarea (fosta angajare) în lupta politică a fost admonestată: cine se sustrage e netrebnic. Dar care să fi fost baricada dreaptă, ca să nu zic justă, indiscutabilă? „Nimeni nu este nici atât de bun, nici atât de rău cât pare” (La Rochefoucauld). Dușmanii au fost identificați iarăși după apartenența la un anume partid: „boșorogii fără dinți” ai lui Coposu, baronii iliescani, securiștii lui Felix Motanu (ca și cum n-ar fi în toate partidele „albaștri”). Tăricenii dau în stolojani, că-s mai liberali și reciproca; fanii lui Băsescu îi bestelesc pe cei care l-ar vrea debarcat pe amiral. „Zețaru Ivan” de la „Academia Cațavencu” îi categorisește *dinozauri roșii pitici* pe Răzvan Voncu, pe Nicolae Iliescu, pe Mircea Micu. Poate că editorialul „României literare” din ianuarie ’90, semnat de Augustin Buzura, *Fără violență*! n-a fost atât de anapoda, cum l-au catalogat cârtitorii. Mai ales fără violență verbală (trivială, incoerentă sau numai cinică).

Vocabulele puse la bătaie: delapidator – escroc – borfaș, trădător – vândut, haimana-golan, porc – reptilă – măgar, jeg și neg. Celor trei invective comunistule/ fascistule/ securistule trebuie să le adăugăm și un apelativ descoperit pe un forum de Rodica Zafiu: europenizatule!

Lovim întâi, dăm explicații după (Balzac în *Monographie de la presse parisienne*: frappons d’abord, nous nous expliquerons après”) pare a fi deviza presei non-literare, dar și literare.

În bătălia pentru funcții orice e folosit pentru denigrare: de la notele de pe diplomă la religie (catolic versus ortodox). Ce principii când sunt conflicte de interese la mijloc? Iar conflictele de interese duc repede la insulte, la acuze peste acuze. Patapievici acuză turnătoria benevolă a românului și-i prieten (la greu) cu Sorin Antohi.

Trec în silă peste bătăliile vechi de când îi lumea nelume între ocupanții de funcții și outsideri, ca să ajung la cea mai reprobabilă, după mine, sursă de vrajbă: vârsta, ceea ce mă duce la spusa lui Gustav Mahler: „Parcă omul trebuie neapărat să moară ca să fie lăsat să trăiască?” Lupta firească, normală între generații a căpătat forme patologice, lupii tineri negând înverșunat tot ce s-a scris până la ei: literatura obositilor și defazaților. Se practică discriminarea de vârstă, atacurile răzbite la generația precedentă. Cei trăitori în comunism fiind, la hurtă, taxați drept tinichele și lichele, cu convingerile lor învechite, cu idealurile lor expirate, cu valorile lor vetuste. Știutorul de carte, omul cultivat e ironizat ca desuet, demodat, șenilă.

Canonul, rețeta, maniera au fost contestate mereu, depășite mereu, de acord, dar extazul inept al criticii de întâmpinare față de trișerii (traduse în vest, prin grija ICR) e reprobabil. Și ca *băgăreții* (de la *Băgău*, roman premiat de USR) să-și facă loc în față, trebuie distrus Grundul. Scriitorul român nu poate accepta autoritatea literară a predecesorului; i se pare că, acceptând-o îi este negată valoarea proprie. Când moartea celor contestați îl ajută, săgețile postume sunt și mai veninoase, ca în cazul Sorescu.

Articolul lui Geo Vasile, *Marius Tupan vs. urechiștii denigrării* a fost respins după moartea lui (6 dec. 2007) de noua echipă de la „Luceafărul”; Geo Vasile l-a publicat în „Conte”, iulie 2008.

Vă citez din învățăturile unei profesoare de română către clasă:

„De ce n-a luat Nichita Stănescu premiul Nobel?,” a întrebat o elevă.

„Pentru că n-a meritat”.

Noroc că Nichita Stănescu și-a găsit prieteni fideli lângă Dunăre (de văzut numărul omagial al revistei „Amfitrion”, 1-2/2008) și peste Dunăre.

La noi, discreditarea culturii române, terfelirea personalităților ei, se practică răzbit. Octavian Paler, până s-a dus, a tot cerut să deosebim „polemicile care slujesc idei, de cele care slujesc doar interese, pasiunile care iau foc, de cele care vor doar să dea foc”.

Cum? Ar trebui un *izvor vindecător de boală boala urii și invidiei*, cum scrie la scripturi.

Dvs., în *Sensul vieții* (Memorii I, p. 282-283), împărtășeați un vis:

„Am visat însă, întotdeauna, un «inamic» inteligent, calm, îi ciuda resentimentului său, un bun, un atent lector al paginilor mele, un «Diavol» talentat, «contemporan» cu mine și cu ideile mele, perspicace cât de cât în fața noutății literare pe care încerc să o aduc în cultura în care m-am născut”.

Nu pot decât să vă doresc unul.

Ana Maria Cornilă

EGO SCRIPTOR SAU DESPRE POETICA AUTOGRAFULUI

Eul ,,corporalizat" într-un text constituie o nobilă formă de dăruire și transfigurare a creatorului, o transsubstanțiere a celui ce scrie, care îi permite acestuia eternizarea, mântuirea (a sa și a cititorilor) de profanul cotidian. Eul ca subiect de contemplație sau meditație oferă spectacolul condiției în raport cu umanul și supraumanul, cu realul și visul, cu interioritatea și exterioritatea. Monologul eului despre sine însuși, adresat lumii întregi, cuprinde ceva din experiența alterității: a vorbi despre tine ca despre celălalt, pentru a descoperi mai apoi că te-ai regăsit (sau că te-ai pierdut) definitiv. Jocurile auctoriale cu persoana întâi singular și cu identitatea autorului subliniază paradoxurile, misterele genezei operei literare, ale cărei ingrediente (rațional/ irațional, inspirație/ meșteșug, uman/divin, real/imaginar) nu pot fi decelate ori cuantificate. Textul pune în joc deopotrivă eul și alterul, pe ,,celălalt" care pulverizează unitatea eului, reunificând-o de fiecare dată într-o altă identitate textuală. În actul creației, ***ego scriptor*** se proiectează într-un eu scris care îl imită, îl contestă, îl ascunde sau îl revelează.

De la textul anonim până la profitabilele drepturi de autor s-a scurs/ scris o amplă istorie a literaturii, dar și a statutului autorului, adică a relației dintre eul scriitor și eul scris. Textul tutelat, manipulat de autor, textul care s-a desprins/ dezis de autorul său, acestea sunt ipostaze ale relației subtile dintre creatorul de text și creația sa, relație la fel de complicată (analogia a devenit de altfel un loc comun/ ca aceea dintre divinitate și om, dintre părinte și fiu, când după dependente și contestări fiecare constată că, în mod indisolubil, îl poartă pe celălalt în sine. Că sunt consubstanțiali și că de fapt, se recreează reciproc.

În „Tezele unei filozofii a operei", Tudor Vianu consideră că ,,nu există operă decât acolo unde produsul s-a izolat de creatorul lui (…) câtă vreme artistul visează sau lucrează (…) opera nu există încă". Opera se definește deci prin autonomia pe care o câștigă față de creator în momentul în care este finalizată; astfel, opera visează visele autorului, dar mai ales ale cititorului, ale cuvântului, ale Ideii, ajungând în cele din urmă să aibă propria fantezie. Lectura psihanalitică sau cea biografică, aflată în căutarea elementului real, legat de existența concretă a autorului, reprezintă doar o alternativă în jocul receptării, subliniind multitudinea de sensuri ale operei, fără a avea însă pretenția că poate oferi adevărul ultim al acesteia. Autorul nu rămâne în totalitate captiv în creația sa, sensurile textului desfășurându-se dincolo de intențiile auctoriale. Însă, ca într-o tumultoasă poveste de dragoste, există o permanentă despărțire și reîmpăcare a textului și a autorului. Autorul se întoarce la textul său pentru a-l reciti, a-l corecta (sau, de ce nu, pentru a-l distruge). În ce măsură textul se întoarce la autor? Atunci când se recomandă prin numele creatorului consacrat, atunci când își caută justificarea/ sensurile în concepția experiențele culturale ale autorului. În ce măsură textul își uită autorul? Mai ales în cazul personajelor, al destinelor memorabile (nu neapărat reușite din punct de vedere estetic), când autorul pare să se retragă din scenă, lăsându-și creația să evolueze în conștiința publicului. Romeo, personaj shakesperian, a rămas modelul îndrăgostitului la care se face aluzie de către mulți vorbitori, chiar dacă puțini sunt cititori de literatură, capabili să înțeleagă forța acestui model uman. Un alt exemplu de personaj care și-a continuat destinul în afara autorului său este madame Bovary, personajul lui Flaubert; personaj feminin din al cărui nume e derivat un termen cu încărcătură filozofică venit să fixeze o anume viziune existențială. Jules de Gaultier a utilizat termenul de ,,bovarism" pentru a defini nu numai esența personajului, ci și un atribut uman general; astfel, bovarismul ar fi ,,puterea dată omului de a se concepe altul decât este".

Procesul de creație literară constă nu doar în transfigurarea realului și în metamorfozarea interioară a autorului, ci și în translarea autorului în corpul textului. Într-o anume măsură, ființa autorului devine ființa textului, fie că textul rămâne anonim sau dimpotrivă, pe lângă titlu, îi este atașat și numele autorului ca marcă de identificare. De când instituția auctoriala a fost recunoscută, numele autorului a înnobilat textul,l-a recomandat ori la marginalizat, iar valoarea textului și valoarea autorului s-au condiționat reciproc. Identitatea textului și cea a autorului se suprapun într-o măsură anumită, atâta timp cât un text este căutat/ respins/ ignorat doar după numele autorului. Acest dat al textului de a trăi (și de a dispărea) prin autorul său se datorează orizontului de așteptare creat de amprenta stilistică, ideatică a unui autor. E posibil ca un autor de o valoare autentică să își dizolve talentul în manierisme,iar atunci,textele mai puțin reușite continuă să reziste printr-un efect de halo generat de textele valoroase semnate de același autor și intrate în conștiința publicului.

Numele autorului se poate transforma din element de paratext în element al textului, pierzându-și statutul de informație mai mult sau mai puțin auxiliară sensurilor profunde ale textului. Lucian Blaga, Tudor Arghezi,Mircea Cărtărescu sunt trei dintre autorii care speculează explicit jocul schimbărilor dintre eul auctorial și corpul textual. În textele lor (,,Incertitudine" de Arghezi, ,,Autoportret"

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

de Blaga și ,,Levantul" de M. Cărtărescu), numele autorului se regăsește în corpul textului, părăsind zona de extrateritorialitate a acestuia. La Arghezi și Blaga numele autorului apare în poziție dublă (în afara și în interiorul textului) datorită temei celor două creații, care sunt arte poetice în care se vorbește despre condiția poetului, particularizată prin referirea directă la însuși autorul respectivei arte poetice. La Mircea Cărtărescu, intruziunea autorului în text este justificată de alte rațiuni; numele autorului este încorporat în text în virtutea unui joc postmodern cu autoreferențialitatea,cu șocul,cu așteptările cititorului, cu granițele fragile dintre realitate și ficțiune, dintre text și lume.

Textul literar transcrie eul creatorului său, ,,captivându-l" în interiorul său și relevându-l prin mărci explicite de persoana întâi singular sau chiar printr-o practică mai neobișnuită și anume, utilizarea numelui autorului în interiorul textului. În astfel de situații, eul este în același timp ,,obiect de descriere și subiect care descrie" (Dominique Maingueneau –,,Pragmatica pentru discursul literar") fapt care produce ,,o invadare a obiectului reprezentat de către actul de scriere, a referentului de către enunțare" (idem). Textul își scrie, deci, la rândul său autorul. Cititorul este prins în acest labirint ce se împletește la infinit din intenția autorului și intenția operei.

,,Incertitudine" și ,,Autoportret" sunt două arte poetice constituite în jurul gestului inedit de a introduce în text numele autorului, care aparține în general zonei exterioare a textului. Ființa despre care vorbește poetul nu mai e o figură mitică îndepărtată sau un „eu" vag, mască pentru alte identități decât cea a eului empiric; utilizarea numelui autorului concret în interiorul textului sugerează o echivalență (mai mult sau mai puțin totală) între eul empiric și eul liric.În poezia lui Arghezi, notarea numelui autorului în finalul ultimei strofe dublează persoana întâi singular:

,,Scriu aici, uituc, plecat,
Ascultând glasul ciudat
Al mlaștinii și livezii
Și semnez:
Tudor Arghezi."

În schimb, textul lui Blaga este scris la persoana a treia, distanța subiect – obiect fiind astfel sugerată în ciuda faptului că subiectul reflexiv (poetul Lucian Blaga) coincide cu obiectul reflexiv (,,Lucian Blaga este mut ca o lebădă"). Pe de altă parte, discursul despre propriul eu este o proiecție – transfigurare care presupune selecția, devierea, sublimarea, idealizarea și transformarea în idee: ideea de eu cu întreaga sa încărcătură de poezie, vis, deformare. Textul vorbește de fapt despre ficțiunile și reveriile eului despre sine, mimând ancorarea în realitate. Poezia ,,Autoportret" face aluzie la un fapt din biografia lui Blaga: tăcerea păstrată de copilul Blaga până la vârsta de patru ani, refuz motivat filozofic mai târziu. Mutenia nu este un handicap,ci dimpotriva, semnul unei superiorități spirituale,echivalând cu totalitatea latentă,cu profunzimea nemanifestată,cu misterul pur. În poezia ,,Autoportret", retorica eului disimulat sub masca obiectivată a persoanei a treia creează în subtext jocul eu/ el, care nu ascunde alienarea, dezicerea de sine, ci o întoarcere în eu prin ,,el",ca o recunoaștere - aprofundare – asumare a propriei condiții excepționale:

„El caută apa din care curcubeul își bea frumusețea și neființa"

Și în poezia lui Arghezi, ,,Incertitudine", este dizolvată ideea unui altul, care în mod straniu, este identificat cu autorul ce are revelația unității dintre conștiința poetică și cea a universului (,,Gândul meu al cui este ?").În procesul creației, vocea lumii este transcrisă de poet care trăiește o formă de înstrăinare,de uitare de sine (,,uituc"); de data aceasta, spre deosebire de Blaga, ideea de ,,altul" nu mai este redată de persoana a treia,ci este vorba despre un ,,eu" care îl descoperă pe ,,altul" din sine, conferindu-i aceeași identitate:,,Tudor Argezi".

În ,,Levantul" său, Mircea Cărtărescu recurge și el la strategia încorporării numelui autorului în text, notând: ,,Eu,Mircea Cărtărescu,am scris «Levantul» într-un moment greu al vieții mele la 31 de ani (…)"; afirmația, din care am citat un fragment,este încadrată de un chenar care aparent sugerează imaginea concreta a biletului scris de autorul ,,răpit" de personajele sale și dus în lumea inventată.De fapt,chenarul este doar o altă formă de a delimita planul ,,real"al autorului de planul textului/ lumii scrise. Mărturisirea autorului (se remarcă utilizarea formei accentuate a pronumelui personal de persoana întâi singular) vizează (ca și la Blaga și Arghezi) destinul creatorului, denunțat cu autoironie: ,,clocind o iluzie". Scriitorul, dezamăgit de arta căreia i s-a dedicat, se refugiază în iluzie, în fantezia eliberatoare și atotputernică.

Eul care se scrie se transpune, prin pagină, în corpul textului care îi va purta spiritul, fără a fi vorba despre folosirea poeziei ca un banal mijloc de comunicare a măruntelor drame ale eului. Poezia reliefează, sub aparența unei retorici confesive, conștiința (uneori tragică) a unui statut excepțional. Retorica translării numelui autorului din paratext în text are la bază dorința de a-și cunoaște/ releva/crea sinele prin logos. Dezvăluirea sinelui este jucată seducător în fața cititorului, astfel încat să provoace înțelegerea – neînțelegere a Creatorului. Oglinda (in)fidelă a textului reflectă chipul autorului, rescriindu-l la infinit în funcție de epocă, de cititor, de traducător. Și atunci apare întrebarea: Cine scrie, cine semnează, cine este citit? Un eu polivalent inventat de textul său, așa cum demonstrează scriitura autografului , din textele lui Arghezi, Blaga sau Cărtărescu, în care eul scriptor și eul scris , se multiplică ,se repliază într-o reciprocă reflectare creatoare.

Ana Dobre

VIAȚA DIN SPATELE DESTINULUI

Primim în dar, când apărem în lumină, o viață și un destin. De aceea, unii filosofi care au avut și menirea de a schimba ceva în mentalul omenirii au crezut că toți oamenii sunt egali – în fața naturii și a lui Dumnezeu. Ne naștem egali. Din punctul zero al existenței pornim ca un grup compact de sportivi, cu șanse egale în marea competiție a vieții. Oscarul se poate primi și pentru rol principal, și pentru rol secundar. Și totuși, lucrurile nu sunt atât de simple, nu pot fi privite atât de simplist.

Unii oameni își primesc în dar viața și odată cu ea și destinul; alții își caută destinul toată viața, cu îndârjire, în toate meandrele; alții coboară treptele umanității în subdestin, alții nu-l găsesc niciodată. Pe unii destinul îi găsește pregătiți, pe alții îi surprinde, pe alții îi lasă indiferenți. Suntem individualități, personalități, în comparație cu alții, în comparație cu noi înșine. Cum spune Platon în **Banchetul**: „…deși despre fiecare viețuitor se zice că trăiește și că-i pururi același, din copilărie până îmbătrânește, el nu rămâne identic sieși niciun moment, deși își păstrează numele. Se-nnoiește necontenit, cu toate că-și pierde mereu ceva: din păr, din carne, din oase, din sânge, și în urmă, corpul întreg". Această schimbare atinge nu numai trupul, dar și sufletul, se schimbă, vorba lui Platon „apucăturile, temerile, fiecare dintre acestea nu se menține în clipa următoare, ci-n vreme ce unele dispar, apar altele. Dar lucrul cel mai ciudat este că se-ntâmplă așa și cunoștințelor".

Destinul cutremură viața, mai ales atunci când este conștientizat, asumat, responsabilizat. În ierarhia lui: supradestin, destin, subdestin, nimic nu este la întâmplare, iar logica acestor înțelesuri se dezvăluie prin revelație. Cred că destinul este partea de nemurire la care fiecare are dreptul. Îl cucerești sau îl primești în dar. Iubirea, fie ea eros în neptunicul sau polimnicul ei, este subordonată destinului.

Când destinul devansează viața, am fi tentați să credem că viața se desfășoară lin, fără meandre, fără cotituri imprevizibile. Ar fi ca și cum ai merge pe un drum pe care ai mai fost și pe care îl știi în toate detaliile topografice. Se pare, însă, că nu suntem pregătiți niciodată pentru imprevizibil, pentru imponderabilele vieții și/sau ale destinului.

O biografie ca aceea a ultimului împărat al Chinei, singuraticul Pu Yi, nu urmărește decât aparent *evenimentele unei vieți*, ci probele de inițiere într-un scenariu al destinului în care omul joacă un rol de inițiat. Șirul de revelații îl determină să se regăsească pe sine, *cel adevărat*. În jurul lui, lumea se schimbă, dar el nu a fost pregătit pentru această schimbare. El este pregătit să stăpânească o lume imuabilă și eternă. Destinul este previzibil, viața, în *lumea noastră cea de toate zilele*, imprevizibilă. El își descoperă destinul când viața îl devansează. Pu Yi a trebuit să-și descopere viața din spatele destinului. El a avut un destin previzibil în liniile lui generale, căci urma obiceiurile și cutumele tuturor generațiilor care l-au precedat, dar nu și o viață. Acest fapt l-a transformat în „cel mai trist băiat din lume", cum spune profesorul său occidental, prizonier nu numai în Orașul Interzis, dar prizonierul lui însuși, *prizonierul propriului destin*.

La trei ani, copilul fusese învestit împărat – o demnitate pe care nu o înțelege, dar ale cărei prerogative îi impun limite, îi restricționează viața, derulându-i doar destinul. Este educat pentru a fi un zeu, inhibându-i-se tot ce ar ține de natura lui umană. E ca un copac ale cărui ramuri sunt sever și permanent dirijate să crească într-o anumită direcție, să arate *numai* într-un anume fel…Iar felul acesta îi este completamente străin.

În prima tinerețe, înțelege trunchiat, atât cât este lăsat, atât înțeles cât poate fura din închisoarea destinului. Înțelege, doar că trăiește, totuși, într-o lume artificială – Orașul Interzis – că lumea de dincolo de zidurile lumii sale se schimbă, iar această schimbare are repercusiuni asupra destinului său. Iar destinul acesta îi va răvăși viața. Așa înțelege el să facă ceea ce este logic și în legea firii: *să se schimbe*. A schimba înseamnă pentru împăratul care încă mai este, cel puțin formal, *a reforma.* Deși a fost educat să se considere deasupra tuturor, să se simtă un zeu, niciodată el nu pare să împărtășească ideea lui Agaton în dialogul lui cu Socrate, potrivit căreia

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

oamenii inteligenți sunt mai de temut decât proștii mulți la număr. *Schimbarea* la care se gândește, revoluția pe care vrea să o inițieze, a noului contra vechiului vizează binele tuturor. Virtualitățile destinului tind să se materializeze într-un pragmatism față de care ceilalți sunt nu numai refractari, dar opozanți îndărătnici. Nu această schimbare imperială a fondului păstrând formele e în scenariul istoriei, ci revoluția politică, adică schimbarea radicală vizând și fondul și forma.

Când noua putere – comunismul – se impune, Împăratul devine prizonierul, de fapt și de drept, al noii structuri. Când a înțeles Împăratul că destinul a luat-o înaintea vieții sale? Când era prizonier în Orașul Interzis sau acum când este prizonierul noii structuri? El este într-o relație defectuoasă cu timpul, cu spațiul, cu ceilalți. Schimbarea la care se gândise, pe care o voise *radicală* îl surprinde printr-un extremism care nu-i aparține. Această schimbare îi afectează prin chiar acest extremism radical și viața și destinul.

Supus unui proces de reeducare, el, Împăratul, trebuie să reînvețe existența, să-și însușească alte reguli ale ființării și ale viețuirii și-n cele din urmă, ale supraviețuirii, altele decât cele ale protocolului imperial. Tragedia sa provine din aceea că, simultan cu toate acestea, el trebuie să-și schimbe modul de a gândi, mentalitatea, un întreg sistem de gândire. Destinul i-a schimbat rolul pe marea scenă a lumii. Sistemul lui de referință este răsturnat. Prințul este silit să devină figurant. Nimic din ceea ce știa, din ceea ce-și însușise cândva, nimic din modul său de viață nu mai este valabil. O buclă a destinului s-a închis. De aici poate începe o viață, o viață care să-și găsească un alt sens și să devină printr-o evoluție specifică destin. Între prinț și cerșetor nu mai există romantisme. Între aceste extreme, totul pentru el devine, dintr-o dată, uniform și uniformizat.

Revoluția care se petrece în exterior nu este atât de importantă față de cea din interior, din sine. Și această revoluție îi cutremură fiecare fibră a ființei. Destinul e abandonat pentru ca el să-și descopere și să-și regăsească viața. Înțelepciunea îl face conștient, îl face să conștientizeze tot acest spectacol al existenței. Și atunci înțelege, cred eu, că el este prizonier nu în Orașul Interzis, nu al noii puteri care vrea să-l reeduce pentru a-l anihila, ci al propriului destin. E o forță care-l transcende, iar el i se supune. Nu se revoltă. Acceptă calm, cu acel calm care vine dintr-o filozofie de viață tutelată de legea implacabilă a karmei. Viața se dovedește un mare spectacol, iar el actorul acestuia. Un regizor, poate plictisit și poate malițios, a schimbat scenariul și împarte altfel rolurile. S-a răzgândit într-un moment anume al spectacolului, dar nu a spus/nu a anunțat pe nimeni. Actorul s-a trezit cu alt rol pe care trebuie să-l învețe pe măsură ce îl joacă și pe care trebuie să-l joace la fel de bine. Și îl joacă bine, nimic nu i se poate reproșa – cu discreția, cu rafinamentul, cu eleganța unui aristocrat al spiritului. El are aceeași frumusețe și măreție tragică în hainele fastului imperial, cu eleganța lor fanată și caducă, și-n salopeta uniformizatoare. Iar când se dăruiește noii profesii, grădinăritul, înțelegi că florile pe care le cultivă cu toată dăruirea de care este capabil sunt florile sufletului său.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Lumea sa interioară a explodat în acest caleidoscop floral. Deși nu este un voltairean, căci nu are sarcasmul occidental al lui Voltaire, nici francheța negativismului, și-a însușit un adevăr voltairean: Omul trebuie să-și îngrijească grădina…

Omul s-a obiectivat. A reușit performanța sustragerii de sub zodia infernală a subiectivității și a subiectivismului și astfel s-a eliberat. Abia acum, el *nu mai este un prizonier*. În închisoare a înțeles ce este libertatea. Dualismul lumii i s-a impus, iar el l-a acceptat. A acceptat lecția spectacolului. A fost mereu actor în spectacolul destinului, niciodată regizor, niciodată scenarist. Așa a descoperit viața din spatele destinului. Înțelepciunea vine ca un alt dar când el devine spectatorul propriului destin. Lucrurile nu sunt frumoase și/sau drepte prin ele însele, ele devin frumoase și drepte prin modul în care sunt *săvârșite.* Altfel, poate urma răul. Răul social poate domina, frumosul și frumusețea, dreptatea sunt cuceriri personale. A le păstra echivalează, în epoci de teroare a istoriei, cu un triumf al spiritului asupra haosului.

Cu aceste daruri pe care le integrează vieții sale, el are puterea de a vizita locul pe care avusese cândva iluzia că-l stăpânise, locul în care fusese învestit împărat și-n care avusese *puterea*, locul în care destinul îi devansase viața. E ca un criminal care se întoarce la locul faptei. E o întoarcere care-l eliberează și-l purifică – o întoarcere în punctul zero. De acum poate muri, cercul s-a închis. Omul care a avut un destin și-a recăpătat viața și cu ea dreptul de a trece lin în eternitate. Viața aceasta devine destinul lui – Ultimul Împărat.

Dincolo de spectacol și de spectaculosul atâtor contraste și contradicții, din Ultimul Împărat rămâne Omul. Primul Om care se descoperă și, descoperindu-se, redescoperă minunile vieții. Revoluția din interior îi aduce singura victorie. În plan social, el poate fi un învins, în planul destinului – un învingător. Dacă înțelepciunea ar avea darul să se scurgă, vorba lui Socrate către Agaton la banchetul spiritual al lui Platon, de câte ori ne atingem unii de alții de la cel ce are mai multă la cel cu mai puțină, ne-am însuși adevărurile și am înțelege minunile și frumusețile vieții. Am înțelege, poate, că nu poți să trădezi pe nimeni fără a te trăda pe tine. Treptele inițierii depline sunt pregătite mereu pentru oricine. Trebuie doar să punem piciorul pe prima treaptă. Dar refuzăm mereu urcușul.

Lucian Bâgiu

IV. *IVANCA* (1925)

Reconsiderare a inconștientului (II)

Și astfel tânărul tace, dar are încă „un gând înăuntru" prin care „i se scurge tot sângele". Scurgerea sângelui prin gândul lăuntric al pictorului se referă, odată în plus, la dobândirea anonimatului prin artă odată cu resorbția identității individuale în cea colectivă, revenirea sângelui unuia în șirul celor mulți, nenumărați, necunoscuți, de odinioară, dispăruți, dar ai sinelui, care ființează prin cel prezent. Pe acești strămoși ce ne sălășluiesc în sânge, leitmotiv al întregii creații a lui Lucian Blaga, „îi tratăm ca pe niște copii vitregi ai noștri. Atitudine lipsită de înțelepciune deoarece cu cât îi ținem mai mult în frâul întunericului, cu atât răscoala lor va fi mai aspră, mai tumultoasă – putând să devină chiar fatală «privilegiaților» de astăzi"[1]. În transpunere dramatică, Luca încearcă prin anonimatul creației sale o mediere și o disimulare, le oferă strămoșilor din sine posibilitatea să dobândească acces la absolut, înfățișându-i într-un chip al veșniciei prin actul creației, dar îi și arestează spiritual, „îi ține în frâu", întrucât subiectul pânzelor sale, precum și îndeosebi maniera de abordare a acestuia, sunt false: arhangheli stilizați. Tensiunea extremă acumulată în conștiința pictorului își va afla un debușeu prin afirmarea inconștientului.

Inconștientul la Blaga transcende perspectiva limitativă a psihanalizei, din care consideră că va rezista doar „mecanica psihică a transformărilor subconștiente, acele suprimări și alungiri din conștiință în in inconștient, acele procese de alterare ale organismului psihic prin elementele în veșnică răzmeriță, numai închise dar nu și sufocate în pivniți"[2]. Încercând să stabilească o deosebire între inconștientul romanticilor și cel al psihanalizei, Lucian Blaga reușește identificarea tocmai a unor afinități, a unei analogii: „Inconștientul [romanticilor, n.a., L.B.] era un izvor ocult de fapte și gânduri incomensurabile (…) profund miraculos și în aceeași măsură obiect de venerație pentru inițiați"[3]. Inconștientul psihanalitic ar fi cu totul altceva: „departe de a fi substanță divină, păstrează în sine, închiși ca în beciuri subterane, monștrii tuturor pornirilor rele. Inconștientul psihanalizei e și el izvor: de artă și de gânduri mari ca «terapie», cele mai adesea însă numai de boli care elimină pe individ din rosturile sale sociale. Scurt: izvor de cântec și nebunie"[4]. Cu doar un an înainte de apariția primei variante a eseului, Lucian Blaga afla în teatru o expresie artistică a teoriei, și aceasta întrucât *Daria* și *Ivanca (Fapta)* sunt, în fond, puneri în scenă ale ideilor eseistului: „Blaga lărgește accepțiunea deopotrivă către gândire mitică și către o determinare mai complexă a unui nivel psihanalitic în care interferează străfundurile mai multor indivizi, ceea ce le determină destinul"[5]. Interpretarea nu e deloc departe de acel „suntem morminte vii ale strămoșilor" afirmat de autor încă din 1921.

Inconștientul, strămoșii, vitalitatea dionysiacă a „vântului cald" se manifestă în piesa lui Lucian Blaga prin intermediul visului, ceea ce ne trimite înspre problematica somnului, ca o necesară – și oportună – depășire a grilei freudiene. Cadrul scenic („Aceeași odaie. Lumină atât de ireală că dă întregului ceva ireal, visat") se menține în gama stilizării sugestive, în corespondență cu fondul ideatic al „jocului dramatic". Somnul nu trebuie înțeles ca disoluție în inconștient, nu este o desacralizare prin moarte. Simplificând, este una dintre posibilitățile de a stabili porți de acces către subconștient. Reprezintă întoarcerea la starea originară a ființei, în care suma tuturor virtualităților devenirii este completă. În poezia lui Lucian Blaga monadele dorm…

Reperul central al tabloului al doilea rămâne ceasornicul. Și aceasta întrucât ceasornicul și somnul, deși aparent antagonice, au o relaționare comună la condiția umană: repetarea, perpetuarea ființei către absolut și ilimitat prin necesare fragmentări/suspendări/repaosuri temporare ale existenței. Murind aparent, ființa viețuiește latent etern într-o somnolență a momentelor, prin care are însă șansa de a renaște spontan, întocmai cum acele ceasornicului, deși aparent măsoară trecerea înspre moarte, renasc totuși mereu înainte, către un nou ciclu. Luca, reprezentant al conștiinței și al rațiunii care manifestă o temere a neputinței față de ireversibila trecere către un deznodământ inerent, încearcă inutil să oprească acele ceasornicului sau să le deturneze în sens invers: „trebuie să ocolesc inevitabilul faptei".

În somn Luca explică rațiunile luptei sale deopotrivă cu ceasornicul și cu Ivanca, intuind că cele două au un rol comun în deznodământul propriului destin: „Ceasornicul are o soartă (…). Îl dau cu putere înapoi, el bate înainte, tot înainte. Stai și-l asculți: tic-tac, tic-tac, tic-tac (…). Asta înseamnă sfârșitul. Fată cu părul ca soarele în apunere, ieri ai venit întâia oară. A fost inevitabilă intrarea ta aici și tot așa faptul că stau în fața ta. Și tot așa cele ce vor urma". În somn, eul admite ceea ce în stare de veghe nu îndrăznise, anume că duce o luptă cu subconștientul, cu instinctele absconse, pe care ar dori să le reprime, identificând în Ivanca alteritatea identității proprii, care însă nu l-ar complini și împlini ci l-ar nimici ca individ. Armonia apolinică se opune, o dată în plus, iraționalului dionysiac: „De unde vii? Parcă din noaptea mea lăuntrică te-ai ridicat. Oh, de ce-ai venit?

De ce-ai venit? Eu cred că nenorocirea cu tine va începe (…). Toate focurile vechi ce le-am îngropat în carnea mea ar putea reîncepe în apropierea ta (…). Traiul meu e o zilnică sinucidere – și așa trebuie să fie, căci altfel răul ce l-aș aduce ar întrece orice închipuire. Îmi ești apropiată, cu toate acestea nu pot să-ți spun cât de mult doresc să pleci".

Interpretarea acaparării pictorului de către Ivanca ține de invadarea turnului de fildeș al rațiunii de către „monștrii" „închiși în beciuri subterane". Somnul rațiunii naște monștrii din sine ai eului: cei zece bărbați care „toți seamănă cu Luca, de-ai crede că sunt unul și același". Și, dealtfel, asta și sunt, avatarurile absconse ale lui archaeus, după cum declară „al șaptelea": „ne reproducem repetându-ne, parcă am fi o idee fixă a naturii neghioabe. De zece mii de ani și mai bine natura nu se poate dezbăra de această idee fixă!". Sunt „variantele aceluiași cântec", inconștientul psihanalitic dovedindu-se pe această cale „izvor de cântece și nebunie". Supraeul este „mormânt viu al strămoșilor", dar deși Luca încercase în zadar să devină „un mort fără cusururi", „să se închidă deșertăciunilor". Reacția rațională a supraeului a fost aceea de autoprotejare a identității proprii, de unde răbufnirea doar în somn a strămoșilor din sânge, expresii temporar reprimate ale arhetipului instinctual. Și aceasta deoarece somnul presupune o nostalgie a primarului și a originarului, o cale de acces către inconștientul lui Jung, reprezentat de arhetipuri prin excelență. În acest context, prezența celui de-al zecelea, număr rotund, ca sugestie a androginizării, este în acord cu universul originar, nediferențiat: cel de-al zecelea are „gâtlej de femeie" în urma unei autocastrări. Se poate chiar face o trimitere către monade, întrucât monadele, expresie a virtualităților multiple, aparțin într-o și mai mare măsură sublimării abstracte. Nu întâmplător „monadele dorm" deopotrivă în lirica autorului, în *Perspectivă*, cât și în dramaturgia sa, sugerând o lume comprimată, care cuprinde în sine nostalgia primordialității precum și anticiparea aceleiași lumi în care ființa își va reitera etern călătoria: lumea unică și etern repetabilă a firii universale.

Într-o strictă grilă freudiană interpretarea ține de refularea instinctului, cei zece fiind simpli „arendași ai

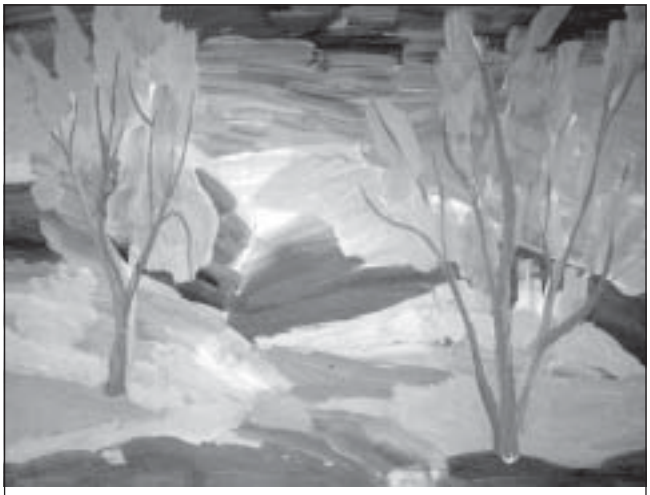

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

plăcerilor", care plăcere, faptă, întruchipată simplist prin trupul de femeie al Ivancăi, se cere satisfăcută. „Dacă dorința devine inconștientă, nu-și pierde forța, ci revine într-o altă formă întreținând boala psihică – de unde și concluzia că, în lupta cu instinctele, vindecarea este posibilă prin satisfacerea celor compatibile cu realitatea, aprobate de conștiință, adică «fapta» eliberatoare de sub puterea obsesiei"[6]. Prin această viziune asupra semnificației piesei *Ivanca* nu suntem departe de accepțiunea dramei *Daria* ca o punere în scenă a refulării instinctului sexual. Deși nesatisfacerea libidoului poate determina repercusiuni notabile asupra psihicului uman, considerăm că intențiile auctoriale ale dramaturgului Lucian Blaga în 1925 vor fi depășit aceste cantonări reducționiste și oarecum extraestetice.

Bunăoară, Al. Paleologu releva că acea „lumină verzuie a fosforescențelor subterane" de care vorbea depreciativ Tudor Vianu „nu e, în *Ivanca*, lipsită de o reală poezie, iar visul halucinatoriu al lui Luca, cu sarabanda infernală a celor zece strămoși (în tabloul al II-lea), deși de un schematism expresionist ce-i dă o nuanță de involuntară parodie, are ceva din poezia unui atavism întunecat, cântat de Rilke în a treia *Elegie de la Duino*:

«Einest ist, die Geliebte zu singen. Ein anderes, wehe,
jenen verborgenen schuldigen Fluss – Got der Bluts.
……
…… Was für finstere Männer
regtest du auf im Geäder des Junglings?»"[7]

(Una este să cânți iubita. Alta, vai, acel vinovat fluviu – zeu al sângelui. (…) Ce fel de duhuri întunecate stârnit-ai în vinele tânărului?)

Conflictul dintre „duhurile întunecate" din „vinele tânărului", stârnite de apariția ispitei feminine, și conștiința apolinică a pictorului își află o analogie la o scară superioară, cosmică: „Știi Marie – este o poveste veche, oare nu mi-ai spus-o dumneata? Care începe așa: la început, înainte de a fi lumea, au fost doi frați: Dumnezeu și dracu – înțelegi? Doi frați. Toate lucrurile le-au făcut în tovărășie. Unul a născocit ziua, celălalt noaptea, unul a făcut pe sfinți, celălalt ispitele și visurile rele. De atunci, unde sunt sfinți trebuie să fie și ispite!". Această dialectică a contrariilor înfrățite exprimă credința pictorului că propriul conflict identitar își află prototip instaurator în *illo tempore*, el unul înscriindu-se astfel într-un plan universal cu sorginte în supramundii, pe care îl reactualizează, în baza unei afinități intime, de substanță, dintre fondul ființei umane și al firii universale. Conștiința morală a individului apare astfel consacrată de absolutul divin. Supraeul este programat printr-un act instaurator originar să lupte împotriva alterității sale „înfrățite", a „visurilor rele" și a „ispitelor" din sânge, identificabile cu subconștientul și inconștientul, cântece de sirenă ale instinctului, ale atracției către „fața întunecată" a existenței.

În tabloul al treilea Luca se deplasează din spațiul închis (și limitativ) al camerei în exterior, în plină dezlănțuire a stihiilor naturii, pentru a o readuce pe Ivanca înăuntrul universului controlat de el însuși. Dacă am lua în considerare strict semnificația celor doi actanți, am deduce că rațiunea încearcă, o dată în plus, să se înstăpânească asupra iraționalului, conștientul se

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

străduiește să suprime tentativa de manifestare liberă a subconștientului. Doar că Luca se avântă energic, după o scurtă ezitare, într-un tărâm complet străin firii sale și prin urmare incontrolabil: natura dezlănțuită este un corolar al defulării dionysiace a ființei umane. Prezența Ivancăi, desculță, goală, în mijlocul furtunii calde a verii este o trimitere explicită către instinctualitatea primară manifestată nestânjenit, odată eliberată de obstacole. Revărsarea zăgazurilor cosmice își află o imagine în oglindă prin înfățișarea plină de vitalitate originară a femeii: „domnișoara aleargă cu trupul gol prin ploaie și prin vânt peste câmp". Trupul gol al femeii este ipostazierea umană a furtunii calde de vară.

Trebuie identificată însă motivația esențială în virtutea căreia pictorul Luca părăsește spațiul specific supraeului și se antrenează într-o înfruntare ambiguă într-un mediu străin pentru a intra în posesia a ceea ce nu poate fi în fond însușit de către el, Ivanca. Semnificația gestului său devine pe deplin relevantă dacă ne vom referi la cauzalitatea eros-creație. Referindu-se la Goethe, eseistul Lucian Blaga afirma că „avântul erotic țâșnit din nevoi sexuale e cel mai puternic element generator în orice domeniu de creație. În iubire Daimonion e în elementul său", idee care fusese dealtfel inițial exprimată în dialogurile lui Platon[8]. Datorită atracției sexuale și impulsurilor erotice pictorul Luca e află în iminența de a exprima artistic o trăire autentică, primară, vitală și nu cenzurată și sublimată rațional. Pe de altă parte artistul nu se poate încă debarasa complet tocmai de canoanele conștiinței morale, întrucât în momentul în care Ivanca îi cere să o picteze „nu cum sunt în oglindă, ci așa cum sunt în tine", Luca devine neputincios, deoarece în sine femeia este „câteodată numai fior rotund", adică instinctualitate, atracție erotică. A o picta așa cum o simte înlăuntrul său ar însemna să renunțe la identitatea supraeului, ar însemna să abandoneze apolinicul îmbrățișând dionysiacul. Pentru creație, așadar, nu formele armonioase și echilibrul sunt necesare, ci dezordinea și „fața întunecată" a ființei. Prizonier impotent al propriei conștiințe sterile, artistul nici nu acceptă ca femeia, principiu fecund generator, să fie a altuia, a Tatălui, întrucât „gândul e prea pustiu", în absența ei ca eternă fata morgana nimic nu ar exista ca promisiune a împlinirii, a înfăptuirii. Ecuația cu o necunoscută are o soluție extrem de simplă:

„Omule, dă drumul fiarelor din peșteră, nu le mai ținea închise.

Luca

Pe cine vor sfâșia?

Ivanca

Sunt aici. Numai ochi, numai sete, numai trup. Sfâșie-mă".

Dar nu Luca are potența de a o sfâșia, ci Tatăl, principiu vital primar, care iubește și la bătrânețe „zeițe și slujnici, fără deosebire, ca în vârsta pubertății". Și aici la eseistica lui Lucian Blaga în care se relevă că la Goethe legătura Eros-Daimonion are aspectul teoriei despre „multipla pubertate a geniului", care susține că „omului de geniu, creatorului prin excelență, vrăjitorului și demonicului îi este hărăzită o repetată pubertate", care „ar explica și tinerețea reîncepută a creațiilor sale și uneori imposibilitatea de a săcătui până la cele mai albe bătrâneți"[9]. Lui Lucian Blaga observația i se părea ingenioasă și pertinentă putând fi utilizată „ca o admirabilă ficțiune"[10]. Ceea ce dramaturgul a și făcut în Ivanca unde Tatăl, dacă nu este un geniu (acesta ar fi putut fi fiul său Luca), atunci este cu siguranță un „demon nesăcătuit". Atracția Ivanca-Tatăl este inevitabilă și firească, „numai el m-ar putea răpi în poveste" spune femeia, înțelegând prin aceasta ființarea instinctuală în rafalele „vântului cald". Cât despre Luca, „se știe că acesta-i sfârșitul. Tot ce am învins s-a ridicat în mine ca un vânt cald și rău".

Tabloul al patrulea presupune o rezolvare facilă a unui conflict extrem de schematizat, o soluție banală a antagonismului actanților. Tatăl și Ivanca își vor uni făpturile ca urmare a unei atracții elementare, a unei afinități de substanță între inconștient și subconștient, ca expresii ale instinctualității primare. Ivanca încercase deja integrarea în universul stihiilor telurice ca o revelare a propriei identități genuine. Acum va și reuși, prin îngemănarea împreună cu Tatăl, viețuitor nemijlocit în lumile iraționale ale instinctului htonic și ale spiritului demonic, relevate nu ca aspecte ale macabrului, morbidului, grotescului, ale alienării ființei umane, ci tocmai ca expresii ale vitalității expansive:

„*Ivanca*:

S-ar crede că vii din celălalt tărâm.

Tatăl:

Nu, Ivanca, sunt viu: jumătate pământ, jumătate spirit rău".

Continuând interpretarea într-o grilă fixată anterior, conchidem că băiatul vânzător de ziare, care năvălește imediat în odaia goală, nu putea să vocifereze alt concept decât acela care sugerează plenitudinea ființării: „Ediție specială - «Veselia»!". Reminiscență a personajului bufon, același personaj „vine strengărește până în mijloc, face un compliment respectuos în fața șevaletului: La revedere, domnule!". Și într-adevăr pictorul Luca, solitar pe reduta sa abstractă, contemplând un șevalet care purtase doar pânze false, nu are altă soluție decât să se recunoască învins. Și nu întâmplător pe șevalet se odihnește acum portretul Ivancăi, reproducerea arhetipului vitalității, al vieții genuine, transfigurarea artistică ce-l va

fi lămurit pe artist asupra erorii în care se cantonase până în acel moment.

Din discuția pictorului cu Dinu reiese că Luca admite zădărnicia tentativei de a struni sângele și, implicit, neputința de a fi doar „spirit curat", doar conștiință și moralitate. Însă este o înfrângere „a la Pyrus", întrucât, asimilând realitatea amestecului de al și negru al ființei umane și al firii universale, pictorul dobândește revelația că „arta – abia aici va începe". Renunțând la supraeul eronat considerat ca puritate absolută, artistul se va interpune intermediar al celor două lumi, făcând acum parte din fiecare: „Sub mine strămoșii deasupra atotputernicia albastră și păsările cu instincte cerești". „Aici este punctul de întâlnire al teatrului psihanalitic, în concordanță cu stilul nou al expresionismului, cu tema fundamentală a poeziei lui Blaga: ecstazia sufletului într-o cunoaștere luciferică, creșterea lui din «duhul pământului» într-o mare trecere pe dimensiunea nesfârșită a cerului, care face din întregul univers o proiectare năvalnică a temperamentului poetului"[11]. Ca urmare a dobândirii acestei revelații spirituale, Luca sfâșie portretul femei, dovedindu-și astfel sieși că a devenit stăpân deopotrivă peste rațiune și simțire, surmontând limitările și capcanele impuse deopotrivă de apolinic și dionysiac. Plecarea artistului în lume, „peste ape și munți", este similară unei alte purcederi către nemărginirea zaristei, aceleia a preotului din *Tulburarea apelor*. Ascensiunea pictorului „la munte", cu scopul de a se vindeca, este analogă ascensiunii către stână a preotului și chiar tentației uranice care și l-a revendicat pentru o vreme pe Zamolxe. Altitudinea geografică este, în cazul tuturora, corolar al elevării spirituale.

Dar o viață ascetică, întreținută cu pâine și sare în munți, nu poate fi expresia „Veseliei", a împlinirii depline a ființării. Nu aceasta este „fapta" pe care Luca știe că va fi nevoit să o îndeplinească. Îndelungata sa încremenire dilematică se lămurește ca urmare a unui gest mult mai drastic: utilizarea pistolului. Prin acest act Luca va scăpa de o mai veche obsesie de a sa, omucidere, în fapt conștiința supraeului urmând a fi defulată prin afirmarea unui instinct, a unei porniri a „feței întunecate" a sinelui, de sorginte infrarațională. Apolinicul va fi mântuit, dionysiacul afirmat. Luca dorește să îi împuște pe Tatăl și pe Ivanca împreunați într-o supremă – și ultimă – tentativă a conștiinței morale de a stârpi formele de afirmare și manifestare ale instinctului, în acest caz erotic, sexual. Nu va reuși, și prin aceasta se vindecă pe sine, acceptând tacit și implicit cântecul de sirenă al celor doi. Luca împușcă orologiul, ceea ce va duce la o mântuire de teroarea scurgerii timpului, va nega, într-un fel, armonia formelor ordonate, va răpune simbolul obsesiv al sorții implacabile, acum Luca putându-și purta aureola pe cap, printre oameni.

Accentele psihanalitice în piesele din 1925 ale lui Lucian Blaga sunt evidente, dar aceste opere nu pot fi reduse la statutul de ratate puneri în scenă ale unei grile freudiene sau jungiene. Nu poate fi ignorată încercarea repetată a eseistului/publicistului Lucian Blaga din aceeași perioadă de a defini la modul personal inconștientul. Astfel autorul încearcă să-și revendice alte antecedente, de prim ordin estetic, în literatura sau cultura universală. Goethe „cunoștea ceva din mecanismul intim al inconștientului, terapia prin sublimațiune, importanța Erosului în viața inconștientă și demonică"[12]. Sunt elemente ușor de regăsit în *Ivanca* și *Daria*. Ca o justificare a accentului pus de Lucian Blaga pe sexualitate poate fi acceptată următoarea interogație retorică, paradoxală, a autorului: „Lupta dintre «eu» și «fatalitatea inconștientului», despre care vorbesc aceștia [Freud, Goethe, n.a., L.B.], nu e în fond lupta dintre conștiință și legea cărnii despre care vorbește Sf. Pavel?"[13]

noiembrie 2001,
Műhlbach, Transilvania

Note:

[1] *Ibidem*.

[2] Idem, *Pe urmele psihanalizei*, apud Lucian Blaga, *Daimonion*, Cluj. Editura Revistei „Societatea de mâine", 1930, p. 41.

[3] *Ibidem*, p. 40.

[4] *Ibidem*, p. 41.

[5] Doina Modola, *Lucian Blaga și teatrul. Insurgentul. Memorii. Publicistică. Eseuri*, București. Editura Anima, 1999, p. 267.

[6] Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Timișoara. Editura Facla, 1985, p. 43.

[7] Alexandru Paleologu, *Teatrul lui Lucian Blaga*, apud. vol. *Lucian Blaga interpretat de…*, studiu, antologie, tabel cronologic și bibliografie de Emil Vasilescu, București. Editura Eminescu, 1981, p. 206.

[8] Lucian Blaga, *Pe urmele psihanalizei*, apud vol. cit., pp. 43-44.

[9] *Ibidem*, p. 44.

[10] *Ibidem*, p. 45.

[11] Eugen Todoran, *op. cit*., p. 46.

[12] Lucian Blaga, *Pe urmele psihanalizei*, apud vol. cit., p. 45.

[13] Idem, *Săptămâna înțelepciunii* în „Cuvântul", anul II, nr. 323, 2 decembrie 1925, pp. 1-2, apud vol. *Ceasornicul de nisip*, ed. cit., pp. 122-126.

Zaiț Marga-Doina - Compoziție

Doina Popa

GĂOACEA ETERICĂ

Din pricina vibrațiilor joase, a păcatelor, devii atât de greu încât nu te mai poți mișca decât cu foarte mare dificultate și, în final, ajungi să te scufunzi de viu în pământ. O prăbușire spectaculoasă într-un hău pe care doar îl bănuiai. Pământul este mai întâi cald, pe urma rece, mai rece, mai umed, mai rece, ca, dintr-odată, spre miezul lui să devină din nou cald, din ce în ce mai cald, mai fierbinte, clocot vulcanic. Depinde cum te prăbușești. Și cât de puternică este forța de absorție care te atrage către centrul pământului. Ori nu există o forță de absorție care să vină dinspre interiorul pământului ci numai o alta forță, de presiune, care vine de sus? Ori poate că de fapt nu te prăbușești. Poate doar te temi să nu se întâmple una ca asta? Și, oricum, teama, ca trăire în sine nu face decât să-ți scadă și mai mult vibrațiile. Ca și cum ai mai avea nevoie de asemenea căderi. Când toata viața a fost o cădere, o derivă, o pendulare între bucătărie și bancomat. Te temi pentru că, deși nu conștientizezi cu precizie, undeva, într-un străfund de suflet se sedimentează ideea că s-au adunat prea multe și că toate te trag în jos și dacă nu ți se apleacă grumazul astfel încât să atingi cu fruntea pământul, într-un gest prelung și repetat de umilință, într-o zi, sigur, n-ai sa te mai poți menține pe linia de plutire. În definitiv, Einstein a demonstrat că noi percepem ca materie dură și solidă ceva care este în cea mai mare parte un spațiu gol având un oarecare șablon energetic. Deci nu ai cum să devii atât de greu încât să nu te mai țină la suprafața lui șablonul energetic care se numește pământ. Pentru că și tu, la rândul tău ești tot un spațiu gol având un oarecare șablon energetic. Dar atunci când intri în pământ pentru totdeauna, moartea care e hărăzită tuturor ființelor vii, nu înseamnă un alt șablon energetic care poate fi sau nu real, moartea este adevărată chiar dacă este doar moartea șablonului energetic la desfătarea căruia atât de mult ții. Joasele vibrații care te-au însoțit în permanență nu te pot susține, nu te pot ajuta să te înalți, chiar dacă ai scăpat de greutatea trupului. Rămâne în urmă pe pământ doar găoacea etherică cu învelișul ei încărcat de materii dispersate parțial, aflate în derută, lăsându-se încet, încet ca un burduf din care a fost scos aerul. Dar mai rămâne prin preajmă și sufletul care nu se poate desprinde de suprafața pământului. Sufletul e ca puiul de vultur care nu a luat încă lecția de zbor. Dacă s-ar aventura dincolo de marginea cuibului s-ar prăbuși în hău de la înălțimea cuibului fluturând inutil și grotesc din aripile neînvățate cu zborul și s-ar zdrobi de stânci. Dar nu pornește, nu se aventurează, reprezentarea mentală asupra bunăstării, atârnă ca o ancora grea. Nu riscă, nu își demonstrează cutezanța. Întotdeauna a privit peste marginea cuibului cu un fel de detașare. Ca și cum nu el ar fi fost cel care ar fi trebuit să se avânte ci un altul pliat peste marginea sinelui.

Nimic nu limpezește mai bine cugetul unui om decât o călătorie făcută de plăcere, atunci când reușești să te debarasezi de problemele curente. Nu imediat te debarasezi, nu imediat. Încordarea se risipește treptat, ca și cum cineva, nu poți preciza cine anume, ar umbla prin fiecare încăpere a ființei și ar stinge rând pe rând luminile, ar închide geamurile, balcoanele și ușile, ar trage cu atenție draperiile, ar pregăti fiecare celulă pentru odihnă. Când luminile se sting de peste tot, abia atunci observi cum năvălește peste tine albastrul strălucitor al cerului de parcă un văl a căzut de pe ochi. După ce atâta vreme te-ai ancorat în momente telurice, în bani și în destin favorabil ți-e foarte greu să înțelegi că de jur împrejurul tău e doar cerul albastru. Un timp resimți absența tumultului vieții active ca și cum ți-ar lipsi. Timpul era plin de noutăți, năvălind dintr-o lume vie. O spumă efervescentă care te trăgea în centrul tumultului, spre interiorul centrifugii, odată cu toate neliniștele, cu impuritățile și neclaritățile. Dintr-odată cineva a întrerupt toate aceste contacte. Butoane care se apasă și se sting, unul după celălalt până nu mai rămâne nici unul conectat. O liniște totală pe care la început o resimți ca pe o pierdere sau ca pe un pericol. Liniștea dinaintea furtunii. Apoi liniștea năvălește cu adevărat, blând și prietenos peste tine ca și cerul albastru și pur. Te pătrunde, te învăluie, te copleșește, te protejează, îți deschide larg ochii. O călătorie poate să însemne o dorință de schimbare dar poate să ascundă o nemulțumire care se manifestă printr-o căutare de noi orizonturi, de noi adevăruri poate să însemne și o simplă fugă din fața cotidianului devenit agresiv. Dar tu nu conștientizezi adevărata nevoie care te-a propulsat către noi orizonturi. Nici nu vrei să conștientizezi pentru că ai începe să-ți pui întrebări la care nu cunoști cu precizie răspunsul, doar îl bâjbâi, doar îl presimți. Nu ești obișnuit să privești în lăuntrul ființei ci numai în afara ei. Tu știi doar că vrei să faci o călătorie. Scăpat din inerția vâscoasă a convenienței tragi aer în piept de parcă ai vrea să cuprinzi întreaga atmosferă. Îți amintești de importanța inspirației și a expirației. Dar uiți repede să mai inspiri și să expiri așa cum ai citit prin cărți, nedorind să-ți asumi un proces de transformare interioară. Vrei doar o călătorie de plăcere. O limitare a capacității de a interacționa, de a intra în relație cu cei din jur. Vrei să trăiești bucuria simplă în toata plenitudinea ei, scăpat din contextul social care ajunsese să te înăbușe.

Percepția frumuseții din jur este ca un barometru sensibil și bine reglat, un puls care te încarcă și măsoară un timp specific, numai al tău. Uneori poți avea norocul

de-a percepe partea divină a propriului sine. Pentru că ea există, prinsă de tine cu fir de argint, diafană, caldă melodioasă așteptându-te calmă și zâmbitoare cu tava de lumină întinsă, numai s-o accepți, numai s-o iei în seamă. Această parte divină este mai mult decât înțelegere a toate câte sunt, este mai mult decât acceptul spre cunoaștere

Învățătorul: - Vedeți copii? Aici era Piața Universității. Aici s-a manifestat acea explozie teribilă de entuziasm care urma să schimbe lumea. O dorință colectivă împlinită venită ca un combustibil celest. Aveți voi idee cât de mult înseamnă o dorință colectivă împlinită? Simțiți? Încă se mai percep vibrațiile. Ia fiți atenți! A ridicat în sus degetul subțire și prelung neobișnuit cu coada sapei. Ascultați. Copii ascultau împietriți, concentrați să audă Vibrația momentului intrat deja în istorie. Trecuseră mai bine de șaptesprezece ani de atunci. Dar, dacă domnul Învățător spunea așa, atunci ei, copii, ar fi trebuit să audă. Domnul Învățător este un om corect și plin de idealuri deci ar fi trebuit să audă. Să audă. Să audă. Dar ei nu auzeau decât huetul mașinilor. Și simțeau în nări praful și fumul ieșit de pe țevile de eșapament. Și vedeau fețele trecătorilor, indiferente, posomorâte, întunecate. Trecători grăbiți și triști care nu mai conștientizau nimic. Nici măcar crucile acelor eroi care muriseră acolo pentru o cauză dreaptă, o cauză comună. Trași de șuvoiul gândurilor, priveau înainte fără să privească și își vedeau de drum cu grăbire. Cândva cântaseră împreuna "E greu titlul de erou / Că frați noi suntem". Clătinaseră împreună lumânările sau brichetele aprinse în ritmul trist al melodiei, dintr-o parte în alta, dintr-o parte în alta, o mare de lumini care se unduiau, se vălureau în toată piața în același ritm adunând lacrimi care treceau sau nu dincolo de pleoape, adunând lacrimi și înfrățind inimi. **Nu putem reuși decât împreună, sunase sloganul. Oameni copleșiți de probleme acum, de sărăcie, de lipsă de timp. Oameni fără iluzii, coborâți pe scara dezamăgirii până în subsolul ființei în beznă și igrasie. – Simțiți, copiii? A mai întrebat domnul Învățător și a înălțat și mai mult gâtul și așa prea lung iar degetul arătător înălțat către cer parcă s-a înălțat și mai sus, devenind fumuriu, transparent. - E ca și cum ar veni vacanță pentru toată lumea? a întrebat copilul cu vocea prea firavă ca să poată fi auzită. – Taci, mă, nu de vacanță poate fi vorba, i-a răspuns un coleg si l-a ciupit de braț. Degetul domnului învățător încă era ridicat spre cer, și privirea la fel și cu gura puțin deschisă asculta Vibrația unei dorințe colective împlinite ajunsă în istorie acum. Se urcase sus, Vibrația dorinței împlinite, pe scara șubredă de lemn, întărită pe alocuri cu șipci abia scoase de sub rindea, imobilizate cu sârmă și reușise să găsească un locușor prielnic, ferit de intemperii, undeva într-o altă dimensiune. Stătea acolo, simțindu-se singură și părăsită de toată lumea și din când în când mai privea la baza scării doar, doar cineva o mai avea nevoie de ea. Dar nu mai avea nevoie de ea decât domnul acesta slab și blond care venea uneori și privea către ea țintă. Oare o vedea cum stă la adăpost și așteaptă bălăbănind din picioare de plictiseală? Uite și acum,*

Zaiț Marga-Doina - *Portret*

caraghiosul, a târât după el clasa de copii, a închiriat un microbuz, a strâns bani de drum. Ce să facă niște copii amărâți, așa de mici, cu Vibrația unei dorințe împlinite? Ce să înțeleagă ei? Ei nici nu se născuseră când se produsese vibrația. Oare nu mai e în toate mințile domnul Învățător? În loc să-i ducă pe copii la munte, la mare, în loc să-i lase să se joace pe câmpiile verzi. Uite-l cum mă privește fix, mă privește și nu mă recunoaște. Că doar n-am să cobor șubreda scară până la el, ca să-l înalț, ca să-l ajut să retrăiască ceva ce, oricum, n-a uitat niciodată și ca să ne plângem unul altuia pe umeri. La ce i-ar folosi un sentimentalism desuet? Azi e sfânta duminica, mai bine ascultăm liturghia, mai bine aducem mulțumiri Domnului. Dar domnul Învățător cu ochii lui albaștri a tot privit în sus până când ochii i s-au împăienjenit de lacrimi. Și o picătură a coborât de-a lungul obrajilor supți și palizi și s-a oprit deasupra buzei. Poate că era o lacrimă derutată ori poate că era o picătură întârziată de șampanie venită din urmă, din Vibrația exploziei de bucurie a mulțimii de oameni, explozie de bucurie petrecută cândva la Sărbătoarea Țapului? O fetiță din grupul de elevi, o fetiță cu părul blond ca spicul de grâu, obosită să tot privească fără de nici un folos la degetul domnului Învățător care arăta tot către cer, de unde urma să coboare spre ei Vibrația momentului istoric, s-a aplecat si a cules de jos o pălărioară ruptă dintr-o petunie, a mirosit-o adânc și a zâmbit de încântare. Și, dintr-odată, s-a umplut de vibrațiile prezentului și de energie, a clipit neștiind ce se întâmplă, a râs și i-a privit pe toți cu iubire.

Mihaela Eunice Tamaș

ÎNCEPUTUL DE DINCOLO DE SFÂRȘIT*

(Nuvela lui N. Davidescu *O mie de nopți și a doua noapte)*

Henri Matisse „O mie și una de nopți", 1950 (colaje)
[Când povestea ajunse aici,] Șeherazada văzu zorii mijind și, sfioasă, tăcu.
Elle vit apparaître le matin. Elle se tut discrètement
She saw the morning light begin to pierce the night. She discretly grew silent.

Cuvânt înainte

Nuvela lui N. Davidescu *O mie de nopți și a doua noapte* a fost publicată pentru prima dată în revista *Vremea*, an. X, nr. 511, din 31 octombrie 1937, pag. 9-10, cu subtitlul „Povestire critică" și apoi a fost retipărită în volumul *Apocalips profan*, în anul 1941, pag.269-288. (apud [2], pag. 412, 756 și 809). Apărut în timp de război, volumul menționat a fost puțin comentat (totuși, comentariul lui Perpessicius din ziarul *Acțiunea* din 16 ianuarie 1942 a fost relevant) deși, după aprecierea Margaretei Feraru, „câteva dintre nuvelele incluse, de o factură foarte modernă, sunt de o calitate deosebită, atingând cota maximă în proza autorului" (a se vedea [2], pag. 753). În continuare, referindu-se anume la *O mie de nopți și a doua noapte*, inclusă în volum, Margareta Feraru o apreciază ca fiind „o originală formulă de «povestire critică», cu amprenta eseistului și a cerebralului".

Uitată, odată cu uitarea masivă ce a învăluit întreaga operă a lui N. Davidescu până la apariția sub îngrijirea Margaretei Feraru a celor două volume de referință [1] și [2], nuvela și-a făcut o remarcabilă intrare în lumea literelor europene în anul 2002, odată cu lucrarea Évanghéliei Stead, profesoară de literatură comparată la Universitatea din Reims* și membră a *Societății Franceze de Literatură Generală și Comparată*, intitulată *La nouvelle Schéhérazade, la machine fiction et la lecture croisée: Théophile Gautier, Edgar Allan Poe et Nicolae Davidescu*, apărută în *Les Littératures Européennes et les mythologies lointaines*, editată de Gély, Véronique, Jean-Marc Moura, Joëlle Prungnaud și Évanghélia Stead în Lille, Franța (Presses de l'Université Charles de Gaulles, Lille 3, pp. 89–100).

Tema a preocupat-o constant pe Évanghélia Stead, care a reluat-o cu diferite ocazii și în alte comunicări. În anul 2006, o variantă a lucrării a apărut în Grecia - editura *Agra* din Atena -, cu titlul *Théophile Gautier, Edgar Allan Poe, Nicolae Davidescu - H 1002¢*, în concepția, cu o introducere, revizia generală și traducerea textului davidescian din limba română în greaca modernă ale autoarei (Évanghélia Stead este cunoscătoare a limbii și a literaturii române, scriind și un articol despre poezia lui Alexandru Macedonski). Mai mult, Évanghélia Stead are în plan reeditarea lucrării menționate ca un al doilea volum al colecției „Bibliothèque européenne de lectures croisées", a editurii Jérôme Millon din Grenoble, Franța, cu titlul *Contes de la Mille et Deuxième Nuit: Théophile Gautier, Edgar Allan Poe et Nicolae Davidescu*, cu textele celor trei autori în ediție bilingvă (în limba originală și în franceză), iar *cuvântul înainte*, *observațiile*, *notele*, *postfața* și traducerea textului românesc în franceză fiind realizate de autoare. Cartea va fi ilustrată de André Gill.

Faptul că nu am reușit să procurăm niciuna din lucrările Évanghéliei Stead, dar am avut posibilitatea de a fi citit în traducere lucrările menționate de aceasta ale lui Théophile Gautier și Edgar Allan Poe privitoare la „cea de-a o mie și a doua noapte a Șeherezadei" ne permite o abordare personală a temei „celor trei", așa cum este ea prezentată în lucrarea de față. Fără a constitui un simplu demers comparatist (ceea ce ar ieși din tematica doctoratului), în lucrare se analizează și se discută totuși modul total diferit în care cei trei autori au preluat și dezvoltat ideea unei nopți suplimentare, dincolo de cele o mie și una consacrate de *Halima*, și se focalizează apoi asupra particularităților demersului critic ca atare întreprins prin intermediul ficțiunii de către N. Davidescu asupra textului poemului *Corbul* de Edgar Allan Poe. Textul pe baza căruia N. Davidescu a întreprins această critică a fost cel tradus de el ad hoc după varianta franceză a traducerii lui Baudelaire, din 1856. Pentru o reprezentare mentală a „universului poetic" al *Corbului* cu mijloacele prozodice și resursele stilistice ale limbii române, am citit și am confruntat cele cincisprezece variante ale traducerii poemului incluse în lucrarea [5], acordând preferință traducerii lui Mihu Dragomir (pag. 271-274), care a transpus în cea mai mare parte sistemul prozodic al originalului în limba română și a preluat netradus până în finalul poemului vocabula-refren *nevermore*, considerând-o, așa cum a subliniat prefațatorul Liviu Cotrău, „un simplu

*Textul publicat aici este un fragment din teza de doctorat, aflată în pregătire, „N.Davidescu - un destin literar tragic". N.Davidescu (1886-1954) poet, prozator, dramaturg, critic literar, personalitate eminentă a perioadei interbelice. A murit în închisorile comuniste după cinci ani de detenție.

** **Reims**,oraș în N.E. Franței (Champagne), la N.E. de Paris, port pe Aisne-Marna.

fenomen fonetic și sintactic", utilizat de Poe ca agent al monotoniei.

După cum s-a mai menționat, analiza critică a lui N. Davidescu este indirectă, el recurgând la o discuție fictivă, în cea de-a o mie și a doua noapte a Șeherezadei (*Șehrazada*, în onomastica, mai corectă, utilizată de N. Davidescu), în care sora acesteia, bucuroasă de finalul fericit al celor o mie și una de nopți anterioare, analizează, adoptând mentalul și instrumentele de investigare ale autorului, poemul *Corbul*. Colocutorii ei aduc însă sistematic în discuție similitudinile existente între unele din temele poemului lui Poe și teme ale unor povestiri din *Halima*, fie deja povestite de Șeherazada, fie (una) relatată de însuși Șahriar. În acest fel, în „povestirea critică" a lui N. Davidescu își fac apariția *de facto* aspecte comparatiste literare și culturale implicite.

O legendă – punte între Orient și Occident

Prima traducere în literatura europeană a colecției acestui caleidoscop de genuri de narațiuni ce constituie *Cartea celor o mie și una de nopți*, culese din surse egiptene și siriene, a fost publicată de orientalistul, translatorul, filologul și numismatul francez Antoine Galland (1646-1715), cu titlul *Les Mille et une nuits, contes arabes traduits en français*, în 12 volume (în perioada 1704-1717). Varianta traducerii lui Galland a fost retipărită ulterior în numeroase ediții ilustrate, uneori chiar fără știrea și aprobarea acestuia și a fost o îndelungată perioadă de timp folosită ca bază și pentru diferite traduceri în limba engleză. Prima traducere engleză semnificativă a fost însă publicată de exploratorul, poetul, translatorul și diplomatul Sir Richard Burton (1821-1890), în 10 volume (în anul 1885), cu titlul *The Book of the Thousand Nights*, *and a Night*, continuate de alte șase volume, *The Supplemental Nights to the Thousand Nights and a Night* (între 1886 și 1880) și cunoscută mai ales sub numele de *Arabian Nights* (*Nopți arabe*). O a doua traducere franceză de referință a fost realizată și publicată de doctorul J. C. Mardrus, în 4 volume (în anul 1937). Această ultimă traducere, a fost utilizată de numeroși alți traducători europeni, inclusiv de Haralambie Grămescu, care a preluat-o integral (cu unele mici diferențe, provenite dintr-o confruntare cu o ediție în limba rusă) în două ediții, în 14 și 15 volume, în perioada 1966-1978, în Editura Minerva, colecția *Biblioteca pentru toți* (a se vedea [7]).

Fascinația și influența povestirilor celor *o mie și una de nopți* ale Șeherazadei, traduse, publicate și republicate de nenumărate ori în toate țările, asupra mentalului colectiv și al oamenilor de cultură occidentali, începând cu enciclopediștii francezi și terminând cu Jorge Luis Borges, au fost imense și s-au manifestat în cele mai diferite domenii și forme: în literatură, pictură, muzică, balet, musical, operetă, teatru, film, televiziune și, mai recent, în DVD și în jocuri de calculator. Începând cu secolul al 19-lea, tema *Nopților arabe* a fost preluată de literatura occidentală sub forma re-interpretării originale a unor subiecte, de cele mai multe ori în mod parodic, în lumina mentalității europene a timpului. Este însă interesant de remarcat că în timp ce cultura occidentală a fost entuziasmată de farmecul povestirilor *Nopților*, adoptându-le în cele din urmă în patrimoniul ei cultural clasic, literatura lumii arabe le-a privit cu reticență, dacă nu cu ostilitate, ca urmare a faptului că sunt acestea „rostite" într-o limbă populară, mai libertină și adeseori licențioasă, diferită de limba arabă literară, iar unele subiecte sunt evident de natură pre-islamică. Discuțiile actuale în legătură cu acest subiect ating domenii sensibile, precum post-colonialismul și chiar terorismul islamist.

Ideea prelungirii duratei celor o mie și una de nopți cu încă o noapte (sugerată probabil de însuși stilul de a povesti al Șeherazadei, care, înainte de ivirea zorilor, întrerupea povestirea într-un punct de „suspans", spre a-și asigura în acest fel, prin curiozitatea lui Șahriar, supraviețuirea cu încă o zi), lăsând imaginației rolul de a fabula despre ceea ce s-ar fi putut întâmpla *după* sfârșitul „oficial" al *nopților*, a tentat mai mulți scriitori occidentali. (În mod oarecum similar s-a întâmplat - printre altele - și în cazul romanului *Pe aripile vântului* de Margaret Mitchell, reluat din punctul de vedere al eroinei principale de Alexandra Ripley în 1991 prin romanul *Scarlett* și din punctul de vedere al personajului Rhett Butler – de Donald McCaig, în 2007, prin romanul *Rhett Butler's People*.) Printre „continuatorii" nopților Șeherazadei se pot menționa numeroși scriitori occidentali, unii dintre ei de mare renume. Astfel, William Makepeace Thackeray (1811-1863) și-a subintitulat povestirea *Sultan Stork*, apărută în 1842 în revista *Ainsworth's Magazine*, *O mie și a doua noapte*. În același an, în Franța a apărut cartea lui Théophile Gautier (1811-1872) *La Mille et Deuxieme Nuit* (Ed. *Le Seuil*, Paris, a se vedea [3]), iar doi ani mai târziu Edgar Allan Poe (1809-1849) a publicat *Thousand and Second Tale of Scheherazade* (a se vedea [4]). În sfârșit, în vara anului 1883, după ce a terminat de scris romanul *Huckleberry Finn*, Mark Twain (1835-1910) a scris și a ilustrat cu propriile schițe *A o mie și a doua poveste arabă* (titlul fiind, ca și al lucrării citate a lui Edgar Allan Poe, inexact, deoarece numărul real de *povești* narate de Șeherazada (și de povestitorii ei intradiegetici) în cele *o mie și una de nopți* este mai mare de 2000), un text cu caracter burlesc, parodic, nepublicat și apreciat de contemporani săi ca fiind „nepublicabil" (licențios). Așa cum s-a menționat deja, nuvelele lui Gauthier și Poe, cărora le este asociată și nuvela lui N. Davidescu *O mie de nopți și a doua noapte*, au făcut și fac și obiectul lucrărilor de cercetare ale Évanghéliei Stead.

În cea de a o mie și a doua noapte a nuvelei lui Gautier, naratorul intradiegetic primește vizita intempestivă a Șeherazadei, însoțită de sora ei, Dinarzada. „La belle Turque", cum o numește Gautier pe eroina *Nopților*, aflată în criză de idei după numărul imens de povestiri înșiruite în cele o mie și una de nopți trecute, îl roagă febril să-i pregătească o „temă" pentru cea de-a o mie și a doua noapte (a se vedea [3], pag. 13):

> Am venit în mare grabă să caut o poveste, o povestire, o nuvelă, pentru că mâine dimineață, la chemarea după obicei a surorii mele Dinarzada (*Doniazada* în onomastica lui N. Davidescu), trebuie musai să-i povestesc ceva marelui Sahriar, arbitrul destinului meu; acel nărod de Galland (primul traducător francez al *nopților*) a înșelat lumea afirmând că după cea de-a o mie și una noapte, sultanul, sătul de povestiri, m-ar fi iertat; nu-i adevărat, el este mai flămând de povestiri ca niciodată și doar curiozitatea sa îi poate întrece cruzimea. [...] Trebuie că aveți în mapă oarece foileton, oarece nuvelă. Dați-mi-le.

Emoționat de cererea frumoasei vizitatoare, *autorul* i-a dictat, „spre a traduce în arabă, adăugându-i broderiile, florile și perlele de poezie care îi lipsesc, povestea cu numele de *O*

mie și a doua noapte, despre Mahmoud-Ben-Ahmed din Cairo", pe care o avea concepută cu intenția de a o publica într-un foileton. „Povestea", scrisă de Gautier în stilul tradițional al nopților, se referă la o aventură sentimentală a eroului, care o cunoaște pe zâna (péri) Boudroulboudour în ipostazele de fiică a califului din Cairo, Ayesha, și de sclavă fugită de la stăpânul ei, Leila, zână cu care în final se și căsătorește. După plecarea vizitatoarelor sale, la întrebarea unui prieten despre efectul povestirii transmise Șeherazadei în saraiul sultanului și despre ce a pățit aceasta în continuare, *autorul* îi răspunde că nu a mai văzut-o de atunci și că „bănuiește că Șahriar, nemulțumit de povestire, i-a tăiat capul bietei sultane". În sprijinul bănuielii sale, aduce faptul că niște prieteni care reveniseră recent din Bagdad i-au povestit că au văzut, șezând pe treptele unei moschei, o femeie care, în nebunia ei se credea Dinarzada din *O mie și una de nopți* și care repeta la nesfârșit fraza, binecunoscută cititorilor *nopților*: „O, sora mea, povestește-ne una din acele minunate povești pe care știi să le spui atât de frumos".

În varianta lui Edgar Allan Poe (***The Thousand and Second Tale of Scheherazade***), *naratorul* - de asemenea intradiegetic - a descoperit un vechi manuscris oriental pierdut de mult timp, intitulat *Tellmenow Isitsoornot,* și care conține povestea „reală" a Șeherazadei. Din acest manuscris rezultă că în cea de-a o mie și a doua noapte, bucuroasă că în noaptea anterioară Sahriar i-a dăruit iertarea, liberă deci de teama că în zori sultanul îi va lua viața, Șeherazada s-a oferit să-i povestească Dinarzadei cea de-a opta și ultima călătorie a lui Sindbad Marinarul, în timp ce sultanul sforăia în somn. În acest final de povestire, Sindbad și echipajul său ajung să cunoască o serie de realități geografice și descoperiri științifice și tehnice occidentale din secolului XIX, pe care autorul le explică în mod detaliat în note de subsol. Din perspectiva mentalităților timpului diegezei în care se petrecea evenimentul *nopții*, aceste realități păreau „mistere" mai mari decât cele din povestirile nopților anterioare (motiv pentru care Poe a ales ca moto al nuvelei sale zicala „adevărul este mai straniu ca ficțiunea"). Între timp, Sahriar s-a deșteptat și, ascultând povestirea Șeherazadei, devenea consecutiv interesat, intrigat, agasat și, în cele din urmă, dezgustat de „ciudățeniile" descoperite de Sindbad în Occident. În final, considerând se pare că, instruită de Sindbad despre cunoștințele științifice și tehnice occidentale, aceasta ar fi putut reprezenta un pericol pentru sine, sultanul a revenit asupra hotărârii anterioare și a trimis-o pe Șeherazada spre a fi strangulată. Malițios, Poe transmite cititorilor în finalul nuvelei, ultimele gânduri ale eroinei:

> Și cum Șeherazada știa că regele era un om cu o integritate morală desăvârșită și incapabil să-și calce cuvântul dat, se supuse de bună voie destinului ei. În momentul în care frânghia se strângea în jurul gâtului, ea găsi totuși o mare consolare la gândul că povestirea ei a rămas în mare parte neterminată și că, prin susceptibilitatea sa, tiranicul ei soț s-a pedepsit astfel el însuși, lipsindu-se de povestirea unor nenumărate alte aventuri minunate.

Deși criticii lui Poe nu i-au considerat această nuvelă ca aflându-se printre reușitele literare, autorul a menținut-o constant printre lucrările sale favorite.

Spre deosebire de abordarea ironic-empatică a lui Théophile Gautier sau de cea malițios-parodică a lui Edgar Allan Poe, N. Davidescu nu a alocat nuvelei sale un rol primordial proleptic, ci a folosit tema Șeherezadei ca pretext pentru a se lansa într-o analiză critică detaliată a narațiunii și simbolismului poemului *Corbul* al lui Poe. Această analiză de nivel înalt depășește însă limita textului analizat și găsește unele corespondențe între sentimente și fapte din poemul narativ și povestirile orientale (un modern demers intercultural *avant la lettre*). Acesta este probabil și motivul pentru care „treimea" Gautier-Poe-Davidescu a trezit interesul unei profesoare de literatură comparată.

Un element comun celor trei scriitori la preluarea motivului celei de-a o mie și a doua noapte a Șeherazadei, este tehnica, uzitată ulterior frecvent de povestirile științifico-fantastice moderne, începând cu Herbert George Wells, a „călătoriei în timp", a translatării fără opreliști a planurilor temporale ale diferitelor segmente ale fabulei. O *Mme Schéhérazade* venită inopinat la un scriitor din Paris spre a-i solicita o nouă povestire, o *Lady Scherezade* (alias Sindbad Marinarul) călătorind prin America secolului XIX spre a-i cunoaște realizările tehnico-științifice sau o *D-nă Șeherazada* care cunoaște și înțelege în mentalitatea secolului XX poemul *Corbul* al lui Poe, toate trei revenind apoi in illo tempore spre a-i relata lui Șahriar descoperirile lor – iată trei travestiuri și călătorii ale eroinei *Nopților* ce se înscriu concomitent în fabulosul oriental și în *SF*-ul occidental al secolului XX.

Un poem narativ-punte între America și Europa

Poemul narativ *Corbul* a fost publicat de Edgar Allan Poe cu o ingenioasă pregătire publicitară în 29 ianuarie 1845, în revista *New York Evening Mirror* și a avut imediat un succes răsunător, constituind o adevărată rampă de lansare a lui Poe ca scriitor. Poemul a fost imediat retipărit, imitat și parodiat într-o măsură nemaiîntâlnită până atunci, asigurându-i celebritatea autorului – chiar dacă nu și succesul său financiar.

Într-un eseu intitulat *Filosofia compoziției* [6], publicat în *Graham's Magazine* din 28 aprilie 1846, Poe a „explicat" modul în care a realizat *Corbul*, printr-un calcul rațional, lucid și glacial, cu o severă cenzură a inspirației, ca pe o construcție logică și metodică, cu toate detaliile de prozodie, sonoritate și simbolistică selecționate în prealabil scrierii poemului, și având de plano în vedere *efectul* și *intensitatea senzațiilor resimțite de cititor* urmărite. Totul pare a fi însă o mistificare ingenioasă, chiar dacă este adevărat că poemul a fost compus pe parcursul a peste un deceniu și a cunoscut peste zece versiuni (a se vedea [6], pag. 10 și pag. 18), iar un poet lucid precum Baudelaire a luat foarte în serios „divulgarea". Ideea că poezia reprezintă o combinație *voluntară* de sunete și de idei alese cu grijă în prealabil, așa cum se aleg, de exemplu, cubulețele de ceramică la realizarea unui mozaic, nu are nimic de-a face cu modul real de creație al lui Poe. În acest sens, criticul american Edward Davidson (apud [5], pag. 18) a remarcat faptul că:

> ultima strofă a poemului, reprezentând punctul culminant al efectului, a fost compusă prima, închizând „fabula" într-o perfectă concepție circulară, adică fixând dintru început hotarele elanului imaginativ. [...]. Poe și-a încheiat poemul nu din cauza convingerii că un poem nu trebuie să depășească o sută de versuri [așa cum afirma în *Filosofia*..., n.n.], ci pentru că imaginația sa simbolică nu putea nici merge mai departe, nici mai adăuga ceva.

Sistemul pe care Poe a afirmat că l-a aplicat la poemul *Corbul* presupune că un poet poate să-și reprezinte succesiv și într-un interval de timp relativ scurt toate combinațiile posibile ale tuturor cuvintelor ce se pot grupa în jurul unei idei, lucru

absurd, deoarece principiul oricărei compoziții scrise este acela al *asociației* ideilor, imaginilor, sunetelor și al *concatenării* lor. Voința nu poate fi orientată decât asupra imediatului, a cunoscutului, asupra sensurilor, ideilor și imaginilor care evoluează în planul conștiinței. Voința nu poate face să apară iar conștiința nu poate cunoaște ceea ce se desfășoară în afara activităților prezente ale inteligenței. Prin urmare, în universul oricărei compoziții există o cantitate imensă de „materie neagră", de necunoscut. Părerea că un poet ar putea să-și imagineze că redactează în mod rațional și voluntar un poem este o pură iluzie psihologică, pentru că în realitate nu se poate *alege* o imagine din creier decât după ce aceasta a apărut, precum un astru, la orizontul conștiinței; modul în care aceasta s-a constituit și a „răsărit" rămân necunoscute, deoarece se petrec în întunericul de nepătruns al subconștientului. Procesul intim al creației rămâne fundamental și etern incognoscibil. Dacă ar fi cunoscut modul în care apar și se „realizează" ideile, creația nu ar mai putea avea loc, s-ar ajunge la un imposibil dar etern șah-cu-sine-însuși.

Este grăitor faptul că, referindu-se la poemul său ciclic *Cântecul omului* (în *Mărturisiri literare*, din *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 19, octombrie 1942) cu ocazia apariției în Editura *Fundațiilor Regale* a celui de-al cincilea volum al poemului - *Renaștere*a, N. Davidescu se exprima într-un mod similar (a se vedea [2], pag. XI):

> [*Cântecul omului*] răspundea firii mele vagabonde, atât în timp cât și în spațiu, de o parte, iar de altă parte felului meu de a vedea lucrurile *în vaste construcții inginerești* și de a mă mișca pe *planuri arhitecturale*. […] Am visat un poem construit ca o *catedrală gotică*, în care armonia masivă a arhitecturii, alcătuită din bolți uriașe, din coloane de sprijin, și din „flèche" înaripată sub forma de săgeată spre cer, să se împletească armonios cu fantezia de arabesc a detaliilor care împodobesc pe fiecare parte din masele construcției. După ideea *ansamblului* care era *Cântecul omului*, urma imediat și ornamentul lui, aceea a celor șase volume pentru ca, apoi, detaliile ca și volumele de sine stătătoare și totuși complementare unul altuia să fie căutate în fiecare poezie în parte. Stilul *sobru* pe care l-am voit pentru fiecare din aceste poeme pleca din voința de *a nu fi prea încărcat* ansamblul gigantic al celor aproape șase sute de bucăți, iar pe de altă arte, din concluzia că nici un poem de proporțiile acestea, din câte cunosc, nu se exprimă în pagini înseriate. (sublinierile ns.)

Se poate deci constata că, spre deosebire de Poe, N. Davidescu nu mistifica: în dorința lui mărturisită cu repetate ocazii de *intelectualizare* a procesului creației, pe măsură ce îi apăreau volumele poemului ciclic *Cântecul omului*, tensiunea lor lirică se atenua (în numele *sobrietății*), ajungând în situația ca chiar și cei mai favorabili critici ai săi să-i reproșeze în cele din urmă caracterul excesiv de *didactic* al demersului. Scriitorul N. Davidescu din anul de apariție a nuvelei *O mie de nopți și a doua noapte* era deja departe de tânărul poet simbolist cu același nume din anii '20 ai secolului trecut. Rămăsese însă neschimbată admirația sa față de Poe și Baudelaire, acesta din urmă la rândul lui fiind unul dintre primii și cei mai mari admiratori ai lui Poe din Europa și care a tradus în limba franceză, alături de alte lucrări ale scriitorului american, poemul *Corbul* (a se vedea fig. 3), o traducere de referință în literatura vremii (alături de aceea, ulterioară, a lui Mallarmé).

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

Corbul, dincolo de a o mie și una noapte a Șeherazadei

În figură sunt reprezentate schematic *relațiile*, de o insolită simetrie geometrică, dintre sentimentele de admirație și activitățile literare asociate concatenate existente între Edgar Allan Poe, Charles Baudelaire și N. Davidescu în legătură cu poemul *Corbul* și nuvela *O mie de nopți și a doua noapte*. Diagonala orizontală a acestui „romb relațional" identifică obiectivul principal al nuvelei lui N. Davidescu ca atare, iar pe diagonala lui verticală sunt amplasați simetric cei doi mari scriitori și poeți predecesori, având aceeași structură spirituală și împărtășind aceleași criterii estetice, ambii admirați de scriitorul român. În acest fel, N. Davidescu alătură în mod inedit (și cu un ingenios și riguros substrat logic) analiza sa a poemului lui Poe cu regina nopților arabe – Șeherazada. Mai mult, implicarea directă a Șeherazadei prin adăugarea unei *nopți* suplimentare la cele o mie și una „anterioare" pentru a-și structura textul analizei este foarte probabil inspirată din și perfect consonantă cu maniera în care a procedat Poe însuși în nuvela sa *Thousand and Second Tale of Scheherazade*. „Centrul" rombului ar putea fi astfel dedublat (schema căpătând astfel o a treia dimensiune), spre a cuprinde, paralele și îngemănate, nuvelele lui Poe și N. Davidescu. Identificarea și discutarea unor paralelisme între motivele și ideile poemului lui Poe și suita de povestiri arabe, îl aduce pe autorul român în imediata vecinătate a literaturii comparate, dar o discuție mai amplă depășește cadrul lucrării.

„Povestirea critică" davidesciană în ansamblul său, în egală măsură ficțională și „realistă", se înscrie perfect în filosofia concepției lui Poe asupra operei poetice în ceea ce privește autocenzura permanentă și severă a inspirației. Într-adevăr, latura ficțională (fabula ca atare) se vădește a fi rodul al unei originale dar și *cerebrale* și livrești inspirații, iar substratul de text critic riguros aplicat strofă-cu-strofă poemului lui Poe prin narațiunea Doniazadei este pătruns și potențat de farmecul inefabil al colocviului oriental. Peripețiilor lui Sindbad în Occident, relatate de Poe, li se alătură călătoria criticului N. Davidescu pe aripile *Corbului* creat de Poe. Acest lucru a fost remarcat de la bun început de Perpessicius care, în cronica sa la volumul *Apocalips profan* din ziarul *Acțiunea* din 16 ianuarie 1942 (apud [2], pag. 756), deci la puțin timp după apariția volumului, scria:

> Predilecția chiar pentru subiectele de ordin livresc, inspirate din pagini de literatură consacrată, gustul exegezelor în alt spirit decât al marginalelor satirice ale lui Jules Lemaître, urmează exemplul unor Gérard de Nerval, Marcel Schwob, Gourmont, Laforgue și Villier de l'Isle-Adam. *O mie de nopți și a doua noapte*, cu ingenioasele apropieri între poveștile Șeherezadei și *Corbul* lui Edgar Poe,

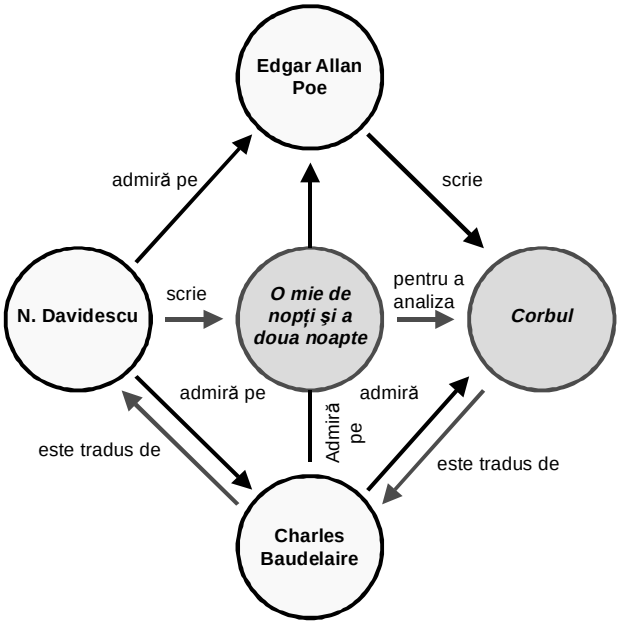

Relațiile dintre Edgar Allan Poe, Charles Baudelaire şi N. Davidescu stabilite prin poemul *Corbul*, traducerile acestuia şi nuvela *O mie de nopți şi a doua noapte*.

Duhovnicul lui Don Quichotte, *Cronica dramatică*, *Patriarhala* sunt rădăcinile acestora."

Mai semnificativă și mai nuanțată a fost însă opinia Margaretei Feraru (a se vedea [2], pag. 756):

> Niciodată ca în această „povestire critică", N. Davidescu nu face referiri mai detaliate la principiile estetice ale lui Edgar Poe, a cărui poetică o cunoștea din tinerețe și al cărei adept s-a revelat în afirmarea insistentă a dezideratului de intelectualizare a procesului de creație artistică. Referirile subînțelese la *Filosofia compoziției*, caracterizarea lui Poe drept „nu un amant îndrăgostit și suspinător", ci „îmblânzitor și dresor al frumosului" (cu trimitere, evident, tocmai spre principiul disciplinării inspirației), considerații despre o „schematică structurală în îmbinarea părților, în raporturile dintre ele, pentru care cuvintele nu sunt uneori decât ceea ce este carnea pentru scheletul care o ține și o poartă" și însăși construirea poveștii sale pe „ecuația irațională a acestei asemănări" – ne îndreptățesc să socotim *O mie de nopți și a doua noapte* ca un text de un deosebit interes pentru criticul N. Davidescu, a cărui prezență umbrește, în aceste pagini, arta prozatorului [...].

Așa cum rezultă din însuși subtitlul dat de N. Davidescu nuvelei sale, aceasta este o „povestire critică" sau, parafrazând sintagma, o critică literară structurată sub forma unui text narativ, ficțional, ca o discuție ce a avut loc într-o ipotetică o mie și a doua noapte între Șeherazada (*Șehrazada* în onomastica folosită de N. Davidescu, mai corectă în raport cu pronunția originală), sora acesteia *Doniazada* (respectiv Dinarzada) și Șahriar. Este de remarcat însă faptul important că demersul critic al lui N. Davidescu s-a rezumat doar la narațiunea (fabula) și la simbolistica poemului, el nefăcând nici o referire semnificativă la calitățile prozodice ale acestuia, deși Poe considera că „poezia reprezintă creația *ritmică* a frumuseții în cuvinte" (sublinierea ns.). De asemenea, N. Davidescu nu a făcut nici o referire explicită la eseul lui Poe *Filosofia compoziției* (*Philosophy of composition*), lucrare care a contribuit în mare măsură la celebritatea acestuia (a se vedea [5], pag. 19). Concentrându-se numai asupra conținutului narativ al poemului, N. Davidescu a scăpat din vedere și alte aspecte esențiale preconizate de „îmblânzitorul și dresorul frumosului" în *Filozofia creației poetice*, cum ar fi primatul formei asupra conținutului, importanța limbii, a efectelor prozodice, fonice și lingvistice, aspecte prin care acesta s-a dovedit a fi un precursor semnificativ al școlii formaliste ruse și al structuralismului). Pentru a se putea face o imagine asupra importanței „pierderilor" unei analize critice limitată la fabulă și la sensul acesteia, este sugestivă discutarea succintă a unui singur „detaliu" prozodic al poemului: refrenul *nevermore* în legătură cu care autorul *Filozofiei compoziției* scria (apud [5], pag. 19):

> Refrenul depinde, pentru a crea un efect, de forța monotonului, atât în ceea ce privește uniformitatea sunetului, cât și cea a ideii. […] Cu alte cuvinte, chiar înainte de constituirea sa el poartă deja un sens, funcționând ca un pivot (*key-note*) al poemului.

Despre același „detaliu", prefațatorul lucrării [5], Liviu Cotrău, a scris (la pag. 19):

> Alegând vocabula *nevermore*, Poe nu se orientează după conținutul ei semantic (*niciodată*, n.n.), lucru demonstrat de faptul că până la „punctul culminant" al fabulei valoarea sa semantică este complet ignorată, ea nefiind altceva decât un fenomen fonetic și sintactic, agent al monotoniei. Pivotul nu e constituit de un semantem, ci de un fonem, a cărui determinare ține doar de calitatea sa de „cuvânt".

Așa cum avea să aprecieze peste decenii și poetul Ștefan August Doinaș, "într-o traducere neversificată întreaga structură verbală a poemului – temelia valorii lui estetice, după afirmația lui Poe din *Filozofia creației poetice* (*Filosofia compoziției*, n.n.*)* – este jertfită de dragul sensului" (apud [5], pag. 28). Folosirea de către N. Davidescu a traducerii baudelairiene neversificate l-a privat de posibilitatea discuției de dincolo de sensul poemului, spre a ajunge la analiza savantelor, bogatelor și rafinatelor aliterații, rime finale și rime interioare, a ritmului și metricii versurilor. Din acest punct de vedere, este de regretat faptul că N. Davidescu, excelent cunoscător al limbii franceze și excelent traducător din Baudelaire, nu și-a măsurat forțele și cu o traducere proprie a *Corbului*, fie și prin intermediul reușitei traduceri neversificate a acestuia din urmă.

Spre deosebire de predecesorii săi Gautier și Poe, în cea de-a o mie și a doua noapte, N. Davidescu a alocat Doniazadei și nu Șeherazadei rolul de povestitoare a „pățaniei dintr-o noapte a unui poet din Occidentul îndepărtat al francilor și latinilor":

> A fost, o, sultană a inimii mele, în Occidentul cel mai îndepărtat, dincolo de țările îndepărtate ale latinilor, peste apele nețărmurite ale oceanului, un mare și ciudat poet pe care îl chema, în limba țării lui, Edgar Poe [...]. Or, într-o zi din cele zămislite de Allah - asupra lui toate binecuvântările - iată ce povesti că i se întâmplase: „Odată, pe la lugubrul miez de noapte, în timp ce gândeam, slab și obosit, la atâtea prețioase și ciudate cărți, pline de o doctrină ciudată, în timp ce moțăiam din cap aproape ațipit, deodată auzii o bătaie, ca cineva care ar bate încet, bătând la ușa odăii mele. «E vreun trecător - murmurai - care bate la ușa odăii mele; nu este decât aceasta și nimic mai mult» [...]".

În această postură, Doniazada relatează, comentează și discută în detaliu, în stilul narativ al surorii ei, strofă cu strofă, conținutul și geneza poemului *Corbul* al lui Poe. La expozeul ei detaliat (în subtextul căruia poate fi identificat N. Davidescu - criticul), interlocutorii caută insistent similitudini de situații și întâmplări din fantasticul oriental care au generat marele colier de povestiri din *Halima* cu situații și întâmplări din orizontul mental și cultural occidental și viceversa. Astfel, Șeherazada

observă imediat că întâmplarea din acea noapte de decembrie în care apare corbul în viața Poetului își are, mutatis-mutandis, un *corespondent* în povestirea *Seara de iarnă a lui Isac din Mosul*, „muzicantul, cântăreț favorit al lui Harun-al-Rașid", povestită de ea lui Șahriar într-una din nopțile *Halimei* (nopțile 407-409 din [7], n.n.). Analizând și interpretând textul poemului, surorile (în final chiar și Șahriar) se dedau unei adevărate disertații de literatură comparată. În acest demers, la un moment dat, Șeherazada afirmă (apud [2], pag. 417, 418):

> O poveste însă nu este numai cuvintele, și nici numai faptul brut, dar și o *schematică structurală* (sublinierea ns.) în îmbinarea părților, în raporturile dintre ele, pentru care cuvintele nu sunt uneori decât ceea ce este carnea pentru scheletul care o ține și care o poartă.

Această „schematică structurată" reprezintă o altă fațetă a ideii lui Poe de *disciplinare a inspirației*, idee la care N. Davidescu subscrisese încă din tinerețe.

De asemenea, spre deosebire de Gautier și Poe, N. Davidescu „a salvat viața" Șeherazadei după cea de-a o mie și a doua noapte, lăsându-l pe Șahriar să-și continue (de fapt să simuleze) somnul, „cu gândul la povestea de pe urmă a principelui lasomie și a principesei Migdală", și să intervină în discuție, „fericit de preocupările Șeherazadei atât de înalte și de caste", abia spre sfârșitul *nopții*.

Din punctul de vedere al aprecierii demersului critic și intercultural al lui N. Davidescu, precum și al faptului că Poe a început a-și scrie poemul anume cu ultima strofă, este interesant de redat un extras al discuției legată de această strofă, care, în traducerea davidesciană (*via* baudelairiană) este:

> Și corbul, de neclintit, stă mereu așezat pe bustul palid al zeiței Pallas, drept deasupra ușii odăii mele, și ochii lui au toată asemănarea ochilor unui demon care visează, și lumina lămpii, revărsându-se peste el, îi lungește umbra pe podele; și sufletul meu, în afară de această umbră, care zace plutitoare pe podele, nu va mai putea să se ridice niciodată,

sau, în traducerea versificată a lui Mihu Dragomir (a se vedea [5], pag. 274):

> Și de-atunci, pe totdeauna, Corbul stă și stă într-una,
> Sus, pe albul bust, deasupra ușii mele, pânditor,
> Ochii veșnic stau de pază, ochi de demon ce visează,
> Lampa își prelinge-o rază de pe pana-i pe covor;
> Știu, eu n-am să scap din umbra-i nemișcată pe covor,
> Niciodată – Nevermore.

După expunerea textului respectiv de către Doniazada, Șeherazada a apreciat:

> Povestioara ta […] este opera nu a unui amant îndrăgostit și suspinător, ci a unui îmblânzitor și dresor al Frumosului. […] Impresia aceasta precizează și mai mult și dă lumină nouă asemănărilor luate în seamă până acum. Ține socoteală, apoi, mai departe de identitatea dintre triunghiul îndrăgostit, corbul-diavol și iubita îndepărtată, și aceea dintre triunghiul celălalt, al îndrăgostitului Isac din Mosul, diavolul cerșetor și iubita aflată aiurea. Căci îți amintești că povestea noastră, asemănătoare celei a tale, care numește corbul de mai multe ori cu cuvintele de demon sau trimis al lui, se termină cu următoarele cuvinte: „Dar ceea ce sunt convins de atunci este că era Eblis însuși, care mai întâi mi-a servit ca intermediar și care mi-a răpit apoi pe acea adolescentă, care nu era decât o falsă arătare sau o iluzie". […] Iată și întâlnirea cu demonul-cerșetor a lui Isac din Mosul: „Mă dusei să deschid ușa de la intrare și scosei capul prin crăpătură. Și, spre marea mea uimire, văzui sprijinit într-un baston și lipit de zidul din față un bătrân cerșetor […]. Atunci eu, uimit și încântat de această întâlnire întâmplătoare, îi spusei […]. Și îl luai de mână introducându-l în casă, am închis cu grijă ușa […].

În continuare, Șeherazada a amintit de *Povestea principesei Budur*, pe care i-a povestit-o lui Șahriar în cea de-a două sute șasea noapte (în [7], în nopțile 327-334), în care găsește o personalitate în întregime constituită a corbului, „alcătuită din ținuta lui solemnă, din repetarea reflexă a acelui act buimăcitor care se cheamă refren, din privirea de jeratec a corbului și din caracterul fatidic pe care îl are". […] Și apreciază că „o astfel de asemănare nu poate fi numai întâmplătoare" (a se vedea [2], pag. 422-423):

> Nu este cu neputință ca domeniul Frumosului absolut să fie mai limitat decât ne închipuim noi și că, de la o înălțime înainte, formele lui de realizare să refuze de a se înnoi prea mult? Se poate apoi tot atât de bine ca Frumosul personal al cuiva să nu i se destăinuiască decât în contactul întâmplător cu altul similar și deci ca autorul tău, aflând din zvon, firește, povestirile acestea ale mele, sau găsindu-le în cine știe ce manuscris mai vechi, să fi ajuns prin ele la zăcăminte similare proprii.

Este această afirmație vreo aluzie la o posibilă inspirație a lui Poe din povestirile Șeherazadei la ordonarea potrivit *schematicei structurale* a compoziției poemului său? Deși un răspuns favorabil este verosimil (ținând seama de apropierea lui Poe de *Nopți*), în lumina proiectată de N. Davidescu asupra interpretării *Corbului* acest lucru nu mai are nici o semnificație specială. Temele, Frumosul, chiar dacă nu sunt identice, „circulă" pe deasupra intenției creatorilor cunoscuți sau anonimi al lumii.

Intervenind spre final în discuție, Șahriar a povestit la rândul său întâmplarea unui pescar sărac din Damasc pornit în lume să-și caute norocul și devenit bogat prin descoperirea, în urma unor peripeții pilduitoare, a unei comori îngropată la rădăcina teiului bătrân din curtea casei sale, după care conchide: „Vedeți, dar, cât este cu neputință câteodată să descoperi un lucru al tău, aflat chiar sub picioarele tale, în tine însuți mai ales, decât dacă îl afli, cu grele ocoluri și după un îndelungat drum, de la cine știe ce necunoscut, și numai întâmplător."

N. Davidescu mărturisește astfel implicit în nuvela sa că și el a descoperit „un lucru al său", trecând punțile Orient-Occident și America-Europa, însoțit de vraja *Nopților* și de farmecul limbii lui Baudelaire. Ca și Șeherazada la sfârșitul celei de-a o mie și una noapte, după cele o mie anterioare trăite sub spectrul răzbunării sângeroase a lui Șahriar, nuvela *O mie de nopți și a doua noapte* a lui N. Davidescu a căpătat în prezent o nouă speranță de viață, după „sfârșitul" care, în anii '40 ai secolului trecut, părea să o excludă definitiv din spațiul literar românesc.

Bibliografie

[1] Davidescu, N., *Aspecte și direcții literare*. Ediție și prefață de Margareta Feraru, București, Ed. *Minerva*, 1975

[2] Davidescu, N., *Poezii, teatru, proză*. Ediție, note și bibliografie de Margareta Feraru. Prefață de Constantin Ciopraga, București, Ed. *Minerva*, 1977

[3] Gautier, Théophile, *La Mille et Deuxième Nuit*, Paris, Le Seuil, 1993

[4] Poe, Edgar Allan, *Le Mille et deuxième conte de Schéhérazade*, traduction de Félix, Rabbe, http://fr.wikisource.org/wiki/Le_Mille_et_deuxième_conte_de_ Schéhérazade

[5] Poe, Edgar Allan, *Annabel Lee și alte poeme. Versuri*, Ediție îngrijită, prefață, cronologie, note și comentarii de Liviu Cotrău, București, Editura Univers, 1987, pag. 234-293

[6] Poe, Edgar Allan, *The Philosophy of Composition*, 1850 http://www.poedecoder.com/Qrisse/works/philosophy.php

[7] ***, *Cartea celor o mie și una de nopți*, traducere de Haralambie Grămescu, prefață de Ovidiu Papadima, București, Editura Minerva, 1976, 1978

Diana-Pavel Cassese

„DARE DE SEAMĂ” DESPRE ROMÂNIA COMUNISTĂ

Așa cum a fost…

În România, comuniștii s-au instalat la putere imediat după ce, la 30 decembrie 1947, l-au obligat pe regele Mihai să abdice. Într-o primă etapă a regimului comunist, cea stalinistă sau a „dictaturii proletariatului”, sloganul călăuzitor al luptei de clasă a legitimat scoaterea din circuitul cultural a tuturor operelor trecutului care păreau să favorizeze ideologia burgheză, indiferent de valoarea acestora. Teoreticienii cu sistem, asemenea scriitorilor, au fost izolați, puși sub interdicția de a mai publica sau forțați ori ademeniți la jalnice compromisuri, spre a fi înregimentați noii puteri. Campanii de presă virulente, orchestrate de la centru, aveau menirea de a descuraja orice tentativă de exercitare a libertății de expresie și de opinie. Noul canon oficial instaurat dădea literaturii o funcție strict utilitară, propagandistică. Figurile veleitare și obediente erau încununate cu glorii prefabricate. Foarte puține opere au putut scăpa nemutilate de mecanismele cenzurii și ale dirijismului partinic. Romancierii au făcut concesii (Marin Preda[1] a recurs și el la compromisuri scriind nuvela *Ana Roșculeț*, 1949, și romanul *Desfășurarea*, 1952). Între 1950 și 1960 (acestei perioade i s-a mai spus „obsedantul deceniu” proletcultist) au fost tipărite numai scrierile „pe linie” și romanele realist-socialiste care respectau exigențele comuniștilor: trebuiau să propună cel puțin un erou care să ilustreze *binele* (și acesta trebuia să fie neapărat proletarul, activistul de partid sau țăranul) și personaje care să sugereze *răul* (chiaburul, intelectualul decadent). Primul volum din *Morometii*, al lui Preda, reușește să apară, în 1955, pentru că este construit după schema tripartită agreată de Centru: Tudor Bălosu era chiaburul, țăranul defavorizat, Țugurlan – țăranul bun dar sărac (în această primă ediție ocupă o amplă partitură; va fi mult diminuat în ediția a II-a a primului volum, cea revizuită, din 1964) și Ilie Moromete – țăranul mediu. Rămâne și astăzi mirarea cum de s-a strecurat atenției cenzorilor acest ultim protagonist destul de suspect: de o mare mobilitate interioară și libertate intelectuală, ezitant, fire de artist; tipul țăranului contemplativ și al omului „sucit”[2] (cum s-a afirmat), om original, negândind aidoma consătenilor ce se strângeau în Poiana fierarului Iocan, Ilie Moromete putea trece cu ușurință de o parte sau cealaltă.

De la sfârșitul anilor’50 încoace se produce treptat o relaxare a climatului politic (în perioada acesta, caracterizată de specialiști cu termenul „dezgheț”, au avut loc: retragerea armatelor sovietice din România, eliberarea deținuților politici, reluarea contactelor diplomatice cu țări occidentale, aderarea la convenții internaționale ș.a). Ideologic, se renunță la primatul luptei de clasă, se încearcă o conciliere a internaționalismului proletar cu autodeterminarea pe plan național. Din punct de vedere cultural, se întredeschid porțile către reluarea contactelor cu trecutul, către o „redescoperire a tradiției” autohtone. Acesta nu e doar tolerată, ci și uneori, discret încurajată din 1965 încoace, pentru a consolida reorientarea politică a noii conduceri, în frunte cu Ceaușescu, către hibridul național-comunist. Slăbirea rigorilor cenzurii îngăduie mai mult spațiu de afirmare a individualității și subiectivității în creație și în dezbaterile publice despre rolul artei și al literaturii. Mai puternic condiționat de realitatea înconjurătoare decât poezia, romanul postbelic s-a sustras mai greu decât aceasta încorsetărilor cenzurii. Pentru a evita clișeele impuse de ideologia timpului și pentru a putea ținti spre aspecte de profunzime ale regimului comunist, scriitorii au recurs la formule indirecte de confruntare cu realitatea: au scris romane cu cheie (romane *parabolă*) care puteau scăpa verificărilor atente ale cenzorilor comuniști.

Deși insurgența optzecistă (în România, cel mai cunoscut scriitor optzecist este Mircea Cărtărescu[3]) a fost primită cu ostilitate de către oficialii regimului comunist, acesta a adus cu ea un nou program estetic, *postmodernismul*. Din păcate, unul dificil de asimilat, în ciuda dorinței vădite de a da scrisului o notă de popularitate și accesibilitate are să contracareze, pe cât posibil, cultura de mase instrumentalizată, prin pârghii administrative, de către regimul comunist.

Note

[1] Marin Preda – născut în 5 august 1922, la Siliștea Gumești, județul Teleorman, director al celei mai mari edituri în timpul comunismului, *Cartea românească,* moare în 16 mai 1980, la Mogoșoaia, în condiții misterioase (se vehiculează ideea că a fost ucis de comuniști).

[2] Marin Preda a inventat în literatura română tipul acesta al țăranului „sucit”, reluat în nuvelele lui Ștefan Bănulescu dar și de alții (Fănuș Neagu, D. R. Popescu – romanul *F* etc).

[3] Mircea Cărtărescu – născut la 1 iunie 1956, în București, a descris postmodernismul în teza sa de doctorat *Postmodernismul românesc*, publicată de Editura Humanitas, din București, în 1999

Dragoș Sdrobiș

UMORUL URZICAT – DE LA ORAȘUL LUMINILOR LA MIZERIA COTIDIANĂ

(reflectarea urbanizării în caricaturile revistei „Urzica”)

Comunismul reprezintă cronologic primul proiect politic utopic ce dorea crearea unui paradis terestru și a omului nou, apoteoză a devenirii umane și a istoriei însăși, ce pleca de la premisa că oamenii pot fi toți asemenea, că de bunăvoie vor renunța la libertate pentru instaurarea egalității blamante. Născut în plină eră capitalistă, comunismul va prinde rădăcini într-o țară, Imperiul Rus, care abia scăpase de tarele feudalismului, proces înfăptuit sub sceptrul terorii și al crimei. Dar, datorită ideologiei, „acea teorie socială care îl ajută să-și justifice faptele față de sine și față de ceilalți și să nu audă reproșuri, nici blesteme, ci doar laude și vorbe de cinstire, secolului al XX-lea i-a fost hărăzit să experimenteze nelegiuirea în milioane de exemplare”.3

Dacă realitatea nu putea fi schimbată, cel puțin modalitatea de percepere a ei putea fi indusă. Controlul societății era unul total, fiind înființate în acest scop instituții specializate în reprimarea disidenței. Dar, cel puțin la nivel verbal, aparențele trebuiau să fie păstrate. Astfel ia naștere discursul totalitar, ceva cu totul nou pentru secolul XX, care este discursul unei “Puteri care se vrea (ajunge să fie) Unică (Totală!), care nu acceptă dialogul și pozițiile de egalitate, respect, parteneriat”[1]. Pentru comunism lupta de clasă era definitorie, reprezenta piatra unghiulară a întregii arhitecturi sociale și, implicit, economice, politice. Egalitatea tuturor urma a fi darul istoriei în viziune marxistă. Iată de ce “discursul nu este numai ceea ce traduce luptele, ci și ceva prin care se luptă, ceva pentru care se luptă, puterea pe care căutăm să o câștigăm”[2]. Sau, după cum plastic se exprima Edgar Morin, bătălia ideologico-politică care nu se reduce la o bătălie de cuvinte, este, de asemenea, o bătălie care se duce cu cuvintele. Statele totalitare au înțeles că oamenii nu pot fi minți la nesfârșit, dar că, ineluctabil, vor intra în sfera manipulării.

România a devenit oficial la 30 decembrie 1947 stat socialist, al oamenilor muncii, fiind înlăturată vechea eră în care omul era exploatat de către om. Se instaura o nouă direcție, cu adevărat modernizatoare, afirma răspicat aparatul de propagandă. Modernizare care s-a tradus și printr-un proces de urbanizare a țării. Pentru că fundamentul social al comunismului nu putea fi reprezentat decât de către proletariat, orașul fiind căminul celui care credea sincer în “viitorul luminos”. În România, ca pretutindeni în estul Europei unde comunismul s-a impus după sfârșitul celui de al doilea război mondial, raportul social era unul total în defavoarea teoreticienilor marxism-leninismului: țări eminamente agrare, cu o populație rurală covârșitoare și cu un grad ridicat de analfabetism. În acest context urbanizarea nu putea să însemne decât o prioritate, fiind o șansă de a crea un om nou, dependent de stat, recunoscător statului pentru binele făcut și manipulabil prin intermediul discursului politic. În ciuda acestui optimism, urbanizarea nu a decurs chiar așa cum și-au imaginat liderii comuniști. Pentru că era dificil să surmontezi secole de vid de educație civică, să impui respect față de spațiul public și, de ce nu?, să transformi sate în citadele. Realitate surprinsă de către cercetătorul german Ulf Brunnbauer, într-un studiu de antropologie urbană, în care prezintă un proces de inginerie urbană și socială din Bulgaria socialistă. Concluziile sale sunt indubitabile: deși socialismul visa să disipe diferențele dintre oraș și sat, prin transformarea satelor în orașe, procesul s-a încheiat doar printr-o apropiere una de cealaltă. Astfel, valorile culturale rurale au persistat în rândul celor care migrau de la sat la oraș. Mai mult, ei vor rămâne strâns legați de de ținutul natal prin legăturile de rudenie. Asistăm la un proces de *rurbanizare*, comuniștii fiind obligați să constate că anumite circumstanțe materiale erau necesare, dar nu suficiente pentru a transforma cetățenii în cetățeni socialiști[3].

Când realitatea este cea care derapează de la normele impuse de Partidul-Stat intervine inevitabil manipularea, inventarea unei „realități virtuale” care să corespundă întru-totul planului inițial. Pentru că totalitarismele nu au urât nimic mai mult decât istoria, trecutul, care nu era o sursă de legitimare pentru acest proiect de renovare a condiției umane. Viitorul era singurul aspect cronologic imuabil în viziunea comuniștilor. Iată de ce era necesar filtrul manipulării: formulele tehnice prin care se

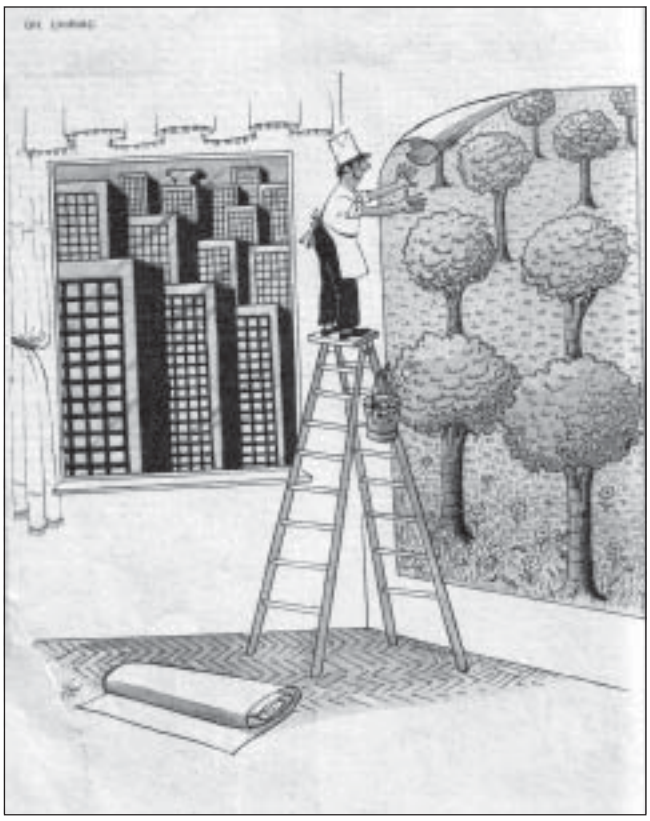

anunțau populației „noile mari succese ale societății socialiste” aveau rolul de a crea, prin reluarea nesfârșită în mass-media, la învățământul politic obligatoriu, un soi de reflex condiționat în virtutea căruia realitatea palpabilă, mizeria cotidiană erau puse la îndoială: oamenii nu-și mai credeau ochilor, ci frazelor[4]. Vorbele sunt cele care creează realitatea. Repetarea obsesivă a acelorași chestiuni conducea la creionarea unei „realități imaginare” care, grefată pe sentimentul fricii generalizate, își găsea loc în mentalul colectiv. Într-o lume în care până și dublugânditul (după cum plastic spunea George Orwell) era o infracțiune.

Discursul politic totalitar nu încearcă altceva decât să orienteze conduitele și să dirijeze conștiințele. Era evident că mass-media nu putea să lipsească din acest arsenal de cucerire și de transformare a umanității. Dar, din dorința de a inocula anumite idei, discursul politic totalitar se transformă în limbă de lemn. Stereotipia se manifestă sub diferite forme: sărăcia exprimării, obsesia repetiției, clișeizarea exprimării (grup de cuvinte care nu mai suscită niciun fel de emoție)[5]. O categorie aparte o reprezintă clișeele politice, cuvinte care, sub presiunea uzajului, a repetitivității maxime, ajung să nu mai poată trăi singure, impunând prezența altora lângă ele. Enunțarea unui cuvânt atrage după sine un altul: „misiune istorică”, „lichidarea pentru totdeauna”, „ajutor frățesc”, „înscris cu litere de aur”. Asumat și exploatat la maximum, clișeul devine în discursul totalitar comunist românesc un mijloc de opacifiere a mesajului: însăși repetarea era o dovadă a inerției[6].

Mass-media își pierdea în acest mediu rolul informativ, devenind un instrument formativ, un canal de inoculare a anumitor idei, atitudini, scheme clișeizante. Revista „Urzica” (revistă de satiră și umor) se înscria și ea în acest vast proces de manipulare a opiniei publice, revistă editată începând cu anul 1949 de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Fiind în esență parte a sistemuluide propagandă, „Urzica” nu va fi doar o simplă revistă de umor care persifla viciile cetățenilor ce încercau să se adapteze rigorilor societății comuniste. Sunt momente în care umorul lipsește cu desăvârșire, fiind preferată prezentarea succeselor Partidului în clădirea unei noi lumi. Mai mult, caricaturile au la bază cazuri concrete, prezentate în detaliu[7], acest tip de umor devenind unul delaționist, care descalifică orice conduită ce nu se încadrează în limitele morale și sociale impuse de Partidul-Stat. Chiar „Urzica” ne asigură că apariția propriului nume între paginile sale devine un prilej al oprobriului public.

În cadrul acestui studiu care, poate, încalcă oarecum canoanele de abordare a problematicii comunismului, ne-am propus să analizăm problematica modernizării României prin prisma caricaturilor din „Urzica”, urbanizarea fiind, după cum am precizat mai sus, procesul spre care ne-am îndreptat privirea. Proces care a cunoscut mai multe etape.

„Lupta dintre vechi și nou”

Comunismul a fost nevoit să ducă o luptă îndelungată pentru a prinde rădăcini în cadrul societății românești, visul propagandei fiind acela de a crea sentimente active, o anume mentalitate și un om nou, adorator fanatic al idealului comunist[8], credință ce însemna și impunerea unui ritual pseudoreligios. Dacă comunismul avea adversari, era o dovadă în plus a nevoii de unitate, de abnegație, de desăvârșire a muncii începută de partid pentru emanciparea ființei umane. Modelul creștin era la îndemână, dar comuniștii, deși au creat arhetipuri ale apostolului, ale martiriului, ale Salvatorului, au apelat la un sentiment larg răspândit, ura de clasă, cea care întemeiază ideologia comunistă. Ura era în viziunea comunismului singurul sentiment capabil să-l determine pe „credincios” să lupte cu „forțele întunericului”[9]. „Lupta de clasă” devine singura soluție în instaurarea paradisului terestru. Burghezia, moșierimea – iată „dușmanii poporului”, cei care trebuiau izgoniți, nu pentru că ideologia comunistă ar fi exclusivistă, ci pentru că aceștia reprezintă „elementele retrograde, declasate”, care vor „sabota” continuu procesul de modernizare. De altfel, până în 1965, pe toată perioada comunismului dejist (când era la modă și ideea „luptei de clasă”) în caricaturile „Urzicii” inamicii urbanizării sunt, bineînțeles, „burghezo-moșierii”, „foștii”, ușor recognoscibili printr-o anumită tipologie fizică și vestimentară: aspect fizic ramolit, astenic, cu mustață (de la an la an figurile lor devin tot mai decrepite), poartă pălării sau jobenuri, la gât au papion (în contradicție flagrantă cu basca proletară și cravata). Se construiește o imagine a unei societăți antinomice: dacă în mediul rural chiaburul și moșierul reprezintă inamicul țăranului colectivist, la oraș burghezul intră în opoziție cu muncitorul stahanovist.

Spre „viitorul luminos”

Ideologia comunistă credea că va putea să recupereze distanța față de Occident printr-o revoluție industrială în plin secol XX. Revoluție prin care Occidentul trecuse începând cu secolul al XVIII-lea și se pregătea de o alta, cea informațională. Încă din planurile sale comunismul se dovedea un avorton al istoriei. Asta nu l-a împiedicat să își lase urmele peste milioane de suflete.

Noua lume trebuia să fie închinată proletarilor, cei pentru care comunismul însuși, ne asigură chiar Marx și Engels, s-a născut. Orașul devenea simbolul acestei lumi, într-o țară în care tradiția urbană se datora mai degrabă minorităților naționale. Ofensiva construcțiilor traducea acest patos al schimbării. La tot pasul se deschid șantiere, se clădesc cartiere, baze sportive, centre culturale. La timpuri noi, oameni noi. Oameni noi, adică o lume nouă.

Totul se petrece sub zodia concordiei, a pacifismului. Spre exemplu, construirea bazei sportive „23 august" este privită ca și clădirea unui templu al păcii, privită cu ochi răi de către burghezie:

„-La festival vor intra în acest stadion 80.000 de tineri.

- Și voința de pace a sute de milioane!"[10]

Noile realizări sunt la superlativ: electrificarea[11], sistematizarea[12], răsărirea de noi orașe, beneficii ale unei noi lumi impuse prin voință populară. Pentru că totul, suntem asigurați, vine ca urmare a votului de încredere acordat Partidului („Fiecare vot – o cărămidă la construirea socialismului!"), dar și a asanării clasei politice, care urmărește înfăptuirea binelui public[13], spre stupoarea „reacționarilor": „Ăștia nu se pricep la politică: înfăptuiesc tot ce promit!" [14]

Numărul din 1 februarie 1952 prezintă o imagine ideală a comuniștilor în privința urbanizării. Capitala va deveni spațiul profund reamenajat, simbol al unei epoci de schimbări. I. Berg scrie o poezie, „Bucureștiul mâine" în care proiectează toate așteptările unui proletariat ce spera și muncea spre mai bine, întreaga arhitectură lirică fiind țesută ca un dialog între vis și neîncredere. Dar să-l lăsăm chiar pe autor să ne vorbească:

„Pe-o falnică și largă cale,/ În zorii proaspetei lumini,
Zeci de clădiri monumentale,/ Se-mbrățișează cu grădini.
.....
-Ce faci, tovarășe, citești/ Vreo carte nouă cu povești?
-Nu!... Ne plimbăm prin București!
.....
La geamul nostru altă scenă/ Ne cheamă să privim în drum:
Auzi?... Un strigăt de sirenă/ Și vezi?... Un fir înalt de fum.
Șirag pe Dâmbovița noastră/ Trec vaporașe sub fereastră...
.....
Într-adevăr, a fost odată/ Povestea unui București.
Dar azi legenda-i răsturnată/ E Bucureștiul ca-n povești!
Și crește-orașul drag de azi,/ Oraș de marmoră și brazi...
Priviți această poezie/ În 952
Au scris gazete despre noi/ Și tot ce-au scris/ N-a fost un vis,
N-a fost o simplă fantezie.
În Bucureștiul nostru nou/ Avem azi port, avem metrou,
Grădini și parcuri și palate/ Și-atâtea lucruri minunate:
Există toate, toate, toate!"[15]

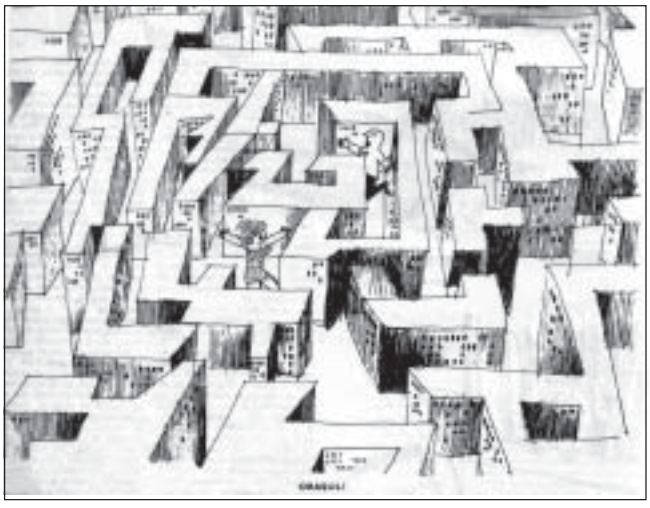

Problemele vieții urbane nu sunt ocolite: salubrizarea, proasta aprovizionare a magazinelor alimentare, intemperiile care transformă orașul într-o capcană, lipsa simțului civic. Dar acestea nu pot să obnubileze munca tinerilor[16] pentru clădirea orașelor, declanșându-se o adevărată furie a construcțiilor[17], semn al dorinței de schimbare.

Mizeria utopiei[18]

Moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în martie 1965 a însemnat și o nouă etapă pentru comunismul românesc. Repudierea invadării Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia în 1968, îi vor aduce noului lider al comunismului românesc, Nicolae Ceaușescu mult doritul consens social în jurul ideii de naționalism, moment ce va deveni „his finest hour" (Florin Constantiniu). Hibridul național-comunist va sta la baza noului făgaș pe care îl va urma societatea românească, entuziasmată de carisma lui Ceaușescu. Dacă până atunci comunismul a avut de înfruntat stigmatul marginalității, curajul[19] lui Ceaușescu va transforma Partidul Comunist Român într-o mișcare de masă, care va depăși în anii 1970 pragul de 1 milion de membri (celebru rămâne, fără îndoială, angajamentul lui Paul Goma, devenit mai târziu un indezirabil). Deși se vorbea de liberalizare, tezele din iulie 1971 vor frânge elanul reformator al României înainte de a începe. Elaborarea teoretică a protocronismului românesc de către Edgar Papu, declanșarea unui amplu proiect de industrializare și modernizare a României în viziune pur ceaușistă (care considera România a patra putere diplomatică în lume, după URSS, SUA și Israel), puncte centrale fiind Canalul Dunăre-Marea Neagră sau Casa Poporului, vor transforma ținutul mioritic într-un spațiu al experiențelor incredibile.

Deoarece nimic nu mai putea fi exprimat explicit, nici umorul „Urzicii" nu mai era unul direct, devenind un soi de metalimbaj care nu mai provoca nici un zâmbet. Ironia fină trebuia să înlocuiască umorul delaționist al perioadei dejiste. Și, bineînțeles, orice putea fi persiflat, mai puțin planurile și ideile Conducătorului. Care, din nefericire, reprezentau totul. Perioada național-comunismului ceaușist aduce în prim-plan literatura patriotică, impusă editurilor, ziarelor, radioteleviziunii, cenaclurilor. „Pe măsură ce totul se degrada în jur și România era părăsită ca un meleag unde bântuia ciuma, tonul solicitărilor devenea mai amenințător"[20].

Caricaturile revistei legitimează totuși noul curs al istoriei pe care pășește poporul odată cu Ceaușescu, oamenii fiind îndemnați la solidarizare în realizarea planurilor Partidului și la uitarea greșelilor din perioada dejistă. Trecutul trebuie să devină o altă țară[21].

Urbanizarea devine chintesența lumii noi în viziunea lui Ceaușescu. Planul de refacere a Bucureștiului (prin care secole de istorie sunt demolate), transformarea satelor în unități agro-industriale, în care țăranii devin locatari la bloc, subjugarea

naturii (Bucureștiul urma să devină port la Dunăre) vor face din români martorii unui plan de răsturnare a firescului.

Singurele aspecte negative ale urbanizării caricaturizate sunt probleme inerente ca salubrizarea, poluarea[22], lipsa spațiilor verzi, aglomerația[23], și chiar claustrarea indivizilor în această nouă junglă. Deși urbanizarea aduce oamenii atât de aproape unii de alții, micșorarea distanței fizice conduce insidios la o izolare a individului[24]. Spațiul urban este perceput într-o manieră postmodernă, în care predomină ideea alienării ființei umane sub impactul aglomerației, a stresului și a invadării spațiului intim.

Evident, Urzica este total desprinsă de realitate, devenind o formă de umor pe care nimeni nu îl mai înțelegea, sau, mai degrabă, nu mai avea răbdarea, timpul și interesul să-l înțeleagă. Totul într-o lume în care asigurarea traiului cotidian devenea o adevărată selecție naturală. Mircea Dinescu, unul dintre detractorii regimului ceaușist și a exceselor sale megalomanice, va reuși să surprindă, prin intermediul ironiei, adevărata față a paradisului comunist. La 17 martie 1989 în ziarul Liberation din Franța apărea un interviu al poetului, text trimis cu dificultate și riscuri peste hotare. Textul acestui excepțional protest va fi difuzat și la Europa Liberă. Dinescu descoperă în patria sa „fabulosul exotism social", în care „sinucigașii ratați nu-și pot da foc în piața publică din cauza lipsei de chibrituri și nu se pot spânzura din lipsă de funie și săpun. Bucureștiul care tinde să devină primul oraș laic din Europa unde milițienii sunt mai deși ca porumbeii; maladia gigantismului care măsoară fericirea omului în metri cubi de beton; grâul este secerat la televizor, muncitorii sunt porecliți proprietari; spuneți acolo unde o să mergeți că Dumnezeu și-a luat fața de la români"[25].

În loc de concluzii

E greu de spus dacă Urzica a reprezentat un adevărat fenomen social, așa cum este astăzi, spre exemplu, Academia Cațavencu. Și dacă mai avem în vedere numeroasele bancuri care circulau în epocă și care vizau liderii Partidului se conturează tot mai mult ideea că Urzica a reprezentat un veritabil „organ de propagandă" total desprins de realitate, dar care exista per se. Un francez, după vizionarea filmului „Senatorul melcilor", a scris, în cronica sa, că în România umorul e politețea disperatului[26]. Chiar și Cioran considera România o culme a disperării. Să fi găsit românii în secolele de neputință și nesansă alchimia transformării disperării în umor fin? Ce-i drept, numai la noi găsești specia literară a autopersiflării: hazul de necaz.

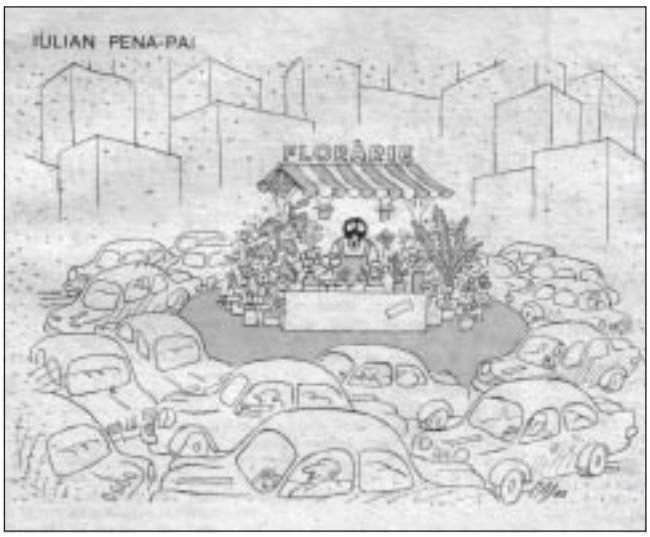

Note

[1] Cristina-Nicola Teodorescu, *Patologia limbajului comunist totalitar*, Craiova, ed. Scrisul Românesc, 2000, p.10.

[2] Michel Foucault apud C.-N. Teodorescu, *op.cit.*, p. 61.

[3] Ulf Brunnbauer, *The Town of the Youth. Dimitrovgrad and Bulgarian Socialism*, în *Ethnologia Balkanica*, 2005, nr. 9, pp. 109-110.

[4] Adriana Bittel, *Hipnoza limbajului gol*, în *România literară*, 1992, nr. 32, p.1.

[5] C.-N. Teodorescu, *op.cit.*, pp. 156-163.

[6] *Ibidem*, pp.167-168.

[7] Sunt prezentate numele, adresa și ocupația celui pârât, acuzat de furt, de delăsare, de lipsă de abnegație, de comportament mic-burghez. E lesne de dedus că cei care apăreau în *Urzica* în prealabil trecuseră și pe la secția de miliție. Iată cum avem de a face cu un umor negru.

[8] Eugen Negrici (coord.), *Poezia unei religii politice*, București, ed. Pro, 1996, p.6.

[9] *Ibidem*.

[10] *Urzica*, nr. 94, 5 iunie 1953, p. 16.

[11] Vezi *Ibidem* din 31 ianuarie 1958, nr. 2, p.3: „Între foști" – „Acum 14 ani, pe strada asta dădeai cu degetele în ochi și acum uite ce lumină puternică au pus." „- Dinadins au făcut-o, ca să ne scoată ochii!"

[12] *Ibidem*, 1966, nr. 15, p. 2 Sistematizare.

[13] *Ibidem*, 8 dec. 1953, pp. 8-9, *Preocupările alesului de ieri și de azi*.

[14] *Ibidem*, nr. 102, 20 dec. 1953, p. 3 jos.

[15] *Ibidem*, 1 feb. 1952, pp. 8-9, *Vedere generală din Bucureștiul de mâine*.

[16] Spre exemplu, Magistrala de Est este „ un șantier național al tineretului" *Ibidem*, 15 iulie 1958, nr. 13, p. 2.

[17] *Ibidem*, 31 oct. 1958, nr. 20, p. 7, „Ofensiva construcțiilor": „- Mă învârt de o oră pe aici! Mi-ai spus că în jurul casei tale sunt locuri virane!" „- Bine, dar asta ți-am spus-o luna trecută..."

[18] titlu preluat după lucrarea cu același nume a renumitului politolog și sociolog al comunismului Vladimir Tismăneanu, publicată la Iași, editura Polirom, 2000.

[19] Se uită de multe ori să se precizeze că România nu a fost invitată să participe la acțiunea de înăbușire a Primăverii de la Praga (deci, nu se poate vorbi de refuz) și că imediat Ceaușescu își va îndulci tacit tonul antisovietic (spre exemplu, Scînteia va excerpta pasajele violente). Înfruntarea fățișă a Moscovei a durat cât discursul de balconul PCR).

[20] E. Negrici, *op.cit.*, p. 356.

[21] Vezi *Urzica,* 31 mai 1970, p. 1 „Releul solidarității – Vom reface totul" sau numărul din 15 iunie 1970, p.1, „Totul pentru refacere, totul pentru normalizare".

[22] *Ibidem*, 15 mai 1976, p.6, sus dreapta.

[23] *Ibidem*, 15 august 1983, p.1, mai 1983, p.1.

[24] Vezi Nell Colbar „Omul și orașul" (un om pe o insulă în fiecare apartament) în *Urzica*, 30 noiembrie 1970, p.16.

[25] Costin Scorpan, *Istoria României. Enciclopedie*. București, ed. Nemira, 1997, p. 203.

[26] Tudor Octavian, *Tratat de înjurături*, București, ed. Oscar Print, 1997, vol. I, p.14.

Teodora Zaharia Bentz

ZICEREA ÎN FOLCLOR – SUB SEMNUL FORMALIZĂRII

Zicerea în folclor este guvernată de fenomenologia faptelor (oralitatea, caracterul colectiv, tradițional, sincretismul limbajelor), care imprimă textului popular coordonate specifice, modalități structurale și forme concrete proprii de realizare. Tradiția se impune, în mentalitatea folclorică, prin modele și tipare îndelung elaborate, care reprezintă o conștiință colectivă. Aceste tipare se corelează cu sistemele mnemotehnice ale oralității, fixând un repertoriu mai larg sau mai restrâns de valori în memoria unei colectivități date, dar și în memoria interpreților și a grupurilor de ascultători.

În limbajul poetic al literaturii orale, privit ca sistem, elementele de formalizare se manifestă în planul formulelor expresive, al sistemului de versificație, al structurilor arhitectonice specifice diferitelor categorii funcționale și prin sisteme de repetiție la nivel macro și microcontextual (cu dublă funcție artistică și mnemotehnică). Zicerea în folclor nu există în afara așa-numitor locuri comune și formule stereotipe, acele modele verbalizate într-un anumit moment al procesului multisecular de creație, cristalizate și transmise apoi din generație în generație. Modelarea limbii ca element al codului de comunicare așează literatura orală sub semnul caracterului formalizat. Ovid Densusianu[1] sublinia acest lucru: *Limba basmelor ca și a multor poezii – mai ale baladele – este în mare parte o limbă tradițională, convențională, cu forme stereotipe...*

Zicerea în poezia populară românească este condiționată de sistemul de versificație, ale cărui caracteristici au fost minuțios analizate de C. Brăiloiu[2]. *Versul*, ca unitate de bază, are o durată relativ redusă, de 5-6 sau 7-8 silabe, în care accentele metrice nu se suprapun cu accentele cuvintelor din vorbirea curentă. Deseori același cuvânt cade, în același vers sau în versuri consecutive, sub accent metric diferit. Concordanța dintre accentul metric și accentul cuvântului este obligatorie în ultimul segment metric al versului care, marcând sfârșitul de vers, delimitează unitățile fundamentale ale poeziei. Din punct de vedere sintactic, ingambamentul este aproape necunoscut în poezia orală. Versul se subdivide în emistihuri, cezura este plasată totdeauna după sfârșitul unui cuvânt și este marcată frecvent prin rimă interioară. În sistemul general al versificației, versurile albe sau cele heterometrice, atunci când apar (destul de rar) nu reprezintă *licențe poetice*, ci au rol în marcarea unor momente ale comunicării, având valori semantice deosebite. Modelul versului este fără îndoială un mijloc mnemotehnic și un instrument al formalizării.

Rima este mai mult decât o simplă consonanță fonică între ultimele silabe ale versurilor. Ea se cere raportată la eufonia versului întreg, la sistemul lui ritmic, la structura lui morfologică și la poziția anumitor cuvinte – simbol, având mai ales rolul de a marca secvențele unui sistem poetic. Așadar are o funcție specială în poezia orală românească, în care nu mai apare strofa ca grupare regulată de unități simetrice. Mai multe versuri pot fi grupate prin aceeași rimă în unități asimetrice, care corespund secvențelor ce cuprind o idee poetică sau epică, un motivem. Între secvențele marcate prin aceeași rimă și structura sintactică a poeziei se pot stabili corespondențe. Poezia populară românească nu cunoaște decât rima împerecheată. Rima se corelează, de asemenea, cu paralelismele, determinând apariția unor secvențe de două – trei versuri. De exemplu, în poezia obiceiurilor, secvențele marcate prin monorimă sunt unități aparte, cu funcții proprii în structura arhitectonică a întregului. Rima constituie așadar un alt mijloc de modelare impus zicerii, elaborat în timp și conservat prin tradiție, un element de formalizare pe care interpreții populari îl folosesc valorificându-i resursele estetice.

Locurile comune nu aparțin textelor, ci performerilor, care ilustrează și în acest mod stilul tradițional al zicerii. Este adevărat că în momentul inserției în cuprinsul unui text semantismul locului comun se modifică uneori substanțial, în sensul că materialul introdus participă intens și decisiv la evenimentele povestite. Adrian Fochi[3] a alcătuit un repertoriu analitic al celor mai obișnuite formule de acest gen, pe baza materialelor din 71 de culegeri de cântece epice românești și din 7 publicații periodice de specialitate, descoperind 127 de locuri comune, pe care le-a numit convențional printr-un titlu. În tot cazul, indicele întocmit de Adrian Fochi cuprinde, dacă nu repertoriul complet, locurile comune cele mai statornice și mai caracteristice pentru creația românească. Din rândul elementelor descriptive fac parte portretele și peisajele: portretul arapului, călugăriței, femeii, haiducului, mamei, prizonierului, străinului, tânărului, voinicului, respectiv peisajul cu iarbă, cu ploaie, de câmpie, de luncă, de pădure. Urmează descrierea unor acțiuni, deoarece conflictul se concretizează de cele mai multe ori în încleștarea dramatică a eroilor: durata luptei, fazele luptei, lupta dreaptă, lupta haiducească, măcelul dușmanilor, năvala, strategia, elemente neprevăzute în luptă, victoria eroului. Cum adjuvantul principal al protagonistului popular este calul, era normal ca tot ceea ce se referă la cal să se solidifice în expresie: calul năzdrăvan,

culoarea lui, cavalcada, frâul calului, încurarea cailor, îngrijirea, purtarea calului, răsuflarea, schimbarea calului, șaua, urmele cavalcadei. Alte locuri comune au semnificații mai generale, în sensul că devin indici de natură morală, ilustrând concepțiile de bază ale spiritualității populare: aparența înșelătoare, concepția eroică, curiozitatea, frații convenționali, importanța nășiei, împăratul și soarele, misoginism, obligația dialogului, opțiunea eroică, simplitatea, visul premonitor, ziua nefastă. Cele mai de seamă momente dramatice (prin senzaționalul lor) ale acțiunii au fost și ele tipizate, exprimându-se în locuri comune; capitularea domniei, chinuirea prizonierului, contrarietatea, cruzime, decapitare, greul voinicului, pregătirea fizică, întâlnirea adversarilor, întrebarea epică, înverșunarea eroului, legarea eroului, moment de derută, pedeapsa trădării, pedeapsa corporală, performanța voinicească, plecarea eroului, sicriul eroului, suferințele prizonierului. Autorul acestui studiu demonstrează, în concordanță cu opinia lui P. G. Bogatârev, că *locurile comune nu sunt doar formule cu rol mnemotehnic, ci un mijloc de scoatere în evidență, într-o formă artistică, a conținutului de bază și a ideii înseși a creației*[4].

Ne propunem să luăm în discuție pentru a demonstra caracterul formalizat al zicerii populare românești două exemple ilustrative pentru structurile compoziționale elaborate, pe de o parte, de către limbajul poetic popular și, pe de altă parte, de către cel narativ, în scopul organizării sintagmatice și paradigmatice a creațiilor populare.

Poezia colindelor, de pildă, ca poezie de urare, are pe plan sintagmatic o structură ternară, partea de început cuprinzând punerea în situație, partea centrală – miezul alegoric al colindului, iar partea finală – urarea indirectă. Mai exact, junele se întoarce acasă *din vânat* și află de la mama lui că leul a coborât în hotarul satului. De aceea își ia arcul și săgeata, plecând în căutarea leului. Îl găsește adormit, îl provoacă la luptă, îl învinge, îl leagă cu o frânghie de mătase și îl coboară în sat. În final fetele îl întâmpină și fericesc pe maica lui care *a scăldat și a legănat* un astfel de voinic. Pe plan paradigmatic, constituenții se organizează în relații binare: viața tihnită a satului și agresiunea reprezentată de către năvălirea leului, căutarea, găsirea și lupta cu leul, respectiv eliminarea acestui pericol și restabilirea echilibrului.

În basm, formula de început stabilește contactul cu auditorul și precizează natura comunicării. Formula de sfârșit încheie narațiunea și restabilește situația normală, posibilitatea ca ascultătorii, odată eliberați din lumea fabulosului, să poată recepta mesajele obișnuite. Basmul cuprinde de asemenea formele mediane prin care povestitorul controlează recepționarea actului de comunicare sau concentrează atenția ascultătorului asupra unor secvențe narative mai importante. În plan sintagmatic, regulile de contiguitate și predictibilitate determină o anumită succesiune a secvențelor narative. De exemplu, în basmul despre fata de împărat devenită soldat, un împărat își caută moștenitor. Fratele îi trimite ca succesor o fată travestită, fiindcă nu are decât fiice. Fata – soldat este supusă la încercări, dovedește virtuți bărbătești, o cucerește în numele împăratului pe *fata cu cosițe pierdute*, apoi se opune împăratului tiran și îl omoară. O vrăjitoare schimbă sexul fetei – soldat, care se căsătorește în final cu cea pe care o câștigase prin luptă. În plan paradigmatic se observă neutralizarea cu ajutorul unui mediator (calul năzdrăvan, vrăjitoarea) a perechilor de opoziții: lipsă – lichidarea lipsei; înșelătorie – lichidarea înșelăciunii; încercări – înfrângerea obstacolelor; violență – lichidarea violenței.

Prin ponderea elementelor de formalizare și forța cu care acestea acționează, zicerea populară are un caracter sistemic, funcționând ca o macrostructură în care elementele componente sunt bine corelate și se interferează. Performerul nu poate vorbi decât în numele unei conștiințe colective. Datorită acestui fapt, judecata de valoare funcționează numai în raport cu mentalitatea mediilor creatoare și purtătoare de folclor, respectând tradiția constituită în sânul unui grup etnic determinat. De asemenea oralitatea este, la nivelul zicerii populare, un mod propriu de existență și manifestare care îl leagă în chip aparte pe interpret de auditor și care îngăduie ca, la fiecare actualizare a sa creația să devină un ecou al sentimentelor și aspirațiilor grupului uman (sau individului) care o ascultă. De aceea lectura poeziei sau a basmului popular reprezintă trecerea la alt sistem de receptare, exterior mentalității folclorice, implicând pierderi de substanță semantică, deoarece performerul folcloric nu limitează niciodată codul utilizat de el la cuvânt.

Particularitățile mecanismului de zicere (performare, interpretare) a discursului folcloric implică o intenție de comunicare, determinată de o anumită împrejurare pe care o satisface, selectarea unui tipar corespunzător mesajului intențional și semnelor prin care se va concretiza mesajul, apoi corelarea lor într-un sistem corespunzător mesajului intențional și tiparului selectat. Pare simplu și spontan, însă performerul popular trebuie să țină cont de elementele formale ale creației orale, integrându-le și corelându-le într-un discurs literar ce ilustrează o tradiție mai apropiată, cu o rază mai mică de acțiune în timp și spațiu. El selectează elaboratele tradiționale, în funcție de cerințele concrete ale momentului și locului în care actualizează faptul folcloric, dar și de gustul și talentul propriu. Uneori elaborează chiar noi formule expresive prin asimilarea unor date ale contextului. În măsura în care elementele inovatoare sunt accentuate de colectivitate și transmise, ele vor deveni, în timp, valori colective și elemente de formalizare a creației orale. Eroii basmului fantastic, ai legendei sau ai snoavei rămân de cele mai multe ori, prin voința colectivității, reprezentări ale unui set limitat de trăsături. La fel în cântecul epic, economia portretului și circulația formulelor stereotipe configurează generic un portret al voinicului medieval, sau al haiducului, sau al eroului temerar. Vestitul portret liric din Miorița nu este nici singular, fiind construit din locuri comune adaptabile la contexte variate. Așa se explică de ce într-un poem de inspirație păstorească sunt asimilați termeni metaforici din mediul agrar: *Mustăcioara lui / Spicul grâului* Așadar conceptul de originalitate este modificat în sfera creației populare în sensul originalității etnice, la nivelul de grup limitat, excluzându-se originalitatea individuală.

Încheiem acest periplu prin spațiul cultural al zicerii populare, așezată sub semnul formalizării, cu concluzii formulate magistral de profesorul Mihai Pop[5] spre sfârșitul capitolului: *Caractere specifice ale folclorului* (din volumul *Folclor românesc*) despre stabilitatea versus efemeritatea categoriilor folclorice *Zicerea din cântecul epic este mai stabilă în ansamblu, în timp ce basmul este mai stabil în schemă, dar foarte variabil în realizarea concretă […] Descântecele au o mare fixitate, în timp ce bocetele au, prin excelență, un caracter improvizator, care face posibilă adaptarea lor la situații concrete […] În evoluția folclorului românesc se poate vorbi despre trei categorii care au dominat cultura populară: colindele pentru epoca obștei patriarhale, cântecul epic eroic, pentru evul mediu, și cântecul liric, pentru epoca modernă. Sunt categorii care rezistă timpului, readaptându-se funcțional la cerințe noi ale vieții, dar și categorii care nu-și pot modifica funcția în raport cu dezvoltarea conștiinței sociale (descântecele, invocațiile de ploaie), fiind sortite dispariției. Există, de asemenea, categorii tematice sau specii care pierd contactul cu fenomenele sociale care le-au generat, dar care nu contrazic mentalitatea și modul de gândire al unei epoci evoluate (cântecul haiducesc, lirica de revoltă socială); acestea se conservă multă vreme în memoria colectivă ca elemente ale tradiției, fiind considerate de mediile folclorice ca „bătrânești”.* Așadar zicerea folclorică este, printr-un paradox, atât de liberă (prin caracterul oral, anonim, sincretic) și totuși atât de tributară formalizării (prin caracterul colectiv și, mai des, tradițional).

Note

[1] Ovid Densusianu – *Folclorul. Cum trebuie înțeles* în *Viața păstorească în poezia noastră populară*, București, EPL, 1996, p.53

[2] C. Brăiloiu – *Le vers populaire roumain chanté*, Paris, 1957

[3] Adrian Fochi – op. cit, p. 237 - 331

[4] P. G. Bogatârev – *Tradition and improvisation in folk art*, Moscova, 1964, apud A,. Fochi, p. 284

[5] Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu – *Folclor literar românesc,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991, p. 63-64

Florentin Popescu

OCTAVIAN GOGA, LA O NOUĂ LECTURĂ*

„…M-am născut cu pumnii strânși; sufletul meu s-a organizat din primul moment pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m-a călăuzit în viață – mărturisea undeva, la anii maturității și ai afirmării literare depline, Goga – și din care a derivat formula mea literară”, iar ceva mai la vale (în *Fragmente autobiografice*, din care am desprins citatul) adăuga: „Eu am văzut în țăran un om chinuit al pământului, n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în pastelele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc.”

Pornind de aici, adică de la profesiunea de credință a poetului (și de la care acesta n-a abdicat niciodată) aflăm, de fapt, cheia înțelegerii întregii opere a lui Octavian Goga, dar mai ales a poeziei lui, străbătută de puternice ecouri istorice, rostite în note grave și tulburătoare, venind parcă din adâncuri ancestrale. În peisajul poeziei românești de la începutul veacului douăzeci (marcat, pe de o parte de edulcoratele culori ale coșbucianismului, de epigonismul, dus până la pastișă, al liricii eminesciene, de experiențele curentelor literare, între care semănătorismul se bucura de cea mai largă audiență, fiind cultivat pe scară largă, dacă putem zice așa, de la Vlahuță și până la Sf. O. Iosif) vocea răspicat a celui ce a dat literaturii *Oltul, Apostolul, Noi, Rugăciune* și alte poeme în care se aude suferința unui întreg popor urgisit de istorie avea să determine noi configurații lirice, dar și noi moduri de a „citi” – prin ochii și cuvântul poetului – sufletul neamului, cu toate ale lui.

Nu este mai puțin adevărat, pe de altă parte, că – scrisă într-o anume perioadă istorică (înaintea primului război mondial, când problema fundamentală a Ardealului era unirea cu țara și înfăptuirea României Mari) și având ca „teme” aspecte locale, în determinism foarte exact definit. Ceea ce o face, însă, perenă, viabilă și azi (și îi conferă forța necesară pentru a transcende conjunctura strict socială și istorică) este timbrul său, gravitatea și profunzimea rostirii – pe potriva și la altitudinea suferinței și idealului popular al epocii. De altfel, în aceleași *Fragmente autobiografice*, poetul notează: „Literatura trebuie să izbucnească local, din rănunchii unui popor, căci numai atunci își are valoarea ei”, iar ceva mai la vale adaugă: „...grație structurii mele sufletești, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă. Am văzut în scriitor un element dinamic, un viu răscolitor de mase, un revoltat, un pricinuitor de rebeliuni. Am văzut în scriitor un semănător de credințe și un semănător de

* Din volumul *Eu v-am citit pe toți*, II, în curs de apariție.

biruințe”.

Așadar, se pune întrebarea: În ce măsură poetul rămâne sau nu fidel acestei profesiuni de credință și – mai ales! – în ce măsură nobilele lui idealuri își găsesc întruchiparea în poeme bine construite, în texte originale și valoroase? Răspunsul este dat de întreaga operă a scriitorului. Într-adevăr, nu credem să existe text în care Goga să fi abdicat de la profesiunea lui de credință. Faptul a fost posibil în primul rând datorită *structurii lui sufletești* și în al doilea rând firești nevoi de individualizare, de desprindere categorică de modelele înaintașilor și de cărările prea bătute ale unor confrați contemporani. Chiar și atunci când, tematic vorbind, în demersurile sale, Goga se întâlnește cu sămănătoriștii, de pildă (în poezia *desrădăcinării)* gravitatea și tonul de care vorbeam rămân aceleași („De ce m-ați dus de lângă voi, / De ce m-ați dus de-acasă? / Să fi rămas fecior de plug, / Să fi rămas acasă.“ *Bătrânii*), tărâmul ideal al cântecului fiind lumea satului; nu întâmplător, într-un poem intitulat *Cântăreților de la oraș* poetul crede că „melodia sfântă” nu se poate rosti decât în mijlocul naturii, păstrătoare dintotdeauna a „farmecelor firii” („Să piară umbra zidurilor negre, / Ce-ntunecă o melodie sfântă, / Curatul chip al farmecelor firii / Să scânteie când glasul nost’ cuvântă / Căci dumnezeul neamurilor toate, / Sub strălucirea mândrei bolți albastre, / În codrii verzi și-n negrele ogoare / A semănat nădejdea vieții noastre”).

O privire, fie ea și generală, panoramică asupra creației lui Octavian Goga dezvăluie cititorului cel puțin două mari direcții tematice în care poetul și-a orientat gândurile și inspirația: pe de o parte lirica circumscrisa unei anume religiozități (poezia cu care se deschide volumul de debut din 1905 poartă titlul *Rugăciune* și se constituie într-un fel de text emblematic pentru linia pe care dorește s-o urmeze scriitorul în viitor), iar pe de, altă parte evocarea universului rural și, a condiției țăranului aflat sub un determinism social și istoric (în care pregnante rămân trăsăturile dramatice, individul stând sub fatalitatea unei triste ți metafizice mocni te, a unei interiorizări de o tipologie aparte). Acest fapt (și nu numai el) dovedește cu prisosință, încă de la început, cât de departe suntem de viziunea idilică, din pastelurile lui Alecsandri, apoi de aceea decorativă a lui Coșbuc, din *Idile*. Imaginea, ca de fotografie desprinsă dintr-un album (ce pune accentul pe trăsăturile etnografico-naturaliste, din lirica poetului de la Mircești ori a celui din Năsăud) este înlocuită aci cu cadrele ușor întunecate, prevestitoare de furtună, misterioase și întrucâtva chiar înfricoșătoare în care individul duce pe umerii lui întreaga povară a unei suferințe ancestrale. În universul de ură mocnită, de furtună care stă să deslănțuie, de univers gata-gata să ia alte înfățișări poetul simte, aidoma unui arbore sevele care-i orientează dezvoltarea ramurilor, nevoia de a se face ecoul tulburătorului tablou, dar mai ales al nemulțumirii, al urii și durerii celor ce stau sub fatalitatea acestuia. De aceea, adresându-se părintelui universal, îi cere, într-o disperată rugăciune: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigarea lor o frânge, / Și de durerea altor inimi / Învață-mă pe mine-a plânge. / Nu rostul meu, de-a pururi pradă / Ursitei maștere și rele, / Ci jalea unei lumi-părinte, / Să aplângă-n lacrimile mele... / În suflet seamănă-mi furtună; / Să-l simt în matca-i cum se zbate, / Cum tot amarul se revarsă! Pe strunele înfiorate, / Și cum sub bolta lui aprinsă, / În smalț de fulgere albastre, / Încheagă-și glasul de aramă, / Cântarea patimilor noastre.“ (*Rugăciune*).

Identificarea *patimilor* individuale cu cele ale colectivității este clamată neostentativ, fără echivoc, poetul asumându-și menirea de a „prelua” ecourile suferinței, de a și le asuma și a le face cunoscute lumii pe calea poemului incendiator, a versului în care se răsfrâng deopotrivă truda și obida, dar și prevestirea vremurilor viitoare, încă îndepărtate, dar pe care el le simte apropiindu-se de undeva din depărtările istoriei și ale cosmosului („A mea e lacrima ce-n tremur /Prin sita genelor se frânge, / Al meu e cântul ce-n pustie / Neputincioasa jale-ți plânge. / Ci-n pacea obidirii voastre, / Ca-ntr-un întins. adânc de mare, / Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremurilor viitoare”. (*Plugarii*).

Dar dacă în poemul citat, ca și în altele (*Dascălul, Dăscălița*) tristețea metafizică, ura și revolta, speranța în schimbările pe care veacul le va aduce își găsesc, ca să zicem așa, o cale exponențială -prin anume persoane, în două dintre textele de referință ale liricii lui Octavian Goga (*Noi, Oltul*) se produce o altfel de translare a condiției și suferințelor țăranului transilvan: ele devin fie atribute ale naturii (într-un soi de panteism ceva mai aparte), fie își află în componentele ei (păduri, râuri, aștri cerești etc.) pilonul rațiunii de a fi – altfel spus martorii ce le pot proba oricând și oricui durata în timp, intensitatea, legitimitatea istorică și geografică. Modalitatea literară prin care poetul realizează aceasta este (în *Noi*) aceea a armoniei prin contrast, antiteza dintre aparența firii, a universului și realitatea cealaltă, a existențe umane: „La noi sunt codri verzi de brad / Și câmpuri de mătasă; / La noi atâția fluturi sunt, / Și-atâta jale-n casă. / Privighetori din alte țări / Vin doina să ne-asculte; / La noi sunt cântece și flori / Și lacrimi multe, multe... // Pe boltă sus, e mai aprins, / La noi, bătrânul soare / De când pe plaiurile noastre / Nu pentru noi răsare... / La noi de jale povestesc / A codrilor desișuri, / Și jale duce Mureșul, / Și duc tustrele Crișuri”. Pe canavaua acestui lamento universal (în care nevestele plâng în vreme ce „sporesc pe fus fuiorul”, iar bărbații și feciorii, la rându-le, sunt cuprinși de plâns) poetul își conduce abil cititorul către mesajul textului – „deșertăciunea unui vis” pe care generațiile de dinainte nu l-au putut realiza și au sfârșit prin a intra cu el, neîmplinit, în pământ.

Către același scepticism trimit și-strofele din *Oltul*, a cărui lectură conduce cu gândul la poemul patriotic al lui Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea* (*La Cozia*).Dar dacă la predecesorul poetului transilvănean bătrânul râu era luat drept martor al faptelor de vitejie ale lui Mircea cel Bătrân, la Goga este vorba de cu totul altceva. Aci „unda gânditoare” a Oltului poartă către alte orizonturi *Durerea unui neam ce-așteaptă / De mult o dreaptă sărbătoare.* E drept și aci – în contrast vizibil cu prezentul – altul a avut o istorie glorioasă, de „haiduc” (în care „tresăreau încremenite, / În jocurile lor buiestre, / Oștiri cu coifuri de aramă / Și roibi cu aur pe căpestre / Când la strigarea ta de tată / Grăbeau din, codri la poiene, /

Strângând săcuri la subțioară; / Feciorii mândrei Cosânzene.“), dar acum el este încins cu lanțuri de împăratul Austro-Ungariei. Totuși autorul întrevede, în final, și o posibilitate de ieșire din dramatica situație: altul e îndemnat să-i răzbune pe „tovarășii lui buni” de s-or „prăpădi cu toții”, să verse „plângând potop de ape / Pe șesul holdelor de aur”, cu alte cuvinte să distrugă întreaga glie și, o dată cu asta să-și adune toate apele și să se mute, împreună cu morții, în altă țară.

Revenind la „tonul biblic”, remarcat de unii dintre comentatorii poeziei lui Octavian Goga („ton” susținut de numeroase imagini și de un vocabular ce trimite și el la *Cartea Cărților*) se cuvinte să mai facem precizarea că, pe lângă structura interioară a scriiturii, acesta a mai fost determinat și de o sumă de date istorice concrete, existente în conjunctura în care a trăit și a scris autorul (când întreaga intelectualitate, animată de profunde și sincere sentimente patriotice, era chemată să demonstreze pe toate căile că Transilvania este un pământ străvechi românesc, cu datini și tradiții îndelungate, – atestate ca atare de instituțiile oficiale – îndeosebi de școală și de biserică și de credincioșii din mediul sătesc). Așadar bisericii – văzută ca loc de întâlnire cu Dumnezeu, dar și ca spațiu de reculegere, de meditație și introspecție individuală, poetul îi mai adaugă încă un atribut: pe cel de agora al unei posibile, dorite uniri „în cuget și-n simțiri” a tuturor românilor din Transilvania, a căror permanență și statornicie în partea locurilor este arestată de un lung șir de martiri ai neamului. *Bisericuța din Albac*, lăcașul în care a primit botezul și răscoala lui’ Horea, rămâne, din acest punct de vedere, mai mult decât convingătoare și pe deplin grăitoare: „...Bisericuță din Albac, / Tu ești al vremurilor semn, / Tot bietul nostru plâns sărac / E-nchis în trupul tău de lemn. / Din ce-am cerut, din ce-am gândit, / Atâtea rugăciuni cuprinzi, / Și-atâta vis neizbândit / Subt vechiul tău tavan de grinzi... // Tu știi cum ne-am trudit stingheri, / De-a pururi fără crezământ / La Dumnezeu, acolo-n cer, / Și la-mpăratul pe pământ...”.

Firește, cea mai mare parte a creației lui Octavian Goga e reprezentată de poezia satului, pe cerul căruia își află zborul mai toate ideile poetice, circumscrise aceleia de *desrădăcinare* a insului, dar și de caldă evocare a unor momente de multă vreme rămase în amintirile din propria biografie. De remarcat, însă, că chiar și în acest context poetul se dovedește a fi bine cenzurat, dozându-și parcimonios sentimentele, evitând cu abilitate capcana în care au căzut semănătoriștii: sentimentalismul excesiv. O aluzie, un gând fugar, o abia sugerată replică sau scenă sunt suficiente pentru ca lectorul să înțeleagă unde a vrut să bată autorul. Există în volumul *Cântece fără țară* (1916) o poezie (*Bobotează*) care ni se pare a fi o veritabilă fereastră deschisă către înțelegerea acestei mari direcții a liricii scriitorului nostru. Și deși în contextul general al operei lui Goga, ea nu este, valoric vorbind, o piesă forte, se cuvinte totuși, să fie citată în întregime. Procedeul de realizare a ei e cel atât de des prezent mai ales în proza modernă, îndeosebi la Proust. Și aci, ca și la celebrul romancier, este suficientă privirea unui element pentru a se declanșa, în plan mental, un întreg lanț de imagini și asociații revelatoare: ,,Ieri un popă mi-a venit în casă / (Lege nu-i pe lume să și-l vrea proroc), / Și din călădărușe mi-a uitat pe masă / Un sfios și galben fir de busuioc... // Busuioc cucernic, busuioc de-acasă, / Frate cu mușcata prinsă-ntre ferești. / Floare de la țară, floare cuvioasă, / Cum să-ți spun eu ție cât de drag îmi ești. // Mi-ai adus cu tine farmecul livezii, / M-ai vrăjit o clipă satul meu din deal, / Taina ce-nfioară noaptea Bobotezii, / În întunecimea bietului Ardeal... // Îmi răsar acuma cântece uitate, / Și-ntr-o pribegie fără de noroc, / Eu te simt că tu ești singurul meu frate, / Rătăcit și galben fir de busuioc... / În străinul chiot care strig-afară, / Lângă mine-alături mi te irosești, / Floare cuvioasă, floare de la țară, / Ce cătărăm, oare, noi la București?”.

Deși în cele mai des citate poeme satul lui Goga apare acoperit de norii groși și apăsători ai unei triste metafizice universale, totuși acest spațiu se asociază, în alte locuri, cu ideea de puritate, de paradis în care, acum înstrăinat, poetul ar vrea să se retragă împreună cu iubita lui, căreia îi spune fără echivoc: „Departe-aș vrea de-aici să vii / În alte lumi senine, / În dimineața de Florii / Să mă cunun cu tine. // Să ne-așezăm în sat la noi / S-avem în deal o casă, / Să fiu cel mai cuminte-n sat, / Și, tu, cea mai frumoasă.” (*Dorința*).

Amestec de revoltă și de duioșie, scriind o poezie a mesianismului într-o vreme a slabelor speranțe de schimbare dar și o alta – a nostalgiei după paradisul copilăriei pierdute, Goga rămâne departe de monotonie și de monocordism tematic, cum însuși se definea într-un poem ce conține toate datele unui testament liric:

„Am fost logodnicul durerii, / Cobzarul cu aceleași strune, / Ce-și țese cântecu-nvierii / Din stihuri de îngropăciune... // În noaptea mea înviforată, / Drumeț îndrăgostit de soare, / Am fost o harfă spânzurată / Pe-o strașină de închisoare ... // Zidit din lacrimi și dezastre / Eu am vestit o lume nouă, / Voi mi-ați dat vaietele voastre, / Eu v-am dat inima mea vouă. // În zile lungi de pribegie. / Biet rob lovit de biciul urii / Eu am purtat de-o veșnicie / Prea mult blestem în cerul gurii. // Mirarea deci să nu vă prindă, / Că azi subt tâmpla mea căruntă, / Nu e nici zumzet de colindă, / Nu sunt nici chiote de nuntă...” (*Am fost*...)

Oprindu-se pe-ndelete asupra liricii lui Goga și-ncercând nu numai să-i stabilească trăsăturile definitorii, ci și s-o situeze în cadrul mai larg al culturii noastre, G. Călinescu nota în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* în 1941: „Și Eminescu și Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată; de (popor străvechi, îmbătrânit în experiența crudă a vieții, ajuns la bocetul, ritual, transmis fără explicarea sensului. De aceea poezia lui Goga este greu, de comentat, fiind cu mult deasupra goalelor cuvinte, de un farmec tot atât de straniu și zguduitor. După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii; poet național totodată și pur ca și Eminescu”.

La seara timpului, în posteritate, poezia lui Octavian Goga stă și azi „strălucitoare” și „curată” pe „culmile înalte” (cum însuși vorbea în poemul *Din larg*) ale liricii românești, iar previziunea călinesciană s-a adeverit întru totul.

*Denise Riley**

Vara

Privește cum cad pietrele în bălțoace.
globule roșii. Un milion de buze
bleumarin, midii încrețite.

Apleacă-te în vântul puternic - 'întins ca vulturul'
Țintuiește-te ca să te ridici în zbor
și să te zgâiești peste apa ca stânca solidă.

* * *

Noaptea cade, moneda în gaura ce se lasă agale
în straturi de tăvi de perspex
dăruite ajutorului pentru animale.

Luna-i în lumina pre-industrială. Chiar dacă
negura din tine te împovărează: Chinule gândește și luminează
cum poți mai bine. Spune-i-o.

Metallica

Teama de frig m-a făcut piatra. M-am lăsat să cad
învăluită în unduiri de șarpe și am mușcat ca să mă potolesc.
Mi-am pus trupul între lucrare și moarte.
Și am tremurat.

Ducă-se pe apa sâmbetei întunecat și încâlcit.
Apoi voința se zgârie în pustietate, plutind
ca o barză pe oase, cu privirea ridicată din nisip.

Ochi, filmul s-a trecut.
Revin la adâncimea apei unde voința
tremura la margine, frecată în propriile brațe.
Precum un scufundător anticipa scufundarea-n abis.

Piele a buzelor nu te arăta jupuită ci te vindecă; să fi fost albine
ce prindeai atârnând crăpate la orice adiere călduță.
Acum înfruntă, întărește-te
Figură de aur sau alamă lovită ca să suni într-o revărsare de alb.

Shantung

Este adevărat că oricine se poate
îndrăgosti lulea de oricine.
Mai târziu, nu se mai întâmplă. Of, of.

Cât fond de ten se spală în fiecare zi
schimbând albastrul în negrul de pe lume.
S-o recunoaștem cu toții. În special voi fetelor.

Zi de zi mă gândesc la ceva legat de moarte.
O face fiecare? vreau să spun că se gândesc.
Prietenii mei! Niște răspunsuri. Grațios
desfac cureaua de la ceas. O pun cu fața în jos.

A cunoaște în lumea reală

O lucire galbenă alunecă dinspre casele de cărămidă
Niște nori ca oțelul se umflă peste ele.

O oră de după-amiază arde până o lumină
de culoarea ruginii se îneacă către seară

sau oricând se prăbușesc direct prin
mine însămi când cad cu o bufnitură pe podeaua vărgată

a piscinei golită pentru iarna, fără
adâncimi verzi, ci numai tapetată cu frunze înnegrite.

Atunci frigul vine să înăsprească aerul. În iatacul meu
Aud mașini și zăpada aburind prin stradă.

Nu sunt nimica afară: nu sunt nici înăuntru.
Nu există democrație în frumusețe. Urmez

priviri omenești. Deși oamenii se trec repede, nu
fi încurcat de viețile lor enigmatice, mai târziu viețile

își secretă sensurile. *Soarele roșu este pe ploaie*.
Unde să mă stabilesc, dacă viața publică-i distrusă.

---

* Poeta Denise Riley s-a născut la Carlisle și locuiește la Londra. Este mama a doua fete și a unui fiu care s-a pierdut tragic anul acesta. A făcut studii strălucite și este profesoară universitară de excepție la *School of Literature and Creative Writing la University of East Anglia*/ Norwich. Este autoare de proză: **War in the Nursery: Theories of the Child and Mother** (1983), **'Am I That Name?'**: **Feminism and the Category of 'Women' in History** (1988), **The Words of Selves: Identification, Solidarity, Irony** (2000), **The Flesh of Words** scrisă cu Jean-Jacques Lecercle (2004) și **Impersonal Passion: Language as Affect** (2004). A editat **Poets on Writing: Britain 1970-1991**, volum publicat în 1992. Versurile sale au fost publicate in volumul **Penguin Modern Poets/10** alături de Douglas Oliver și Iain Sinclair în 1996. A publicat următoarele volume de versuri: **Marxism for Infants** (1977), **Dry Air** (1985), **Stair Spirit** (1992), **Mop, Mop Georgette: New and Selected Poems** 1986-1993 (1993) și **Selected Poems** (2000). Poeziile sale, care reflectă aspecte ale vieții urbane, sunt profund personale, încărcate cu metafore și conținut filosofic. Poeta crede sincer că poezia trebuie să fie citită de un public cât mai larg posibil ca să poată exista.

Numai să reușesc ceva orbitor de plăcut. Sunt
prea în vârstă ca să doresc să fiu grijulie. Atunci nu am fost.

Ceea ce vezi este ceea ce ai putea să ai cu ușurință. Ai putea. Sau să mă duci acasă. Altfel de gând,

lichid în spatele vorbăriei, sângerează cu totul.
Mi-am spălat fiul în laptele dimineții.

Tăiat în felii în lumina de acum, o mână pe lamă.
O rană, rădăcină pivotantă la vremea ei, bobocul ei roșu-n lumina.

Cearșafurile vântului pălmuiesc marea în câmpuri de grâu tulburate.
Înger, peste, paradis, ploaie de cireșe.

Biata zapada

Violeta
lumina a zăpezii ce cade.
Săgețile ei minuscule
produc ochi dungați.

Sus rapizi
fulgi cenușii.

Neliniștitor, nu
poate afla albeață.

Trilioane de suflete
Violet cenușii.

Cântec de nuntă cu vers memorat

Potârnichea este stăpânită de țărna pe care aleargă
Precum norii de un albastru cenușiu profund
Stăpânesc marea.
Ploaia catastrofică.
Și tot mereu cad încet împreună.

Prezentare și traducere de MARIANA ZAVATI GARDNER

*Christine de Rivoyre**

„Un livre, pour quelqu'un qui aime sa terre, ça
s'écrit avec la terre de son pays "
Christine de Rivoyre

Niciun roman al acestei scriitoare nu a fost încă tradus în limba română. Încercăm un exercițiu de traducere, mărturisind în felul acesta un sentiment de gratitudine față de un autor care ne-a făcut să redescoperim plăcerea lecturii. Iată deci primele pagini ale romanului „Crépuscule, taille unique" / „Splendid apus".

Abia am ajuns pe peluza din curte că iapa a și pornit-o spre mine. La trap. Vioi, cu nările fremătând. În fața barierei ce ne despărțea, a scuturat capul, și-a plecat grumazul, a râcâit pământul cu piciorul drept de dinainte, pe urmă cu stângul. Am pus tot jocul ăsta pe seama apetitului său de invidiat. Mi-e foame, când o să-mi dai de mâncare? îmi părea a spune ochii ei nerăbdători și visători totodată, ochii frumoși ai rasei irlandeze. Ce-ai pățit, Rose? Știi prea bine că nu e ora când primești tainul, Buveur d'Air știe asta, el n-a venit să ceară nimic, hai, du-te la el, faceți o plimbare împreună, lăsați-mă să descarc mașina. Mă întorceam din orașul în care îmi fac cumpărăturile pentru casă de două, trei ori pe săptămână. Pe drum am

* Scriitoarea Christine de Rivoyre s-a născut la Tarbes (în sud-vestul Franței) pe 29 noiembrie 1921 într-o familie atașată de tradiții și educația pe care o primește la călugărițele din Sacré-Cœur în Bordeaux și Poitiers nu anunță nicidecum o fire dornică de a se elibera de interdicțiile clasei sociale din care face parte. Este nepoată de explorator și fiica unui ofițer de carieră. Obține o licență în literatura engleză la Sorbona, studiază la Universitatea Syracuza din New York dar problemele de sănătate o determină să-și întrerupă studiile. Cei doi ani și jumătate petrecuți în America vor fi evocați în romanul „La Glace à l'ananas" publicat în 1962. În 1950 se întoarce la Paris și colaborează la ziarul „Le Monde" realizând interviuri cu scriitori și oameni de teatru din spațiul anglo-saxon. Între 1955-1966 este director literar la revista „Marie-Claire" după care se dedică exclusiv creației literare. Primul roman publicat în 1955, „L'Alouette au miroir ", obține premiul Quatre-Jurys. „Le Petit matin"(1968) considerat ca fiind „singurul roman care a rezistat evenimentelor din mai 1968" va primi premiul Interallié. E povestea unei adolescente care se maturizează trăind în atmosfera opresivă a ocupației germane. Un roman scris la persoana I, într-un stil derutant ce îmbină situații din prezent și din trecut în același paragraf. Romanul a fost ecranizat în 1971 de către regizorul Jean-Gabriel Albicocco având ca protagoniști pe actorii Mathieu Carrière, Catherine Jourdan și Jean Vilar. Dragostea pentru regiunea natală, pentru ocean și sentimentul de afecțiune față de animalele pe care le îngrijește (caii și câinii în special), joacă un rol important în romanul „Crépuscule, taille unique" publicat în 1989 la Editura Grasset. Christine de Rivoyre se declară discipolul scriitoarei Colette în pasiunea cu care descrie natura și recunoaște admirația pentru Montherlant al cărui stil, combinând armonios neologismele și expresiile familiare, o inspiră. La rândul ei

trecut pe la Gaby. Dar n-am stat prea mult ca să nu ratez întâlnirea cu cavaleria mea, sunt o îngrijitoare de cai obsedată de punctualitate, știu că un cal hrănit la întâmplare devine îndărătnic, își pierde voioșia. Hai, Rose des Sables, Rose des Vents, fii cuminte, am adus morcovi și-ai să găsești în jgheabul tău bucăți mari de morcov amestecate cu ovăz. Promisiunea mea n-a mulțumit-o, nici n-a liniștit-o pe Rose care a continuat să meargă la trap de-a lungul barierei ce marchează padocul. Într-un sens, înapoi, dus întors și de la capăt. Nu necheza ci grohăia a nemulțumire. Păstrând ritmul, cu înverșunare. Și trebuie să recunosc astăzi, spre rușinea mea, goana ei încăpățânată, grohăitul ei ritmic, le-am luat drept un moft, am ignorat-o pe Rose și ceea ce eu numeam fandoselile ei. Regret, frumoaso, va trebui să mai aștepți. M-am îndreptat apoi spre mașina din care se auzea furtuna, o simfonie de urlete și lătrături îmi spărgea timpanele. Gata, strengarilor, o să mă cert cu vecinii din cauza voastră. De îndată ce am deschis portiera, cei trei câini au sărit pe iarbă. Chiar și Sans-Pareil care-i orb, foarte bătrân și cu spatele plăpând. Cu vocea ei stridentă și pătimașă Luciole a lătrat la Rose ca de obicei: „Ce tot faci acolo? De ce vrei să acaparezi atenția stăpânei ? Îmi aparține doar mie, nu ți-ai dat seama până acum?“ Mi-am cules din iarbă câinele orb și-am intrat în casă. Eram obosită, cu sufletul parcă întinat, poate din cauza cerului de noiembrie, atât de încărcat, de un alb murdar, cremos, amenințător, apăsător. Mă gândeam la focul pe care-l voi aprinde după ce-mi voi fi hrănit caii, în fața căruia ne-am fi consolat sau mai degrabă ne-am fi răzbunat pe vremea urâtă, eu și câinii mei. Aș fi citit din romanul voluminos al lui Iris Murdoch pe care-l începusem noaptea trecută. Ei ar fi adormit ori s-ar fi prefăcut că dorm stând cu capul pe labe lângă stingătorul de incendiu. Întrerupând lectura, aș fi privit flăcările dansând în privirea lui Luciole, cățelușa mea cu alură de pisică. Noiembrie cu cerul său urât ar fi pierit la voia întâmplării. Pe urmă, după ce am lăsat cele două coșuri cu provizii în bucătărie și am pus carnea pentru patrupedele mele în frigider, m-am dus fără să vreau spre fereastră. Cred că Rose s-a potolit – mi-am spus. Ba nu, ea continua să alerge, să-și legene grumazul, să grohăie, să cheme. Abia atunci am zărit în mijlocul priveliștii pe care fereastra o descoperea, lângă zidul înalt desenat de trunchiurile pinilor tineri, o formă cenușie, neclintită, amenințătoare. Imposibil. Forma aceea n-avea cum să fie acolo, poate era o grămadă de nisip adusă din întâmplare sau niște hârtii printre crengile purtate de vânt din stradă până la padoc. Iluzia ultimei tresăriri de speranță, dorința mea necugetată de a refuza realitatea. Din moment ce bănuiam deja. Fiindcă într-o clipă am știut că el este, calul meu arab, prietenul meu timp de 27 de ani, care făcuse acum 31, pentru că forma cenușie, imobilă, era crupa lui Buveur d'Air. Pentru prima dată, se culcase afară, în mijlocul teritoriului său din fața casei. Rose nu-mi ceruse nimic, ea venise să mă anunțe: vino repede, se întâmplă ceva grav. Fără să pierd din vedere masa inertă, am deschis alergând poarta ce separă curtea de padoc, am străbătut drumul format printre tufișurile de lauri, până la cai. În fața mea drumul îngust pe care pașii lor l-au desenat o dată pentru totdeauna pe sub crengile copacilor și pe care nu l-ar fi schimbat cu niciun alt drum. De o parte și de cealaltă ca niște scobituri adânci, cele două urme pe care corpurile lor rostogolindu-se zi de zi le-au săpat în nisip. De fiecare dată mă încânta spectacolul celor două pântece, întinse pe jos, expuse vederii, cu picioarele îndoite dedesubt, copitele care parcă dansau în aer și, la celălalt capăt al acestor trupuri de uriași puternici, minunați, grumazurile se răsturnau, se lungeau, coamele se desfăceau ca niște plete lungi, ochii se dilatau de plăcere, fălcile se mișcau ușor cu nările reci fremătând. Mai târziu, când îl pansam pe Buveur d'Air, când îi țesălam și îi periam coastele până la șold, spinarea și crupa, tunam și fulgeram din cauza nisipului lipit de trupul lui învelit pentru iarnă care-l făcea să pară un om de zăpadă ori din cauza crenguțelor agățate în coama lui cenușie de cal arab. Și iată cum coama aceea se scutura, forma aceea tresărea, crupa, care ceva mai devreme aducea a epavă, se clătina. Îndoind picioarele de dinaite, apoi întinzându-le, Buveur d'Air s-a ridicat brusc. Am strigat: trăiești, trăiești. Da, era în picioare și teafăr dar în ce hal, Doamne. Grumazul îi atârna, cu capul murdar de pământ, părul îi era lipit de corp, picioarele abia îl susțineau gata să cedeze sub povara trupului; a venit spre mine când îl strigam Buveur, Buveur, apoi fără să se oprească, legănându-se, buimac, bolnav, a traversat gardul viu, a trecut de arțarul înalt și s-a dus să se prăbușească în boxa lui Rose. Ea a alergat după el, tot la trap și fără să renunțe la grohăitul agitat. Am îngenuncheat lângă el. L-am rugat: nu, nu pleca, nu ai voie să pleci, nu acum, mai avem multe zile frumoase de petrecut împreună, ești prietenul meu, am nevoie de tine, rămâi lângă mine, Buveur d'Air, te implor. Avea ochii închiși. M-am dus să sun veterinarul. Calul meu moare, veniți repede. Și vocea din telefon: voi fi acolo în 20 de minute.

Minutele mi s-au părut ore întregi, o veșnicie. Le-am petrecut lângă calul meu, cu o mână pe pântecele lui, cu cealaltă pe grumaz, mângâindu-i coama. Alături stătea Rose, așteptând, în liniște. Dincolo de barieră, rezistând tentației oferite de poarta deschisă, cei trei câini nu părăsiseră curtea. Sans-Pareil cu botul său delicat în aer, adulmecând mirosul suferinței, trăind-o ca și mine iar Flambeau seterul, ghemuit ca și când ar fi pândit vreo pasăre în tufiș. În ochii lui Luciole se oglindeau toate stelele de pe cer. Cu demnitate, în tăcere, îmi spunea: curaj, îți împărtășesc durerea, chinul acestei clipe nesfârșite.

Prezentare și traducere de **Claudia Lepădatu**

---

scriitoarea folosește argoul sau regionalismele în romanele care au drept cadru sud-vestul Franței, regiunea sa natală Landes.

Alte romane: „La Mandarine", publicat la Paris în 1957 (Editura Plon) și ecranizat în 1972 de regizorul Edouard Molinaro; „Les Sultans", publicat la Paris în 1964 (Editura Grasset) și ecranizat în 1966 de regizorul Jean Delannoy; „Le Seigneur des chevaux", Paris, 1969 (Editura Julliard), roman scris în colaborare cu scriitorul Alexandre Kalda; „Boy", Paris 1973, Editura Grasset „Le Voyage à l'envers", Paris 1977, Editura Grasset „Racontez-moi les flamboyants", Paris 1995, Editura Grasset „Archaka", Paris 2007, Editura Grasset.

Premii literare: 1968 – Premiul Interallié; 1973 – Premiul literar oferit de orașul Bordeaux; 1982 – Premiul Prince Albert de Monaco; 1984 – Premiul Paul Morand. Christine de Rivoyre este membru al juriului ce acordă anual Premiul Médicis încă de la înființarea sa în 1958 de către Jean-Pierre Giraudoux.

Olavo Bilac

PANTUMURI* PORTUGHEZE

Pantum

Când ai trecut pe înserat
Arpegia în zare vântul;
Soarele palid, întristat,
Îmbrățișa cu drag pământul.

Arpegia în zare vântul;
În jur o pasăre cânta;
Îmbrățișa cu drag pământul
Lumina care sucomba.

In jur o pasăre cânta
Și cântul se pierdea-n eter;
Lumina care sucomba
Trezea suave adieri.

Și cântul se pierdea-n eter;
Mă lua pacea-n stăpânire;
Trezea suave adieri
Tristețea mai presus de fire.

Mă lua pacea-n stăpânire;
Te adunam în orice gând
Tristețe mai presus de fire
Până ce te-am văzut trecând.

Te adunam în orice gând
Și te asemuiam c-o floare
Până ce te-am văzut trecând
Distrată și nepăsătoare.

Și te asemuiam c-o floare
Mă fascina frumosul chip;
Distrată și nepăsătoare
Lăsându-ți pașii pe nisip.

Mă fascina frumosul chip
La cap de cale străbătută
Lăsându-ți pașii pe nisip
Sta să coboare noaptea mută.

La cap de cale străbătută,
O stea firavă m-a privit;
Sta să coboare noaptea mută
Și alte stele s-au ivit.

O stea firavă m-a privit
Și-a devenit mai sclipitoare
Și alte stele s-au ivit –
Mici licurici pe bolta mare.

Și-a devenit mai sclipitoare
Spuza de stele din tării,
Mici licurici pe bolta mare
Ca niște ochi de fosfor vii.

Spuza de stele din tării
Pălea când luna răsărea;
Ca niște ochi de fosfor vii
Te absorbea ființa mea.

Pălea când luna răsărea
Pământu-n visuri cufundat;
Te absorbea ființa mea
Când ai trecut pe înserat!

Sonia Nogueira

Primăvara

– pantum –

Albina dansând matinal
Adună polenul din floare.
Cu uimire observ cum ,floral,
Primăvara se-mbată de soare.

Adună polenul din floare,
Iubirea-i un rai vegetal;
Primăvara se-mbată de soare,
În grădină mă vindec total.

Iubirea-i un rai vegetal.
Lumina de-a pururi nu moare.
În grădină mă vindec total,
În clipă mă-mplânt cu ardoare.

Lumina de-a pururi nu moare
Și viața-i nectar roural
Pe care îl pune-n valoare
Albina dansând matinal!

* Pantum - poezie cu formă fixă, formată din catrene. Al doilea vers al fiecărei strofe devine primul vers al strofei următoare, iar al patrulea vers al fiecărei strofe devine versul al treilea al strofei următoare, în timp ce primul vers este identic cu ultimul vers. De origine malaeză, pantumul a fost semnalat prima dată de V. Hugo și a fost cultivat de poeții parnasieni.

Fără urmă

- pantum-

Urma ți-am pierdut-o ,nu mai știu cărarea
Suferă în mine veșnicul hoinar;
Unde-i oare drumul ce transcende zarea?
Mi te fură zilnic un destin avar.

Suferă în mine veșnicul hoinar;
Gura mea rostește numai vorbe mute;
Mi te fură zilnic un destin avar;
Te dispută crâncen locuri neștiute.

Gura mea rostește numai vorbe mute.
Până și privirea mi s-a tâlhărit;
Te dispută crâncen locuri neștiute
Mult prea obosite-n palidu-asfințit.

Până și privirea mi s-a tâlhărit
Și în mare taină totu-n mine plânge;
Mult prea obosite-n palidu-asfințit
Dorurile mele triste se vor frânge.

Și în mare taină totu-n mine plânge.
Poezia-i șterge lumii supărarea.
Dorurile mele triste se vor frânge:
Urma ți-am pierdut-o, nu mai știu cărarea!

La revederea anului trecut

- pantum-

Un nou an fericit ,cum urarea grăiește.
Totu-i mai vechi cu orișice minut.
Natura din jur osârdind rostuiește
Viitorul, cu bun e și rele, vărsat în trecut.

Totu-i mai vechi cu orișice minut.
Nemaivăzutul cade în rutină;
Viitorul, cu bune și rele, vărsat în trecut
Numai astfel spre noi o să revină.

Nemaivăzutul cade în rutină;
Să mai facem un pas înțelept.
Numai astfel spre noi o să revină
Cu de la el putere drumul drept.

Să mai facem un pas înțelept.
Iubire sădind ,vom culege iubire.
Cu de la el putere drumul drept
Ne va conduce către împlinire.

Iubire sădind, vom culege iubire,
Iar mâna cu daruri întinsă frățește
Ne va conduce către împlinire:
Un nou an fericit, cum urarea grăiește!

Miriam Panighel Carvahlo

Ursiți

- pantum -

Ursită-ți sunt de când mă știu, iubire.
De tine-s cu totul legată
Și mai presus de legi și fire
Pe veci o să-ți fiu devotată.

De tine-s cu totul legată,
Iar dacă și tu dăinuiești
Pe veci o să-ți fiu devotată
Și-o să trăim ca în povești.

Iar dacă și tu dăinuiești,
Focul acesta va rămâne treaz
Și-o să trăim ca în povești
Sub zodia eternului extaz.

Focul acesta va rămâne treaz
Și-n jur va fi atâta strălucire
Sub zodia eternului extaz
Și într-o veșnic sfântă contopire.

Și-n jur va fi atâta strălucire,
Iar noi vom arde-n orișice moment
Și într-o veșnic sfântă contopire
Cum nimeni n-a dorit-o mai ardent.

Iar noi vom arde-n orișice moment
Pe rugul jurămintelor fidele
Cum nimeni n-a dorit-o mai ardent,
Gustând din mierea dorurilor mele.

Pe rugul jurămintelor fidele
Ființa mea o să te simtă toată ,
Gustând din mierea dorurilor mele
Mă voi lăsa de tine captivată.

Ființa mea o să te simtă toată
Și-ți voi fi veghe binecuvântată.
Mă voi lăsa de tine captivată ,
Iar printre stele clopote-au să bată.

Îți voi fi veghe binecuvântată
Pe culmile care-n zenit se pierd,
Iar printre stele clopote-au să bată
Să nu mai prididesc să te dezmierd .

Pe culmile care-n zenit se pierd
Sub astrele-n perfectă conjunctură
Să nu mai pridesc să te dezmierd
Înveșnicind iubirea noastră pură.

Sub astrele-n perfectă conjunctură,
Acceptă să-mi iei lumea-n stăpânire,
Înveșnicind iubirea noastră pură:
Ursită-ți sunt de când mă știu, iubire!

Angela Lara

Pantum

Scriu versuri insignifiante
Vorbind doar despre bucurie:
Durerile-s mai importante.
In trista lor contumacie.

Vorbind doar despre bucurie
Emoțiile îmi lipesc;
În trista lor contumacie,
Mai toate patimile cresc.

Emoțiile îmi lipsesc
Și mierea vieții-i diluată.
Până și patimile cresc
Când despărțirea se arată.

Și mierea vieții se dilată;
Clipele dulci din noi se duc,
Când despărțirea se arată
Și lasă sufletul năuc.

Clipele dulci din noi se duc
Puternice sau dureroase
Și lasă sufletul năuc
Și simțurile secetoase.

Puternice sau dureroase,
C-un glas abia înfiripat
Și simțurile secetoase
Ca în poemul disperat,

C-un glas abia înfiripat
Și formulări arhaizante
Ca în poemul disperat
Scriu versuri insignifiante.

In românește de **Luiza Păvălucă și Ion Roșioru**

Gislaine Canales

Pantum sau versuri de dragoste

Plânsul se străduiește să-mi aline
Durerea ,uitării făcându-i-o dar ;
Cu cât sufăr mai mult ,cânt mai bine:
Iubirea merită versuri cu har.
Francisco Garcia

Durerea, uitării făcându-i-o dar,
Viața mi se pare-ntru totul ferice;
Iubirea merită versuri cu har,
Ține enorm în ea să mă implice.

Viața mi se pare-ntru totul ferice;
Trăiesc cu-ardoare toată poezia;
Ține enorm în ea să mă implice
Cu razele-i frumoase bucuria.

Trăiesc cu-ardoare toată poezia;
Mă-ncearcă emoția dulce și pură.
Cu razele-i frumoase bucuria
Pătrunde-n suflet fără de măsură.

Mă-ncearcă emoția dulce și pură;
Ating apogeu-ncântării depline;
Pătrunde-n suflet fără de măsură,
Plânsul durerea vrea să mi-o aline!

Traducere de **Ion Roșioru**

Manuel Gonzales Prada (1848-1918)

PANTUMURI SPANIOLE

Pantum

Vieții-nălțându-i imnul triumfal,
Torentu-n fertila câmpie mugește;
Entuziasmu-n suflet pătrunde total,
Frumosul lan de grâu se pârguiește.

Torentu-n câmpia fertilă mugește,
Alină pământul profund însetat;
Frumosul lan de grâu se pârguiește:
Slăvit să fie cel ce-a semănat!

Alină pământul profund însetat;
Torentul își poartă vâltoarea spre mare.
Slăvit să fie cel ce-a semănat!
Mă poată nădejdea spre-o dragoste mare.

Torentul își poartă vâltoarea spre mare
Și parcă-și ia adio cu fiecare val.
Mă poartă speranța spre-o dragoste mare
Vieții-nălțându-i imnul triumfal!

Luis David

Pantum

Am socotit plăcerea ceva delicios
Încet-încet, cu ritm, fără cenzură,
Mulțumit, cu putere, uneori păcătos
Răbdător, nefăcând tevatură.

Încet-încet, cu ritm, fără cenzură,
În vorbe și-n fapte mă simt bucuros,
Răbdător, nefăcând tevatură,
Îmi domin plăcerea și sunt virtuos.

În vorbe și-n fapte mă simt bucuros,
Arunc tot ce-a ajuns vechitură,
În gesturi mă simt bucuros,
Dezaprob orișice anvergură.

Arunc tot ce-a ajuns vechitură,
Zorii renasc surâzând luminos,
Dezaprob orișice anvergură,
Strâng steagul cu pumnul vânjos.

Zorii renasc surâzând luminos,
Magie lascivă ce cură și cură
Strâng steagul cu pumnul vânjos,
Viața-și păstrează curata-i alură.

Magie lascivă ce cură și cură,
Mă topesc întru totul voios,
Viața-și păstrează curata-i alură,
Ce-i omenesc e și maiestuos.

Mă topesc întru totul voios,
De-i mare rușinea-i și dură,
Ce-i omenesc e și maiestuos,
Lume de miere, vorbe și căldură.

De-i mare rușinea-i și dură,
Monument pentru bunul Hristos,
Lume de miere, vorbe și căldură.
Extazu-i licurici prodigios.

Monument pentru bunul Hristos
Mă poartă spre slavă și ură;
Extazu-i licurici prodigios
Cu logosu-n directă legătură.

Mă ferește de slavă și ură,
Mulțumit, cu putere, uneori păcătos,
Cu logosu-n directă legătură,
Plăcerea-i ceva delicios!

Traducere din spaniolă de **Ion Roșioru**

Viorica Răduță

A CAPPELLA

(fragment)

XVII. Cel mai bine e când sunt în locuri cunoscute. Altfel mă rătăcesc, totdeauna. Fiindcă întoarcerea este și una de coșmar, momentul când devii conștient și nu mai știi unde ești.

Coșmar e și când visul se repetă, cu mici schimbări. Mai ales că alege el timpul în care vine.

În Valea Sălciei cel mai des am avut unul cu șerpii din Ceair, lotul de peste râu, unde petreceam vara mai mult de jumătate din zi. Acolo este și azi un lac plin de crăpături și de papură, care se leagănă de frica lor. Pavel nu vrea să simtă la fel, el e cu gândul la scăldat. Sub salcie, peste drum de taurii lui Nicolae, mă uit la Platonarul mort. E răcoare.

Poate din cauza sălciei visez colcăiala de șerpi, care își întind gâturile dintre măciuliile de papură și mă apucă de glezne. Alerg și acum, în vis, numai că răceala intrată în călcâi se duce în sus și asta mă zăpăcește. Se leagănă un cap deasupra noastră și Pavel nu vrea să-l vadă.

De la un timp veneau mereu șerpi, se învățaseră. Dacă fug la pădure, alunii se uită la mine. Mă vindecă, îi spun lui Pavel, dar el nu mai este în vis, Mai du-te dracului! îi spun iar.

Și e timp destul.

În Bagdad șerpii au venit peste podul de fier, au intrat pe Fundătura Cernei, în curtea comună Ionescu, și s-au vărsat peste caldarâm. Mama a pus o pătură mai groasă pe mine să nu răcesc, Te sucești mereu!

Curtea a rămas cu băieții Ionescu și mama lor pe scări. Scările au putrezit mai repede. Dar alunii mamei Calliopa au mers cu noi pe Elena Cuza. Mama avea grijă de ei. Capetele lor s-au lungit și acolo. Numai că noi trecem pe strada plină de castani spre parc odată cu păunii. Nuți nu-i poate visa așa că o fac eu, în spital. Îi visez de parcă ar crește în altă parte. Nuți se duce după ei, mamă. Nu poți să dormi și tu liniștit? spune mama din camera ei.

În spital e rău noaptea. Vezi șerpii, la fel de întăriți ca în Valea Sălciei, pe culoar. Nu vreau să-i spun mamei ce se întâmplă. Nopțile ascult păunii și ei o știu. Când simți răcoarea trebuie că e trupul unui băiat Ionescu. L-am visat pe cel mic într-o după-amiază, Cică nu pleacă el din părinți. De unde o fi scos-o! Băieții au plecat, pur și simplu, din oraș, dincolo de câmpie, dar dimineața s-au întors cu doi păuni, foarte supărați că au penele smulse. Eu le auzisem glasul. Și azi îl aud, dar e moartea care umblă pe Fundătura Ionescu. Așa mi-a spus Nuți care a venit să mă vadă la pat, cu două mere în buzunar.

Cineva acoperă liniile de cale ferată. Sunt ascunse în grădina spitalului. Îl recunosc pe M. Topor cum fuge pe ele. Ce se întâmplă?

Liniile se duc fără tren. Marin Topor se întoarce, dar nu are față. E Ceaușu, spun. Dormi, strigă mama din camera ei, Dormi odată!

Visul mă ține în el.

XVIII. M-am trezit în alt vis. Nu mai eram în clasa a VII-a. Începuse și filmul. Rula ceva mai regulat decât la cinematograful improvizat într-o magazie de la Confecții. Era, acum, în centru.

Stafia lui Porumb zice, nu știu dacă în film: Au vrut ei să mă omoare da' tot eu le-am mâncat coliva. Preotul se uită la proasta satului: Are o filozofie a ei! spune. Eu am mai stat de vorbă cu ea, zice. Bine, da' ăsta e vis!? Ce căuta nevasta lui Porumb? Ei, omul o ținuse nemâncată, îți dai seama!? spune mama. Împreună cu maică-sa. Că le e rușine cu ea! Când am visat-o și pe femeia lui Ștefan, unchiul nostru, Asta ce-a mai zis? zice mama, da' parcă ar glumi. A zis că are să alunece și cimitirul. Mama se încruntă. Așa, mă face să nu mai vorbesc.

Acum pot să citesc *Bătrânul și marea*. Pescarul e numai cu gândurile lui, mamă. Ce carte e asta!? O carte! Și mă duc în camera mică să pun coperte de istorie la ea ca să nu-mi mai spună mereu că nu învăț la materii de școală. Hă, hă! Eu citesc și în somn. Știe numai tata. Dar el nu mai vine de ceva timp.

Noaptea e timp și e liniște, citești mai repede, nu ai de învățat la anatomie. Iar sunt în clasa a VII-a. La secția bibliotecii de copii e unul, Ghilgameș, m-au pus să-l duc înapoi la raft. Îl găsesc, pe urmă, la biblioteca mare, pentru adulți. Dumnezeul ăsta are un prieten mort. Ca și tata, dar el nu vrea să povestească. De când a murit nu mai povestește. Te visez o săptămână la rând, și degeaba? îl întreb. El mă trimite la librăria lui Matei, mama, după cumpărături. Cum nu mai sunt căni!? zice mama, da' ieri erau!? Mi-a venit să râd, apăruse filmul și ea nu știa. Atâta că nu este de ajuns să-l vezi o singură dată. Trebuia să-l vezi de mai multe ori. Până la urmă, cel mai bine era în somn. Abia așteptam să-l mai văd acolo. Pânza de pe ecran arată cât dealurile din Valea Sălciei. Ce vorbești!? Vorbesc și io. Mama nu m-ar crede nici moartă. Vine peste mine mărul domnesc, și fântâna cu apă sălcie, și morile, și vasul de pământ din biserică! Hai, spune mama.

Nu-i mulțumită, nu învăț la fel de bine ca frații mei, Petre și Pavel. Mănâncă! așa îmi spune. Mere ne trimitea în fiecare toamnă o soră de-a ei. Nu întreba cum învățăm. Uram visul cu mărul din care mușcam la fiecare 15 septembrie. Mama se uită la mine și numai

mărul e vinovat.

Așa, cu filmul de vineri după-amiază făceai ce voiai. De la cinematograful din centru visele nu au mai fost doar vise. Și nici filmul. Vinerea era în fiecare zi alta. În somn nu ai o singurătate pe care s-o ascunzi. Filmele au fost ca vii până am plecat din Bagdad și movul a intrat cu moartea tatălui meu în tot ce îmbrăcam. Dar n-o să-ți spun cum se întărea, de fiecare dată.

Când văd, odată, că visele astea sunt rare, fântâna trecută în curtea bunicii sunt bătrână. Până atunci nu. Nu și în visul cu tata la poartă. Atât că nu mai poate să-și aprindă țigara.

Sunt pământ, zice mama. Morții noștri!

Visul nu poate să facă mai mult?

XIX. Deși nu l-am văzut niciodată, visez locul din care izvorăște Câlnăul. Din cauza Aurei Bești din Bisoca, cea mai mare dintre surori. E vorba de grădina lor, a Beșliilor. Nu aveai cum să nu vezi dacă povestea ea.

Se uită cumva până acolo, departe. Mă uit și eu, odată cu ea.

Voia să-și ia de lucru în Bagdad, la Confecții. Îi plăcea să coasă, de parcă ar fi fost a noastră. A stat multe luni cu degetele în gherghef pentru că la fabrică nu se făceau angajări. Aura nu mai știa să plece. Mama îl mustra pe tata că nu-i în stare să o ajute, măcar la sala lui de croit. Când ne spunea despre Câlnăul din grădină, se vedeau munții din Valea Sălciei până la Furu. Nu ne mai era așa dor de fântână și de pădure. Uite cum ajunge de mare Câlnăul! spunea Aura. Și ne uitam, se vedea.

Mama are cea mai lungă privire dintre noi. Cu privirea asta aproape că te omoară. Fata Beșliu începuse să ridice capul din gherghef și să ofteze. A plecat în Buzău, unde găsise, până la urmă, de lucru. Am visat-o cum se întoarce să mai vedem Câlnăul împreună cu ea. Doar că nu mai este fata din cele două luni de stat la gherghef. Mâinile i s-au uscat.

Deși Câlnăul se arată nopțile, întors la grădina lui, tata nu-l mai cunoaște. E mort, spune. E un mort!

XX. Văd casa Beșliilor cu lemnul pe dinafară și pe dinăuntru. Atârnată pe două pietre mari, se împuținează așa cum face mama Beșliu. După bărbatul ei bețiv, a rămas singură și trebuie să țină casa. Îmi face semne să urc.

Până acolo merg mai întâi pe drumul spre Hârja, unde este locul cu mama, dar ea e altă femeie. Seamănă, din cauza celor 7 ani petrecuți la socri după moartea soțului ei în război, chiar cu mama asta. De fapt, așa începe visul, cu femeia care este înainte de noi. Atât de frumoasă, cum stă pe dealul Hârjei și se uită în vale! Râsul începe cu ea. E ca al fetelor Beșliu, e nou. Dar nu ține până în Bagdad.

Cred că din cauza dealurilor nu mă pot despărți de mirosul Aurei. Mama Beșliu mă duce să beau direct din izvor, în grădină. Iau apa în pumn și mă răcoresc. E și Pavel acolo, îmi arată liniile din palmă. O să aibă sălciile Platonarului pe cine îngropa, spune. Taci din gură!

Nu apuc să mă întorc, mai jos de Hârja Câlnăul crește așa de mare că ia dealul cu casă cu tot. Trece podul din Valea Sălciei, pe la casa Învățătoarei, dincolo de tauri. Învățătoarea se uită la ploaie, dar așa este ea, spune că apa nu e mare. În grădina cu merii gutui o văd cum caută după tatăl ei, soldatul. Pumnul meu e de copil.

Aura Beșliu îl ia să-l coasă la gherghef. Asta numai pentru un timp.

XXI. Pavel e lemn tăcut. Așa mi se pare mie că spune mama. Mai ales că el are și vârsta tatălui nostru. Tace și tace până când Nici măcar nu ești mort! spun. Al naibii!

Tata urcă pe scară. Strigătul îi cade în picior și e jos. Lat, zice mama. De data asta nu scapă! A venit el din război, mamă. A venit alb, zice.

Mă uit cu Pavel cum i se desface coapsa. E greu!? îl întreb, Nu, spune acum tata. Și visez cum îi termin eu strigătul de pe scară. Dar o aud pe mama că vorbesc iar în somn ca proasta satului.

Ce bine! Pavel merge un timp pe zăpadă să se vindece. Apoi face ce face prin curte și tata îl privește. Nu vrea să vadă cum fratele ăsta le ia pe toate cu el. Tata zice că nu se pricepe la nimic, dar el a murit și se uită cu alți ochi la noi. Nu-i vine bine moartea, se uită la casă și rugăciunea mamei nu mai ajunge. Și nu vreau ca fratele meu să ajungă sfânt. Asta ar mai lipsi, să nu am amintiri. E ca și cum l-ai omorî pe tata încă odată, îi spun. Și nu mai poți tu spune prostii! zice.

Tata e în fotografia pusă în colțul tabloului, spre mama, și nu vrea să se miște din ea. Când dau să-l strig, glasul nu-mi iese. Îmi iese unul gros, de păun. Și țiganii se reped, poartă pălării cu pene colorate, și se reped. Păunii au dispărut.

Terasa cu 9 plopi intră în oraș. Pe podul mare din fier se aude muzică. Atunci, mâinile tatălui din fotografii nu mai sunt. El mă acoperă.

De ce nu reparați scara? întreabă, și cade din nou. Nu știu cum s-o strig pe mama până mă scol mâine dimineață.

XXII. Mă uit la casă pe dinafară. Înăuntru e bărbatul care-mi urcă în trup și-mi taie sânii și-mi taie respirația. Poate din cauza frigului. Dau de nisip. Și nisipul nu-mi place. Dau de un hău, mă întorc, mâinile bărbatului nu se opresc. Mă omoară. Mamă! strig.

Ea se apropiase de fereastră, fără un gând anume. Se uită cum stau întinsă pe patul tare. Vorbești și în somnul de după-amiază!!!

Aud ceasul din perete, bărbatul cade în trupul de dedesubt, fără vlagă. Îl dau la o parte. Urcă din nou în mine, trebuie că e corpul meu. Cred că spune ceva. Apoi, îmi îndepărtează sânii. Ce faci? întreb și îl privesc în ochi, Iar dau de nisip!? spune.

Mușc din carne, bărbatul începe să sape. Cu pământ galben în pumn, Te vindecă! spune. Dacă-i intră poftele? Intră în pulpe și mă vede mama? Omul se scutură dincolo, pe iarbă. Apoi alunecă în două oglinzi, Pizda mă-sii, aud. E mai rău decât dacă ar fi înăuntru.

Mă reped în oglindă. Din spate vin cei 9 plopi de la terasa Bagdadului. Bărbatul moare în mâlul cu stuf,

aproape de râu, cu scula mâncată de broaște și fetele râd de pe margini. Terasa e spălată de curând. Lucește. Fetele Apostol fug de aici la poligon și iubiții lor ajung iar la ciorapii trași peste genunchi. Acum, și plopii intră în ele deși sunt moarte. La marginea orașului e liniște până le găsesc trupurile.

Plâng când mă trezesc.

XXIII. Când am visat-o stafie, sfânta satului plecase în pelerinaj. Fiul ei ajunsese preot în Bagdad, și încă unul bun. Oficiază la biserica dinspre dig și porumbul crește în fiecare an pe lotul din fața capelei.

Când dorm, aud muzica și în serile fără slujbă. Preotul Andrei are un dar al lui. Puțini știu, nici eu n-aș fi văzut dacă nu visam, că asta-i vine de la mamă. Dumneaei și-a alungat soțul să nu-i mai aducă dracii în casa din deal. Și i-a spus nu când pădurarul a încercat s-o ducă înapoi, Ia-ți altă femeie dacă-ți trebuie, omule. S-a uitat peste umăr cum ai vedea pe cineva în gând.

Stafia a venit la mine că asta a fost. Eu nu-l vedeam cu ochi buni pe bărbatul ei în dimie verde când ne deschidea poarta. Abia așteptam să plece ca să nu mai stea mirosul lui pe scaun. Miros de mistreț! Ea se uita la icoana de deasupra ușii. E dracul! Omul a râs. Ăsta? întreb, și mă uit mai bine. Dracul să fie!? În dimie!!! Omul verde începea să sforăie repede, avea somn bun cu toate că diavolul te gâdilă până mori.

Stafia a stat mult la icoane. Nu am îndrăznit s-o întreb dacă dracii se văd. Acum, visez sfânta în biserică. Ăla o fi știind? Ce să mai zic!? Icoana e tot deasupra ușii. Mama pune ștergarul sub ea.

XIV. La marginea satului, pe drumul spre Hârja, e gropnița, dar se aude chiar de la pod. Oricine va fi trecut pe acolo rămâne cu oasele în gând. E simplu să le visezi. Fie și în Bagdad.

Numai că ceea ce vedeam eu era fântâna. Pe scripete se legănau oasele, așa cum atârnau aici, pe la case. Brr!!!

Metalul se înfigea în aer, dar, față de cum fusese vârtelnița Georgescului, și ciorile ar fi plecat. Niște mortăciuni, agățate deasupra, asta erau. Mai bine că sosea din spatele grădinii câinele nostru Laika, cel de pe vremea cărămidarilor. Chiar așa, pe jumătate lup, mă păzea, cum făcuse și cu fundația la casă. Nu m-am mirat când am auzit într-o noapte cu lună plină lupii cu boturile calde în zăpadă. Știam că o cheamă pe mama la ei, dar urletul rămăsese pe lanț. Ha! Îmi era sete și am băut din apa sălcie, cu noduri. Mamă, toată apa e așa!? Ți se pare, mi-a spus la fântâna Mamei Tinca, Dar de ce s-a mutat și apa? am întrebat.

Ne uităm sus, pe drumul Hârjei, mă văd și pe mine trăgând oaia de funie.

Seara, pe grindă, în fânărie, curge sângele din ea. Mi-am tras rochia nouă peste sângele ăsta. Cineva se ștergea pe ea și m-am dus în spatele casei, la pârâu. Apa stătea dreaptă. Așa stătea.

Gura fântânii se astupase, nici vitele nu mai puteau să bea. Numai că fântâna era acum în lotul de sus al Mamei Tinca și tocmai ea începuse să-l sape. De ce nu mori? o întreb. Ea pune oalele de pământ la colțurile casei și ascultă acolo. Ascult și eu.

Dimineața, pe cuvertura verde cu rațele de lână se așază mama. Sapa îmi despicase degetul mare de la picior și ea mă pansa. Am văzut sângele și am trecut în cealaltă cameră.

XXV. După vreun deceniu de când nu mai fusesem în Valea Sălciei, a venit locul dintre dealuri la mine. Tot în Bagdad. Valea era mai împădurită decât o știam, dar la case fuseseră tencuite oglinzi și mi s-a părut cam mică. Și căpițele se schimbaseră, prea țuguiate și aproape de drum, acum. Nu mai fusesem în sat de atâta timp și poate că visul mințea.

Din oglinzi, vecinul Busuioc se uită fix, E bolnav? am întrebat. Stă pe podișcă, în fața casei, și clipește des. Da' a cui ești? E sora mea, nea Busuioc, spune Învățătoarea, Aha, semeni cu mă-ta, Mama nu vrea să semăn cu ea!

Acum, și sălciile, și uscăciunea urcă spre casa Sinetei, care o să ia foc pentru că are clădirea sfatului vechi înăuntru și asta se răzbună. Blestemul e totdeauna dedesubt, spune mama, adesea. Până și Isușii din crucile de la drum se uită în oglinzi. Drumul e plin de praf. Ei, numai asta nu mai era!

Sigur că nu toți puneau la case cioburi de oglinzi. Unii spun că le ia ceva dacă o fac. Ce? întreb, dar oamenii nu mă văd cu ochi buni fiindcă am plecat și vin rar.

Încerc să mă scol, sunt deodată conștientă că oglinda din cameră se uită la mine. O aud pe mama. Și Gheorghe Alexe, Fânaru, Răduță, Fetic, Zota, Porumb, Platon, Mușat, Dinu, Mihalache, Jalbă, toți au murit! Fina Stana trăiește, mamă. S-o întrebi, spun…

Ce vis mai e și ăsta!?

Mama așteaptă ploile de toamnă. Nu mai sunt dealuri! zice. Sunt numai căpițe.

Am să mă trezesc.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Florinel Agafiței

ULTIMA SIRENĂ

(fragment de roman)

Ziua a III-a

Era trecut bine de orele prânzului; scriitorul deschise un ochi, apoi pe celălalt, cu dificultate. Îi simțea grei, iar pleoapele și mai grele. Așa i se întâmpla după o noapte nedormită sau mai rău, după o noapte zbuciumată. Iar el avusese parte de ambele situații. Își dădu cu mâna pe frunte, alungându-și câteva șuvițe de păr, apoi se ridică în capul oaselor. Privi așa, din pat, marea, prin ferestrele cât peretele. Statornică, așa cum o cunoștea, însă mai albastră ca niciodată.

Nu-i venea să se ridice din pat și să facă absolut nimic. Prea puțin îi păsa pentru ce fusese trimis, practic, aici, prea puțin se temea, că nu va duce la bun sfârșit câteva sute de foi manuscrise. Ce avea să i se întâmple, la urma urmei? Va fi obligat să plătească din banii lui toată perioada cât a stat și s-a odihnit pe litoral și cu asta basta. În fapt, chestia cu plecatul în stațiune pentru a scrie și a demonstra altora, că ai scris ceva care să mai și reziste, la o adică, i se părea o absurditate, un non-sens, cel puțin lui, căruia nu-i plăcea să scrie la comandă și să-i vină inspirația, așijderea. Nu e mai puțin adevărat, însă, că inspirația nu-i mai venise cam demultișor, așa că degeaba se îmbătoșa acum și-și căuta singur argumente cât mai plauzibile, credibile, pentru a le prezenta mai marilor Uniunii Scriitorilor de la București. Oricum, trebuia găsit ceva care să-i justifice sterilitatea de scriitor, ce dura de ani buni, ceva care să-i determine pe cei din capitală să-i dea crezare, iar pentru asta trebuia descoperită o minciună. Dar una sănătoasă, fără fisuri, fără ață albă.

Se spune, că atunci când coci o minciună, jumătate din ea trebuie s-o crezi tu, altfel n-ai nici o șansă; dar nici la minciuni nu era priceput, căci se știa foarte bine. Ba, se poate afirma că era chiar un diletant, un amator de duzină, care prin intruziunea lui strica lumea marilor artiști mincinoși.

O sâcâitoare oboseală îi măcina trupul și se simțea de parcă l-ar fi bătut toată ziua cineva cu parul; avea oasele grele și de-abia își ținea capul; se prăbuși înapoi pe pernă, cu fața spre mare. Era încă prizonierul întâlnirii cu Sirena, trăia sub imperiul sentimentelor năvalnice care-l făcuseră praf în câteva miliardimi de secundă; era devastat și se simțea ca un naufragiat pe o insulă din afara traseului oricărei nave salvatoare. Astă-noapte n-a fost singur nicio clipă, până la plecarea ei; nu s-a putut desprinde de ea și nici nu a vrut asta; alteori, se rupea de femei, încercând în solitudine să-și reechilibreze sufletul, remontându-și luciditatea. Acum, însă, n-a mai apucat s-o facă și simțea, că încă mai este sub imperiul farmecelor nopții precedente; o plasă fină de păianjen se țesuse în jurul inimii sale, iar biata de ea nu mai avea nicio șansă de supraviețuire.Rațiunea o rupsese la fugă, se pierduse undeva, cine știe pe unde, lăsându-l pradă sentimentelor, care mai de care mai contradictorii.

În patetismul lui avea, nu impresia, ci certitudinea că se petrecuse o schimbare fundamentală în viața sa, o schimbare pe care era convins că n-o va încerca niciodată, fiind, totuși, la urma urmei un ins destul de echilibrat și care, pe deasupra, își spusese că la 42-43 de ani, atunci când toți afirmă că vine vârsta critică, nu va întâmpina niciun fel de probleme legate de corason, traversând senin etapa și alte chestii de genul acesta.

Așa își spunea, cu doar câteva luni înainte de a ajunge la mare și acum, poftim, iată ce i s-a întâmplat. Se adeverea vorba aceea, conform căreia niciodată să nu spui niciodată, never say never, man! Deși multe sunt vorbele înțelepte, credeți că a fost măcar o singură ființă pe pământ, de la Facerea Lumii, care să țină cont de ele și să se conformeze acestora *ad literam*, negreșind cu absolut nimic în tot ceea ce a făcut, gândit, simțit? Și dacă va fi fost, oricum s-a ridicat repede la Ceruri, transformându-se instantaneu în sfântă existență metafizică, rupându-se definitiv din carnal, din lumesc, din păcat. Pentru că, aici, pe pământ, de asta am fost trimiși: pentru a păcătui și apoi a ne căi, încercând să ne salvăm sufletele, să ne mântuim.

Avea în minte, foarte bine întipărită, imaginea ei plângând; întotdeauna l-au înduioșat femeile care plângeau, însă acum cea care plângea, o făcea pentru el. Chestia asta îi revenea obsesiv în minte și-l cutremura de fiecare dată. Se încurajă sau avu această tentativă, că va putea pleca chiar către seară; ce era mare lucru? Lua trenul și se întorcea acasă, departe de mare, undeva, într-un orășel situat în vecinătatea Carpaților. Acolo și-ar fi revenit, probabil, în sânul familiei, și-ar fi cicatrizat, cum ar fi putut mai bine, rănile sufletești, s-ar fi cufundat în treburi diverse, ar fi uitat de ea, cu siguranță. În momentele de respirație ar fi bătut terasele cu amicii, atâți câți avea, apoi ar fi revenit în bârlogul lui și ar fi încercat să scrie. De un lucru se temea, însă, foarte mult; în orașul lui, pe o străduță anume, pe unde-i plăcea să se plimbe, căci avea case vechi, oarecum însingurate și asediate de grădini sălbatice, lăsate în părăsire, exista un spațiu unde crescuseră sau fuseseră plantați, nu-și putea da seama, niște plopi; și, culmea, tot fără soț. Cu siguranță, că dacă ar fi trecut prin zonă, toate amintirile legate de mare, Sirenă și plopii mării s-ar fi reaprins

instantaneu, fără putința de a interveni, în vreun fel. De fapt, de fiecare dată când trecea pe acolo, cu mult înainte de a ajunge la mare, simțea, în freamătul frunzelor de plop, neliniștea descoperită de el, în anii tinereții, pe țărmul mării. Și cum în prejma vilei unde era cazat sau a campingului, alteori, creșteau aceiași plopi sensibili, amintirile îi erau indubitabil legate de prezența lor; atunci, un parfum melancolic, de praf stelar coborât în crengile cu frunze aurii, ce vesteau aprioric sosirea unei toamne premature, îl asedia în toate celulele ființei, trezind orgolii, iluzii, gânduri, amintiri pe care nu i le mai stârnea nimic și nimeni, de altfel. Se simțea legat de plopii mării, cum era acum, cu desăvârșire încătușat de mare și, mai presus de toate, de ea. Era conștient că nu făcuse nici cel mai mic efort în a se desprinde din iluzia unei iubiri pe care o trăia, deocamdată numai el, la o intensitate nebănuită, dar nu avea nici cel mai mic regret, doar se minuna că, până mai ieri, trecând peste toate ale vieții, era încredințat că nu i se mai putea întâmpla așa ceva, că lucrurile oarecum calme și aranjate din viața sa vor fi fost suficiente pentru a-i asigura confortul sentimental într-un cămin cu o familie liniștită. Ba chiar avea curajul(degajat) de a lua în derâdere pe toți aceia care se iubeau, socotind dragostea pătimașă și mai ales pe aceea din cuplurile unde cei doi se găseau la o distanță temporală, enormă. Enormă în opinia lui, care nu văzuse firească o alăturare între un bărbat de patruzeci și o tânără de șaptesprezece ani sau între o bătrână de șaptezeci și un bărbat de treizeci!

Toate astea i se păreau ieșite din normal, din firescul cotidian, demonstrându-i că este și el un om, ca toți oamenii, care se conduce după aceleași criterii conservatoare, tradiționaliste, care se lăsa încorsetat de societate cu toate invențiile ei stupide. Pe de altă parte, nu pricepea cum un om mai în vârstă poate confisca libertatea și frumusețea neprihănită a unei tinere; cum nu-i lasă spațiu de mișcare, acaparându-i viața, ca un căpcăun, în vreme ce ea nu se poate apăra asediului bine întocmit. Dar acum, acum, în ce situație se găsea el însuși? Nu cumva, într-una similară?

Nici pe departe, nici pe departe, striga o voce în urechile sale, asurzindu-l; cu Sirena n-a fost nimic premeditat, nimic pregătit și nici nu a existat o dorință nebună de a avea o adolescentă în brațele-i vlăguite de așteptare; în plus, nici nu mai știa pe ce lume trăiește, dacă e captivul unei suprarealități, metarealități sau orice altceva de genul acesta ori că, încă, nu s-a trezit dintr-un lung somn și atunci, toate, ar putea fi explicate prin intermediul visului. Apoi, mai era un lucru, care nu trebuia pierdut din vedere; dacă socotea în anii mării vârsta Sirenei, trecea binișor de un mileniu și jumătate, din anii pământești. Astfel, ea era nu doar în vârstă, ci de o etate matusalemică. Problema era, că doar el știa asta... .

Gândea la toate și se ciupi ușor de braț, ca să fie convins că e treaz și încă viu. Simți pișcătura și zâmbi; nici nu era nevoie de o asemenea demonstrație, pentru că mai avea până s-o ia azna, știa că este treaz, dar aflase că așa fac unii, atunci când simt nevoia să mai verifice încă o dată, evidențele.

Reflectând astfel, auzi un fâșâit scurt, repezit, dinspre

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

ușă; privi și observă o bucată de hârtie strecurată pe sub ușa care nu avea prag și lăsa, astfel, să pătrundă, nu numai curentul și palida lumină de pe hall-ul vilei, ci și alte obiecte mai plate, dacă acestea ar fi fost strecurate cu intenție și cu o anumită dexteritate.

Se dădu jos din pat lipăind picioarele goale pe gresia rece, simțind sub tălpi plăcuta răcoare a pardoselii. Se aplecă; hârtia era scrisă cu caractere chirilice, apropiate cumva de vechea slavonă pe care o studiase în facultate. Faptul îl intrigă, atunci când realiză că era scris chiar în slavonă și nu doar cu chirilice, dar în limba română, cum se obișnuia în multe din textele citite de el, cu zeci de ani în urmă, pe când tocea băncile facultății.

Pe atunci, profesorul lui de slavonă, care predase ani buni, chiar sub comuniști, la London University și apoi în Boston, îi presa pe studenți cu știința slavei vechi; aducea texte litografiate, filmate, care reproduceau, fie introduceri ale unor cărți bisericești, fie pietre de mormânt ale marilor domnitori ai Moldovei și îi punea să traducă, în draci, din ele. Textul scris în piatră era mai greu de tradus, pentru că presupunea prescurtări din partea sculptorului, care nu-și permitea să utilizeze roca dură și îngustă ca pe foaia de hârtie și atunci întrebuința tot soiul de subterfugii, pe care, adeseori le știa numai el. Aici intervenea măiestria traducătorului de mai târziu; să știe cine a sculptat piatra, să cunoască stilul de lucru al meșterului respectiv și să poată ușor descifra abrevierile suis generis ale acestuia. După patru ani de slavonă, prinsese câte ceva din metoda descifrării celor mai ciudate scrieri, însă ruptura produsă după terminarea facultății de mediul universitar și catedra de istorie medievală au făcut ca toată știința acumulată și nerepetată să se dilueze treptat. Își amintea, acum, cu nostalgie, cum din trei semne, între care două consoane, putea descifra cuvinte lungi, fără efort suplimentar.

Hârtia din mâinile sale, paradoxal, era scrisă, nu ca una pe care redactezi, lejer, gândurile, ci înfrigurat, precipitat, tremurat și cu prescurtări, foarte multe prescurtări, ca și cum autorul celor scrise s-ar fi temut ca nu cumva cineva, posibil un cunoscător adevărat al limbilor apuse, să nu-i priceapă mesajul. Recunoscu și câteva cuvinte noi, mai apropiate de zilele începutului

epocii moderne, faptul ușurându-i sarcina de traducător ad-hoc. Începu cu semnătura, ca să știe dacă epistola are și un expeditor, dar detectarea ei nu era o sarcină prea ușoară, pentru că nimic nu indica prezența vreunei amprente personale; totuși, după oarecare vreme, realiză că numele misteriosului cunoscător al slavonei era reprodus prin intermediul fiecărei litere scrise la începutul celor șapte propoziții, concepute unele sub altele.

Luă câte o literă și așezând-o, ca într-un puzzle, reconstituia cu grijă numele; nu-i trebui mult să-și dea seama, că este cel al bătrânului pescar, Pavel, care semnase simplu, „Moș Pavel". Apoi, ca în piatră, semnul de avertisment, anume că mesajul este mai mult decât important pentru a fi lecturat de îndată. Deși semnele făcute de bătrân erau destul de neclare pe alocuri, din cauza creionului întrebuințat, unul destul de rudimentar, după cum părea a fi fost, scriitorul descifră cele șapte rânduri. Toate priveau o mitică legendă, conform căreia, oamenii aflaseră că printre sirene, o dată la câteva mii de ani, apare întotdeauna una care nu respectă intervalul de timp prin care i se impune să nu atingă țărmul niciodată, anume cel de 18 ani.

Coincidența era uimitoare, pentru că și pământenii își responsabilizează odraslele, tot la aceeași vârstă; oricum, ființele mării, sirenele, nu aveau voie să iasă pe mal, necum să intre în contact cu muritorii bipezi cu unghiile late și dotați cu păr, decât, eventual, după depășirea acestui prag temporal. Era, așadar, o limită, o poartă prin care ar fi putut pătrunde, numai dacă erau pregătite. Or, cineva, cândva, probabil o instanță divină, hotărâse aprioric acest fapt, care dincolo de a fi respectat de toată lumea, se transformase în lege de foc, iar cei care ar fi încălcat-o ar fi putut plăti chiar cu propria lor viață.

Excepții de la regulă există întotdeauna și oriunde, probabil și în cazul prea tinerei sirene, gândi scriitorul avertizat de Moș Pavel, care-i dezvăluise vârsta reală a straniei făpturi; totuși, mai rămâne un singur lucru de explicat; de unde știe bătrânul care e vârsta sirenei? Și lectură, în continuare cele două rânduri rămase nedescifrate, din care reieși că Moșul îl invita de urgență în acea seară, la el acasă, în marginea satului de pescari pentru a-i spune și alte amănunte, până a nu fi prea târziu. Și acest lucru, cu „prea târziu" era subliniat și pus sub semnul imperativului. Totuși, nu se impacientă. Gândi că are suficient timp să ajungă și la bătrân; numai cunoașterea perfectă a limbii slavone de către acesta îl intriga, mai ales că recunoscuse în redactarea textului unele subterfugii pe care numai adevărații maeștri ai aceste limbi apuse le cunoșteau. Bătrânul părea fi cu totul și cu totul altcineva, decât părea la prima vedere.

Știind că este prins într-un fenomen pe care nu și-l poate explica prin argumentele logicii stăpânite, nu încercă mai mult, căci probabil și pescarul octogenar putea face parte dintr-o lume la fel de misterioasă ca a sirenelor. Și pentru că nu avea absolut nici un chef pentru a așterne pe hârtie vreun rând, se hotărî să plece în stațiunea vecină, ca să se elibereze de gândurile ciudate pe care le bănuia că se vor revărsa asupra lui.

Îmbrăcându-se, pe îndelete, realiza că niciodată nu studiase cu seriozitate, din perspectiva miturilor, existența acestor ființe; nu lecturase cărți, nu discutase cu alții, nu vizionase emisiuni despre sirene niciun reportaj serios, deși auzise că, pe la antipozi, mai ales după declanșarea acelor tsunami de acum câțiva ani în urmă, ar fi apărut la suprafața oceanului, numeroase asemenea vietăți stranii.

Nu dăduse importanță fenomenului, considerându-l, ca și în cazul elfilor sau lepriconilor doar povești superbe pentru bucuria copiilor și nu a oricăror copii, ci a acelora foarte mici, care mai pot fi duși de nas cu asemenea chestii. Tocmai de aceea, ce i se întâmpla lui acum, i se părea de domeniul fantasticului, irealului, inexplicabilului, iraționalului și, în ultimă instanță, râsu'-plânsului, vorba unui mare poet român, trecut demult în altă dimensiune.

Scutură din umeri, ca și cum ar fi vrut să se lepede de toate gândurile, de visul în care se simțea mai mult decât captiv și ieși din cameră. Pe drum, câteva frunze aurii, din plopii mării, se zbăteau în lumina de amiază, agățându-se în gardurile vii ale stațiunii, cu o ultimă speranță înainte de a atinge solul și a deveni, peste câteva luni, din nou, pământ.

În natură, după cum bine s-a observat, lucrurile se derulează ciclic, repetabil, spiralat și către empireul universului, întotdeauna, căutând un capăt, un anume final, pentru a se depăși starea cu pricina și a se relua, implacabil mersul acesta, până nu se știe unde, nu se știe când. Iar în această misterioasă ciclicitate, omul, prins cu ale lui mii de gânduri, speranțe, iluzii își face impresii... .

Și totuși, reveni scriitorul, în prezent, cum se explică oare metamorfozarea sirenelor, atunci când se apropie de țărm și se aventurează alături de oameni, fie și pentru câteva ceasuri. Căci, dacă înțeleg starea de ființă amfibie, având la îndemână și alte exemple, n-o pot pricepe pe aceea de sirenă, care-și lasă pielea și, brusc, din senin se deplasează biped, ca orice om.

Evident, un om a cărui existență se sprijină pe rațiune, nu poate accepta, sub nici o formă, o astfel de stare a lucrurilor; totuși, în fața evidenței, orice argument științific moare subit. Ceea ce este inexplicabil, este trecut în rândul misterului; iată un termen care mulțumește toate explicațiile și întrebările, un cuvânt care se află cel mai aproape de Dumnezeu, acolo, la picioarele lui, pentru că, învăluitor cum este, adâncitor, emanând perpetuă tăcere, nu se poate afla în altă parte, decât în vecinătatea divinității, a infinitului, cu plus sau minus, nu mai contează, în zona abisală a perceperii și simțirii, în transcendentul lipsit de atribute umane, intangibil, imuabil. Și atunci, dacă sirena este parte a misterului, intangibilului uman, neînțelesului pământean, atunci, de ce am încerca să aflăm o explicație lămuritor-mulțumitoare pentru o asemenea prezență tulburătoare? Pentru că, trebuie să recunoașteți, dacă v-ar ieși în față o sirenă, atunci când faceți scufundări în mare sau ocean, ați fi foarte șocați, dacă nu cumva speriați de așa ceva, nu?

În fierberea universală, în care ne găsim cu toții, cei vii, implicați la un moment dat, ni se pot întâmpla lucruri inexplicabile, pe care le trecem generic și oarecum comod sub numele de „miracole". Ei, e un miracol, domnule și cu asta basta; trecem mai departe, mirându-ne aparent

profund, minute, ore în șir sau câteva zile, după care intervine uitarea; invariabil, aposteriori uitării, din când în când, îți mai amintești de miracolul întâlnit, după care totul se scufundă în negura altor amintiri, se alege praful și pulberea, neantul cerându-și obolul necesar propriei perpetuări; se recade în odioasa banalitate, în cotidianul sordid, comun, în care aceleași lucruri se petrec ciclic, parcă la nesfârșit.

Nefecunda agitație dialectică a unora și altora se consumă șters, tern, fără tresăriri metafizice, fără doruri cerute etern, fără impulsul de a porni în călătorii și a trăi aventuri neștiute; pustii sunt sufletele celor care nu mai cred în miracol. Gândesc: o lume creată din miracol, nu poate avea cuprinsă în ea miracolul manifest sub diferite forme și apariții de neînțeles?

Eu însumi sunt un miracol trist, lovit de unul absolut încântător, luminos, cald, fecund, matern, blând; în fața lui mă simt ca navigatorul care a traversat mări și oceane pentru a-și găsi, finalmente, portul liniștit menit corăbiei sale încercate de furtuni și uragane. În sufletul meu este atâta singurătate, încât credeam că nimeni nu mai poate pătrunde, sub nici o formă în hățișurile ciudate, personale. Îmi dau seama că, până acum, n-am trăit real, că n-am cunoscut trepidarea voioasă a vieții, ci doar m-am lăsat măcinat de tristeți proprii, depărtându-mă de căldura momentelor frumoase pe care orice existență normală le poate scoate în fața omului.

Până la întâlnirea cu Sirena locuiam în sinele meu ca într-o muzică neauzită de nimeni, dar vibrantă, și în același timp extrem de sensibilă: credeam că aceasta este starea firească în care-mi voi purta existența pe pământ, nebănuind nici o secundă că lumea poate fi privită și altfel, poate avea alte lumini și alte culori pe care un ochi comun nu le poate sesiza în veci; privisem, așadar, până atunci, lumea cu un ochi comun, iar acum posedam unul transfigurat, superior, capabil de a detecta subtilele nuanțe ale curcubeului diafan născut din împreunarea luminii cu apa suspendată în eter. Și se mai petrece ceva ciudat cu mine, mai gândi scriitorul; de când Sirena m-a învăluit, ca într-o pânză miraculoasă, cu parfumul ei de ambră, dulce-amărui, ca al migdalei în apusul existenței sale vegetale, s-a declanșat în mine o energie ce mă îndeamnă la aiureli verbale aproape permanente, în care mă regăsesc pe mine însumi și discut până la epuizare, de parcă acum mi-ar fi o groază imensă față de tăcere; discut cu mine însumi și tot nu mă satur, nu mă pot opri din această lungă conversație, în care încerc să-mi explic, încă o mai fac îndărătnic, științific, miracolul. Mă electrizează propriul meu cuvânt, propria mea trăire și simt cum ceva mă transfigurează subtil, extrem de subtil și cum o bucurie celestă îmi invadează inima precum un râu de aur în apus curge spre o mare sfâșiată de luminile a miliarde de sori, veniți din alte universuri, pentru a-și înfige sticlos lumina în gându-mi tandru și răvășit, deopotrivă. Dar, totodată, nu am intenția să devin aidoma unui circar bine instruit, care uzitându-și propria rațiune se dovedește doar un simplu meseriaș în în căutările lui netemătoare, învârtind pe toate fețele miracolul și strivindu-l prin intermediul teascului gândirii; chiar de-aș depune un efort titanic, de înțelegere a ceea ce mi se întâmplă, n-aș face decât să mai împlinesc, probabil, un alt fel de performanță intelectuală, deși punctul terminus al demonstrației nu-l pot întrezări nici defel. Ceea ce s-ar impune acum, imperios, ar fi echilibrul și înțelepciunea, dublate de conștiința faptului, că sunt supus anumitor limite imposibil de trecut prin intermediul bărcii numite rațiune.

Și apoi, dincolo de toate astea, de micimea vieții personale, de conștiința finitudinii caraghioase în raport cu universul nemărginit, ar trebui să-mi asum totul și să trăiesc în consecință, lăsând timpul să rezolve ce este de rezolvat. Apoi, un alt gând nu-mi dă pace: de ce oare, Moș Pavel mi-a scris în slavonă? Cum de a știut, că nu sunt străin de această limbă? Să aibă și Moșul ceva miraculos în el? Să fiu prizonierul unui timp special, tip buclă, în care au loc fapte imposibile rațiunii comune și care se mai și repetă? Dar mie nu mi se repetă nimic; tot din ceea ce am trăit la venirea în stațiune a fost unic; nimic n-a fost repetat, nici o faptă, un fenomen, un gest; nici măcar vremea nu s-a dovedit a fi identică, de la o zi la alta. Atunci, oare ce trăiesc? Unde mă aflu? Cine sunt? Cine este Sirena? Voi mai putea scrie, vreodată, ceea ce voi dori? Voi mai fi capabil să-mi așez pe hârtie sentimentele? Și dacă aș face-o, cu ce preț ar fi aceasta? M-ar înțelege Sirena? Ea, care pare să fie atât de ruptă de realitățile lumii mele? Și dacă aș mai scrie, aș face-o pentru ea sau pentru mine? Nu știu, al naibii să fiu dacă am cea mai mică idee în acest sens, doar atât pot afirma că numai gândindu-mă la ea mă simt viu, lipsa ei trimițându-mă direct în moarte. E suficient ca o imagine, un zâmbet să-mi treacă prin memorie și să pricep că ea reprezintă catalizatorul, centrul universului lumii mele limitate. Neliniștit de atâtea enigme ce-o înconjoară pe ființa care pare a fi sortită sufletului meu pe vecie, îmi dau seama, că timpul mă surprinde, când vesel, când agitat, când împăcat cu destinul, când răzvrătit împotriva lui, a lumii, a lui Dumnezeu însuși, într-o existență pe cât de minunată, pe atât de insondabilă și de nepricepută până la capăt.

În timpul acesta, scriitorul căuta să-și afle câteva lucruri mai acătării pentru a pleca în stațiunea vecină, de unde plănuia să revină târziu, în noapte, cât mai târziu, pentru ca oboseala să-l doboare și să doarmă profund, uitând că se mai află pe lume. Căci aiurelile sale, încercarea de a depăși etapele incomode pe care le conștientiza a-i fi fost întinse înainte de o mână ce-i trasa un traiect existențial pe care nu și-l putea înțelege ca fiind al lui personal, îl epuizau totalmente; i se părea că este un personaj comic dintr-o piesă bufă, care joacă precum o marionetă trasă de ațe, fără a se putea împotrivi păpușarului, pentru că acela avea în mâinile lui sforile ce-l mișcau din inerția în care-l aruncase întreaga lui viață de până atunci. Și acum, deodată, păpușarul îl trăgea spre viață; marele păpușar se îndurase de existența lui anostă și-i oferise înainte de marea și decisiva trecere, un moment miraculos, scoțându-i în față o ființă care-i devastase existența. Și nu putea apela la nimeni din afara lui capabil să-i ofere un punct de sprijin în universul care se rotea odată cu toate întrebările sale, zăpăcindu-l definitiv. Poate numai Moș Pavel să mai priceapă ce i se

întâmplă întrucât, așa cum susținuse, fusese salvat de aceeași Sirenă cu mulți, foarte mulți ani în urmă, deși, sincer să fie, întrezărise în spusele bătrânului și o anumită doză de tristețe și o circumspecție pe care nu o putea avea decât o ființă lovită de experiențe înfricoșătoare.

La el va trebui să ajungă, dar nu azi, ci mâine, mai gândi scriitorul. Avea credința, și nu știa de ce, că din înțelepciunea și experiența lui Moș Pavel va țâșni la suprafață acea vorbă, acel gând care să-i aline durerea cuibărită organic în centrul cordului obosit de atâtea întrebări, dar mai ales de un dor nețărmurit față de ființa care trăia în adâncurile mării. Poate bătrânul va găsi acel cuvânt lecuitor, menit a-l mai liniști sau a-i dezvălui adevăruri pe care le vroia, pe care le dorea auzite. Evident, leacul universal ar fi suprimarea gândului; să nu mai gândești, să nu mai simți, atunci ai avea o existență plată, liniară, oarecum larvară. Dar poți renunța la a nu mai gândi? Poți emite pretenții de yoghin în meditație absolută, când tu ești un om oarecare, ros interior de cele mai ciudate întrebări, născute din cea mai nefirească situație care ți se putea înfățișa vreodată?

Taxiul era în fața porții mari, care delimita stațiunea de restul omenirii. Urcă. Muzica liniștită îl acompanie în drumul rapid al mașinii până în stațiunea învecinată. Acolo coborî și se afundă, repede, în mulțime. Avea aceeași senzație a anonimatului desăvârșit din marile aglomerări urbane, când se pierdea cu o infinită plăcere, colindând pe străzi necunoscute cu imobile vechi, asediate de grădini lăsate în paragină, sălbatice, îngrijite parțial de bătrâni neputincioși, incapabili de a mai alunga din raiul verde buruiana luxuriantă, vibrația iederei ce asediază zidul mucegăit al casei prăbușite în neantul smaraldului rece, al plantelor ahtiate după un punct de sprijin.

Așa era el acum, în plină mulțime forfotitoare, gălăgioasă; aidoma plantei în căutarea unui centru de sprijin miraculos. Peregrinările și pitorescul istovit al unor peisaje de demult îi invadară memoria, inexplicabil. Se așează la una din terasele cu umbrelute verzi și comandă o cină ușoară. În jur, parfum de mare sărată și adiere de vânt calm, supus unor legi pe care mintea sa refuza să le mai proceseze. Mânca și fiecare înghițitură îi provoca o plăcere aparte, întrucât, ca niciodată avea timp să mestece îndelung și să simtă gustul în toate profunzimile sale.

Deși mânca, gândul la Sirenă nu-i dădea pace; simțea, că și în somn, aceasta se va instala cât de curând, acaparându-i, sufocându-i existența; năluca nu-i dădea pace. Dar dacă era doar o plăsmuire a minții lui, o proiecție exterioară a ceea ce ar fi vrut el să i se întâmple, un cerc anume creat de el însuși, în care singur s-a lăsat captiv, pentru ca existența să nu i se mai pară atât de banală? O nălucă ce se insinua sub forma unui mister, care nu se lăsa nicidecum dezvăluit, un mister ce părea să rămână fără răspuns, mister insondabil, acaparator deopotrivă. Se trezi, deodată, agățat imponderal, deasupra unui gol imens, pe care nu-l putea controla în nici un fel și simți atunci cum o gheară seacă, rece, i se înfige în piept, adânc, tot mai adânc, provocându-i o durere fizică de nesuportat.Era ca o tăietură orizontală ce-i reteza respirația subit și care-l determina să se țină cu mâna de scaunul pe care stătea, de teamă să nu se prăbușească din cauza durerii ce-l măcina interior, atât de violent, instantaneu.

Știu, atunci, că nu-și luase obișnuitul medicament, pentru tensiune, recomandat de medic, în fiecare dimineață. Dar el nu mai avusese dimineață, și nici amiază nu mai avusese, căci se trezise târziu, istovit; apoi, răpus de gânduri ce nu-i mai dădeau pace, uită cu desăvârșire de pastila atât de necesară. Chemă chelnerul și-l plăti cu greu; se ridică forțat, încercând să facă doar câțiva pași. Aceeași gheară se înfigea și mai adânc, scobindu-i parcă pieptul cu o furie pe care nu mai putea s-o priceapă. Trebuia să ia pastila izbăvitoare, în cel mai scurt timp cu putință. Formă cu greu numărul de mobil al taximetristului. Din fericire, acesta se afla la doar două minute distanță. Veni în trombă și-l transportă înapoi în stațiune, cu viteza permisă de o aglomerație enervantă.

Coborî greu, dar fără să dea șoferul de înțeles, că ar avea vreo suferință anume; porni pe aleile însingurate, parțial întunecate, căci seara venise demult și cerul înstelat se zărea printre plopii care-și tremurau crengile peste caldarâmul acoperit parțial de frunze rătăcite.Venea, cumva, toamna. Gheara din piept se încastrase bine și nu-i mai dădea drumul. Mergea cu eforturi supraomenești; deodată, în spatele lui simți niște pași ca de pâslă, moi, gingași, aproape imperceptibili. Întoarse capul, dar în întuneric nu deslușì nimic; se mai deplasă câțiva metri și se așeză pe o piatră, ca să răsufle, așa cum putea, chinuit. Își zise, că nu va mai uita niciodată să-și ia blestemata de pastilă; cum se va trezi, dacă va mai apuca, de aici încolo, asta va face: va lua pastila, într-o agățare teribilă de viață, căci inexplicabil, sinele lui tânjea după nemurire, tot așa cum vroia să se consume, împăcat, într-o iubire ce nu s-ar fi putut niciodată supune vreunei îndoieli sau nelămuriri.

Știa că în iubire va afla sensul vieții, iubire pe care n-apucase s-o trăiască, dar pe care o simțea crescând în el, ca pe un nufăr ce se dezvoltă în apele aurii-verzui ale unui lac dintr-o țară exotică, îndepărtată și dorea să poată supraviețui acestei nefaste dureri ce-i acaparase trupul nevolnic. Din nou, auzi aceiași pași mărunți, precauți, parcă și o creangă mică, uscată, călcată neatent. Privi iar în ceața întunericului amestecat cu umbre nedeslușite de arbori, care se lungeau pe caldarâm în lumina unor

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

stâlpi de electricitate ce aveau atârnate în capăt câte un glob de sticlă asediat de praf și o gălbenează specifică scurgerii timpului. Nimic! Făcu un efort, apoi un altul, care-i mai consumă și bruma de energie păstrată precaut pentru asemenea momente de disperare biologică și se îndreptă spre vila al cărei contur începea a se desluși. O licărire de speranță îi traversă trupul; încă puțin și va putea să-și ia pastila salvatoare. Spera să fie salvatoare! Trecea printr-un fel de purgatoriu, probabil, gândi atunci, ca să se lecuiască de poftele lui ascunse, de gândurile lui contradictorii sau de țelurile confuze, să i se dea peste nas pentru micile lui voluptăți pe care și le permisese a le avea; i se oferea prilejul purificării prin durere concretă, fizică, aici, acum, pe pământ, pentru propriul lui bine metafizic...În sfârșit, treptele vilei; una, două, douăzeci și nouă. Ușa camerei, cheia, întrerupătorul. Lumina lustrei invadă interiorul, deslușind măsuța pe care-l așteptau medicamentele. Se îndreptă, epuizat, către ele; întinse o mână și desfăcu în sunet surd cutia cu pastile. Când se aplecă să ia sticla cu apă, observă că este goală.

Atunci, gheara din piept intră și mai adânc, prăbușindu-l pe scaunul improvizatului birou. Deci, cam așa arată sfârșitul; penibil și enervant, deopotrivă. Este și moartea un mister, unul din cele multe din care e formată viața. Toată agitația noastră, verbalismul de doi bani, teoriile, nu rezolvă nimic atunci când gheara morții se înfige în sufletul celui care nu mai are puterea de a i se împotrivi. Într-un fel, ea este reala noastră izbăvire, pentru că ne eliberează de toate futilitățile cu care ne-am condus destinul până la întâlnirea cu ea, cea care-ți oferă marea și definitiva libertate.

Curioasă rămâne luciditatea mea de acum în fața ei; o caut din priviri și n-o văd, simt doar imensa durere care-mi marchează sfârșitul... mai gândi scriitorul, înainte de a scăpa sticla goală din mână. Atunci, ușa camerei se dădu la o parte și în pătrunse Sirena; era, realmente, o apariție. Avea privirea înlăcrimată și derutată. Se repezi către el, apucându-l de mâini și privindu-l înfricoșată. La rândul lui, o privi încețoșat, simțind aripa morții cum încearcă să-i închidă definitiv pleoapele obosite. Sirena se repezi către sticla goală și porni cu ea la parterul clădirii, pentru puțină apă. O speranță ultimă licări în sufletul lui, așteptând picătura de apă, care-i va face mai ușoară lunecarea medicamentului pe gâtul foarte uscat de groaza morții și de așteptarea prea lungă. Trecură minute bune și Sirena nu dădea semne că ar veni. Cu toată durerea pe are o resimțea din ce în ce mai mult, se îngrijoră pentru ea. Dacă nu se descurca? Dacă i se întâmplase ceva? Orice!

Se ridică, fără să-și dea seama cu ce resurse, și coborî treptele neluminate. În hall, pe caldarâmul rece, plângând înfundat, zăcea întinsă Sirena, având un picior într-o poziție nefirească. Se aplecă asupra ei, transpirat, traversat de ape reci. Constatarea îl uimi; avea piciorul cel puțin fracturat și o umflătură teribilă creștea în dreptul gleznei contorsionate. În clipe formidabile, Dumnezeu îți dă puteri pe măsură. O luă în brațe și urcă treptele cu ea, nemaisimțind nimic în pieptul său chinuit. Cu fiecare treaptă pe care o trecea, apropierea sufletească de ea creștea în proporții geometrice.

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

Știa că iubirile nemărturisite dor, dar nu credea că durerile pot fi atât de chinuitoare, încât să te poarte până în pragul infarctului. Se mai consola, palid, cu gândul, că durerea lui era una rezultată din nerespectarea tratamentului zilnic, dar pe de altă parte, nu putea ignora ceea ce se petrecea cu firea lui când doar se gândea la ea, dar când se găsea cu ea în brațe?

Își dădu seama, că secătuirea lui biologică se datora și faptului că întreaga-i viață nu făcuse altceva decât să despice firul în patru zeci și patru de alte fire, să-și pună un milion de întrebări analizând excesiv diversele situații în care fusese implicat, să contabilizeze trăiri și sentimente ca un computer de înaltă performanță, fără a diseca gândul asupra repercusiunilor acestora, a propriei sale ființe, decât în ultimul ceas, când arareori mai putea să facă ceva, să intervină, să schimbe într-un fel sau altul cursul prestabilit prin destin de o stare anterioară lui.

Nu i se părea ridicol niciodată să se zbată și să transpire ca un om prins de o nebunie sacră, atunci când se trezea analizând lucruri care, în realitate, erau de o simplitate uimitoare. Trebuia, pur și simplu, să fie trăite, iar el uitase tocmai acest aspect: al trăirii. Uitase să trăiască, mulțumindu-se cu supraviețuirea, având acum regretul că nu știuse cum să atingă fericirea, în scurtul răgaz oferit, aici, pe pământ, printr-o întâmplare inexplicabilă.

O așeză pe patul uriaș și plecă el însuși după apă. Coborî la parterul vilei, acolo unde apa rece continua să curgă și după anumite ore din noapte. Înghiți pastila și un pahar imens de apă îl răcori instantaneu. Se sprijini de zidul rece, cât timp apa umplu sticla de doi litri. Apoi se odihni, ca după un lung periplu prin deșert. Privi în oglinda ciobită, a toaletei. Își văzu chipul stors de vlagă, îmbătrânit prematur. Firele albe ale părului stăteau rebele în creștetul capului, de parcă ar fi fost un al doilea Einstein după descoperirea teoriei relativității; arăta, mai degrabă, a personaj de comedie, decât de tragedie și aproape că-l păli râsul. Își reveni repede din starea ciudată ce-l cuprinsese și porni spre cameră. Acolo îl aștepta Sirena.

Petre Fluerașu

ANECDOTE ZEN

Un foarte bătrân maestru zen călătorea prin lume, vizitând fiecare țară. Faima sa îl precedase și toți liderii politici îl invitau la dineuri, bucurându-se de câteva momente în preajma unui om considerat atât de sfânt.

Un conducător vestit pentru erudiția sa nu avea încredere în acest așa-zis sfânt și s-a hotărât să îl umilească în public. I-a trimis o invitație cu panaș, pe care ermitul s-a hotărât să o onoreze.

La palatul unde avea loc recepția, totul fusese îmbrăcat în aur. Împăratul îl aștepta pe înțelept cu un copil pe genunchi, pentru a demonstra că respectă cu desăvârșire riturile. Se pregătise atent și, îndată de bătrânul se așeză, începu să vorbească tunător...

Cu un gest scurt al mâinii, maestrul zen îi arătă copilul de pe genunchi și îl reduse la tăcere:

- Să ascultăm... Micuțul a gângurit ceva...

...

Un tânăr a hotărât că trebuie să atingă iluminarea cât mai repede. Citise foarte multă filosofie orientală și se hotărâse să urmeze calea marilor iluminați, ca Guatama sau Mahatma...

A călătorit în India cu avionul și apoi a urcat pe un munte foarte înalt. Maestrul zen care locuia acolo în perfectă izolare a acceptat să îl învețe calea spiritului. Însă, după câteva zile în care nimic special nu s-a întâmplat, tânărul a început să devină neliniștit...

- Maestre, sunt deja de mult timp aici și nu am senzația că am învățat ceva despre spirit. Tot ceea ce facem este să ne plimbăm în jurul templului... Nu se aude niciodată nimic, nu apare nimic nou...

- Nu apare nimic nou pentru că tu nu știi să vezi cu adevărat. Nu se aude nimic nou pentru că nu știi să asculți liniștea, în infinitele ei nuanțe.

- Bine maestre, dar vreau să fac ceva practic, vreau să fac primul pas pe drumul spre iluminare, vreau să învăț mai multe despre spirit...

- O vei face...

În ziua următoare, tânărul a fost trimis să aducă apă de la un izvor aflat într-o râpă abruptă. Din cauza pietrelor colțuroase, el a vărsat tot conținutul butoiului, ajungând la templu cu doar câteva firișoare răzlețe de apă...

- Vezi, a conchis maestrul împăcat, trebuie să înțelegi că drumul spre iluminare este chiar în fața ta. El începe aici, acum, prin coacerea unei pâini sau prin scoaterea unei găleți de apă dintr-o fântână...

...

Căutând să găsească sensurile ascunse ale înțelepciunii, un mare om de știință călătorea prin lume. Întâlnise oameni de cultură, erudiți, însă nu găsise niciodată un om care să se declare fericit. Chiar și cei mai bogați, cei mai înțelepți, cei adulați de oameni, toți aveau probleme, toți aveau momente în care erau triști. Chiar când renunțase la ideea de a găsi un om fericit, cercetătorul ajunse într-un sat... Oamenii îl îndrumară spre marginea satului, unde, spuneau ei, va găsi cel mai fericit om din lume...

Cercetătorul urmă drumul noroios și descoperi o casă de chirpici, îngropată în pământ. Înăuntru, sărăcia era lucie, nici măcar o pătură nu acoperea glodul bătătorit. Un blid spart era singurul obiect din bordei. Pe miriștea din spatele casei, un bătrân plivea buruienile, cu mâinile goale, mângâind puținele legume pe care le îngrijea... Zâmbetul de pe fața sa era pur, permanent... Scăldat de razele soarelui, părea cel mai fericit om din lume... Nevenindu-i să creadă, cercetătorul se apropie:

- Incredibil, am căutat în toată lumea omul perfect și, printre toți învățații și erudiții, nu am găsit un singur individ care să fie fericit. Totuși, tu pari a fi lipsit de griji, deși trăiești într-o sărăcie lucie și nu ai parte de nimic... Care este secretul tău...?

- Greșeala ta, răspunse blând bătrânul, este că ai căutat motive pentru a explica fericirea, ai căutat senzația aceea trecătoare pe care oamenii o numesc în general fericire. Mă întrebi de ce sunt fericit... Nu știu. Nu am niciun motiv să fiu așa și totuși, simt cum fiecare fibră din mine strigă de fericire... Nu am cum să înțeleg această senzație... Fericirea adevărată nu are niciun motiv și niciun scop... Ea este, sau nu este, pur și simplu!

Cercetătorul a înțeles că bătrânul era un maestru zen și s-a retras...

...

Un tânăr aspirant la spiritualitate a ajuns, după luni de așteptare, în fața unui bătrân maestru zen...

- Te rog, am așteptat atâta timp pentru a îți auzi vocea, spune-mi ceva care să-mi schimbe viața, învață-mă ce trebuie să fac pentru a trăi mai bine!?

- Fii…

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Lucian Bâgiu

DINCOLO DE ORIZONT

Odinioară, într-un tărâm de cumpănă, putea fi văzut, apropiindu-se călare, de-a lungul potecii care se pierdea în desișurile Codrului Fermecat, un viteaz ca în poveste, străin de acele meleaguri, ar fi spus un necunoscător al Lumii Poveștilor. Însă noi vom spune, de îndată ce călărețul străin se va fi apropiat îndeajuns, că nu era nimeni altul decât Mugurel, galopând grăbit în spinarea poneiului negru cu o stea în frunte, căci întâmplări nepreväzute amenințau granițele îndepărtate ale Comitatului de Câmpie.

Străjerii înaripați aflaseră privind în zare semne neliniștitoare ce anunțau o tainică primejdie fără seamăn. Pe calea care separa Comitatul de Ținutul Apelor nu mai sosise vreo solie din vremuri pierdute în negura uitării. Iar Râul fără Nume nu se putea ști dacă își mai afla curs către Marea cea Mare. Orice încercare de a trimite pe firul său câte o plută în iscodire rămăsese fără sorți de izbândă. Una câte una întrebările se îndepărtau plutind înspre necunoscut, fără a se primi nici un răspuns...

- Conte Urechilă, cer permisiunea să purced în zbor până dincolo de orizont, zise bravul căpitan al Gărzii Comitatului, Vulturul Pleșuv, fâlfâind maiestuos din aripile sale uriașe.

Contele Urechilă fremătă îndelung din boticul său catifelat, își ciuli urechile, doar-doar va fi aflând un sunet în liniștea nefirească din depărtări; ba chiar țopăi zile și nopți până unde își amintea că se întinde Comitatul, dar nimic din toate acestea nu îi fu de ajutor. Orizontul parcă încremenise în tăcere și depărtare și rămânea mut la frământările iepurașului și mereu de neatins. Fiecare apus aducea cu sine și mai multă povară în sufletele viețuitoarelor din Comitat, care urmăreau cu respirația întretăiată cum dispare dincolo de zare lumina plăpând-purpurie. Noapte de noapte somnul le era curmat de gânduri temătoare: „Va mai răsări și mâine Lumina dinspre Ținutul Muntos, ori Marea cea Mare o va înghiți în depărtare?". În cele din urmă iepurașul nu avu încotro și îl trimise în recunoaștere pe Vulturul Pleșuv.

- Căpitane, nimeni din Lumea Poveștilor nu a răzbătut dincolo de orizont. Zvonuri vechi și, poate, înțelepte, spun că așa ceva nici nu este cu putință. Dar dacă asta îți este dorința și astfel ți-e dorul... Să-ți fie zborul lin și zarea aproape, mai adăugă iepurașul, care era un mare cititor al cărților din vremurile de odinioară, pe când Lumea Poveștilor se spune a fi făcut parte dintr-o altă lume...

Cu toții își purtară sufletul în bătaia aripilor Vulturului Pleșuv, tot mai departe și mai departe, până ce temerarul înaripat dispăru, aureolat de lumina plăpând-purpurie, dincolo de orizont. În zadar îl așteptară însă a se mai întoarce de acolo. Dus a fost și luă cu sine și sufletele tuturora, rămase captive dincolo de zarea îndepărtată.

În curând viteazul Mugurel plecă în galop către Ținutul Muntos. Lumea Poveștilor pornea într-o nouă aventură. Dar pentru asta era nevoie să fie anume înștiințate câteva dintre viețuitoarele ei, care mai călătoriseră, cândva, către necunoscut.

- Eu spun asa: să tlimitem în iscodile pisicusele sălbatice si bufnisele spelioase. Ele vol pulcede noaptea si se vol opli din călătolie în zolii zilei, ial astfel nimeni nu le va da de ulmă de-a lungul Lâului fălă Nume, până hăt depalte, dincolo de olizont. Odată ce vol afla ce se întâmplă în afala tălâmului povestilol, se vor întoalce pe negândite si ne vol înstiinsa si pe noi. La ulma ulmei, au fost cei mai tainici si cei mai tăcusi osteni în aventula de la Tlecătoale. Cled că sunt iscoadele pelfecte. Plopun ca pisicusele sălbatice si bufnisele spelioase să fie numite iscoade de tainä ale Lumii Povestilol dincolo de olizont.

În poiana piticilor din Codrul Fermecat glasul nostim al ursulețului Moș Martin era ascultat cu mare atenție de întreaga adunare. Cu toții erau așezați în jurul pajului Prințesei Sânziana la un sfat care nu suferea amânare. Se aflau acolo piticii din poveste, cu bărbi albe și scufii roșii, care nu mai pridideau să ațâțe vâlvătaia unui foc strașnic ce ardea în mijlocul adunării înălțându-și flacăra către noaptea înstelată a bolții cerești. Mai la margine, abătuți și îngânduraţi, cu aripile lor frumoase acum pleoștite și neputincioase, puteau fi zăriți vulturii pleșuvi, care se temeau amarnic de ceea ce i s-o fi întâmplat temerarului lor căpitan, dispărut dincolo de zările îndepărtate. Contele Urechilă cu întreaga sa suită de iepurași ai Comitatului de Câmpie se grăbise de asemenea să participe la sfatul de taină. Veniseră până și locuitorii Stejarului Poznaș, Veverița, Sobolul, șoriceii neastâmpărați, după ce cu greu renunțaseră la pregătirile pentru un ceai dansant prin cotloanele ascunse ale arborelui. Până și broasca țestoasă se scoborâse din Ținutul Muntos și își ițea capul somnoros de sub carapace. Ce mai, întreaga suflare a Lumii Poveștilor încerca să afle cam ce anume ar trebui să facă pentru a străbate dincolo de zările necunoscute ale tărâmului de poveste.

De prin desișuri, pisicuțele sălbatice și bufnițele sperioase răspunseră pe diferite glasuri propunerii ursulețului, astfel încât nimeni nu putu să înțeleagă dacă erau încântate sau dimpotrivă de îndeletnicirea ce li se orânduia. Însă niciuna nu își arătă făptura printre cei de față, așa că fiecare în parte încerca a se convinge că deja o armată de pisicuțe și de bufnițe va fi și purces acolo unde cu toții se codeau să plece. Dar nimeni nu se osteni să verifice dacă într-adevăr făpturile din hățiș își vor fi luat în serios rolul. Mai pe scurt, cu toții trăiau o mare nelămurire și deznădejde și nu se puteau nicicum hotărî pe cine să mai trimită pe urmele Vulturului Pleșuv. Parcă niciunii nu ar fi dorit să părăsească Lumea Poveștilor. Ți se făcea și milă să îi vezi posomorâți și cuprinși de o tristețe nețărmurită, căreia nici măcar nu puteau să îi dea glas, de teamă să nu se descurajeze întrutotul.

Deodată se auziră nechezat vesel și tropote grăbite în desișurile Codrului Fermecat. Deîndată piticuții răspunseră cu

sunete prelungi de cornuri și urale de bun venit, iar toate scufiile fură aruncate cu voioșie înspre bolta înstelată, de unde câteva poposiră direct în mijlocul focului, dând mare bătaie de cap tuturora: cine să își fi pierdut prețioasele scufii? se întrebau neliniștiți piticuții, uitându-se cu părere de rău la flacără poznașă ce le făcea încântată diferite semne, parcă invitându-i să mai încerce odată nesăbuitul salut adresat noilor sosiți. Păi cum, cine să își fi pierdut scufia? se arătau nedumeriți piticuții. Eu nu, eu iar nu, până căzură de acord că nimeni nu își pierduse căciulița, asta ar fi fost o mare rușine, doar că nu știu cum se face că scufiile nu ieșeau la numărătoare și câțiva rămaseră cu capetele descoperite. Dar asta numai așa, o vreme, spuneau ei, până își vor aduce de acasă prețioasa scufie, pe care nu se știe cum, iată, o uitaseră, se scuzau câțiva piticuți cu fețele cam pleoștite, scărpinându-se stingheriți în creștetul capului, parcă temători să nu cumva să își fi rătăcit cu totul podoaba roșie, pe acasă, desigur, nu aici, mai adăugau uitându-se, așa, într-o doară, cam încruntați către flacără ce ardea cu multă, multă voioșie... Ce mai, se crease o asemenea harababură că uitaseră cu toții de nechezat și de tropote, până când Moș Martin se trezi cu Licurici poposindu-i pe botic și licurind zor nevoie pentru a fi băgat în seamă.

- Hap.... hap... hap-ciu! izbucni ursulețul, după care strigă pe cât putu de tare din adâncul ființei sale deodată preschimbate de fericire: - Sânziana! Sânziana! Ai venit! apoi adăugă deîndată, luând o figură serioasă, cum se cuvenea din partea unui paj al unei prințese: - Stimasi iepulasi, piticusi, vultuli, pisicuse, bufnise, vevelisă, solicei si dlagă bloască sestoasă, totul va fi bine: Plinsesa Sânziana a sosit pentlu a ne ajuta si de data aceasta să salvăm Lumea Povestilol.

Și, făcând o plecăciune, se repezi, fără a mai pierde vremea cu prea multe cuvinte, direct către Ducele Căluț, care tocmai se apropia ca o pată de culoarea laptelui dinspre noaptea Codrului Fermecat. Din prea mult entuziasm ursulețul își pierduse însă ochelarii, poate chiar când strănutase, așa că acum trecu în viteză alături de poneiul prințesei, stârnind hohotele întregii adunări și zâmbetul plin de dragoste al fetiței. Ce să-i faci, așa era el, un ursuleț tare zăpăcit, dar un slujitor de mare nădejde.

În curând se adunară în jurul focului, în care piticuții, îndeosebi cei fără scufii, aruncară zor nevoie cât mai multe lemne uscate, poate prea multe, ar fi spus piticuții care aveau capul acoperit, mângâindu-și cu satisfacție barba... Voia bună domnea pretutindeni, parcă până și vulturii se arătau mai puțin pleșuvi, bătând agitați din aripi, iar, dinspre desișurile din marginea poienii, se auziră câteva mieunaturi, ceea ce însemna, se gândiră cei din jurul focului, că nu chiar toate pisicuțele sălbatice vor fi plecat către orizont... Împărțindu-și unii altora cești cu vin sau cu ceai, după preferințe, una dintre ele, desigur, având multă, multă miere, așteptau cu toții să vadă ce anume le va spune Prințesa Sânziana. Fetița, de atunci, de odinioară, de la povestea cu Trecătoarea, li se arăta în fiecare noapte – și doar noaptea, așa, la vremea când copiii dorm liniștiți în pătucurile lor – pentru a petrece împreună în Lumea Poveștilor.

Prințesa Sânziana însă habar nu avea ce anume să le spună. De fapt, nici nu știa că ei așteptau o povață la grea cumpănă din partea ei. Așa se face că, o vreme, rămaseră cu toții privind unii la alții în tăcere, până când situația devenise tare caraghioasă. Nimeni nu observă cum Spiriduș apăru o clipită deasupra poienii, agitându-și aripioarele sale străvezii și râzând pe înfundate de nedumerirea lor. Mare noroc avură atunci cu un nou nechezat ce se auzi departe în noapte, urmat îndeaproape de galopul unor copite grăbite zor nevoie. Cu toții săriră de pe locurile lor și strigară într-un glas:

- E Mugurel, viteazul din poveste, călare pe Poneiul Negru cu o stea albă în frunte!

Parcă cea mai fericită dintre toți fu, totuși, Sânziana...

Voinicul, nu mai mare decât un băiețel din lumea cea de toate zilele, ridică poneiul în două picioare, trăgând strașnic de căpăstru, și strigă înspre întreaga adunare:

- Vrăjitorul Alb ne îndeamnă să purcedem fără zăbavă într-o nouă călătorie. Vom urma firul Râului fără Nume până dincolo de zare, pe urmele Vulturului Pleșuv, despre care nu se mai știe nimic, și e mirare. Piticii vor alcătui degrabă o corabie măiastră. Ne așteaptă Marea cea Mare.

Sânzianei începu să îi bată inima ceva mai repede, dacă stăm bine să ne gândim, ea bătea chiar tare-tare. O corabie? Marea cea Mare? Dincolo de zare? Licurici se zbătea de zor, în uralele viețuitoarelor, străbătând agitat distanța dintre voinic și prințesă, până se cuibări între cârlionții fetiței. El unul era gata de călătorie.

Înainte, înainte, tot mai departe și mai departe, pe Râul fără Nume, eroii din poveste părăseau, la bordul Corăbiei Măiastre, Lumea atât de dragă lor a Poveștilor. Străbătură Codrul Fermecat, prin desișuri și poiene ce păreau nesfârșite, încât uneori aveau impresia că, de fapt, se întorc mereu de unde au plecat. Niciodată nu li se păruse mai fermecat Codrul, care parcă le făcea mereu pozne și nu dorea să le dea drumul dincolo de frunzișul său fremătător. Nu de puține ori vitejii noștri credeau că aud cum Codrul Fermecat râde pe înfundate de ei, iar ursulețul Moș Martin, care nu putea fi urnit de la provă (el îi spune „plovă", sau, mai simplu, „în fasă") se jură că o salcie îi zâmbise pur și simplu la un cot al râului, după care își ascunsese zâmbetul în spatele unei ploi înmiresmate. Era o Salcie Plângătoare, dar chiar plânsul ei părea o năzdrăvănie ca să îi necăjească. Încet, încet, dar sigur, după zile și nopți plutitoare, Corabia Măiastră lăsă în urmă Codrul Fermecat, moment în care cu toții putură jura că auziseră un îndelung oftat din partea arborilor, pe când ramurile acestora parcă le făceau, tot mai în urmă și mai în urmă, semne de bun rămas. Puțin fâstâciți și tare emoționați, nu se putură abține să nu se repeadă cu toții la pupa (aici ursulețul nu mai avea probleme și nu spunea niciodată „în spate") și, cu ochii în lacrimi, să își fluture mâinile îndelung a bun rămas. Nu știu cum se face, dar niciunul nu cuteză să spună „la bună revedere, Codrule drag!". Să se fi cuibărit în inimile lor presimțirea că urmau să plece într-o călătorie fără putință de întoarcere? Mugurel fu primul care reveni la prova și scrută întinderea ce li se așternea în față. Erau, cum s-ar zice, imașurile înflorite ale Comitatului de Câmpie.

Printre malurile năpădite de flori înmiresmate și arbuști pitici, iepurașul Urechilă, conte al Comitatului, fremăta îndelung din boticul său catifelat și își tot lungea urechile peste poate, doar-doar va afla în zare Castelul său atât de drag pe care, iată, îl părăsea încă o dată pentru cine știe câtă vreme. Cel mai mult îi părea rău după atâtea cărți pe care le lăsase necitite în urma sa, dar spera ca vremea și vremurile să nu aștearnă prea mult praf pe ele, până când se va întoarce. Vai, de ar fi știut iepurașul cum uitarea se va pogorî asupra Comitatului până când doar praful va rămâne din amintirea cărților de odinioară... Căci îi era dat să purceadă într-o călătorie mult, mult mai îndelungată, în

ținuturi pe care nici în cărți nu le aflase pomenite, necum în gândurile sale.

Ursulețul Moș Martin, agitându-se neîncetat între babord și tribord (sau, cum zicea el, stânga și dleapta navei), încerca să își amintească pe unde va fi fiind acea răscruce șugubeață unde se întâlnise, odinioară, cu Sânziana, dar parcă acele întâmplări se petrecuseră atât de demult, că nici nu ar fi fost, de nu s-ar fi povestit despre ele într-o carte... Ce mai, eroii noștri lăsau în urmă o lume nespus de dragă lor și, pe măsură ce înaintau în necunoscut, se simțeau tot mai pierduți și mai singuri, fără de rost și fără încurajare. Ce vor face ei în Lumea cea Mare?

Mugurel, atent la cârma corăbiei, observa cum Râul fără Nume devine tot mai larg și malurile tot mai îndepărtate, pe măsură ce coteau printre meandre tot mai amenințătoare și mai puțin înflorite. Acesta va fi fost Ținutul Sălbatic, despre care doar în basme se vorbea și unde nimeni nu cutezase să se aventureze. Decât temerarul Vultur Pleșuv, pierdut în căutarea către mare. Se vor pierde și ei asemenea bravului căpitan înaripat? Ori îl vor regăsi teafăr și nevătămat, așteptându-i cu nerăbdare? Acestea nu se puteau încă ști, iar jur-împrejurul corăbiei plutea, la prova, la pupa, la babord și la tribord, aceeași întrebare. Cum va fi, oare?

Odată cu înserarea, vulturii pleșuvi se înălțară puțin în zbor – dar nu prea mult, fără căpitanul lor le era teamă să mai cutreiere înălțimile cerului – și reveniră cu o veste îmbucurătoare: după următorul cot al Râului fără Nume se întrezărea o insuliță. Cu ultimile sclipiri ale soarelui printre arborii deja întunecați, piticuții se străduiră să acosteze corabia la marginea insuliței, pregătindu-se pentru prima noapte petrecută pe meleagurile Ținutului Sălbatic. Bufnițele sperioase și Pisicuțele sălbatice se încurajară unele pe celelalte și plecară în recunoaștere. Cum insula nu era din cale afară de întinsă, nu le trebui multă vreme până la a da de știre că nu se zărea nici urmă de viețuitoare în preajmă, așa că se hotărâră, cu toții, să pășească pe mal, pentru a pregăti cele necesare înnoptării. Adunați în jurul unui foc de tabără, eroii din poveste se codeau să dea glas temerilor ce le străbăteau sufletele. Se uitau, cu coada ochiului, la voinicul Mugurel și la Prințesa Sânziana, doar-doar le vor spune aceștia câteva vorbe de încurajare. Fetița și băiatul priveau însă cam la fel unul la altul, căutând fâstâciți să nu arate că nu prea au habar la ce urmează ei să se încumete odată plecați în Lumea cea Mare.

În pătucul ei de la etajul casei, Sânziana deschide ochii către o nouă zi. Primul lucru pe care îl vede este peretele gol deasupra șemineului, iar fetița se întreabă – pentru a câta oară? – pe unde o fi hălăduind vulturul pleșuv. A dispărut de ceva vreme, iar bunicul o tot amăgește cum că a plecat în zbor într-o misiune secretă, dar că se va întoarce cât de curând. Și zilele trec, dar vulturul pleșuv niciunde. În fiecare seară fetița adoarme încercând să își imagineze ce o face vulturul pleșuv și pe unde o fi fiind el acuma, sărmanul. Și în fiecare dimineață se trezește cu speranța că îl va regăsi deasupra șemineului, veghind-o statornic. Dezamăgită, Sânziana se încruntă ușor și o zbughește direct la fereastră. Piticuții se află la locul lor, în fața casei, supuși de nădejde, așteptând-o să coboare pentru a porni într-o nouă călătorie primprejur. Rotindu-și privirea, fetița zărește departe, departe, cele două piscuri de la Trecătoare. Zâmbind a aducere aminte, Sânziana se gândește cu drag la ce-i fusese ei dat să trăiască odată, demult, într-o călătorie teribil de aventuroasă către Trecătoare. De atunci povestește mai ales bunicului despre Vrăjitorul Alb, despre Lumină și poneiul alb, despre ursulețul Moș Martin și Licurici, ce mai, despre cum devenise ea, peste noapte, Prințesă a Lumii Poveștilor. Bunicul o ascultă atent de fiecare dată și îi pune câte o întrebare care de obicei o încurcă tare-tare, de genul „Și cum fu, draga moșului, cu liliacul înțelept?”, sau „Și ce ai văzut prințeso când te-ai uitat printr-o ușiță, în labirint?”. După care o mângâie pe creștet, o suie pe căluțul alb-alb ca laptele și pornesc, ea călare, el alături pe jos, într-o nouă aventură prin codru. Vrând-nevrând ajungeau mai mere pe firul pârâului care nu are nume, despre care bunicul spune că undeva, departe, departe, se varsă în marea cea mare. Aceasta fetița nu o prea înțelege, nu a văzut niciodată Marea cea Mare. În ultima vreme rămâne tot mai des pe gânduri, privind neîncetat în zare și încercând să își închipuie drumul pârâului în lumea cea mare. Într-o bună zi învață un nou cuvânt: „Olizont”. Și din acea zi totul se schimbă pentru Sânziana.

Cum stăteau ei așa încurcați și nedumeriți pe insulița de pe Râul fără Nume, numai ce simțiră cum creștetul le este împodobit de câteva picături. Nedumeriți, priviră unul către celălalt, după care mai puseră câteva lemne pe foc. Noaptea de-abia începuse și până la răsăritul zorilor era cale lungă. Piticul Gnom își aprinse din nou pipa și tocmai ce se pregătea să ia cuvântul – toată lumea era teribil de curioasă ce va fi având de spus piticul Gnom – când un nou picur îi poposi direct în pipa aprinsă, zădărnicindu-i îndeletnicirea. Râzând pe înfundate, cu toții se făceau că nu observaseră pocinogul bietului piticuț. Însă nimănui nu îi mai veni să râdă atunci când auziră un oftat și deodată simțiră că li se mișcă pământul sub picioare. Eroii din poveste încremeniră fără să înțeleagă nimic. Apoi auziră zgomotul apei ca și cum s-ar fi aflat pe corabie și ar fi cârmit către mal. Mugurel țâșni în spatele poneiului negru-negru cu o stea în frunte și porni în galop către Corabia Măiastră. Cu toții se repeziră pe urmele sale. Îl aflară imediat, așa, cam cât ți-ar lua să bei jumătatea de cană de cafea cu lapte dimineața, căci insulița nu avea cine știe ce întindere mare. Ajunși la mal, rămaseră cu gura căscată, nevenindu-le să le creadă ochilor ceea ce vedeau.

- Poate că visăm? îndrăzni ursulețul Moș Martin.

Imediat Licurici i se așeză pe botic, iar ursulețul strănută strașnic. Nu, nu părea că visează. Ca să fie totuși sigur, trase de coadă o pisicuță sălbatică și imediat simți gheruțele supărate ale acesteia poposindu-i pe lăbuță. Era clar, nu visa. Insulița o pornise la drum, înapoi, către Lumea Poveștilor, ducând în spinare pisicuțe, iepurași, vulturi, bufnițe, un ursuleț tare zăpăcit, ce mai, un echipaj complet. Iar alături, urmându-i cuminte, plutea Corabia Măiastră. Toți piticuții își scoaseră scufiile și se scărpinau nedumeriți în creștetul capului. După care le puseră la loc și își mângâiară îndelung bărbile. După care își aprinseră pipele și pufniră care mai de care, înălțând un nor de fum, iar, dacă ar fi fost zi, ai fi zis că insulița este un vapor cu aburi. În cele din urmă se hotărâră să dea ocol, încă o dată, insulițeinăzdrăvane, și stabiliră ca punct de întâlnire focul de tabără.

Urmă un iureș plin de neastâmpăr în noapte, cu toții chemându-se și agitându-se necontenit de prin cotloanele insuliței, de multe ori dând nas în nas, căci nu aveau mare

lucru de cercetat, până când, obosiți, se regăsiră în jurul focului din care mai pâlpâiau doar câteva flăcărui răzlețe. Nu mică le fu mirarea să o audă glăsuind pe Țestoasă. Vorbea foarte rar. Se pare că îi așteptase cuminte, în tot acest timp, fără să se fi mișcat un singur pas. Încet-încet, alene, de parcă s-ar fi trezit din somn – părea că doarme mai tot timpul – Țestoasa zise, ițindu-și capul de sub carapace:

- Mda...mda... Am ajuns pe Insula Plutitoare. E bine, e foarte bine. Îmi aduc aminte. Așa trebuie să fie. Acum vom ajunge cu siguranță la Marea cea Mare.

- Dar nu se poate, Țestoasă dragă! strigă Sânziana. Noi ne îndepărtăm de Marea cea Mare!

Țestoasa o privi atent, se gândi o clipă ce păru o veșnicie, după care se hotărî.

- Ai dreptate, Prințeso. Insula sărmana nu știe. Poate ar fi bine să o lămuriți.

Și cu acestea Țestoasa își ascunse capul sub carapace și cu nici un chip nu reușiră să mai scoată ceva de la ea. Era o Țestoasă foarte misterioasă, părea tot timpul că știe mai multe decât ceilalți și că spune mai puțin decât știe. Tare zgârcită la vorbă.

- Cum să o lămurim? se întrebă iepurașul Urechilă.

- Și de unde știa Țestoasa că insulița ne va duce la Marea cea Mare? adăugă poneiul alb, nechezând nedumerit și bătând din copită.

- Și de ce plutim înapoi, către Lumea Poveștilor? interveni Mugurel, privind încruntat în noapte.

Se aflau într-o teribilă încurcătură. Brusc ursulețul Moș Martin își aminti de aventura de odinioară, când se trezise el însuși pe carapacea umblătoare a Țestoasei. Cu jumătate de gură, ursulețul îndrăzni a se adresa prietenilor săi:

- Poate tlebuie să spunem câteva volbe anume, pentlu ca insula să ne lecunoască?

Cu toții îl priviră mirați. Nu prea înțelegeau de unde îi venise ursulețului o asemenea idee năzdrăvană. În cele din urmă Sânziana, încruntându-se ușor a aducere aminte – parcă citise ea ceva într-o carte – se lumină, îl mângâie pe Moș Martin pe botic și îl întrebă cu dragoste:

- Și cine ar trebui să spună acele vorbe, ursulețule drag? Care sunt vorbele, îți amintești?

Ursulețul era tare încurcat. Îngândurat, se îndreptă spre carapacea Țestoasei, se cățără cu chiu cu vai – îl ajută și poneiul alb, împingându-l ușor de la spate – după care păru că adoarme adânc. Toți eroii din poveste se adunară jur împrejur, spre a-i veghea somnul, sau, după cum sperau ei, aducerea aminte. Orele treceau, noaptea se adâncea, până ce fură cu toții furați de oboseală, genele li se îngreunară și adormiră visând despre insule plutitoare, Râul fără Nume și Marea cea Mare. În zorii zilei Moș Martin se trezi primul, căscă îndelung și, nici el nu știa de ce, se trezi vorbind de unul singur, după cum urmează:

- Te salut, făptulă dlagă. Ivilea ta mă feliceste. De unde vii tu, jucălie, insulă plutitoale, oale esti o viesuitoale de la Malea cea Male?

Insula se opri imediat din mersul ei de neînțeles pe apă. Acum, fie vorba între noi, nimeni nu avea de unde știi că, peste noapte, Spiriduș se arătase o clipită în jurul focului de tabără și, agitându-și poznaș aripioarele, îi șoptise ursulețului câteva vorbe anume în ureche, așa, de aducere aminte...

- Hm, oare cine să fie, cine să fie?

Vorbele răsunară de pretutindeni și de nicăieri. Eroii din poveste, treziți devreme dintr-un somn adânc și zbuciumat, priveau nedumeriți în jur, în zorii dimineții, și nu vedeau printre copaci decât malurile Râului fără Nume, Corabia Măiastră și pe ei înșiși răsfirați în jurul a ceea ce va fi fost un foc de tabără. Primul care îi lămuri fu ursulețul Moș Martin cățărat pe carapacea Țestoasei, care mai dormita încă.

- Psssssttt! le zise el prietenilor, ducându-și lăbuța la botic. A volbit Insula Plutitoale.

- Hmmmmm, se auzi din nou același glas misterios. Cine mă numește Insulă Plutitoale?

Acum eroii noștri nu mai îndrăzneau să spună nimic. Niciunuia nu îi veni să își creadă urechilor și mulți se frecau la ochi și se ciupeau de vârful nasului – sau al boticului – pentru a vedea dacă nu cumva visează încă. O Insulă Plutitoare, treacă meargă, dar și vorbitoare pe deasupra, era prea de tot. Așa ceva întâlneai doar în basme.

- Foarte ciudat tărâmul ăsta sălbatic, continuă glasul necunoscut, și tuturor le păru că le vorbește un bătrân cumsecade. Le mai veni inima la loc, dar tăceau mâlc.

- Toată lumea se miră că sunt o Insulă Plutitoare. Ce viețuitoare fără minte. Parcă nu ar mai fi văzut în viața lor așa ceva. Era foarte bine la Marea cea Mare.

Și Insula încheie cu același oftat pe care eroii îl auziseră cu o seară înainte. Imediat după aceea simțiră câțiva picuri pe obraji, picuri ce se transformară în curând în picături dese, deși pe cer nu era nici un nor de ploaie. Pisicuțele sălbatice începură să își lingă blana și pleoscăiră nedumerite din limbile lor micuțe. Luminat de un gând, iepurașul Urechilă culese un picur, îl gustă cu atenție, după care zise:

- Sunt lacrimi. Insula Plutitoare plânge.

Lacrimile încetară să mai cadă din coroana arborilor împrăștiați pe insulă. Se uitau unii la alții și nu știau ce să mai spună. Ursulețul Moș Martin se hotărî atunci să mai încerce o dată.

- Te salut, făptulă dlagă. Ivilea ta mă feliceste. De unde vii tu, jucălie, Insulă Plutitoale, oale esti o viesuitoale de la Malea cea Male?

Tăcere. Apoi, același glas, parcă puțin bănuitor:

- Mda, mda, ursulețule, ai rostit bine cuvintele. Aproape perfect. Tu trebuie să fii. Te căutam de foarte multă vreme. De când anume, nu mai știu, am tot plutit până am uitat de ce plutesc. Între timp văd că am ajuns în acest Ținut Sălbatic și tare mi-e teamă să nu mă fi abătut din căutarea mea. Nu mai cunosc foarte bine drumul și mi-e teamă că nu mai știu unde să ajung și nici de unde am plecat. Mi-e tare dor de casă, de Marea cea Mare, mai zise Insula Plutitoare, după care începu iar să lăcrimeze.

Eroilor noștri li se făcu atunci tare milă de sărmană insulă și se căutară care mai de care de batiste și batistuțe, pe care nu știau cum să i le ofere straniei făpturi, așa că se șterseră ei de apa sărată ce le uda necontenit fețele. Nu se putea ști dacă nu cumva printre lacrimile insulei nu se strecuraseră ceva lacrimi de-ale lor... Sânziana, amintindu-și de cum se pierduse ea odinioară în Lumea Poveștilor, fără să mai știe drumul către casă, se hotărî să intervină, ștergându-și propriile lacrimi.

- Nu mai plânge, Insulă Plutitoare! Te înțeleg foarte bine. Suntem și noi pierduți și rătăciți în drumul spre Marea cea Mare. Poate vom merge împreună acolo de unde nu îți amintești să fi plecat, dar unde te poartă dorul neîncetat.

- Cine să fie oare, cine să fie? se auzi glasul molcom al insulei.

- Sunt eu, Sânziana, Prințesă a Lumii Poveștilor, aflată într-o călătorie dincolo de orizont, către Marea cea Mare! izbucni fetița cu toată ființa ei.

- Hmmm. Da, așa este, Sânziana, pe tine te căutam, acum parcă îmi amintesc. Dar te aflu numai cu un ursuleț, și trebuia să fiți mai mulți, mult mai mulți temerari... Așa mi s-a spus.

Atunci eroii noștri izbucniră toți deodată, ușurați și fericiți, de nu se mai înțelegea nimic:

- Suntem și noi, suntem și noi, Insulă Plutitoare!

- Cine ți-a spus?

- Când ți-a spus?

- L-ai văzut pe Vulturul Pleșuv, pe bravul nostru căpitan?

- De când ne cauți, tare demult ne cauți?

- Cum este la Marea cea Mare, cum e dincolo de orizont, e cale lungă și e primejdie mare?

Insula începu atunci să râdă încetișor, se roti jur împrejur, de îi ameți pe toți prietenii ei, și rosti cu multă, multă veselie:

- Dragii mei, ce bine îmi pare să vă întâlnesc! Foarte îndelungată căutare! La drum, căci e primejdie mare!

Și, în uralele nesfârșite ale eroilor din poveste, printre bătăi din aripi, scufii aruncate în aer, nechezat și mieunat, insula porni deîndată într-o nouă călătorie, către Marea cea Mare... Înainte, și noi înainte în poveste, căci până departe mult mai este!

Pe Râul fără Nume se zărea Insula Plutitoare, ducând cu ea către necunoscut o armată de pisicuțe sălbatice, vulturi pleșuvi, bufnițe sperioase, piticuți poznași, iepurași drăgălași, ce mai, întreaga Lume a Poveștilor. Era veselie mare, se cântau cântece piticești, de ai fi zis că eroii noștri plecaseră în vacanță, către marea cea mare. Numai Mugurel, viteazul din poveste, călare pe poneiul negru-negru cu o stea în frunte, privea încruntat și îngândurat malurile tot mai amenințătoare ale Ținutului Sălbatic. Nu se putea ști ce se ascunde dincolo de ele și ce primejdii neprevăzute se puteau abate oricând asupra straniului petec de pământ de pe firul apei. Degeaba încerca voinicul să afle ceva de la Insula Plutitoare. Aceasta părea că nu își mai amintește nimic din călătoria ei dinspre marea cea mare. Era bucuroasă nespus că își aflase prietenii și cu asta misiunea ei ajunsese, cum s-ar zice, la bun sfârșit. Tare uitucă insulă, și nu e de mirare că se înțelegea de minune cu ursulețul Moș Martin. Doar câțiva dintre temerari împărtășeau temerile voinicului Mugurel: piticul Gnom, contele Urechilă și ducele Căluț, toți oșteni de nădejde odinioară, în călătoria către Trecătoare, în căutarea Luminii. Reuniți la sfat de taină, departe de zarva celorlalți, aceștia își spuneau vorbe îngrijorătoare.

- Ceva nu este în regulă cu Insula Plutitoare, începu Mugurel.

- Nu cred că ne ascunde ceva, dar are mintea cam zdruncinată. Plânge din te miri ce și nici nu mai știe când, de unde și cum a ajuns până aproape de Lumea Poveștilor, continuă contele Urechilă, care, fiind mare cititor de cărți felurite, chiar și medicale, se grăbi să adauge: Îi recomand o cură de băi naturale la marea.

Piticul Gnom se opri din pufăit, îl privi cam lung pe iepurașul Urechilă, și adăugă într-o doară.

- Mda, conte, ai glăsuit cum nu se poate mai bine. Ca să vezi întâmplare, noi mergem tocmai către marea cea mare, dacă nu ai uitat, cumva.

Eroii pufniră în râs, pe înfundate, gândind că prea multe cărți citite îl cam încurcau uneori pe urechiosul învățat. Iepurașul își agită urechile, după care se declară de acord.

- Așa este, prietene. Asta vroiam să spun și eu. Tocmai ce mi-ai luat vorba din gură. Ce minunată întâmplare și potriveală, cu marea cea mare. Când vom ajunge acolo, de bună seamă că insula își va aminti totul.

- Mi-e să nu fie prea târziu, interveni, cu un nechezat nervos, ducele Căluț. Poneiul negru-negru îl aprobă imediat, nechezând și el scurt.

- Eu nu sunt așa de sigur că vom ajunge acolo prea curând, reveni Mugurel.

Eroii îl priviră nedumeriți. Voinicul, privind în zare, adăugă serios:

- Voi nu ați văzut că nu e cu putință să ne apropiem de Orizont? În fiecare dimineață acesta se îndepărtează de noi, de parcă ne-ar face în ciudă.

Căzură cu toții pe gânduri. Așa era, Orizontul părea foarte misterios, orice ar fi făcut drumeții, nu era cu putință să stai de vorbă cu el așa, despre una, despre alta, cum ar fi despre Vulturul Pleșuv, își ziseră toți în gând, cu capetele în pământ. Piticul Gnom rupse primul tăcerea, după un pufăit sănătos din pipă:

- Propun ca, împreună cu toți piticuții mei, să reluăm în stăpânire Corabia Măiastră și să pornim înainte, în recunoaștere. Mi-e ca insula să nu se îndrepte, neștiutoare și uitucă, înspre cine știe ce capcană neprevăzută.

- Ideea ta e strălucită, prietene, se grăbiră să fie întrutotul de acord ceilalți. Fii numai cu băgare de seamă!

- N-aveți grijă. Nu s-a născut ea încă întâmplare să îmi scufunde corabia! se făli, mândru, piticul Gnom.

Iepurașul Urechilă se opri, în ultimul moment, să îi amintească prietenului său că măiastra lui corabie plutea doar de câteva zile, răstimp în care nu prea dăduseră piept cu cine știe ce primejdii... Zis și făcut, piticuții trecură la bord, înălțară și câteva pânze, după care porniră înainte în urale, dispărând în curând după un cot al râului. În acel moment Mugurel se încruntă din nou. Planul părea prea ușor. Și dacă piticuții se vor rătăci în Ținutul Sălbatic?

Nici nu știa Mugurel câtă dreptate avea și cât de mult se înșela, totodată. Cineva urma a se rătăci de cursul Râului fără Nume, în hățișurile Ținutului Sălbatic, dar nu despre piticuți avea să fie vorba... Iar noi, dacă vrem să aflăm cine se va pierde de calea către marea cea mare, să nu mai stăm cu ochii la soare; povestea nu ne așteaptă, ea merge înainte, nu are răbdare!

În înserare, Mugurel, ducele Căluț și contele Urechilă priveau îndelung și tot mai neliniștiți înspre zare. De când plecaseră piticuții, nici un semn, nici o chemare, nici o solie dinspre Corabia Măiastră, nimic, parcă i-ar fi înghițit împreună și zarea și marea cea mare. Cu chiu, cu vai, cu greu fură convinși câțiva vulturi pleșuvi să se înalțe în zbor, nu prea înalt însă, și să purceadă în recunoaștere. Nu se mai auzi nimic dinspre ei, și gândurile tuturor se înnegurară tare, până când, în după-amiaza târzie, toți ceilalți vulturi pleșuvi luară o hotărâre: să plece în zbor în căutarea căpitanului lor și a celorlalte zburătoare ce se pierduseră dincolo de zare. În zadar se rugară de ei eroii din poveste să nu se încumete în depărtări, că e primejdie. Vulturii plecară tare pleșuvi fâlfâind din aripile lor maiestuoase,

petrecuți de lacrimile celor rămași pe Insula Plutitoare. Se vor mai întoarce ei, oare?

Deodată, în lumina asfințitului, un punct negru putu fi zărit în zare. Se auziră, pierdute în mari depărtări, și câteva sunete de corn, dar nu se putea ști dacă erau semnale de veselie sau de avertizare. Sânziana, ursulețul Moș Martin, iepurașii, pisicuțele și bufnițele se bucurară totuși tare-tare. Mugurel, contele Urechilă și ducele Căluț se încruntară într-o temere mare. Țestoasa scoase o clipă capul de sub carapace, după care și-l ascunse degrabă la loc. Insula Plutitoare începu să tremure și să se frământe, cuprinsă de o agitație de neînțeles. Primii care abandonară insula fură șoriceii, despre care uitaseră cu toții de când plecaseră din Codrul Fermecat. Chițăitoarele se ascunseseră dibace până în acel moment, de frica pisicuțelor sălbatice. Iepurașul, care citise foarte multe cărți, își pleoști imediat urechile și zise temător, privind șoriceii grăbiți să ajungă înot la mal:

- Prieteni, nu e semn bun. Ne așteaptă o încercare cum nici cu gândul nu gândim. Eu spun să ne pregătim de luptă. Și mai ales de înot către malurile Ținutului Sălbatic.

Insula Plutitoare începu să se agite și mai mult. Părea că e pe punctul să se rupă în bucăți. Pata necunoscută din zare se apropia vertiginos în zbor. Imediat, gândurile tuturor se întoarseră în trecut, către liliecii uriași și bătălia de odinioară, de pe Râul fără Nume. Pisicuțele își ascuțiră gheruțele, își zburliră blana și mieunară mai degrabă înfricoșate. Bufnițele fâlfâiră scurt din aripi și o și țâșniră către malurile Ținutului Sălbatic, purtându-și în zbor prietenele pisicuțe, fără a mai aștepta pe nimeni și nimic. Țestoasa se furișă, tăcută, în apă. Licurici se ascunse bine-bine între cârlionții fetiței. Iepurașii fremătau din boticuri și își tot lungeau urechile în depărtare, privind nehotărâți către contele Urechilă. Așteptau un semn din partea lui. Ducele Căluț se apropie repede cu Sânziana și cu ursulețul Moș Martin în spinare, nechezând puternic. Mugurel își scoase săbiuța micuță-micuță, de ai fi spus că e de jucărie, și o îndreptă către făptura ce înainta dinspre asfințit, dinspre marea cea mare, de dincolo de zare. Aceasta împrăștie atunci, pentru prima dată, o lumină orbitoare. Brusc se auzi glasul tremurat al Insulei Plutitoare:

- Dragii mei, mi-am amintit câte ceva din drumul meu dinspre marea cea mare. Se apropie o primejdie foarte, foarte înfricoșătoare. E o zburătoare cu corp de șopârlă și cu gheare, ce scoate foc pe nări și e fioroasă tare. Nu mai știu cum îi spune pe nume...

- E un balaur, Insulă Plutitoare, rosti scurt iepurașul Urechilă, după care înghiți în sec.

- Așa e, așa e, fu de acord Insula Plutitoare. Vă sfătuiesc să vă adăpostiți din calea lui, nu îl puteți înfrunta.

- Dal cum, dal cum? întrebă tremurând ursulețul Moș Martin, pitit în spatele Sânzianei, de unde se gândea că o putea apăra mai bine pe prințesa inimii sale...

- Hm.... se gândi Insula Plutitoare. Prieteni dragi, nu aveți altă șansă decât Ținutul Sălbatic. Am să vă las la mal.

Dar insula nu mai avu vreme să își ducă prietenii la mal. Balaurul era foarte aproape și arunca valuri de foc pe nări, pârjolind totul în cale. Fiecare se aruncă în apă și înotă din răsputeri înspre ce direcție îi veni la îndemână. Iepurașii o luară la dreapta, despărțindu-se astfel de pisicuțe și de bufnițe; ducele Căluț se avântă curajos pe urmele iepurașilor, doar Mugurel rămase cu săbiuța îndreptată către dușmanul fioros din înălțimi. Dar nu pentru multă vreme. Cu o ultimă zguduire, Insula Plutitoare dispăru sub apă, chiar înainte ca balaurul fioros să arunce o pală de foc peste ea. Mugurel și poneiul negru-negru cu o stea în frunte rămaseră singuri în mijlocul Râului fără Nume, pentru a înfrunta dușmanul ce se arăta imens deasupra lor. Balaurul se oprise deasupra băiețelului și îl privea curios cum își agită săbiuța către el. Monstrul zburător își întinse gâtul lung și apucă tacticos în colți săbiuța, căreia Mugurel nu vru nicicum să îi dea drumul. Așa se face că voinicul fu înălțat în aer și se pierdu în înălțimi agitându-și mâna liberă către botul imens al făpturii înfricoșătoare. Era o luptă foarte inegală, trebuie să se fi gândit poneiul negru-negru, în timp ce necheza îndelung în mijlocul apelor învolburate, pentru prima dată temându-se cu adevărat de soarta ce îl aștepta pe Mugurel, voinicul străin de aceste meleaguri, dar care se ivise, odinioară, din senin, pentru a apăra Lumea Poveștilor.

Și în inima tuturor se cuibări aceeași întrebare: ne vom mai reîntâlni curând, oare?

Bufnițele sperioase zburară ce zburară prin Ținutul Sălbatic, până ce oboseala fu mai mare decât teama de balaur, așa că poposiră printre copacii amenințători. Pisicuțele sălbatice, ce mieunaseră nevoie mare, acum tăceau mâlc, își lingeau blănița și iscodeau atente în jur. Se înnoptase de-a binelea, așa că deopotrivă pisicuțe și bufnițe se simțeau, măcar astfel, în largul lor: nimeni nu vedea ca ele prin întunericul de nepătruns. Se vor fi gândit că, până la urmă, nu scăpaseră de soarta pe care le-o hărăzise ursulețul Moș Martin: iscoade de nădejde prin Ținutul Sălbatic. Dar cui să raporteze ele ceea ce vedeau? Unde erau toți prietenii lor, eroii din poveste? Rătăciți, asemenea lor, prin cotloanele Ținutului Sălbatic. Atente, pisicuțele purceseră la drum. Nu era vreme de pierdut. Trebuia să iasă cumva la liman, deși habar nu aveau încotro era indicat să își îndrepte pașii. Toate erau însă de acord că în preajma Râului fără Nume era primejdie mare. Nu că le-ar fi folosit mare lucru, întrucât habar nu mai aveau încotro va fi fost firul apei.

Pisicuțele ciuleau urechile, mijeau ochii sclipitori în noapte, atingeau cu mare fereală pământul cu lăbuțele, își zburleau blănița, își fremătau neîncetat boticul și mustățile, dar nu simțeau nimic. Parcă nu era nici țipenie de viețuitoare în Ținutul Sălbatic. De la o vreme începură să se întrebe de ce i se spunea Ținutul Sălbatic. După alt răstimp căzură de acord că, la urma urmei, puteau fi la fel de bine în Codrul Fermecat; ba chiar acolo măcar aveau ceva de furcă printre atâtea pozne și păcăleli pe care le pregătea Codrul, pe când aici, nimic. În scurt timp, pisicuțele și bufnițele nici nu mai erau atât de sălbatice și de sperioase. Adevărul e că începuseră să se plictisească înfruntând tăcerea și nemișcarea Ținutului încremenit. Se gândeau cu nostalgie până și la balaur, măcar pe Râul fără Nume se mai întâmpla câte ceva de care să te sperii. Pe când aici, doar luna putea fi zărită printre coroanele copacilor. Dar luna nu era o primejdie cine știe ce, ba chiar dimpotrivă. În fiecare dimineață, pisicuțe și bufnițe o priveau cu jind și cu mare părere de rău cum dispare de pe cer și odată cu ea și noaptea. Luna și noaptea erau dintotdeauna cei mai buni prieteni ai pisicuțelor și ai bufnițelor.

Tocmai se gândeau dacă nu ar fi mai bine să se adune și să depene povești și amintiri din vremurile de odinioară, când se auzi un sunet tare straniu, departe, în noapte. Părea că cineva plânge într-un fel tare ciudat, cum nu mai cunoscuseră

vreodată. Ți se rupea inima când auzeai sunetul acela prelung și trist. Atât le trebui pisicuțelor și bufnițelor. Uitând că ar trebui să se teamă, o și porniră glonț printre copaci și tufe, bucuroase că aveau ce iscodi. Poate că, până la urmă, și Ținutul ăsta Sălbatic știa ceva pozne. Nu s-ar fi mirat să îl afle pe Spiriduș râzându-și de ele și suflând prin vreun corn de curând inventat. Adevărul e că uitaseră complet de balaur. Parcă nici nu ar fi fost.

Dar nu era Spiriduș. Pisicuțe și bufnițe priveau mirate către o făptură cum nu mai întâlniseră vreodată. Tare caraghioasă, îți venea să și râzi, dar ți se și făcea milă de ea. Urechile clăpăuge, nu avea mustăți, botul prea mare, blana prea lungă și prea aurie, coada prea scurtă și, pe deasupra, ființa era prea greoaie să se poată cățăra, la nevoie, în copaci. Hotărât, era cel mai neajutorat animal pe care pisicuțele îl văzuseră vreodată. Ce să te faci cu el? Ți se rupea inima numai când îl vedeai cum le privea speriat și dezorientat, scurmând cu ghearele în pământ. Măcar avea gheare. Pisicuțele hotărâră pe loc să îl salveze pe bietul animal care s-ar fi prăpădit fără ajutorul lor, nu încape îndoială. Îl înconjurară din toate părțile mirosindu-l curioase, până când, bietul de el, își luă inima în dinți, se încordă pe cele patru picioare și scoase un sunet scurt din botul prea mare și fără mustăți. Pisicuțele se uitară unele la altele și se prăpădiră de râs. Ce caraghios animal, se pare că nici să miaune nu știa. Prăpăditul. Și uită-te numai la el cum le privea tare-tare uimit cum se tăvălesc pe jos de râs. La ce s-o fi așteptat? Să sară în tufișuri speriate? Dintr-atât? Mare aiurit auriul ăsta. Acum, punându-și botul pe picioarele din față, își pleoști și mai mult urechile clăpăuge și începu să scâncească. Mai avea puțin și plângea, ce mai. Una dintre pisicuțe, cea mai fâșneață din toate – odată prinsese un șoricel de coadă, dar îi dăduse drumul, căscata – hotărî să îi vorbească ghemotocului auriu.

- Miau, miau, auriule, noi suntem pisicuțele sălbatice, iscoade din Lumea Poveștilor. Nu îți fie teamă, te vom salva deîndată, numai să ne spui cine ești și de unde vii.

Ghemotocul auriu le privi printre urechile clăpăuge, mai scânci de câteva ori, după care își luă inima în dinți și zise:

- Ham, ham, eu sunt un cățeluș fioros și nu mi-e teamă de nimeni, pisicuțe zăpăcite ce sunteți voi.

Pisicuțele se priviră nedumerite. Cățeluș? Ce o fi aia? Și de ce sunt ele zăpăcite? Nu era prea politicos auriul. Să îl mai salveze oare? se gândiră ele ca, supărate. Să vedem, ce mai zice, apoi hotărâm.

- Și mă rog de unde vii tu, cățeluș fioros, și ce faci aici, în Ținutul Sălbatic?

Auriul ridică botul, acum parcă ceva mai sigur pe el și, deloc fioros, răspunse deîndată:

- M-am rătăcit în pădure și caut drumul spre casă. Dar voi ce faceți aici?

Pisicuțele se priviră uimite. De unde apăruse ghemotocul ăsta neajutorat, dacă Ținutul Sălbatic nu era casa lui? Mare mister.

- Noi fugeam din calea balaurului și ne-am pierdut de prietenii noștri. Trebuia să ajungem la marea cea mare, dincolo de orizont.

Cățelușul, tot mai sigur pe el, le cerceta atent. Hotărât, pisicuțele astea erau cam într-o ureche.

- Nu există balauri fioroși și nu poți să ajungi dincolo de orizont, decât în poveste, asta o știe oricine. Sunteți niște pisicuțe foarte zăpăcite, v-am spus eu.

- Zăpăcit ești tu, auriule, se supără fâșneața, nu vezi că nici să miauni nu știi?

- Dar măcar știu să latru. Am învățat acum o săptămână. Încă mai exersez.

Pisicuțele fură complet dezorientate de răspunsul auriului. Deodată înțeleseră. Era un pui, sărmanul. Pe loc îl iertară pentru că nu era pisică și hotărâră să îl învețe, cu răbdare, cum să se descurce în viață.

- Auriule, te vom învăța noi cum să miauni. Lasă lătratul, că nu te ajută la nimic, cu el nu ajungi departe. Vrei să vii cu noi?

Cățelușul se uită cu milă la pisicuțele astea aiurite, care credeau că în lumea asta mare există balauri, că poți să ajungi dincolo de orizont și că dulăii ar trebui să miaune. Ia să se fi întâlnit ele cu un doberman sau un saint-bernard, alta era povestea. Până una alta, însă, se hotărî să le accepte așa cum erau, cam într-o ureche. Cel puțin avea cu cine vorbi, căci se plictisise de unul singur prin pădurea fără de sfârșit. Dar o poznă tot le va juca el, ca să se răzbune.

- Vin cu voi, cu o condiție.

Pisicuțele ciuliră urechiușele. Auriul mai punea și condiții, ia auzi! Curioase, așteptară.

- Să vă învăț să lătrați. Nu e așa de greu, să știți.

Și porniră împreună prin Ținutul Sălbatic, lătrând și mieunând într-o mare veselie. Dacă iepurașul Urechilă, mare cititor de cărți, s-ar fi aflat printre ei, le-ar fi spus pisicuțelor că se întâlniseră cu un cocker spaniol, specie dispărută tare de demult din Lumea Poveștilor, a cărei principală îndeletnicire era să alerge toată ziua după pisicuțe sălbatice. Poate era mai bine că iepurașul lipsea. Pisicuțele nu l-ar fi crezut.

Adânc și mai adânc, în Ținutul Sălbatic, iepurașii țopăiau dezordonat, înfricoșați de balaurul înfiorător, speriindu-se de propria umbră, temători de liniștea și întunericul din jur, îngroziți că nu mai știau încotro se îndreaptă, unde se află și când se vor reîntâlni cu prietenii lor. Ce mai, în cele din urmă ajunseră într-atât de panicați încât se adunară cu toții grămadă, își ascunseră ochii după urechile clăpăuge și stăteau așa, nemișcați în noapte, cu inima bătându-le tare-tare, repede-repede, visând la imașurile lor înflorite din Comitat, la un morman de morcovi dulci și la cel puțin o varză mare și verde, numai bună de rontăit. Ca să fim corecți, unul poftea o varză roșie.

După o vreme numai ce auziră urechile clăpăuge și pleoștite peste ochi zgomote înfundate în depărtare, așa, ca și cum cineva sau ceva ar fi bătut mărunt, neîncetat, pământul. Pe măsură ce zgomotele astea supărătoare și de neînțeles sunau tot mai aproape și mai aproape, inima iepurașilor bătea tot mai repede și mai repede, așa că la un moment dat sărmanilor urecheați nici nu le mai sună nimic altceva în minte decât hărmălaia propriilor inimioare. Dar nu ar fi îndrăznit să se miște nici un deget. Ce mai, când poneiul alb se opri din galop, purtându-i în spate pe prințesa Sânziana și pe zăpăcitul de Moș Martin, fetița și ursulețul se gândiră foarte încurcați dacă nu cumva întâlniseră o ciudată statuie iepurească înălțată în mijlocul Ținutului Sălbatic. Lipseau doar straturile de morcovi. Ducele Călуț fu primul care se hotărî să lămurească situația, așa că necheză puternic și bătu din copite. În acest moment sărmanii iepurași numai că nu leșinară de frică, lor li se părea că balaurul fioros i-a aflat și urmează să îi pape repede-repede, pe nerăsuflate, așa, cam cum ai rontăi o varză roșie vara pe

înserate. Și la desert, un morcovior dulce, treacă-meargă. Cum nu era de glumă cu bietele făpturi, Sânziana se hotărî să le vorbească pe îndelete. Așa că spuse o poezie pe care o învățase ea odată, demult, nu se mai știe când.

- Iepuraș, drăgălaș, ai fugit peste imaș, și te-ai dus, colo sus, între tufe te-ai ascuns, dar Codău, câine rău, te-a gonit din cuibul tău, și-ai plecat, supărat, în cel Codru-ndepărtat.

Atunci urecheații se liniștiră ca prin farmec. Era cântecelul lor anume, pe care contele Urechilă îl citise într-o carte și pe care îl exersau în fiecare noapte cu lună plină, pe câmpiile înflorite ale Comitatului, doar atât că nu prea înțelegeau ce o fi cu acel Codău, câine rău. Dar până una alta, ce mai veselie și bucurie când văzură că s-au reîntâlnit cu Sânziana. Începură să țopăie iepurește printre picioarele ducelui Căluț, până ce zăpăcitul de ursuleț căzu în mijlocul blănițelor catifelate și neastâmpărate și fu aruncat în aer neîncetat, iar și iar, până nu mai știu unde e cerul înstelat și unde e pământul întunecat. Licurici se zbenguia pretutindeni, printre urecheați și cârlionți, iar întreaga lume se învârtea în capul lui Moș Martin, îi vâjâiau urechile și, ce fu mai grav, își pierdu ochelarii.

- Oplisi, stasi, nu mai pot, iepulasi dlăgălasi, plinsesă, salvează-mă, ajutoooool!!!

Dar Sânziana se prăpădea de râs în mijlocul hărmălaiei și se părea că uitaseră cu toții de balaur și de Ținutul Sălbatic și nu văzură cum dintr-un tufiș îi priveau doi ochi strălucitori. În cele din urmă făptura necunoscută și nevăzută își drese glasul și spuse tare, că să se facă auzită de către toți:

- Hm, hm, hm-hm, dessstul cu joaca, trebuie sssă pornim la drum.

Deîndată iepurașii se întoarseră pe lăbuțele dinapoi, își înălțară urechile lungi-lungi și începură să freamete din boticuri către tufișul vorbitor. Inimile le bătură iar mai repede, dar, fiind alături de Sânziana, nădăjduiau că nimic rău nu li se va întâmpla. Fetița nu era însă la fel de sigură. Ba chiar se întrebă dacă nu cumva balaurul are darul vorbirii. În cele din urmă ursulețul Moș Martin, care nu vedea mai nimic fără ochelari, cu atât mai mult noaptea, se îndreptă curajos către tufiș.

- Cine esti tu, viesuitoare fălă nume, cale ne întlelupi nouă joaca, și cu ce dlept? Volbeste, altfel fulia mea se va abate asupla ta, stlăine!

Acum e drept că iepurașii, Sânziana și ducele Căluț mai degrabă fură cât pe-aci să pufnească în râs auzind cum îl înfruntă ursulețul pe necunoscutul din tufiș, dar imediat le veni inima la loc și păsiră alături de bravul lor prieten, către cele două luminițe strălucitoare din noapte.

- Da, da, vorbește, spune cine ești și ce dorești de la noi, voce fără de nume! ziseră ei într-un glas.

Cele două luminițe străluciră parcă și mai tare, după care vocea zise, puțin temătoare:

- Mă ssscuzați, dar sssunt un messsager de la contele Urechilă. Urmați-mă, ca sssă îl reîntâlniți cât mai curând. Vă așșșteaptă către ssssoare-apune.

Eroilor noștri deîndată le tresăltă inima de bucurie. Așadar contele nu se pierduse de ei! Dar imediat ducele Căluț necheză, bătu din copită și se răsti la necunoscut:

- Și de ce nu vin el și te trimite pe tine? Cum putem avea încredere în doi ochi strălucitori ce apar așa, pe neașteptate, în noapte, în mijlocul Ținutului Sălbatic?

- Contele ssse grăbeșșște către bârlogul unuia de-i ssspune balaurul fiorosss, eu nu-l cunosssc. Dar nu e vreme de pierdut. Mi-a zisss sssă vă ssspun o poezie, care sssună cam așșșa: „Iepurașșș, drăgălașșș, ai fugit pessste imașșș, șșși te-ai dusss, colo susss, între tufe te-ai assscunsss, dar Codău, câine rău, te-a gonit din cuibul tău, șșși-ai plecat, sssupărat, în cel Codru-ndepărtat.”.

Urecheații țopăiră fericiți auzind parola, dar Sânziana se încruntă deîndată. Oare de când pândea prin tufișuri necunoscutul? Apucase să audă de la ea cântecelul? Puteau avea încredere în el?

- Dar ce ești tu, la urma urmei? întrebă îngrijorată fetița.

- Eu sssunt un vulpoi prietenosss, sssingurul din neamul meu de acessst fel. Am fugit de la Grădina Zoologică șșși acum așșș vrea sssă ajung înapoi. Nu îmi place în sssălbăticie. Mă primiți cu voi?

Iepurașii nu înțelegeau mare lucru: Grădina Zoologică, vulpoi, ce să fie toate astea? Nu existau în Comitat și chiar în tot cuprinsul Lumii Poveștilor. Dar bietul animal părea tare speriat și amărât acolo în tufiș, așa că urecheații fură de acord să aibă grijă de un vulpoi așa de singur. Doar Sânzianei ceva nu i se părea tocmai cum trebuie. Își aducea ea aminte câte ceva despre Grădina Zoologică, dar parcă acolo vulpea și iepurașii nu locuiau împreună. Până una alta însă nu aveau încotro, așa că porniră prin Ținutul Sălbatic, împreună, către soare-apune, orientându-se după mușchiul de pe copaci. Ursulețul fu foarte fericit când vulpoiul prietenos îi întinse ochelarii pierduți. Se pare că era într-adevăr un vulpoi tare de treabă, nu ca acel misterios Codău câine rău.

Poneiul negru-negru cu o stea în frunte galopa tare înverșunat prin Ținutul Sălbatic, în căutarea voinicului Mugurel, furat din mijlocul râului de către șopârla zburătoare și înfiorătoare. Poneiul era ultimul care îi văzuse pe cei doi, băiețel viteaz și balaur fioros, pierzându-se departe, în înălțimi, către necunoscuta zare, către marea cea mare, acolo, unde apune luminosul soare. Nechezând deznădăjduit în mijlocul vâltorii, poneiul se jură că nu se va opri din drumul său până ce nu îl va afla pe Mugurel; călțul era foarte încrezător că băiețelul va răpune sălbăticiunea înaripată. Dar unde să fie aceștia, oare? Iar poneiul negru-negru fornăia și necheza și își scutura coama și gonea neostenit în noapte, către nicăieri, către oriunde, către undeva unde nici cu gândul nu gândea.

La un moment dat numai ce îi răsări în cale o arătanie foarte stranie. În primul moment poneiul vru să necheze de bucurie, crezând că întâlnise unul dintre pitici. Apoi nechezatul i se opri pe nări, căci băgă de seamă cum că făptura, deși micuță asemenea piticilor din Lumea Poveștilor, nu semăna întru totul cu aceștia. Mai pe scurt, nu avea scufie roșie, ci verde. În rest, stătea liniștit pe o buturugă, sprijinindu-și fața în palmă și cotul pe genunchi, pufăind îngândurat dintr-o pipă, întocmai după cum făcea adeseori piticul Gnom. Fără să pară deloc surprinsă de apariția poneiului, făptura se întrerupse din pufăit și zise după cum urmează, de parcă l-ar fi cunoscut pe călțul cu o stea în frunte de când era doar un mânz:

- Seara bună, poneiule călător. Poftește de te odihnește. Te așteaptă o mână de ovăz proaspăt și o gură de apă cristalină. Ți-am pregătit de toate.

După care pufăi din nou, liniștit, din pipă. Poneiului negru-negru cu stea în frunte nu îi veni să-și creadă urechilor. Era prea de tot. Pășind încet, se apropie de piticuț și necheză ușor, scuturâ din coamă, după care vorbi cu un glas hotărât.

- Nu e chiar așa de bună seara, străinule. Eu sunt poneiul negru-negru cu stea în frunte și îmi caut stăpânul, viteazul Mugurel, răpit de balaurul fioros. Dar tu cine și ce să fii, oare?

- Știu totul despre tine, căluțule. Mi-a spus deunăzi Spiriduș. Eu sunt un elf, spirit al focului, al apei sau al vântului, încă nu m-am decis sigur, iar pe nume mi se spune Statu-Palmă-Barbă-Cot. Nu aș putea spune de ce mi se zice așa.

După care elful își așează iar barba în palmă și cotul pe genunchi și stătu așa, pufăind îngândurat. Poneiului îi veni să râdă de elful cam zăpăcit și hotărî că era o făptura simpatică. Dar avea alte gânduri mai importante. Va să zică Spiriduș? Ciudată poveste și asta, cu plecarea dincolo de zare. Părea tot mai mult că nu părăsiseră Lumea Poveștilor.

- Statu-Palmă-Barbă-Cot, dar cum îl cunoști pe Spiriduș?

- Ah, asta nici nu se mai poate ști. Dintotdeauna. Tot apare și mă întreabă dacă m-am decis ce vreau să fiu, spirit al focului, al apei sau al vântului, după care dispare repede-repede, spune că îl așteaptă treburi urgente în Codrul Fermecat. Pe unde o fi asta, nu știu, dar de, Lumea Poveștilor e fără de sfârșit.

Poneiul negru-negru cu o stea în frunte rămase mut de uimire. Va să zică elful știa de Lumea Poveștilor, nu doar de Spiriduș? Tare straniu Ținutul Sălbatic. Curios, căluțul își plecă botul, culese o gură de ovăz, și zise încet, cu ceva păreri de rău și aduceri aminte.

- Statu-Palmă-Barbă-Cot, dacă ai ști tu că eu vin din Lumea Poveștilor, și mi-e tare dor de casă, dar trebuie să îl aflu pe viteazul Mugurel și pe toți ceilalți rătăciți în acest Ținut Sălbatic și apoi să ajungem la marea cea mare... Parcă aventura nu se mai sfârșește niciodată, e cale atât de lungă până dincolo de zare....

Elful mai pufăi odată, după care îi aruncă o privire neîncrezătoare poneiului și zise:

- Poneiule călător, îmiești simpatic, dar spui și vorbe cugetate și vorbe necugetate. Dincolo de zare, se poate, nu se poate să ajungi, nu știu, nu m-am gândit niciodată să purced, om vedea. Până acum am fost prea ocupat cu alte gânduri, știi tu, trebuie să aleg: spirit al focului, al apei sau al vântului? Grea alegere. Cât despre Ținutul Sălbatic, bați câmpii. S-or fi rătăcit prietenii tăi, se mai întâmplă dacă ești neatent, dar Pădurea Vrăjită ni-i va reda ea cât de curând. Nimeni nu se pierde fără de urmă în Lumea Poveștilor.

Poneiul rămase încremenit. Nu știa ce să mai creadă. Cu jumătatea de voce, îndrăzni.

- Statu-Palmă-Barbă-Cot, tu vrei să spui că acum nu ne aflăm în Ținutul Sălbatic, ci în Pădurea Vrăjită? Și că aceasta face parte din Lumea Poveștilor?

- Sigur că da, căluțule călător. Se vede că ești străin de aceste meleaguri. Ținutul Sălbatic nu e aici, e mai către soare-răsare, dacă o apuci pe firul Râului fără Nume, către izvoare. Dar nimeni nu pleacă într-acolo, nu se știe exact ce te așteaptă prin acele părți necunoscute, e mai cuminte să nu părăsești Pădurea Vrăjită. E cel mai încântător loc din Lumea Poveștilor.

După care Statu-Palmă-Barbă-Cot mai pufăi odată, hotărât, din pipă. Poneiul se ridică imediat în două picioare, necheză vesel și începu să tropăie din copite în jurul elfului.

- Suntem tot în Lumea Poveștilor? De necrezut! Ce veste bună îmi dai. Asta înseamnă că ne vom reîntâlni cu toți prietenii mei?

- Poneiule călător, dacă ai terminat cu ovăzul, eu spun să plecăm. Dragonul ne așteaptă de ceva vreme în peștera sa. Și Mugurel la fel. Nu e vreme de pierdut. Vom pleca, se pare, cu toții dincolo de zare, către marea cea mare.

Poneiul negru-negru cu o stea în frunte rămase încremenit în mijlocul Pădurii Vrăjite. Cum adică Dragonul îi așteaptă? Păi nu era un balaur fioros? Pufăind pentru ultima oară, Statu-Palmă-Barbă-Cot mai spuse gânditor:

- Știi, sărmanul Dragon are obiceiurile lui, e o făptură tare așezată și cuminte. Doar astă seară ce a trebuit să se înalțe în zbor într-o misiune aparte. Spunea că trebuie să îi întâmpine cum se cuvine pe niște călători nou-sosiți pe firul Râului fără Nume dinspre Ținutul Sălbatic. Nu era sigur că mai știe să arunce foc pe nări, dar se gândea că se va strădui să facă totul cum se cuvine. Mă uit la tine și bag seamă că ceva nu a ieșit tocmai cum era planificat, o fi împroșcat prea multe flăcări, îi e greu să își regleze tirul. Să mergem, poneiule călător, să mergem. Se apropie zorii. De acum se vor fi trezit deopotrivă Dragonul și Mugurel. Ne așteaptă să bem un ceai, sau o cafea, sau o cană cu lapte, fiecare cum dorește. Dragonul e foarte ospitalier, e întotdeauna bucuros de oaspeți.

Poneiului negru-negru cu o stea în frunte îi pieri suflarea de uimire. Apoi porni numaidecât în galop, purtându-l pe elf în spate, către sălașul balaurului fioros. Pardon, către peștera Dragonului ospitalier.

Vă mai amintiți desigur cum piticuții cu scufii roșii, unii fără scufii, plecaseră înainte pe Râul fără Nume, la bordul Corăbiei Măiastre, cu gândul să înfrunte primejdii de negândit. Înaintau cu multă atenție, cârmind încet la fiecare cot, încruntați și pregătiți să dea pieptul cu cele mai înfiorătoare făpturi. Cu toții pufăiau neîncetat, astfel că, din depărtare, deasupra râului și al ținutului se înălța un nor gros de fum mișcător care dădea de știre cam pe unde se aflau marinarii bărboși. Și se mișcă norul de fum ba mai încoace, ba mai încolo, până ce se opri în loc. Ce să fie oare, ce să fie? La un moment dat numai ce văzură piticuții un steag sau cam așa ceva (contele Urechilă ar fi spus „blazon"), agățat de o ramură mai joasă a unui copac, cum fâlfâia mândru deasupra Râului fără Nume. Apropiindu-se încet, putură admira o stemă desenată în mijlocul steagului, iar desenul nu arăta nimic altceva decât pe balaurul fioros, cu aripile desfăcute, cu coada îmbârligată pe după aripi, cu focul ieșindu-i năpraznic dintr-o singură nară, cu o căciulă de noapte pleoștită peste cap, cu ochii mari și mirați ce păreau mai degrabă tocmai treziți din somn decât înfiorători. Piticuții nu se putură opri să nu zâmbească văzând așa desen, parcă l-ar fi făcut cineva în joacă, vrând să bage groaza în cei care l-ar fi privit, dar, de fapt, stârnind doar voie bună. Ce mai, se vedea de la o poștă că balaurul din imagine era tare cumsecade și doar își dădea așa, puțină importanță. Dar ce îi distră peste măsură pe piticuți fură cuvintele scrise dedesubt: „Bine ați venit pe domeniul Dragonului ospitalier. Cazare, masă și conversație asigurate. Tot înainte și prima la dreapta. Acostați cu încredere și strigați tare, poate dorm.".

Deîndată piticuții hotărâră în sinea lor că Ținutul Sălbatic se poate să fi fost, la urma urmei, nu chiar așa de fioros după cum îi era renumele. Așa că purceseră tot înainte și în curând o cotiră prima la dreapta, către un debarcader ce se putea zări la picioarele unei stânci răzlețe. Cum am spune, ajunseseră la destinație. Se uitară ei împrejur, dar liniște și nici țipenie de Dragon. Soarele ardea sus pe cer, râul curgea alene alături de Corabia Măiastră și piticuții se gândiră că probabil Dragonul

trage un pui de somn așa, de după-amiază.

- Eu spun să îl lăsăm să doarmă, să nu cumva să îl deranjăm, zise un piticuț. La urma urmei măcar pe o nară tot poate să scoată foc și, dacă se supără, vai de scufiile noastre.

- Ba eu zic să îndrăznim, pe stemă scria să strigăm tare dacă doarme. Prea vă temeți pentru scufii, prieteni, mai adaugă al doilea piticuț care, trebuie să recunoaștem, nu avea de ce să îi fie teamă, își pierduse căciulița în focul de pe Insula Plutitoare.

- Ce-ar fi dacă am porni pâș-pâș înainte, pe tăcute și pe nesimțite, să îl surprindem în somn și să îl capturăm pradă de război? interveni un al treilea piticuț. Așa scăpăm de orice necazuri și ne păstrăm și scufiile, mergem la sigur. Apoi odată Dragonul legat fedeleș, punem condiții, culegem informații și ne întoarcem învingători la Insula Plutitoare.

Toți piticuții fură de acord cu planul celui de-al treilea. Erau puși pe fapte vitejești sau piticești, cum le mai zice în graiul lor. Așa că porniră pâș-pâș înainte, urcară ce urcară pe brânci panta abruptă, ajunseră în fața unei peșteri imense și hotărâră pe loc o strategie de luptă bine pusă la punct: se vor împărți în două tabere. Cei cu scufii, la dreapta, cei fără scufii, la stânga, îl împresoară pe Dragonul adormit și îl fac prizonier pe nepusă masă. Planul era clar, simplu, ușor de pus în aplicare, victoria garantată. Zis și făcut. Doar că imediat ce păși în peșteră fură nevoiți să abandoneze orice tactică și strategie piticească. Ceea ce îi aștepta înăuntru îi lăsă cu gura căscată deopotrivă pe vitejii cu sau fără scufii.

Chiar din capătul peșterii era întinsă o masă lungă, lungă, pregătită cu ceșcuțe și farfurioare micuțe-micuțe, cu ulcioare și ulcele pline cu băuturi felurite, cu scăunele care aveau fiecare pe spetează un cui sub care scria: „agățătoare pentru scufie”. Pe pereți erau rafturi întregi cu cărți nenumărate, legate în piele, cu litere aurite pe cotor, așezate în ordine desăvârșită, cam așa, cât ai fi putut să citești într-o viață întreagă, dacă nu ai fi fost prea ocupat cu aventurile în Lumea Poveștilor. De undeva se auzea o melodie nostimă și veselă, ceva de genul „Hai-hi, hai-ho, suntem pitici mișto” și așa mai departe, iar din capătul îndepărtat al peșterii îi priveau, de la o înălțime ametitoare, doi ochi mari și mirați, deasupra cărora se ițea o scufie de noapte. Deîndată piticuților le pieri cheful de a-l mai împresura pe Dragon și a-l lega fedeleș. Era o oarecare diferență de înălțime, doar dacă nu vroiau să se urce unii pe umerii altora, iar la final cel mai de sus să îl roage frumos pe Dragon să își petreacă sfoara pe după aripi. Ce să mai lungim povestea, piticuților le cam pierise pofta de fapte vitejești și ar fi dorit din toată inima să se afle din nou pe Corabia Măiastră navigând cu toate pânzele sus înapoi către Insula Plutitoare și de acolo direct acasă, în Codrul Fermecat. Dinții tuturor începură să tremure necontrolat, desigur de frig și nu de frică, era cam rece în peșteră, fură de acord într-un gând. Cel de-al treilea piticuț, care avusese ideea ingenioasă a tacticii de luptă, zise:

- Dragilor, voi credeți că Dragonul a pregătit această masă ca să ne servească pe noi ca aperitiv?

- Poate vrea să ne așeze pe scăunele și apoi să ne prăjească dintr-o singură suflare, adăugă un alt glas tremurat.

- Și să ne stropească pe fiecare cu vin sau alte licori de prin ulcele, ca să fim mai apetisanți? își dădu cu părerea primul pitic.

Piticul Gnom își luă atunci inima în dinți și ordonă întregii armate:

- Fraților, nu putem da înapoi, am fi de râsul întregii Lumi a Poveștilor. Eu spun să ne apropiem vitejește, poate îl inducem în eroare. Om fi noi micuți, dar suntem mulți, iar unde-s mulți, piticimea crește, spune o vorbă din bătrâni. Înainte pe două coloane. Cei cu scufii la dreapta, cei fără scufii, la stânga. Și încercați să păreți cât mai fioroși. Nu disperați, gândiți-vă cum odinioară am străbătut cotloanele unei alte peșteri și tot am răzbit la lumină.

Zis și făcut, doar că dacă i-ai fi întrebat pe fiecare în parte, cu toții ți-ar fi răspuns că ar fi preferat oricând o reîntâlnire cu liliecii decât o confruntare cu Dragonul, fie el fioros sau ospitalier.

Sânziana se trezi în pătucul ei și imediat privi către șemineu. Vulturul Pleșuv era tot plecat, iar fetița se încruntă deîndată. Ce să i se fi întâmplat? De prea multă vreme nici urmă de căpitanul înaripat, acesta își purta zborul departe, iar acum nu mai avea cine să îi supravegheze fetiței somnul lin. Sânziana se repezi către camera părinților, dar acolo era liniște și pustiu. Fetița se uită îndelung la ecranul stins al computerului și, în cele din urmă, îndrăzni să întrebe, fâstâcită:

- Computel mistelios, nu stii tu pe unde o fi hălăduind Vultulul Plesuv?

Dar fetița nu primi nici un răspuns. Doar tăticul se înțelegea cu ecranul pătrățos, tot țăcănind litere pe tastatură. Sânziana reușise să învețe câteva dintre semnele misterioase, dar se poticnise la atunci când trebui să scrie „Ana are mere”. Oricum ar fi făcut, îi ieșea mereu „Ana ale mele”. Tăticul îi spusese că atunci când va scrie corect, îl va putea întreba pe computer unde este Vulturul Pleșuv, iar computerul îi va răspunde numaidecât. Până atunci fetița tot privea nedumerită și curioasă la ecranul buclucaș, care pentru ea era ca o fereastră către o altă lume. Fetița se gândea tot mai serios că Vulturul Pleșuv dispăruse în zbor fâlfâind din aripi prin această fereastră, atunci când se întrezărea un minunat peisaj cu o mare tare-tare mare. E drept, o problemă tot nu putea fi lămurită: cum de încăpuse uriașul înaripat pe o fereastră atât de micuță? Mare mister. Acum ecranul dormea, căci computerul se odihnea după un program foarte neregulat, iar fetița își făcea griji serioase pentru sănătatea lui. Oftând îndelung, Sânziana închise încet ușa și plecă în vârful picioarelor din cameră, să nu deranjeze somnul computerului. Când se va întoarce tăticul de bună seamă că îi va spune ce a mai visat pătrățosul și poate astfel va afla pe unde s-o fi rătăcit bravul căpitan înaripat.

Ajunsă la parterul casei, Sânziana se îndreptă către bucătărie, unde știa ea că trebuie să afle ceva cacao cu lapte. Aici o aștepta bunicul, pufăind din pipă și citind ca de obicei foarte amuzat într-o carte mare și lucioasă. Fetița se apropie pâș-pâș și urmări cu mare atenție literele de pe copertă, până ce îndrăzni să silabisească încet-încet:

- Car-tea zme-i-lor.

Bunicul încremeni cu pipa între dinți, apoi lăsă în jos coperta și îi zâmbi Sânzianei.

- Bravo, prințeso! Ai reușit până la urmă. De te-ar auzi și tăticul. Până atunci hai la moșul să te îmbrățișeze. Ca răsplată vei afla un musafir așteptându-te de ceva vreme la ușă. Dacă nu l-or fi speriat cu totul pisicuțele alea neastâmpărate.

Sânziana se desprinse repede-repede din brațele bunicului și ajunse într-o suflare la ușă. Aici stătu preț de o clipă, închise ochii, trase aer în piept, apăsă pe clanță și strigă din toată inima:

- Bine ai revenit acasă, Vulture Pleșuv, de dincolo de zare!

Dar nimeni nu îi răspunse fetiței și nici fâlfâit de aripi nu se auzi la intrare. Doar un scâncet urmat de un lătrat vesel și de o blăniță ce i se încurcă printre piciorușe. În timp ce ghemotocul îi lingea degetele tremurând tot, Sânziana îl luă în brațe, îl purtă către piticuți și îi zise după cum urmează:

- Codisă, să nu îsi fie teamă. Pisicusele nu au să îsi facă nimic. De fapt, astăzi vom pleca întl-o călătolie plin Pădulea Vlăjită, vom afla bâlogul Dlagonului Ospitaliel si, cu ajutolul acestui zmeu cumsecade, vom ajunge noi cumva si dincolo de olizont.

În pragul casei bunicul asculta nedumerit la vorbele nepoatei sale. Nu înțelegea cum de fetița nu se arătase mirată de apariția cățelușului, de ce acesta trebuia să se numească numaidecât Codiță și mai ales încerca să își amintească de unde răsărise acest Dragon Ospitalier, despre care nu se spunea nimic în Cartea zmeilor. În cele din urmă închise ușa dând din umeri și se pregăti sufletește pentru o nouă zi plină de aventuri în Lumea Poveștilor.

În peștera Dragonului se aflau adunați toți eroii din Lumea Poveștilor, ajunși aici fiecare separat, dar urmărind anumite semne sau fiind îndrumați de noi cunoștințe ale Pădurii Vrăjite. Prințesa Sânziana, ursulețul Moș Martin, ducele Căluț și iepurașii fură însoțiți de Vulpea prietenoasă. Contele Urechilă sosise de unul singur, călăuzindu-se către soare-apune după mușchiul copacilor. Poneiul negru-negru cu o stea în frunte îl purtase în spate pe elful indecis, spirit al focului, al apei sau al vântului. Pisicuțele sălbatice și bufnițele sperioase colindară ce colindară prin Pădurea Vrăjită până ce ajunseră la Râul fără Nume, unde se întâlniseră cu Insula Plutitoare, care plutea foarte dezorientată și lăcrima neîncetat, convinsă că toți prietenii ei fuseseră mistuiți de balaurul fioros. Împreună o luaseră pe firul râului, hotărâți să ajungă de unii singuri la Marea cea Mare, până ce aflară, plini de uimire, de bucurie și de tremere, Corabia Măiastră și bârlogul balaurului fioros. Care balaur, iată, era de fapt un Dragon ospitalier și tare cumsecade, chiar dacă puțin cam caraghios, cu căciulița aia de noapte pe cap. Vulturii Pleșuvi zburară ce zburară în cercuri largi, până ce amețiră de atâta rotit fără rost și hotărâră să poposească pe o stâncă ce se zărea prin împrejurimi. Era chiar stânca Dragonului. Șoriceii nu se știe ce și cum făcură, dar acum așteptau cuminți, cățărați pe rafturile pline cărți, atenți cu un ochi la pisicuțe și cu altul privind cu poftă către coperțile de piele care miroseau tare bine... Cât despre înțeleapta broască țestoasă, ea pluti ce pluti în carapace, până ce se izbi de Corabia Măiastră. De-abia atunci își ivi capul, se uită atentă în jur, căscă somnoroasă și își zise: „Bun, am ajuns.”. Într-adevăr, toate drumurile duceau către Dragon. Care se dovedi o gazdă desăvârșită. Așteptându-i pe toți ceilalți, discută pe îndelete cu bunul său prieten, voinicul Mugurel, despre una, despre alta, treburi vitejești. Îndeosebi Mugurel se străduise să îl consoleze pe Dragonul tare cumsecade, spunându-i că nu e un capăt de țară dacă a uitat cum să împroaște foc și pe cealaltă nară. La urma urmei, oricum se pare că nu prea aveau cu cine să se lupte, iar ca impresie de prim moment era suficientă o singură flacără, toată lumea se îngrozea când vedea apărând din depărate așa zburătoare înfiorătoare. Dragonul se scuză zor nevoie mare, spunând că intenția lui nu era să înfricoșeze pe nimeni, ci doar să ureze bun sosit cu tot fastul potrivit, doar că l-a cam luat flacăra pe dinainte și iată, îi speriase pe toți. Acum priveau cu toții unii la alții, fără a îndrăzni să spună fiecare ce avea pe inimă. Mai mult chiar, se pare că Dragonul aștepta de la noii sosiți o lămurire, iar eroii noștri nu știau cum să îi spună că ei de fapt habar nu aveau pe ce lume se află. În cele din urmă începu să vorbească Dragonul, cu un glas tare liniștit, ai fi zis că asculți vorbind pe îndelete un om bătrân cu darul povestitului, așa, ca un bunic sfătos și tare cumsecade.

- Nu știu de unde sunt, dar nu îmi amintesc să mă fi născut pe aceste meleaguri. Știu doar că atunci când eram un pui neastâmpărat am pornit hai-hui într-o călătorie către Orizont, peste Marea cea Mare, cu gândul să străbat dincolo de zare și depărtare. Am vrut să merg ceva mai departe, apoi încă mai departe... până când m-am trezit atât de departe, că nu știu cum o să mă mai întorc vreodată înapoi.

Sânziana se încruntă ușor, își agită crețele până ce Licurici își luă zborul spre un cotlon nevăzut al peșterii, după care fetița îi răspunse Dragonului după cum urmează:

- Dragonule drag, nici nu știi cât de bine te înțeleg. Și eu credeam că nu sunt de pe meleagurile Lumii Poveștilor, dar până la urmă toți prietenii mei m-au convins că mă înșelam. Așa că nu fi trist: chiar dacă nu ai ajuns dincolo de Orizont, se pare că totuși ai poposit, asemeni mie, unde îți era locul.

Dragonul se aplecă mult către fetiță, până ce scufia de noapte amenință să îi cadă de pe cap, dar bine că rămase cocoțată pe scăfârlia uriașului, căci altfel ar fi acoperit așa, cam jumătate dintre piticuții prezenți, desigur, acea jumătate dintre pitici care își pierduseră scufiile odinioară... Mare mirare însă, Dragonul lăcrima.

- Prințesă Sânziana, prieteni dragi, nici nu știți ce fericire mi-ați adus. Am și uitat de când vă aștept, dar trebuie să fie tare de demult, căci am citit și recitit toate aceste cărți de le pot povesti pe nerăsuflate.

În acest moment broasca țestoasă scoase capul de sub carapace, își făcu loc printre cei de față și se apropie tacticos de uriașul plângăcios.

- Bătrâne Dragon, se poate ca un vechi oștean al Lumii Poveștilor să verse atâtea șiroaie de lacrimi? Ori tu nu vezi că în sfârșit ne-am regăsit și putem purcede înapoi către Marea cea Mare? Mai bine aduți aminte cam pe unde vine întinderea de ape, căci e târziu înspre înserare.

Toți cei de față fură foarte mirați de felul în care micuța broască țestoasă îi vorbea uriașului Dragon, așa că se lăsă o liniște atât de adâncă încât se putea auzi cum troznesc lemnele în șemineu. Doar că Dragonul nu păru deloc supărat. Se uită cu atenție la broscuța testoasă, ba scoase la iveală chiar și o pereche de ochelari, după care numai ce zâmbi tare caraghios, așa cum doar dragonii ospitalieri pot să zâmbească, se întoarse către șemineu unde slobozi repede o flacără din nara staângă și zise cu mare bucurie:

- Țestoaso, nu credeam să te mai revăd vreodată. Văd că te-ai făcut mare, dar tot tu ești, prâslea de altădată! Care va să zică ai ajuns dincolo de Orizont până la urmă! Phii, cine s-ar fi gândit că dintre noi doi, tu pe apă, eu prin aer, tu vei răzbi dincolo de zare!

- Tare mi-e teamă că dincolo de zare e înapoi către casă, către Marea cea Mare, bătrâne Dragon, mai zise țestoasa, în timp ce în peșteră începeau să se audă șușoteli și exclamații de mirare. De abia acum pricepură cu toții că, de fapt, țestoasa și dragonul se cunoșteau de mult și că nu se mai văzuseră de ceva vreme.

În seara aceea fu petrecere și hărmălaie multă în peștera Dragonului ospitalier din Pădurea Vrăjită. Către dimineață se hotărâră cu toții să purceadă deîndată pe Râul fără Nume care, mai devreme sau mai târziu nu avea unde să sfârșească altundeva decât într-o apă mare, dincolo de zare, erau de acord contele Urechilă și Dragonul ospitalier. Așa citiseră ei în toate cărțile scrise demult, de către scriitori învățați, care nu se puteau înșela cu una cu două. Și iată-i dispărând în lumina plăpândă a dimineții, către soare-apune, când, în spatele lor, soarele răsare. Cum nu se uita niciunul înapoi, către Pădurea Vrăjită, și cum niciunul nu se întrebase de ce era Pădurea, la urma urmelor, Vrăjită, nimeni nu putu să vadă cum, pe măsură ce Corabia Măiastră și Insula Plutitoare se pierdeau în depărtare, totul în urma lor dispare. Dispare stânca și peștera cu toatele cărțile sale, Râul fără Nume cu toate ținuturile dinspre izvoare, copacii tăcuți și mai ales firava lumină dispare. O clipă doar ursulețul Moș Martin tresări când, pe neștiute, o picătură amară îi poposi pe botic. Întoarse privirea și văzu cum deasupra sa lăcrima nu Insula Plutitoare, și nici o salcie plângătoare, ci o privire uriașă, mare, mare, mare. Și atunci pe ursuleț îl apucă o temere cutremurătoare, dădu să strige ceva către ceilalți dar nu mai apucă să spună decât „Sânzianaaaaa!!!!" și toți se pierdură cu totul într-o negură adâncă, fără cale de întoarcere, care nici măcar nume nu are.

.....

vara 2006,
Műhlbach, Transilvania

Ovidiu Baron

BABA. O POVESTE CENUȘIE

Era cam pe vremea începutului anului doi de facultate. Poposisem în Sibiu la un prieten și mă gândeam că banii pe care mi-i dăduse tata pentru cazare nu-mi vor permite cine știe ce confort în anul universitar care stătea să înceapă. Căminele, dintre care vizitasem două, nu mă atrăgeau prea tare, camerele arătau jalnic și erau locuite de câte opt studenți. Nu erau de nici unele pe acolo. Baia era dezolantă, cu chiuvete metalice ruginite, din care abia dacă una sau două rezistau eroic pe un perete care, la rândul lui, părea să iasă dintr-un război de lungă durată. Apa era plină de rugină și arareori era încălzită, iar toaletele fără uși te îmbiau să admiri mormanele de rahat așezate metodic de o parte și de alta a găurii turcești care ar fi trebuit să le înghită. Holul era nezugrăvit de ani mulți, astfel că varul începuse să coboare de bună voie de pe pereți, lăsând în urmă o culoare imposibil de distins. Pentru toate aceste minunății administratorul îmi ceruse o șpagă care echivala cu vreo două luni de cazare într-un apartament onorabil. Așa că am zis nu. Voi găsi ceva mai bun, cu atâția bani cât am în buzunare.

Am început să caut. Mai întâi am nimerit la un moș, undeva în apropierea facultății. O clădire veche, dar solidă, din care omul deținea doar o cameră. A venit să mi-o prezinte și părea foarte bucuros de întâlnire.

- E ieftină, mi-a zis. Și trebuie să știi cont că e în zona centrală.
- Da, spun eu.
- Chiar ultracentrală, adaugă omul.
- Da, adaug eu.

Zidurile erau foarte înalte, vreo cinci-șase metri, cel puțin. Prețul nu era mic deloc și îmi cam depășea posibilitățile, dar căutam cu mintea soluții. Voi lucra, voi avea bursă, voi cere mai mult de la părinți, mă voi împrumuta pentru început de la unchiul meu și alte câteva soluții temporare sau definitive îmi treceau prin minte.

- Nu putem scădea din preț? am întrebat.
- Domnule, mie nu îmi plac oamenii care vin să cumpere ceva și cer să li se scadă din preț.
- Dar eu nu cumpăr...
- Ba da, cumperi, cum să nu.
- Închiriez.
- Tot un fel de a cumpăra.
- Mă rog, dar totuși, vă puteți gândi la un preț mai mic, sunt student, știți, nu am foarte mulți bani.
- Cum spuneam, apartamentul e ultracentral.
- Care apartament? E doar o cameră.
- Eu îi spun apartament.
- Înțeleg. Și prețul e așadar fix.
- Nu e. Pot scădea ceva. Dar foarte puțin.
- Cât?
- Vrei să-l închiriezi?
- Vreau.
- Cât ai la tine?
- O sută cincizeci de mii.
- Dă-i încoace și mai vii cu cincizeci și batem palma.
- Bine. Bucătăria unde e? întreb eu, numărând banii.
- Nu e, zice el.
- Dar baia?
- Te speli în oraș.
- Un WC măcar?
- Ceri prea mult, se răsti omul, întinzând mâna după bani.
- Dar e normal, mă gândeam că e ceva în clădirea asta, măcar o baie comună, zic eu, punând banii la loc în buzunar.
- Dacă nu vrei să închiriezi, de ce ai mai venit? se răsti omul.

M-am apropiat cu spatele de ușă, privindu-l atent, și am sărit în holul minuscul ce dădea pe trotuar.

- De fapt, de la bun început nu ai vrut, continuă omul.

- Ba am vrut, am zis eu.

- Nu ai vrut. Nu ești serios, mi-am pierdut vremea cu tine. Știi de unde am venit eu ca să-ți arăt camera asta?

- Apartamentul? am întrebat, imediat ce am pus piciorul pe trotuar.

- Nesimțitule, a urlat el, trântind ușa.

Am plecat, ușor debusolat, urmând să mă reîntâlnesc cu prietenul care se oferise să mă ajute cu căutările.

- Ești un nesimțit! am auzit din nou și m-am întors. Omul era aplecat pe fereastră și gesticula amenințător înspre mine, în timp ce lumea de pe trotuar mă privea oarecum bănuitor. Am grăbit pasul.

A doua zi locuiam deja la o babă. Un capăt de stradă, o casă fără gust, cu acoperiș metalic. Poartă, tot metalică, vopsită în roșu. Metal verde și metal roșu. Babă grasă, cu mers apăsat și cu bube pe față. Ajunsesem acolo pentru că nu aveam bani și pentru că eram convins că, indiferent ce voi face și ce mi se va întâmpla, la un moment dat va fi bine. Și, într-un fel, aveam impresia asta în fiecare zi. Sunasem la poartă și mă privise îndelung, cu ochii aproape închiși, fără să răspundă la salut și fără să mă întrebe nimic. Apoi se dăduse la o parte și mă lăsase să intru.

- Am văzut anunțul în ziar, am încercat să schițez o conversație.

- Știu, a răspuns ea. Mi-ai spus la telefon.

Am privit-o, surprins, cu un început de surâs.

- Trebuie să fi fost altcineva. Eu n-am sunat. Am venit direct...

O ușă metalică. Am coborât la un demisol rece și umed. Scări, hol, două camere, de-o parte și de alta. În față, o sală de baie cu wc și chiuvetă.

- Este apă caldă? Am întrebat.

- Aici nu. Toți merg la baia comunală, a răspuns baba.

- Care toți?

- Toți ca tine, a continuat ea.

- A, ați mai primit deja pe cineva? Zic eu.

- Nu, tu ești primul. Ai banii?

O sută cincizeci de mii. Era foarte ieftin. Mi se părea că fac o afacere. Stau la baba asta, economisesc niște bani, n-o să fie greu. Sunt rezistent. Baba nu poate fi așa de rea. La urma urmei, bătrânii sunt buni.

- Ai buletinul? m-a întrebat apoi.

I l-am dat. A plecat, cu bani și buletin, în imperiul ei de deasupra demisolului. Am auzit ușa de metal de jos, apoi pe cea de sus. Mult metal la baba asta, mi-am spus. O singură fereastră, în camera dinspre stradă. Voi sta acolo, mi-am zis. Cealaltă cameră era luminată de un bec chior. Baia, la fel. În miezul zilei, umbrele se plimbau nestingherite pe pereți. Baba mi-a înapoiat buletinul.

- Gata. Asta e tot. Stai unde vrei, ești singur. Cheia de la poartă o țin eu. Suni când vii, nu plec niciodată de acasă. Ai grijă să nu faci prea multă mizerie... Și ceva important: la mine caprele nu au voie să vină.

- Caprele? Am întrebat.

- Da, caprele. Nu au voie la mine.

Regretam deja că-i dădusem banii și mă gândeam să-i cer înapoi. Am plecat să mă plimb și spre seară mi-am adus valiza cu cele câteva lucruri care-mi aparțineau. Era liniște. Nu aveam televizor și nu mă gândisem să-mi aduc nici măcar un aparat de radio. Dar voi aduce, mi-am zis. Am citit la lumina aceea chioară, apoi m-am culcat. Era frig. Toamna era foarte rece, iar demisolul ăla sporea de sute de ori impresia de frig. Îmi clănțăneau dinții. Mâine îi voi spune să dea căldură, mi-am zis. Am adormit.

Pe la miezul nopții m-a trezit un zgomot. Cineva deschisese ușa metalică. Pașii apăsați mi-au spus că era ea. A coborât treptele și s-a apropiat de cameră. Am auzit ușa deschizându-se și mi s-a părut că-i disting silueta în prag.

- Ce doriți? Am întrebat.

Nici un răspuns. Baba stătea nemișcată în prag. A rămas acolo câteva zeci de secunde, după care s-a dus.

N-am mai dormit deloc. Dimineața aveam ochii umflați și începusem să strănut. Totuși, nu poate fi chiar așa frig, îmi spuneam, nu e decât toamnă. M-am apucat să gătesc, locuisem singur pe toată perioada liceului. Aragazul cu două ochiuri, cocoțat pe o masă verde, era destul de murdar. Dar focul lui m-a făcut să fiu ceva mai optimist. A coborât când ciorba era aproape gata.

- Ce gătești acolo? A întrebat.

- Ciorbă.

- Și aia din farfurie ce e? A continuat ea.

- E grăsimea de deasupra.

- Vrei s-o arunci?

- Da.

- Dă-mi-o mie!

- Luați-o, i-am zis, sperând că va pleca mai repede.

S-a apropiat de aragaz, s-a uitat cu atenție la farfurie, după care, spre stupoarea mea, a apucat o lingură de lemn și a gustat.

- Nu e bună, mi-a zis.

- Mie îmi place, am strigat eu.

- Nu urla așa. Nu e bună. Îi lipsește ardeiul. Îți aduc eu unul.

- Nu-mi trebuie, îi zic, ciorba e aproape gata.

- O mai fierbi o dată, zice ea.

Mă hotărâsem să-i fac mai multe reproșuri și să o amenințcă plec, dar eram atât de uimit încât nu fusesem în stare să-i spun nimic. A coborât cu ardeiul și mi l-a pus pe masă, apoi a luat farfuria cu grăsime și a plecat.

Am aruncat imediat ciorba în closet și am plecat si eu. Strada era perpendiculară pe calea ferată, de care o despărțea un mal abrupt. L-am urcat și m-am plimbat pe marginea șinelor, încercând să evaluez cu maximă luciditate situația în care mă aflam. La întoarcere, baba mi-a deschis poarta și mi-a zis:

- A mai venit unul. E băiat serios.

După care s-a dus.

Mircea era student la geografie. L-am găsit așezat pe marginea patului, în camera întunecată.

- Mi-a spus că tu stai în cealaltă cameră, mi-a zis el.

- Așa e, am răspuns.

Am povestit ore în șir. Mircea voia să știe totul despre babă.

- Nici eu nu știu prea multe, i-am zis.

- Bine, vom afla, zice el.

În noaptea aceea, baba a deschis, pe rând, ambele uși, oprindu-se în prag, după care a plecat. Ne-am hotărât ca în noaptea următoare să lăsăm becurile aprinse. În plus, vom cumpăra unele mai puternice.

Mă bucuram că aveam un tovarăș. Mircea era mai mereu bine dispus. O întrebase pe babă dacă avea să mai vină cineva și primise un răspuns negativ. Eram liniștiți.

A doua zi am schimbat becurile. Acum se vedea foarte bine împrejur. Am lăsat lumina aprinsă și ușile dintre camere deschise. Stăteam de veghe, așteptând vizita babei, curioși să vedem cum va reacționa. Pe la miezul nopții, becurile s-au stins singure, iar baba și-a refăcut rondul obișnuit.

Zilele următoare am început să frecventăm cursurile facultății. Făceam în așa fel încât să fim plecați cât mai mult timp de acasă. Baba a schimbat pe ascuns becurile puternice cu cele slabe. Am cumpărat altele și s-a repetat aceeași poveste în fiecare zi. Ne-am hotărât să ținem niște becuri la îndemână și să facem schimbul seara, însă ni se oprea curentul tot mai devreme. Baba ne-a zis că sunt lucrări pe stradă, că erau frecvente penele de curent. I-am spus că nu credem asta. Sunteți nebuni, ne-a zis ea. O lună, am zis noi, o lună și atât. Vom pleca de la baba asta.

Următorul venit a fost un muncitor. Mai fusese client. Apoi a venit și fratele său. Erau murdari și miroseau urât. Mircea s-a mutat în camera dinspre drum, care era mai mare și avea două paturi.

- Mai vin și alții? Am întrebat-o pe babă, fără să ne sinchisim de cei doi muncitori.

- Nimeni, ne-a zis ea. Nu mai vine nimeni.

Muncitorii vorbeau mult și se adresau în permanență unul altuia cu ”fra”. Ai făcut asta, fra? Ai văzut aia, fra? Ne-au spus că vor mai veni și alții, că baba minte. Și unde vor dormi? Am întrebat noi. Aveți două paturi, nu? Ne-au întrebat, la rândul lor.

Au venit așadar Costică și Tarzan. Primul susținea că e impresar. Al doilea era student la istorie, o namilă înaltă și grasă, care urla de câte ori îi ceream să o facă. Asculta manele și se freca cu mâna pe burtă a satisfacție. Și Costică mai locuise la babă. Am plecat pentru că m-am certat cu niște vecini, ne-a explicat el. Îi plăcea la babă, avea cu cine să stea de vorbă. Nu puteam nega, avea dreptate. Ne-a arătat poze făcute la mare. În toate apărea între câte două fete, de fiecare dată altele. Unele dintre ele aveau sânii goi. Sunt fetele mele, ne-a zis.

Costică se trezea de fiecare dată primul, în jurul orei cinci. În prima dimineață s-a întors de la poartă înjurând. M-au văzut. Ai dracului. Iar au mânjit poarta de rahat. Ne-am dat seama că bietul Costică avea într-adevăr dușmani pe strada aceea. Poate va pleca din nou, mi-am zis. Mircea nu-l putea suporta pe Trazan. E prost, îmi spunea el. Dormeam cum apucam în camera aia și făceam o grămadă de glume pe tema asta. Baba își făcea rondul noapte de noapte, fără să spună nimic. Pe la ora zece ne oprea curentul și îl repornea spre dimineață. Deși găsea poarta la fel în fiecare dimineață, Costică tot o mai păștea uneori. Era somnoros și se grăbea să ajungă la serviciul lui de impresar.

Ultimul a venit Dan. Era un tip slab, cu ochelari, cu o față care parcă râdea fără voia lui. Era un fel de ironie adresată tuturor celor care îl priveau. Baba l-a privit chiorâș.

- Te-ai întors?

- Da, tanti Ana, m-am întors.

- Ți-am spus să nu mai vii...

- Așa este.

- Dar degeaba vorbesc, a zis ea. Văd bine că toți vă întoarceți.

La început, Dan nu a vrut să ne spună nimic. Își ascundea mâncarea cu grijă și își drămuia fiecare bănuț. Aveam să descoperim că de fapt era destul de bogat. Peste câteva zile l-am convins totuși să ne spună câte ceva. Am aflat că baba avea un registru în care erau notați toți cei care-i fuseseră clienți de-a lungul timpului. Putem merge să vedem meciul, ne-a spus el. Baba are un televizor sus. Îi cer eu voie.

În camerele de sus mirosea îngrozitor. Probabil că baba nu aerisea niciodată. Pe masă trona registrul despre care ne vorbise Dan. În fiecare zi îl deschide, a spus el. Recitește numele, își aduce aminte de toți. Are și câte o poveste a fiecăruia, mie mi-a mai spus câteva. Îmi propusese la un moment dat să mă înfieze și am refuzat. De-asta a spus că nu mă mai primește în gazdă. Dar nu e femeie rea.

Podeaua era acoperită cu covoare, peste care erau așternute nailoane. Zugrăveala era ștearsă, ca și jos, iar perdelele aveau un strat de praf care te împiedica să spui cu exactitate ce culoare aveau. Juca echipa națională. Baba ne privea pe rând, cu ochii mici, fără să întrebe nimic. Tăceam și noi, privindu-ne cu subînțeles.

La facultate, un coleg mi-a spus că mă căutase deunazi la adresa gazdei. Baba îi spusese că eram plecat în oraș, cu niște capre. L-am întrebat pe Dan ce avea cu fetele. Nici el nu știa, dar văzuse mai demult, că prima parte a registrului era completată cu nume de fete. Niciodată nu erau nume de fete și de băieți în același timp.

Seara spuneam glume. Cel mai frecvent râdeam pe seama lui Dan, pe care-l numeam fiu al babei. Uneori îl puneam pe Tarzan să cânte manele și să dea din buric. Costică tot se mai întorcea nervos de la poartă, cu mâna murdară de rahat.

Am plănuit să plecăm toți odată. Noi, studenții, aveam să închiriem un apartament împreună. Muncitorii se gândeau să plece și ei. Baba continua să ne taie curentul și să facă inspecțiile nocturne. Într-o seară, unul dintre noi s-a prefăcut că sforăie.

- Nu te mai preface, mă, că-ți dau un șut de nu te vezi, a amenințat baba. Am început să râdem în hohote și baba a plecat.

Cu câteva zile înainte de sfârșitul lunii, a început să ne dea căldură. Ne-a amintit că la întâi trebuia să plătim pe luna viitoare. Era zâmbitoare și, în felul ei, amabilă. Ultima noapte a fost cea mai călduroasă. Calorifele scoteau un șuierat ciudat. Pe la miezul nopții, am avut vizita babei. Tarzan a început să cânte.

- Nu dormiți? A întrebat ea. La ora asta e bine să dormiți.

Am pufnit toți într-un râs nebun. Baba a ieșit, mormăind ceva. Dan a început să lovească peretele cu piciorul, sacadat, iar Tarzan să imite cântecul huhurezului. Costică o înjura pe babă, și pe toți vecinii de pe stradă. Baba a revenit de câteva ori, amenințând că va chema poliția și că ne va da afară. Mai târziu a început să ne roage să ne oprim. Nu am dormit deloc în noaptea aceea. Ne-am făcut bagajele pe întuneric, care cum a putut. Dimineața am chemat două taxiuri și ne-am dus. În spatele nostru, o vedeam pe babă azvârlind un lighean cu cenușă.

George Cornilă

ÎN PÂNTECUL PĂMÂNTULUI

Zgomotul metalic al ascensorului răsună cu ecou în grotele și tunelurile întunecate ale minei. Opt bărbați, îmbrăcați în salopete maronii, groase și murdare, fiecare cu un sac în spate, coboară cu chipurile luminate de raze calde, ultimele raze pe care le vor vedea în următoarele șapte zile.

Sărăcia și instinctul de supraviețuire îi împing de la spate, făcându-i să-și rişte viața pentru a avea o șansă de a trăi. Mina fusese închisă deoarece poate să se prăbușească la orice mic seism. Acești oameni locuiesc prea departe pentru a parcurge zilnic drumul și nu își permit să își stabilească tabăra afară, de frică să nu fie văzuți și amendați. Astfel, se riscă să rămână în caverne timp de șapte zile, timp considerat suficient pentru a umple câțiva saci cu cărbune pentru a-i putea vinde ulterior pentru a-și cumpăra pâine și cartofi.

După o zi istovitoare de lovit în piatra tare, toți se strâng în încăperea pe care o vor folosi ca dormitor. Nimeni nu știe exact dacă este noapte. Ei doar își ascultă corpul. Fiecare târăște câte un sac aproape gol, puțin dezamăgiți, dar încă plini de speranță. Gherasim, un bărbat cam de patruzeci de ani, stă pe salteaua lui și se uită la o poză cu soția și cei doi fii. Îl apucă un sentiment de deznădejde, se teme ca nu cumva băieții lui să aibă aceeași soartă ca și el. Se chinuie să îi țină la școală, cu toate că încă două perechi de mâini i-ar fi fost de mare folos. Soția lui pare încă tânără și se forțează mereu să zâmbească, mereu să pară plină de energie, dar numai ea știe ce se ascunde în sufletul ei plin de amărăciune. Își șterge o lacrimă cu mâinile murdare, pline de bășici și de crăpături, lăsând o dâră neagră pe obraz. Se învelește cu o pătură prăfuită și încearcă să adoarmă.

Peste ceva timp aude un țiuit îndepărtat. Se ridică în coate și i se pare că aerul din jurul lui se mișcă. Parcă trece un val, fără însă să-i clintească nicio șuviță de păr. Se așază la loc. Toată viața a trăit în caverne și tuneluri și știe prea bine ce îi pot face unui om care se lasă pradă temerilor.

A doua noapte, același zgomot îl trezește. Se ridică, se uită la toți cum dorm. Oare chiar nimeni nu aude nimic în afară de el? Își pune casca cu lanternă pe cap și iese din încăpere, urmărind zgomotul. Nu venea din cavernele unde săpau ei ci dinspre capătul celălalt al tunelului principal. Îl străbate, intră într-o grotă, păşeşte cu grijă printre stalagmitele ca niște oase de dragon, galbene, maro, albe, nu se lasă impresionat de spectacolul culorilor atât de vii, parcă luminoase într-o lume stăpânită de întuneric. Pașii lui se aud cu ecou și de fiecare dată se oprește să verifice dacă nu cumva mai este cineva în urma lui. Ajunge la un perete, merge de-a lungul lui și vede un tunel îngust, ceva mai mare decât propria talie. Se apleacă să se uite înăuntru și parcă vede o lumină slabă care pâlpâie. Intră pe burtă în tunel, se târăște, se zgârâie în pietrele ascuțite, la început ca niște mărăcini, apoi ca niște pumnale și ajunge îndurerat, cu hainele rupte în capătul celălalt. O încăpere imensă se întinde în fața lui. Undeva în întuneric ceva pâlpâie, ca o respirație luminoasă. Se apropie și vede o piatră cam de mărimea unei pâini rotunde, ale cărei culori se amestecă în valuri, într-o permanentă schimbare hipnotizantă. Se așază în genunchi lângă ea, întinde mâna temător și când o atinge, sare în spate ca electrocutat. Respiră ușor pentru a se liniști, își pune mănușile pe care le ținea atârnate de curea și ridică piatra. Un zâmbet ciudat i se întipărește pe chip. Se duce înapoi în încăperea de dormit, ascunde piatra într-un rucsac printre lucrurile lui și adoarme.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

În a treia zi, se trezește foarte obosit, se ridică greu când îi aude pe cei din jurul lui vorbind.

- Mi-e dor de soare. În pământ e mereu noapte, spune Dorel, un tânăr neobișnuit încă cu viața de miner.

- Poți să o privești ca pe o pregătire pentru noaptea cea veșnică pe care o vom petrece în pământ cand soarele vieții va apune, îi răspunde Bartolomeu, cel mai bătrân dintre ei.

Fusese preot într-un sat de necredincioși și renunțase la a mai încerca să schimbe mica lui lume într-una mai bună.

- Mie îmi place aici, îi simt respirația pământului, mă simt mai aproape de locul de unde venim toți, răspunde într-un târziu Brăduț, un vlăjgan de vreo doi metri, cu puterea unui taur.

- Mai aproape de locul de unde venim și mai aproape de locul unde ne ducem, continuă Bartolomeu.

Gherasim îi ignoră, își ia târnacopul și sacul și pleacă singur.

Muncește în silă, abia ridică târnacopul, abia îl înfige în stâncă. Se gândește doar la piatră. Se teme ca nu cumva ceilalți să o găsească. Este a lui, doar a lui. Fuge înapoi și caută speriat printre lucruri. Se liniștește când vede strălucirea ei ștearsă. Ceilalți devin bănuitori și se întreabă dacă nu cumva Gherasim a găsit aur.

Noaptea ia piatra, iese din încăpere, trece iar prin tunelul îngust pentru a fi sigur că nu îl va găsi nimeni și că poate fi singur cu ea. Își dă mănușile jos și o mângâie. Strânge din dinți și geme încercând să reziste cât mai mult șocului. Imagini

nedesluşite i se amestecă prin faţa ochilor, umbre şi zgomote. Îşi desprinde mâna tremurând, cu spume la gură şi se aşază pe spate gâfâind. Aude un zgomot, ca şi cum ceva s-ar fi lovit de perete şi sare, ia piatra şi o ascunde în spatele unei formaţiuni de calcar. Se gândeşte că ar putea fi o colonie de lilieci. Se mai aude o dată. Îi pare rău că nu şi-a luat târnacopul cu el. Zgomotul se spărsese în imensa cavernă, încât el nu-şi putea da seama de unde venea. Îi este frică, dar ceva parcă îl împinge înspre capătul celălalt. Merge de ceva vreme şi începe să se contureze un zgomot cunoscut. Înaintează, vede o licărire în faţă şi tresare, dar se linişteşte văzând un pârâu, care şerpuia lin printre pietre. Lumina lanternei lui se juca prin apă. Se apleacă, ia apa rece în palme şi o dă peste faţă. Când îşi ia mâinile de la ochi, vede un chip ca de copil privindu-l din apă. Tresare, apoi zâmbeşte. Este un proteu. Mic, roz, aproape nemuritor, aproape uman, ca un fetus, se holbează la el cu ochi mici, negri şi orbi. Îi simte prezenţa, dar nu este speriat. Gulerul lui roşu se umflă regulat. Gherasim întinde mâna şi când atinge suprafaţa apei se aude din nou zgomotul. Proteul se sperie şi şerpuieşte spre ungherele întunecate ale lumii lui. Merge în direcţia zgomotului şi ajunge pe marginea unei gropi uriaşe, rotunde şi se apleacă pentru a privi înăuntru. Lumina lanternei se pierde în densitatea întunericului. Aruncă o piatră şi ascultă, dar nu aude zgomotul de lovire a fundului gropii. Se simte ciudat, ameţeşte şi plin de sudoare rece se întoarce spre încăperea de dormit. Ajuns în siguranţă, fără ca nimeni să fi observat absenţa sa, se aşază pe saltea. Se gândeşte ca piatra lui ar putea fi dintr-o altă lume, de pe o altă planetă. Îşi aminteşte că, în antichitate, scandinavii îşi făureau săbii din metale căzute din cer. Groapa imensă ar putea fi făcută de un alt corp celest, sau de o navă spaţială. Poate că zgomotele sunt făcute de o fiinţă extraterestră.

În a patra zi, după vise nedesluşite dar chinuitoare, se trezeşte acoperit de mici ciuperci verzi. Neliniştit, fuge până la pârâu să se spele. Se gândeşte că poate s-or fi lipit de el în noaptea trecută când se târa prin tunel. Aude iar acel zgomot şi se apropie iar de groapă. Pe marginea ei vede multe pene albe, mari, amestecate cu sânge. Speriat, fuge cât de repede poate spre dormitor. Îl trezeşte pe Brăduţ.

- Vino repede, ia-ţi târnacopul şi vino repede!

Acesta, ţipând, se ridică şi vine încă pe jumătate adormit. Abia reuşeşte să-şi strecoare corpul lui uriaş prin tunelul strâmt şi când ajunge la groapă nu vede nimic. Gherasim, gâfâind, punându-şi mâinile în cap, îi spune că nu înţelege ce s-a întâmplat, că jură că era aici sânge înainte. Brăduţ se uită cu dezgust la el şi pleacă bombănind. Când se întoarce şi Gherasim, acestuia i se pare că toţi se uită ciudat le el, că toţi îl vorbesc pe la spate. Aşteaptă să plece şi îşi verifică piatra. Îi era dor de ea. Nu se mai duce să muncească, parcă uitase pentru ce coborâse în mină. Nu se mai gândise la soţie şi la copii. Nimic nu mai exista pentru el decât piatra. O mângâie, îl doare tot mai puţin şi imaginile îi apar tot mai clare. Vede oameni în genunchi rugându-se în faţa unei icoane, apoi oameni luptându-se cu săbii şi topoare, apoi oameni în genunchi în faţa unui rege. I se pare că vede o groapă, apoi imaginile devin iar neclare şi ochii încep să-l doară. Orice ar fi, răspunsul trebuie să fie în groapă. Îşi ia frânghii, colţari şi pioleţi, hotărât să coboare. Îşi leagă o frânghie de brâu, o alta de curea şi apoi o leagă de o stalagmită. Coboară uşor, tot mai jos, tot mai jos, până simte că nu mai are aer. Un puternic miros de sulf îi umflă nările. Se întreabă dacă nu cumva groapa este calea de intrare în iad. Simte că leşină şi se forţează să urce. Ajuns sus, speriat, îl caută pe Bartolomeu, îi ia târnacopul din mână şi îl cheamă deoparte.

- Părinte, mi-e frică.

- Nu-mi mai spune aşa, nu mai sunt preot de prea mulţi ani. Care ţi-e temerea?

Îi povesteşte de zgomote, de groapă, de vise, de penele însângerate, dar nu şi de piatră. Preotul nu răspunde nimic.

- Mă tem că mă pedepseşte Dumnezeu. Nu m-am mai uitat de mult spre cer părinte.

- Sunt oameni acolo sus, afară care nu se uită spre cer, tu măcar eşti miner, ai o scuză.

Zicând acestea pleacă. Lui Gherasim i se pare ceva nelalocul lui. Poate că şi preotul urmărea să-i ia piatra.

Noaptea, trezit de vise zbuciumate, pune mâna pe piatră. Vede un cutremur, vede cum tavanul se prăbuşeşte, îi vede pe toţi murind zdrobiţi. Îi trezeşte, strigând că va fi un cutremur. Toţi supăraţi, îi spun să tacă din gură şi îl înjură. El, disperat, le arată piatra.

- Ea mi-a arătat tot. O să murim aici dacă nu ieşim.

- Piatra ţi-a arătat? Întreabă Brăduţ, nemaiştiind ce să creadă.

- Da, vorbeşte cu mine.

- Eşti nebun, aia e doar o piatră, îi strigă Dorel, înainte să-şi pună pătura în cap.

- Şi tu eşti doar ţărână! Îl contrează Bartolomeu.

- Uite, o să vă arat, puneţi mâna pe ea.

Unii se ridică, ating piatra, nu simt nimic şi se culcă la loc convinşi de nebunia lui Gherasim.

În a cincea zi, Bartolomeu îl cheamă deoparte.

- Lumea în care trăim este în schimbare, îi zice cu glas grav. Trăim vremuri târzii, lumea e obosită, nu mai crede. Cerul îşi pierde puterea. Am citit într-o carte veche a unui călugăr nebun că atunci când oamenii îşi pierd credinţa şi speranţa, pe îngeri îi doare, aripile le cad şi corpul le moare, dar spiritul lor rămâne într-o piatră până când lumea va fi din nou demnă de ei. Dacă în ceruri mai este nevoie de un înger, atunci piatra îşi alege un om şi îngerul va renaşte prin el.

Bulversat puternic de tot ceea ce i-a zis fostul preot, Gherasim se aşază şi se gândeşte pentru prim oară în ultimele zile la familia lui. Nu ştie ce să mai creadă, nu ştie ce ar trebui să facă.

Spre sfârşitul nopţii, are vise cu îngeri loviţi cu sabia de către oameni, se trezeşte îndurerat şi pune mâna pe piatră. Vede cum o formă înaripată se înalţă dintr-o groapă, înconjurată de lumină. Nu-l mai doare deloc atingerea pietrei. Pământul începe să se mişte, bucăţi de stâncă se desprind din tavan. Totul se zdruncină din ce în ce mai tare, minerii se trezesc speriaţi şi fug spre ascensor. Gherasim ia piatra şi este singurul care fuge în direcţia opusă. Se uită pentru ultima oară în spate şi vede tavanul prăbuşindu-se peste toţi, cum stalactitele îi străpung şi cum pietrele îi zdrobesc, trece prin tunel fără să simtă durere şi fuge cât de repede poate şi se aruncă în groapă, înainte ca pereţii să se prăbuşească.

Întunericul pare nesfârşit, pietre cad pe lângă el, aerul este tot mai greu şi el leşină. Din spatele îi ies aripi mari, albe, încă murdare de sângele lui. Deschide ochii, care acum au culoarea pietrei şi se înalţă. Cutremurul făcuse o deschizătură în tavan, afară se luminase, primele raze de soare.

În a şasea zi, s-a înălţat la cer, murdar de praf şi de tăciune, un înger născut în pântecul pământului.

Nicolae Turtureanu

DE LA MUNTE... LA MARE*

(Între două lumi)

Începând de prin anii ’70 (secolul trecut!) mergeam în concediu, aproape vară de vară, la Casa Scriitorilor de la Valea Vinului, cătunul minier din Munții Rodnei. Locul – o fântână săpată în munți de mâna lui Dumnezeu. Coline dulci, pline de zmeură, se prelungeau spre Inău sau spre Călimani. Zilele însorite, călduroase, erau stropite brusc de ploi cotropitoare, binefăcătoare. Câteodată, însă, ploua două-trei zile, iar umezeala și frigul îți pătrundeau în oase. Atunci apelam la „lemnele domnului Cîmpeanu, starostele Casei. Negricios, sfrijit și taciturn, îmbrăcat mai mereu în negru, domnul Cîmpeanu părea mai nimerit să conducă un stabiliment de maici, decât o casă cu scriitori – simandicoși, arțăgoși, mofturoși. Dar se descurca și aici admirabil. La el găseai, la nevoie, o cafea *adevărată* (ați uitat de nechezol?), un coniac 5 stele sau o votcă rusească (ori poloneză), o sticlă de vin bun. Mâncare era din abundență, chiar se revărsa. Se revărsau, îndeosebi, imensele porții de paste făinoase („melcișori“) ce însoțeau, aproape invariabil, ca garnitură, fripturile sau cârnații à la Cluj, și aceștia greu de digerat. „Iar ni s-a făcut mâncare pentru porci“, ricana doamna (cu adevărat!) Ada Orleanu, împingând farfuria într-o parte… Melcișorii, strânși de pe la mese în hârdaie, luau calea porcilor și a purcelușilor, crescuți undeva în fundul curții, în niște cotețe bine mascate. Legal și igienic, domnul Cîmpeanu n-avea voie să țină porci… la Casa Scriitorilor, dar și Sanepidul și conducerea Uniunii se făceau că nu văd. Poate că erau, cumva, „unși“?

La bucătărie, trona soția domnului Cîmpeanu, o femeie ce nu depășea cu mult 120 de kilograme. S-ar părea că, după principiul vaselor comunicante, pe măsură ce soțul pierdea în greutate, soția asimila tot, și ceva pe deasupra. Dar și cele mai pretențioase doamne nu puteau să nu-i recunoască supraponderalei bucătărese arta prăjiturilor, îndeosebi a budincilor – niște calupuri uriașe, care ți se topeau în gură...

Frecventau Valea Vinului mai ales scriitorii care nu aveau prea mulți bani – costurile, acolo, fiind permisibile – și/sau care căutau un loc liniștit, unde să-și desăvârșească opera… Era o lume pitorească, amestecată, un fel de han intelectual al Ancuței. De la an la an ne-am făcut un cerc de prieteni și știu că așteptam cu nerăbdare momentul revederii. Bucureștenii și clujenii dominau „scena“. Ada Orleanu – o doamnă care emana indicibilul parfum de civilitate interbelică; Elena Iordache (soția lui Vladimir Streinu), autoarea unui roman-fluviu, imposibil de citit: Frida Papadache, matusalemică, înfășurată în rochii suprapuse, ca o ceapă (răutăcioși, o alintam, între noi, „soacra lui Moș Crăciun“); Stela Covaci, bovarică, tânjindă; Gabriela Adameșteanu, singuratică, mereu scriindă; Adi Cusin, cu ultima soție; Ion Covaci, cu Rodica Toth („Tot Rodica e de vină!“); Mihai Cantuniari (despre care va mai fi vorba); Cezar Ivănescu, fără bastonul cu care umbla prin București; Ion Drăgănoiu, „Drăgă“, topit după o votcă; Ulici, regele ludens-ului; Pucă sau Pîcă? – imposibil de identificat; Pavel Aioanei, fără bani, fără bagaje, fără haine (îi dădea fiecare cât, ce putea); Teohar Mihadaș (îi rezervăm un capitol aparte), Petre Bucșa, bucșit de umor… ardelenesc; Negoiță Irimie, „Nego“, „mut ca o lebădă“, victimă a pocheriștilor de sezon; Marian Papahagi, proaspăt întors de la *Academia di Romania*, doldora de povestiri mediteraneene; cei doi Ioni ai criticii literare clujene, Lungu/Oarcăsu; Nae Prelipceanu, la fel de nesfârșit (când i-a apărut volumul *Degetul de gheață*, i-am făcut cadou acest catren: „La postul de prim ajutor/ s-a prezentat un autor / înalt și slab și pal la față,/ tăiat la… degetul de gheață“); Titus Vîjeu, plin mereu de umor, imitator vocal al lui Păunescu și-al lui...Ceaușescu; și alții. De la Iași eram mereu în aceeași „serie“, Cătălin și Carmen Ciolca, Sandu și Cici Călinescu, cu frumoșii lor copii, Roxana și Andrei; uneori ne intersectam cu Mircea Radu Iacoban, victima mea sigură, dar nu singură, la șah… În vacanță fiind, M.R.I. își dădea jos masca (în plus!) pe care o purta prin Iași (în împrejurări oficiale), fiind sociabil, ludic, săritor la nevoie. Odată, în plină criză de benzină, ne-a dus cu mașina, pe mine și pe soția mea, de la Valea Vinului pînă la Ilva Mică, de unde luam trenul spre Iași. Amicii clujeni, pe care îi solicitasem, s-au de… robat, au ridicat din umeri, că n-au benzină, deși unii dintre ei se descurcau la fel de bine ca M.R.I.

Mineriade...

Cei mai mulți scriitori veneau împreună cu familia. Se formaseră adevărate clanuri: fii și fiice, nurori și gineri, nepoți, bunici, unchi și mătuși „conlucrau“ la o atmosferă despre care n-aș spune că era chiar favorabilă creației, ci mai degrabă procreației. Divulg faptul – pe care el însuși îl reiterează cu bărbătească mândrie – că aici și-a conceput Lucian Vasiliu copilul Cezar, „Cezar cel mic“ – față de nașul său, „Cezar cel mare“, Ivănescul.

Cezar, Ion Covaci, Adi Cusin erau în „bucuria copiilor“: îi luau cu ei în excursie, pe Inău, le făceau focuri de tabără, le spuneau tot felul de „povești“ și mai ales le organizau niște meciuri de fotbal cu băieții din sat, de mai mare dragul. Și ambiția. Aceste meciuri între „Scriitori“ și „Săteni“ erau întotdeauna aprige, gălăgioase și jucate până la epuizarea ambelor tabere. Se punea mult suflet și multă încrâncenare, mai ales din partea localnicilor – copii, tineri –, care nu vroiau să se dea bătuți de niște orășeni veniți de-aiurea, să fie „umiliți“ până și la fotbal. O rezervă, un rictus, un răspăr plutea în aer, aici, față de „pensionarii“ vilei, care trândăveau la soare sau

* Din volumul *Trafic de influență*, în curs de apariție.

hălăduiau pe coclauri, în timp ce ei, „oamenii muncii“, munceau cu adevărat, își câștigau cu sudoare pâinea cea de toate zilele, nu ca niște scârța-scârța pe hârtie... Buna-cuviință îi oprea să-și reverse năduful, dar incompatibilitatea, inadecvarea între „noi“ și „ei“ erau perceptibile.

Odată, în cursa minieră fiind (singurul mijloc de transport de la Rodna la Valea Vinului), un ortac s-a luat de noi. Eram, ca de obicei, cu Cătălin și Carmen, plecasem de la 5 dimineața din Iași, schimbasem, la Ilva Mică, trenul cu un autobuz, autobuzul cu o cursă minieră. Plini de bagaje, lichefiați de căldură și de oboseală, aveam, totuși, un deranjant aer vilegiaturist: noi intram în concediu, iar minerii-n șut. Ortacul, la început, nu ni se adresa direct, vorbea așa, aluziv, despre unii oameni „aranjați“, spilcuiți, cărora – ce le pasă? își pun mâna-n fund și pleacă la odihnă, nu-i de ajuns că s-au odihnit tot anul… Văzând că nu reacționăm, se ambala, își sporea provocările și acuzele, nevrând altceva decât să ne umilească. Eram ca niște șoricei prinși în cursă, în cursa minieră. Ceilalți ortaci nu ziceau nimic, asistau tăcuți – și satisfăcuți? – la rechizitoriu. Până când unul dintre ei – poate le era șef – a intervenit: „Da' mai lasă oamenii în pace! Ce te iei de oameni? Ce-s vinovați ei? Fiecare cu ale lui”. Și nimic mai mult, nimeni n-a mai scos nici o vorbă, până am fost deversați în fața Vilei.

Acest incident a fost însă unicul. Altminteri, ne întâlneam aproape zilnic cu oamenii locului, ne dădeau sau le dădeam binețe, stăteam de vorbă și mai făceam și un mic comerț „de graniță“: femeile și copiii ne aduceau, cui dorea, lapte, brânză de vaci, ouă, afine, mure, dar mai ales zmeură, colinele din jur gemeau de zmeură. Ne povățuiau, când mergeam la zmeură, cum să nu dea ursul peste noi sau noi peste el: „La zmeură trebuie să vorbiți tot timpul, să cântați, să fie gălăgie, altfel dați nas în nas cu ursu' ”... Era să și dăm odată, i-am și văzut, ursoaicei, spinarea ondulându-se prin zmeuriș, și-am coborât muntele cu o viteză de care, eu unul, nu mă credeam în stare. Ursoaica, acompaniată de ursuleții ei, a fost, cred, foarte mulțumită că a scăpat de concurență…

Ziua, minerii nu erau de văzut prin sat: dacă nu se aflau în mină, sau în cine știe ce sanatoriu, îi întâlneai prin cârciumile din Rodna, bine aprovizionate și, mai ales, bine „populate“. Când toată țara era cartelată și austerizată, la Rodna – probabil și în alte localități miniere – mai găseai bere (românească dar și străină!), votcă, țigări și rom „Havana“, ba chiar și câte-o sticlă de „Johnnie Walker“, prăfuită, uitată într-un raft. Pâinea, zahărul, uleiul, carnea, ouăle puteau fi cumpărate „la liber“, fără cartelă; dar, desigur, în cantități „rezonabile“. Unii bucureșteni și clujeni, mai „încartelați“ decât ieșenii, își făceau provizii, umpleau frigiderele de la Vilă cu produse consumabile, pe care, la încheierea sejurului, le cărau la reședințele lor de toamnă-iarnă. Dar în '88-'89 Ceaușesc a întărcat bălaia, nu se mai „băga“ nimic la liber, dispăruseră și băuturile și țigările străine; trebuia să fii „pe față“ ca să bei până și o bere autohtonă, călâie, că setea era mare, nu mai așteptai să se răcească.

Stam uneori, cu unii mineri, la un pahar de vorbă. La cârciumă, diferențele, de orice fel, se „armonizează“. Se arătau ortacii „oameni dintr-o bucată“, dintr-o bucată pe cât de – vorba cronicarului – iute la mânie, pe atât de friabilă. Exasperați sau doar turmentați, puteau să te ironizeze, chiar să te jignească. Dar îi iertai, când vedeai cum vor arăta mai târziu, peste 5-10-15 ani, sau doar peste un an-doi. Căci imaginea lor din viitor, „devenirea“ lor ți-o dădeau *umbrele* care se puteau zări prin ferestrele larg deschise ale Spitalului din Rodna. Acolo, de fapt, cu un astfel de miner am vorbit, la cea dintâi venire a mea la Valea Vinului. Spitalul – o clădire tip „vagon“ - era situat (oare mai este?) chiar la răscruce de drumuri, în locul de unde trebuia să luăm cursa spre Vilă. Avea în față un stejar generos și, sub el, o bancă. Pe bancă stătea, în acea zi, un bărbat cam de 60-65 de ani (am apreciat eu), îmbrăcat într-o pijama mult mai largă decât alcătuirea lui. Era o căldură ucigătoare și n-aveai unde să te adumbrești. Bărbatul a văzut că eram toropiți de caniculă și ne-a îmbiat să stăm pe bancă, el dându-se mai spre margine. Ne codeam. „Nu-i contagios, ne-a spus, deși noi habar n-aveam despre ce spital și despre ce fel de bolnavi e vorba. Asta nu-i boală care se ia. Fiecare și-o duce singur, până la capăt. Și capătul e întotdeauna aproape“, a adăugat, arătând cu mâna spre siluetele care „pluteau“ prin camerele spitalului. „Îi vedeți? Ei sânt aproape gata. Eu – mai am…“ Vorbea calm, fără nici o schimbare de ton, ca un reporter care relatează o procesiune funebră: „E boală grea, mineritul. Și se termină într-un singur fel. Dar noi, aici, sântem obișnuiți. Așa ne-am născut, mineri din tată-n fiu, așa o să murim”.

N-avem comentariu. Ce-am fi putut spune? „Mie ce vârstă-mi dați?“ ne-a tatonat, mai mult cu privirea decât cu vorba. „Știu eu? Vreo 60-65“, am spus vârsta pe care i-o pusesem în gând. „Am 48 de ani, domnule dragă, sau tovarășe, să nu te superi dumneata. Vezi? – și-și scutură bluza pijamalei, în care putea să mai încapă unul ca el. Asta face mina din om…“.

L-am mai întâlnit în vara următoare, în același loc. Ne-am salutat și am stat de vorbă, ca niște vechi cunoștințe. „Ce mai face Iașul?“ ne-a întrebat – și ochii îi luceau ca niște particule de uraniu. Apoi, în anii ce au urmat, nu l-am mai văzut.

În fiecare an, în prima duminică din august, se sărbătorea Ziua Minerului. Sărbătoarea ar fi trebuit să aibă loc la început de decembrie, de Sfânta Varvara, ocrotitoarea minerilor, dar nici nu se putea visa la așa ceva într-un stat ateist. În acea zi, PRIMUL MINER AL ȚĂRII – își însușise și această întâietate! – le ardea ortacilor un discurs radio-televizat, îi ridica la rangul de eroi, îi îndemna (ca, de altfel, pe toți „oamenii munci“) „să ducă țara pe noi culmi de progres și civilizație“, iar pe la orele amiezii, le dădea liber la mâncare și la băutură. Scăpase cel puțin o dată din mâna minerilor din Valea Jiului, care îl sechestraseră, iar de atunci era prevenitor, nu prea se mai ducea în mijlocul lor, îi momea de la distanță cu mici și bere. Și mai era sticla de lapte, pe care o primeau zilnic. Dacă-i invidiam pentru ceva pe mineri – și pe tipografi, cu care mă întâlneam săptămânal, ca redactor de revistă – era acea sticlă de lapte. Înghițeam în sec, la tipografie, când muncitorii își beau lăpticul. Pentru mine era o adevărată performanță – primeam felicitări în familie! – când reușeam să vin acasă cu o sticlă-două de lapte. De obicei, când ajungeam eu, pe la 5-6 dimineața, la (F)alimentara, coada era de mult constituită, sacoșele – chiar fără proprietari alături – orânduite în șir indian și-atât îți trebuia: să încalci regulamentul de ordine exterioară, să te bagi peste rând, că intrai în moara minunaților noștri bătrâni strângători, a bunicuțelor fără somn, a femeilor „din casă“, a țațelor de mahala care – nu știu cum se făcea – locuiau chiar în centrul orașului. Sau ați uitat? Ei sânt din aceeași tagmă cu cei care, în '90, când cu „Piața Universității“, au strigat „Moarte

intelectualilor!“ și le-au dat o mână de ajutor minerilor – „dar parcă aceia erau mineri?“, s-ar fi întrebat ortacul meu de la Rodna – întru eliberarea Capitalei de „elementele legionare, fasciste“, cum îi numea „comunistul de omenie“ Ion Iliescu pe tinerii care n-au apucat să moară la Revoluție și nici să afle „cine-a tras în noi/ după două’ș doi“. Ei sânt nostalgicii „iepocii“, votanții nesmintiți ai trandafirilor iliescieni, trandafiri ce, acum – vorba cântecului – „s-au ofilit în glastră“.

Deosebirea între cele două „iepoci“ este că, pe atunci, aveam (cât de cât) bani, dar n-aveam ce cumpăra; acum avem ce cumpăra, gârlă! dar n-avem cu ce. E o schimbare!

În august ’89, ziua Minerului, pentru ortacii din Bazinul Rodnelor, s-a sărbătorit pe un tăpșan de lângă Valea Vinului. Aproape toată suflarea locului, inclusiv cea scriitoricească, s-a dus la petrecere. La Vilă am rămas numai eu și, un timp, Mihai Cantunari. Stam amândoi pe terasă, dar la mese diferite, eu îmi sorbeam cafeaua, el – ceaiul și schimbam vorbe-n doi peri despre evenimentul zilei. Era – și este – domnul Cantuniari un tip de o perfectă civilitate, un *homo faber* care ne impresiona (i-o spun acum) prin modul cum se abstrăgea desfășurărilor ludice și trăncănelii din juru-i, văzându-și, imperturbabil, de traducțiunile lui (admirabile). Când, totuși, atmosfera se încingea, datorită diverselor „jocuri și concursuri“, stropite cu alcooluri, iar orele erau cam prea înaintate, domnul Cantuniari își lua „bagajele“ și se retrăgea în cameră, spunându-ne politicos-insinuant: - Noapte bună !... Cred că n-a avut niciodată vreun schimb de replici mai în răspăr cu cineva; cu domnul Cantuniari nu puteai să te cerți, pentru că el însuși nu certa pe nimeni, nu ridica tonul. Tot așa, doamna lui și copiii, modelați – toți – dintr-o materie fluidă, lipsită de asperități, odihnitoare.

După un timp, Cantuniari a zis că pleacă și el până în vale, la petrecere, „să-și reîntregească familia“. Am rămas singur, cum și dorisem, și m-a cuprins, nu știu cum, un fel de jale, amestecată cu o neputincioasă revoltă. O parte din mine – cea ludică – ar fi vrut să fie acolo, la tămbălăul de pe tăpșan (mărturisesc că atunci, ca și mai târziu, nu duceam la ureche, iar atmosfera literar-bahică mă ademenea). Cealaltă parte se opunea, refuza; chiar și participarea la o astfel de agapă, cu voie de la cârmuire, mi se părea un compromis, o acceptare a marasmului în care ne scufundasem, parcă, definitiv. Și totuși, mămăliga fierbea, nu dădea încă în clocot dar începuse să bolborosească.

Curajul de-a privi

Cu două săptămâni înainte, în iulie ’89, într-o zi, la orele amiezii, când scriitorii se întorceau de la plajă, au descoperit, în holul vilei, o mică expoziție și pe autorul lor, fantastul, ingeniosul grafician Mihai Stănescu. Caricaturile, de ultimă oră, fuseseră copios „recenzate“ la „Europa Liberă“, conținutul lor îmi era oarecum cunoscut. Cu atât mai mare era tentația de a le vedea *live*. Artistul – care descinsese incognito „la scriitori“ – își „vernisa“ desenele cui dorea să le vadă, trecându-le din mână în mână. Caricaturile erau, bineînțeles, „subversive“. Dar nu toți aveau curajul de a privi, unii, când vedeau la ce făceau aluzie („alimentația rațională“, cozile, „raționalizarea” benzinei ș.a.m.d.), se debarasau repede de desene, parcă ar fi fost purtătoare ale unui virus periculos. Împreună cu cei câțiva scriitori care, totuși, ne-am permis bucuria receptării, păream noi înșine personajele unei viitoare caricaturi: priveam, zâmbeam, vorbeam mai mult prin semne (doar și desenele erau *no comment*…). Suspiciunea față de „aproapele“ îl făcea pe fiecare să se întrebe: „Dacă mă va turna cineva că am admirat caricaturile lui Stănescu?“.

Într-o altă zi, după prânz, leneveam la balconul garsonierei, când l-am reperat, pe terasă, pe Dan Deșliu. Poetul – care în tinerețe, ehei!, scrisese *Minerii din Maramureș* și fusese copleșit de lauri – se revizuise între timp, după decepțiile succesive pe care i le-a oferit comunismul mult lăudat. Ba mai mult, îi trimisese o scrisoare deschisă, în răspăr, *Tovarășului*, își depusese carnetul de partid și devenise persona non grata. Deși era consemnat la domiciliu, i s-a permis, totuși, să vină la mare, dar nu la Casa Scriitorilor, ca să nu tulbure, doamne-ferește !, mințile fragede ale acestora. Nici un pericol, aș zice, întrucât – vorba Otiliei Cazimir – „prietenii mei, scriitorii“, cum dădeau cu ochii de el, se speriau ca de o nălucă și o ștergeau… românește. (Nu altfel se întâmplase, cu 10 ani în urmă, în „cazul Goma“ sau în „cazul Dorin Tudoran“. Nu altfel se întâmpla la Iași, cu Dan Petrescu, sau la Cluj, cu Doina Cornea). Acum, câte unul, surprins să-l descopere pe Dan Deșliu acolo, pe terasă, îl saluta în grabă, dar cei mai mulți se făceau că nu-l văd. Frica este una din realizările de aur ale „iepocii“, nici nu-i de mirare că dizidenții erau evitați. N-am atâta cenușă câtă mi-ar trebui, să-mi torn în cap, pentru lașitățile mele.

Am urmărit vreo jumătate de oră scena, cât amuzat, cât intrigat. Apoi am coborât și m-am dus la Dan Deșliu. I-am spus cine sânt (nu ne cunoșteam decât din scris), l-am întrebat ce mai face, cu un anume înțeles. Mi-a răspuns neted: „Am întâlnire aici cu domnul Dimisianu, dar am venit mai devreme“. Probabil că atunci reușise să scape de „urmăritor“, de securistul care îl supraveghe; dacă nu cumva chiar acesta îl învoise… Și până a veni Dimisianu, și după aceea, am bătut câmpii, pe fel de fel de teme literare, fără nicio legătură cu realitatea imediată, stringentă, presantă. Bănuiam că pereții terasei – un fel de „poiană a lui Iocan“, unde stăteau la taclale scriitorii – aveau miraculoase calități de înregistrare a sunetului. Sau poate era încă una din prudențele paranoide care ne bântuiau. Oricum, cât am stat acolo, dar și mai târziu, m-am simțit confortabil, parcă ispășisem un păcat.

Cu Dan Deșliu m-am mai întâlnit în vara următoare, tot la Casa Scriitorilor de la Neptun. Părea acum, după „schimbarea la față a României“, mai „încolțit“ decât cu un an în urmă. Și tot așa, mulți îl ocoleau. Intrase în polemici, se despărțise – sau fusese respins – de unii cu care se aflase, în ultimii ani, de aceeași parte a baricadei. Era ca un lup singuratic, aș fi zis, dacă n-ar fi avut în preajmă o tânără doamnă și un băiețel de 6-7 ani, asupra cărora își revărsa, succesiv, umorile și tandrețile.

Și mai era, în ’90-’91, un lup singuratic acolo, la mare: D.R. Popescu. Și pe el îl ocoleau toți. Fusese debarcat de la șefia Uniunii, de altfel predase „cheile“ fără nici o opoziție și, cred, fără nici un regret. Sau cu regretul că funcția îl obligase la compromisuri pe care, altminteri, nu le-ar fi făcut. Mi s-a părut o intrare în normalitate când – prin prin ’94-’95? – D.R.P. a primit Premiul Uniunii Scriitorilor. A fost o probă că – vorba lui Manolescu – „literatura nu are culoare politică“, valoarea trebuie recunoscută și răsplătită dincolo de opțiunile sau rătăcirile autorului. Dar atunci, în ’90, cei ce „îi duseseră tava“ lui D.R.P. se străduiau să i-o ducă lui Mircea Dinescu și era de

tot caraghioslâcul să-i vezi pe funcționarii Uniunii – de la colonelul Traian Iancu, rechemat de la vatră, până la bucătarul șef, dar și pe unii scriitori - făcându-se preș în fața noului președinte. Cu care, doar cu un an în urmă, se trăgeau de șireturi… Iar Dinescu abia dacă îi băga în seamă. Nu mai era homo ludens, saltimbancul simpatic, din anii precedenți, când improviza tot felul de jocuri și concursuri cu copiii, de se țineau scai de el; devenise sobru, acru și inabordabil, de parcă înghițise un băț, cu sare amară. Tot așa, Nicolae Manolescu nu mai avea timp și nici dispozițiune să stea seara, la politicale, pe terasă, unde discuțiile erau confiscate, acum, de Nicolae Breban, cu langajul lui arborescent, cuceritor și inepuizabil, sau de Marius Tupan – Dumnezeu să-l odihnească - mereu în vervă polemică. Manolescu își depusese candidatura la președinție (a țării, nu a Uniunii), scria editoriale, dădea interviuri, își pregătea campania și abia dacă era văzut o dată, de două ori pe zi. Deși îl simpatizam și l-am fi votat (aproape) toți, nu puteam să nu-l ironizăm (din păcate, în absența lui), pentru modul cum luase distanță față de… muritorii de rând. Într-o seară, târziu, ambalându-ne în acest (ne?)vinovat joc, o distinsă poetă, excedată de faptul că Manolescu ne/o ignora, a imaginat un scenariu de întâmpinare a viitorului președinte, după modelul cunoscut. Fiica poetei, stimulată de maică-sa, a început să recite, în hazul general: „Bine-ați venit în mijlocul nostru, mult iubite și stimate domnule Nicolae Manolescu…". Din fericire, Manolescu n-a ajuns – după ce s-a lăsat de politicale – decât președinte al Uniunii Scriitorilor. Adică ceea ce i se potrivește cel mai bine. Cât despre modul cum funcția trage un fel de cortină despărțitoare (protectoare?) între „emanat" și cei din jur, ca și despre efectul căderii din demnități, s-ar mai putea glosa.

Greu abordabil, prudent ca un diplomat, plin de povara incalculabilă a funcției mi s-a părut Eugen Uricaru, cât a deținut președinția Uniunii. Funcția – sau ce? – îl învățase să pună distanță între el și ceilalți. La o agapă de la Casa Pogor, unde fusesem invitat, nu mai eram „Nicu", cel de la sejururile petrecute la Neptun sau la Valea Vinului, mi se adresa doar cu „domnule Turtureanu"… Ostentativ, îl apelam în continuare „Eugen", în timp ce ceilalți comeseni nu pridideau cu „domnule președinte"-n sus, „domnule președinte"-n jos… N-a trecut multă vreme și a venit și „josul"…

Doar Laurențiu Ulici s-a comportat ca un om normal, egal cu el însuși, cel dintotdeauna, fără gomoșenii, inducând ideea că a ajuns acolo, în fruntea breslei, spre a lucra întru mai binele acesteia, nu spre a se acri sau îmbătoșa față de cei care l-au ales.

Dar să ne întoarcem, în august '89, la Valea Vinului. Rămas singur la Vilă, am scris un text, intitulat *Spor de periclitate* (*reportaj*), pe care îl reproduc aici nu pentru valențele lui literare, nici pentru a arăta cât de curajos eram, ci întrucât ilustrează o stare de spirit, ca și maniera esopică, aluzivă, pe care o foloseam – eu și alții – spre a face textele pasabile la cenzură: *De ziua minerului / am coborât eu în abataj / mi-am luat un pix / cât un picamer / și-am băut o cafea de mare tonaj.// Voi depăși toate normele / mi-am spus (în surdină) / începând cu norma de protecție a muncii / am să scriu un poem / ca o floare de mină / pe care să-l admire / și adulții / și pruncii.// Pare-mi-se eram într-o mină de aur / curând voi fi cel mai bogat poet / îmi spuneam / luând în coarne / muntele / ca un taur / omnipotent / aruncând un jet de cuvinte / și încă un jet.// În întunericul strălucitor / luna își arcuia picioarele / prin fustanela unui nor / undeva / în Țara de Foc / răsărea soarele / pentru decor.// Eu foram tot mai adânc / câtă zgură ! / cât efort / ca s-ajungi la filon / aproape ca-n literatură / dai totul / pentru un oximoron./ / Pe la prânz / m-am reîntors în natură / la iarbă verde / lumea chefuia / mici și bere / respirație gură la gură / dragoste la prima vedere.// Numai eu / – salopetă, lămpaș / și un mers ca-n hipnoză / repetându-mi (în gând) / dacă am silicoză?! // Sub cămașă / pitit / un poem (24 carate) / le-am cerut / stingherit / totuși demn / de noi fapte / - „ Dați-mi sporul de periclitate / și o cană de lapte !"*

„Reportajul" a apărut, în octombrie, în revista „Cronica". Două aceea, n-am mai publicat nimic. M-am autosuspendat. Aveam o rubrică, *Uimiri*, dar mi s-a părut indecent să mai public texte fără nici o legătură cu realitatea imediată (citibile și acum, de altfel), când în jurul nostru cădeau zidurile comunismului, iar în România continua marea nerușinare a (in)cultului personalității.

Nepoata lui Mihadaș

În ambianța de la Valea Vinului m-am împrietenit cu Teohar Mihadaș, mai bine zis eu (și ceilalți) îi căutam compania, dumnealui fiind cu vreo 20 de ani mai în vîrstă ca mine. Avea o biografie densă macedo-românul (născut în Munții Pindului), făcuse *canalul*, fusese ostracizat și marginalizat (toată această experiență dramatică se poate afla în *Drumul spre Emaus*, carte apărută după '89), dar se arăta, la cei vreo 70 de ani ai săi, falnic și viguros, emanând un umor stenic, o ironie mușcătoare, cînd era cazul. El a introdus în cercul nostru numele… conspirativ (și atît de transparent!) Pazvante, pentru Ceaușescu. „Ce mai face Pazvante?" „Ce năzbâtii a mai făcut Pazvante ?" erau întrebările cu care ne întâmpina aproape zilnic.

De la o vreme, Mihadaș a început a fi vizitat de o nepoată din Rodna (cum ne-a prezentat-o el), o „fătucă" de 18-19 ani, frumoasă coz, care rămânea la el 2-3-4 zile, uneori o săptămână. „Nepoata lui Mihadaș" făcea de-acum parte din peisaj. Nouă, bărbaților, ni se cam scurgeau ochii după ea, dar *unchiul* o supraveghea cu strășnicie. De altfel, în acele zile, cei doi apăreau rareori, doar la masă, sau se izolau undeva, într-o poiană. *Unchiul* o pregătea pentru admitere la facultate.

Poate că unii din tabără știau sau bănuiau ceva, dar pentru mine, pentru noi, ea ar fi rămas *nepoata*, dacă într-o vară nu ne-am fi gândit să-i facem acesteia o vizită acasă, la Rodna. Când plecam spre Iași, trebuia să așteptăm 3-4 ore, în Rodna, un tren local sau o cursă minieră, ca să ne ducă la Ilva Mică. De obicei, stam la marginea șoselei, sleiți de căldură și de sete, sperând la un „ia-mă, nene", dar rareori aveam noroc, întrucât începuse „criza benzinei" (încă una din trăsnăile lui Pazvante). Așa că, atunci, ne-am decis să mergem la nepoata lui Mihadaș. Fata nu era acasă, ne-a întâmpinat mama, o femeie de vreo 45 de ani, pe chipul căreia se puteau citi liniile de frumusețe ale fiicei. I-am spus cine sântem, de unde venim și încotro plecăm, iar femeia ne-a primit cu toată bunăvoința. „Mai trec scriitorii pe la noi, domni, doamne, pe care fata îi vizitează și la Valea Vinului, doar scrie și ea poezii. Oare o s-ajungă poetă?" ne-a întrebat, cu speranță în glas. Nu-i citisem decât o singură dată câteva texte, pe care mi le-a arătat într-o zi când unchiul era

plecat (primise un telefon „urgent“) iar fata ieșise, pe „Inăul lui Blaga“, la plajă. („Inăul lui Blaga“ este o stâncă de vreo 4-5 metri, situată chiar în coasta vilei, pe care poți urca, pe o cărăruie, făcând un mic ocol. „Mă duc pe Inăul meu“, zicea Blaga, în anii senectuții, când venea la Valea Vinului. Rămăsese singurul munte accesibil pentru el).

„Dar unchiul ce zice?“, i-am întors ochioasei mame întrebarea, ca să scap de un răspuns direct. „Unchiul? Care unchi?!“ s-a uitat la noi, mirată, femeia. „Cum, care? Unchiul Teohar. Mihadaș“, am precizat eu. „Îl știu pe domnu' Mihadaș, ne-a vizitat de vreo două ori, o pregătește pe fată pentru facultate, o mai ajută și cu poeziile. V-a spus ea că-i este unchi?“. „Nu ea, el. Ne-a spus că-i e nepoată“.

Mi-am dat seama, brusc, că vorbisem prea mult, îmi scăpase păsărica. Soția m-a săgetat cu o privire care parcă voia să-mi spună: „Dacă nu taci din gură…“. Am încercat să dreg busuiocul: „Știți, doamnă, fata mai vine pe-acolo, pe la Casa de creație, sânt ședințe de cenaclu, se discută despre literatură, e un mediu prielnic pentru o începătoare. Domnul Mihadaș a luat-o «sub aripa sa ocrotitoare» (na, că citam și-un vers dintr-un cântec la modă). Ea-i tânără și lumea-i rea…“. „Așa e, a admis femeia. În ziua de azi…“.

Și-am trecut la alte cele. Gazda ne-a ospătat cu lapte acru și pâine de casă, i-am vizitat acareturile, ne-am odihnit sub un umbrar și, la ora plecării, parcă ne părea rău că trebuia să ne despărțim. Dar, de!, călătorului îi șade bine cu drumul… Cum ne-am depărtat de poartă, doamna mea m-a și luat, dulce, la refec: „Întâi, ai făcut gafa. Pe urmă, ai încercat s-o dregi. Cum ai putut să scornești povestea aceea leșinată, cu cenaclul și cu ocrotirea?“. „Păi, ce să fac? Trebuia s-o reabilitez cumva, pe fiică și s-o redresez pe mamă…“.

În vara următoare abia așteptam să mă întâlnesc cu Mihadaș.

– Servus, unchiule ! I-am salutat, în stil ardelenesc. Ce-ți mai face nepoata? Vine la pregătire? Cum ai putut să ne păcălești în halul ăsta?

Bătrânului pirat i s-au luminat toate ridurile, de pe fața ca o arătură de toamnă.

- Dar ce vroiați să vă spun? Știi, dragul meu, de la o anumită vârstă, toate fetele îți sânt ca niște nepoate. O să vezi!

Văd.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Alte măști

Colegul meu de la „Cronica“, Zaharia Sîngeorzan – Zahei, cum îi spuneam – nu era lipsit de un anume haz dacă treceai peste oportunismele lui literare și peste bolovănoasa-i exprimare, orală sau scrisă, pusă (de el !) pe seama faptului că „așa se vorbește la noi, în Ardeal…“ Într-o vreme, era mereu „înțepat“ prin reviste pentru agramatisme și redundanțe, iar la „Serile Dialog“, de la Casa Studenților, George Pruteanu (care făcea un fel de revistă a presei literare), își etala întreg umorul pe seama bulimicului cronicar. (La o masă, la „Hanul Ancuței“, Zahei a înfulecat vreo 50-60 de sărmăluțe – în foi de viță, în foi de varză – spre uluirea lui D.R.P. și a celorlalți scriitori, care nu-i cunoșteau apetitul). Celor care îl înțepau sau îl blamau, el le răspundea cu o vorbă preluată de la Adrian Păunescu : „Las' să vorbească, să mă critice cît mai mulți. Află națiunea!“ Pe atunci nici nu mi-ar fi trecut prin cap („cap sec“, vorba lui Dincă-bate-bine) că supraponderalul nostru coleg (diabetic, săracul) este informator al Securității, pe listele căreia l-am aflat, cu stupoare. Dar, dacă aș fi colaționat oportunismele lui (scria mereu despre scriitori cu funcții) cu faptul că soră-sa se căsătorise cu un francez și emigrase, cu faptul că nu „bârfea“ (ca noi) regimul și cu plecările lui în Italia (la invitația lui Iosif Constantin Drăgan!), poate că nu mi-ar fi căzut fisa…

Un clinchet ar fi trebuit să aud de prin 1976 când, la o reducere de personal redacțional, Zahei a sărit din schemă, cu acordul (tacit) al întregii redacții. Pe atunci „Cronica“ încă mai era o revistă bățoasă și bine scrisă. Ne cam săturasem cu toții să suportăm blamul public, pentru „extravaganțele“ gramaticale, de topică și de logică din articolele lui Zahei, așa încât despărțirea venea fără regrete. Dar Zahei nu s-a lăsat, a pus în mișcare toate pilele (Laurențiu Fulga, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, D.R. Popescu, alte persoane invizibile) și a fost reîncadrat, în locul lui fiind… licențiată Magda Ursache (datorită unei greșeli de tipar, venită la țanc). Poate că atunci a făcut Sîngeorzan pactul cu diavolul, sub presiunea disponibilizării. Sau era mai vechi și tocmai de aceea a fost reangajat? Cine știe?

Oricum, prin '85-'86 a avut loc prima lui descindere în Italia, unde a lăsat urme greu de șters. De la Roma, vrând să se căpătuiască, i-a trimis o scrisoare lui Ștefan Baciu – poet din generația lui Virgil Ierunca – trăitor la Honolulu, în Hawaii, spunându-i că ar scrie o monografie despre el, dacă i-ar da 5000 de dolari. Baciu i-a scris lui Carandino, la București, întrebîndu-l ce-i cu acest Sîngeorzan, care-i cere atâția bani, crezându-l bogat, pentru o carte pe care el nu i-a solicitat-o… Carandino i-a trimis scrisoarea (lanțul slăbiciunilor!) lui N. Barbu la „Cronica“, și astfel am aflat și noi, cei din redacție, despre „isprăvile“ lui Zahei.

O altă ispravă mi-a povestit-o Marian Papahagi, ilustrul italienist, unul dintre cei mai doxați critici ai generației „Echinox” (pare-mi-se, l-am văzut și pe el pe o listă?…). Papahagi era profesor la Academia di Romania și, după o vacanță, când s-a dus la pensiunea unde, prin tradiție, „trăgeau“ românii, patroana l-a luat cu *mascalzone!* și a aruncat cu macaroane după el, spunându-i (țipându-i) că nu mai vrea să vadă pe acolo picior de român… Cine ne stricase imaginea și trezise furia macaronarei? Nimeni altul decât tot „bietul“ Zahei, care plecase de la pensiunea doamnei Pipersperini (să zicem), fără să plătească…

După ’90 (și după ce fusese pensionat medical, datorită faptului că aproape orbise) Sîngeorzan a devenit revendicativ, publicând (în *Curierul românesc* din Canada) texte vehemente împotriva altor… oportuniști de la „Cronica“ (Andi Andrieș, Liviu Leonte, Ștefan Oprea), care l-ar fi persecutat și l-ar fi cenzurat politic... Dar a publicat și o admirabilă carte de dialoguri și scrisori inedite cu/de la N. Steinhardt, cu care se afla în corespondență de mai multă vreme și pe care îl vizita periodic. Întrebările puse Monahului de la Rohia, comentariile și cogitațiunile proprii dovedesc un spirit neliniștit, în răspăr cu încorsetările „iepocii“. Și întrucât în cărțile sale de critică literară – unde nu mai umbla ca un elefant printre porțelanuri – avea obsesia măștilor (ale autorului, ale personajelor) pot spune că Zaharia Sângeorzan însuși a purtat mai multe măști, dar atât de bine încât, cel puțin una, n-a fost descoperită decât în arhivele secrete.

Deși a „nemurit“ pe mulți, Sângeorzan a murit singur, uitat de lumea literară, în apartamentul lui (ticsit cu cărți, ziare și reviste) din Piața Unirii. Cadavrul i-a fost descoperit de un ultim, totuși, prieten (Vasile Filip), la câteva zile după moarte. Sic tranzit…

Vivat Franz Josef!

Ardelean fiind, Zahei, cum spuneam, nu era lipsit, la un pahar de vorbă, de un anume umor. La nunta soră-si, ne povestea el, nuntă desfășurată la Feldru (comună devenită celebră prin faptul că aici a poposit Dimitrie Gusti, împreună cu echipa sa de cercetători etno-folclorici), Michel, mirele francez, se simțea cam stingher, căci puțini dintre meseni o „rupeau“ pe franțuzește. Bătrînul Sângeorzan, tată-socru, nu schimbase nici o vorbă cu mirele, iar Zaharia-fiul s-a simțit dator să repare impolitețea: „Spune-i și tu, tată, ceva, lui Michel, să nu creadă că ești supărat, că nu-ți place de el”. „Da’ ce să-i spun, că doar nu știu frânceneşte?!“. „Spune-i doar atât: Vive la France!“. Mai apoi, mirele a fost adus în fața socrului, „care vroia să-i spună ceva“. Bătrînul, falnic urmaș al grănicerilor năsăudeni (dar fudul, acum, cu urechea) s-a ridicat în picioare și-a răcnit ceea ce știa el mai bine de pe vremea stăpânirii chezaro-crăiești: „Vivat Franz Josef !“.

Vara (dar și cu alte ocazii), Zahei mergea „să-mi încarc bateriile, la ardelenii mei“, întrucât la Iași se simțea, ca și Michel-franțuzul la nuntă, cam stingher. Îndeobște, scria despre scriitorii din Ardeal, cu care se simțea solidar, dar de care se și despărțea, dacă interesele (proprii) o cereau. Era encomiastic fără măsură și demolator, tot așa. Trebuia doar ca cineva – o autoritate literară – să dea tonul. Prin ’70, cred (dar se poate verifica), I. Negoițescu lansase, în revista „Argeș“, un fabulos proiect de istorie a literaturii române, din care au și apărut, de-a lungul anilor, câteva fragmente. Istoria (nescrisă încă) a lui Nego a stârnit reacții, polemici. Revista „Cronica“ a publicat o întreagă pagină demolatoare, semnată de Z. Sângeorzan și – ca să aibă textul greutate și… gir – de Corneliu Ștefanache, redactorul șef. În centrul paginii trona un nud antic, întors cu spatele spre cititor – aluzie „subtilă“ la faptul că Nego ar fi fost pidosnic. Era și acesta un mod – dirijat din culise (Partid, Secu) - de a supune pe cineva oprobriului public, când nu aveai argumente literare: „Nu vedeți că e homosexual, cum o să scrie o istorie a literaturii române?!“.

Cînd Adrian Păunescu a apărut în B.P.T., cu o prefață în răspăr, a lui Eugen Barbu, Sângerozan l-a luat și el, pe Păunescu, la refec… Mai înainte, sau după aceea, a scris entuziast despre „bardul de la Bîrca“. Dar asta n-ar fi nimic. Pentru Adrian Marino avea un adevărat cult, revărsat în multe (și stufoase) pagini. Explicabile, dincolo de meritele incontestabile ale hermeneutului, și prin faptul că Zahei ar fi fost (nici acum nu știu dacă e adevărat au ba) nepot al Lidiei Bote, soția lui Marino. Dar Marino nu se „înghițea“ cu Piru, sau cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga, sau cu Șerban Cioculescu, la care Sângeorzan avea oarecari interese… doctorale. Așa că a început, în „Cronica“, un serial în care își demola idolul. Ocazie cu care Marino și-a încetat definitiv colaborarea la revista unde susținuse, încă de la înființarea acesteia, „Cronica ideilor literare“ (ce va deveni cartea binecunoscută).

După 40 de ani...

Tot de la Zahei citire...Într-o vară, acesta călătorea, cu trenul Iași-Timișoara, spre Ardealul magic. „De la Suceava – mi-a povestit el la întoarcere – s-a urcat o doamnă, să fi avut 55-60 de ani. La un moment dat, după ce am conversat despre una-alta, doamna mi-a cerut voie să se uite și ea prin revista «Cronica», pe care o aveam la vedere. A răsfoit-o și apoi a citit, o dată, de două ori, grupajul de poezii. Erau versuri de Teohar Mihadaș, însoțite de o fotografie. Fotografia, mai ales, o fascina. «Eu îl cunosc pe acest domn, adică l-am cunoscut cândva, în tinerețe...Dumneavoastră îl cunoașteți?» m-a tatonat. «A, cum să nu, trăiește la Cluj, mi-e bun prieten». Doamna mi-a cerut adresa, telefonul. I le-am dat”.

În vara următoare, la Valea Vinului, amintindu-mi episodul povestit de Zahei, l-am iscodit pe Mihadaș: „Ce-i cu doamna aceea? Te-a căutat?” Machedonului i s-a luminat fața: „E o poveste de prin ’41-’42, eram student la Filosofie, în București. Începuse războiul și s-a hotărât ca noi, cei rămași acasă, să facem recensământul populației. Eu și colegul meu Alexandru Husar am fost repartizați la Podu Iloaiei, lângă Iași Ne-am găsit o gazdă și-am stat acolo vreo lună, că recenzam toată populația din zonă. Gazda avea o fată, o fătucă de vreo 16 ani, i-am căzut cu tronc. Și ea mie. Noaptea, fătuca se furișa la mine-n cămăruță. Credeam că părinții fetei nu observă nimic, până când, într-o noapte, când ne era lumea mai dragă, au deschis ușa și-au aprins lumina. Flagrant delict cu o minoră ! N-au făcut scandal, dar mi-au spus, ferm și clar, că trebuie s-o iau de nevastă”. „Și?...”. „Am încercat, atunci și-n zilele următoare, s-o dau cotită. Vroiau să mă reclame, așa că, la plecare, am semnat un angajament: ne vom căsători imediat ce se termină războiul. I-am mai scris, apoi, fetei, de câteva ori, ca să întrețin iluzia, apoi, știi, valurile vieții… M-a redescoperit acum, după 40 de ani, datorită lui Zahei”. „Și v-ați întâlnit?“. „Da. Mi-a telefonat aici, la Valea Vinului. Ne-am dat întâlnire la Vatra Dornei, pe peronul gării”. „Și… cum v-ați recunoscut?“ „Am stabilit niște semne particulare, ca-n filme: un fulgarin pe mână, o eșarfă la gât… După ce am coborât din tren și călătorii au luat-o care-ncotro, rămăsesem pe peron doar eu și, undeva, la capătul peronului, o doamnă în vârstă, ce mai, o babă ! Nu poate fi ea, îmi ziceam, pe măsură ce ne apropiam unul de altul. Dar ea era“. „Și?“ „Și ce? Am petrecut noaptea împreună, la un hotel”. „Și… a mers?“. „Știi, dragul meu, noaptea toate pisicile sânt negre“.

Lucia Cherciu

DESCENTRALIZARE

Bucuria locului unic
cum nu mai este în lume
altundva
descoperirea poveștilor
cinstirea șoaptelor
recunoștința față de întrebările
neliniștile înserărilor

ca în Blaga
locul îți definește ființa
respirația
pasul
ritmul căutărilor
îngemănările din noapte
dublul din oglinzi
și din spiritele reverberante

fiecare ceas de meditație
își găsește drumul înapoi
în casa ridicată de tata de flăcău
pe care mai apoi a vîndut-o
care păstrează la temelie
sculptat în piatră
numelui lui
și anul când a ridicat-o
cu mâinile lui

tot la fel
drumurile prin lume
celebrează
recunosc busola
locului care dictează cine sunt
*

când lumea devine un sat
în menghina globalizării
cine a fost dăruit cu un loc
adevărat
să și-l caute
și să-l cinstească
cine are colinele lui acasă
să le sfințească
să le pomenească
să se ducă la tămâiat
pe mormintele sfinte
așa cum se încântă
de Tezaurul de la Pietroasa
cu istoria lui unică
cu drumurile lui
furate
pierdute
regăsite.

Geții se îngropau
cu uneltele de piatră
cu argintul sacru
cu coifuri de aur—
pe tata l-am îngropat
cu o pălărie pe cap
că aruncasem căciula lui de lână țigaie
cu care se îngroapă bărbații noștri
de la munte.

Comorile noastre vin din morminte
și ce s-a săpat pe piatră
pe locul sacru
rămâne—
unde tata și-a facut acum
casă nouă
ultima lui casă.

*

De pe autostradă
toată lumea arată la fel
mașinile mari de pe cele șase benzi
în aceeași directie
de la New Jersey

și culmea
Douglas îmi spune
să privesc cu atenție
că autostrada taie printr-un cimitir

și într-adevăr
văd cu stupoare
că pe o margine și pe alta
a autostrăzii indecent de late
se înalță mormintele
cu crucile lor de piatră—
Douglas râde când vede
că mă închin
dar înțelege.

*

Deși suntem într-un alt stat
toate arată la fel:

aceleași lanțuri la magazinele
cât o cetate:
Kalvin Klein
Chico's
Gap
Eddie Bauer
mulțimile pestrițe
călcându-se pe picioare
și Douglas îmi explică
uite
Japonezii vin aici special
ca să cumpere
timp de șapte zile și șapte nopți
neîntrerupte—
de când a scăzut dolarul
America a devenit
un fel de piață de bunuri a lumii
ca-n Obor.

Îi spun că nu vreau
să luăm cafeaua la Starbucks
lanțul binecunoscut
indecent
care a umplut America
dezrădăcinând
toate cofetăriile
și cafenelele mici

nu vreau să îmi iau cărți
de la Barnes & Noble
care a ras toate librăriile mici
de pe harta continentului—

și tocmai de aceea
întoarcerea
la satul neamului meu din Vrancea
este semnul
unei promisiuni:
când preotul i-a tras repede pălăria pe ochi
tatălui meu
și l-au coborât
în pământ

mi-am promis
să îl iau cu mine prin lume
să îi arat țările pe care nici nu le-a văzut
sau visat

că uite
păduri ca la noi la Alunu
case cu acoperișul înalt
să cadă zăpada
nu mai sunt

povești ca la noi
nu mai sunt

*
Eliade descrie
cum în multe culturi
poveștile rămân
neterminate
casele nefinisate
pentru că a le termina
e o formă de moarte.

Tata și-a făcut casă nouă
la șaizeci de ani
dar a rămas nevăruită
și de câte ori am mers la livada lui
am privit pereții goi
am cules caisele
și-am ascultat vântul
lăfăindu-se în salcia din grădină
am cules floare de tei
m-am întrebat cât mai e
până se coc nucile
și zi de zi
noapte de noapte
mi-am numărat
binecuvântările

am respectat înserările
am ascultat poveștile vecinilor
am căutat
cuvintele lui
neterminate.

Zaiț Marga-Doina - *Portret*

Rodian Drăgoi*

Foto: Ion Cucu

De nicăieri vin păsări lipsite de culoare

Ies cai aprinși din fiece perete
s-a-mbolnăvit și aerul de-atâta așteptare

pe umeri cade noaptea ca o cămașă udă
de nicăieri vin păsări lipsite de culoare

și-ncepe vânătoarea copacii prind să fugă
se-nvolburează câinii pe valea de sub vale

cât m-a rugat măicuța să nu împușc zăpada
stau ochii mei la pândă ca două animale

Eu continui să scriu biografia unei pete de sânge

Iar mi-am vărsat peste degete o clipă fierbinte
și aud cum în pământ licăresc oseminte

la abator foamea ascute cuțite
și iarna de afară poate e pe sfârșite

tu îmi povestești despre niște plopi călători
hai mai bine să fotografiem melancolia acestei ninsori

eu continui să scriu biografia unei pete de sânge
tu ții încă în brațe o carte care plânge

Plânsul își face loc cu coatele prin lume

Și-n păsările oarbe se face tot mai frig
n-a mai venit nici mama să mă vadă

plânsul își face loc cu coatele prin lume
și o femeie naște pe zăpadă

pe sub pământ tu pleci la vânătoare
și somnul râde când se face seară

în casă-i cald dar eu sunt trist de parcă
m-ar fi uitat cuvintele afară

Eu știu că moartea mea a început demult

O căruță se oprește la mine sub pleoapă
și drumețul îmi cere o cană cu apă

tâmplarul și-apropie de griji rindeaua
și fosnetul plopilor spală șoseaua

acestea sunt grijile mele ia-le și vezi-le
azi-noapte cineva a furat și livezile

eu știu că moartea mea a început demult
s-a făcut întuneric de când vă ascult

Adunasem lacrimi de mamă

Adunasem lacrimi de mamă
sudoare de pasăre șoapte de mireasă
și ridicasem cu migală o casă

în loc de uși îi pusesem câte o carte frumoasă

și nu credeam totuși că o să pleci
că te vor urma și toți arborii reci

Prin părul tău ud se rătăcesc corăbii

Ce lumină necuprinsă e bobul de grâu
cuvintele-n ferestre se preschimbă

drumurile aleargă nebune pe sub noi
copacii toți vorbesc aceeași limbă

---

* Poet, eseist, jurnalist. S-a născut la 1 februarie 1951 în comuna Segarcea Vale, județul Teleorman. A debutat cu poezii în revista „Ateneu”, în martie 1967. Cărți de poezie publicate: *Tulbure ninsoare* (*Caietul debutanților*) Editura „Albatros”, București, 1981; *Către iarnă*, Editura „Albatros”, București, 1984; *Fotografia absenței mele*, Editura „Amurg sentimental”, București, 2001; *Poeme de trecere*, Editura Deliana, București, 2006; *Lumină de mireasă*, Editura „Muzeul Literaturii Române”, București, 2007. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Au scris despre poezia sa Constanța Buzea, Gabriel Rusu, Dumitru Augustin Doman, Emilian Marcu, Paul Aretzu, Alexandru Condeescu, Cezar Ivănescu, Dan Stanca ș.a.

prin părul tău ud se rătăcesc corăbii
miresmele în valuri se prăvălesc pe casă

mult prea adâncă toamna și înaltă
precum e mama tu ești de duioasă

Cad pene de înger pe umerii mei

În mine-acum se face seară
și-ncepe să ningă sălbatec în miei

tu iartă-mă că am rămas aceeași greșeală
cad pene de înger pe umerii mei

cu ochii respir moartea unei ape
cămașa mea refuză să-mbrace o părere

prin părul nimănui ard păsări despletite
și jarul din mirese neîncetat mă cere

luna îneacă fântânile în iarbă
încă un cuțit singurătatea-și ascute

pe limba mea pădurea acum o să se culce
o piatră fierbe-n sine și-mi face semne mute

Tăcerea mă sărută cuvintele mă cer

Nu vrea să mă primească otrava asta blândă
fântâni uscate umblă bezmetice prin sat

oglinzile mai stau încă la pândă
cântecul se-ntoarce în mine-nlăcrimat

dar tot însămânțez flăcări în cer
când geme câmpia hăituită de grâu

tăcerea mă sărută cuvintele mă cer
rănile își spală lumina în râu

iarba crește din pământ spre pământ
tăcerea cărnii uită să mai plângă

maica mea respiră un lunatic mormânt
și noaptea doarme pe mâna ei stângă

Cheamă te rog secundele în casă

Azi-noapte cineva a furat trotuarele
somnul în iarbă s-a rostogolit

lacrimile tale au înecat o fântână
vântul se înăsprește într-un călător obosit

încercăm să înjghebăm o dimineață de vară
afară e soare în mine cad frunze și plouă

cheamă te rog secundele în casă
caii pasc pe sub câmpia stăpânită de rouă

calul de sub mine mereu se-mpuținează
trenuri încărcate cu lacrimi ne trec pe sub pleoape

eu ca unul ce-și lasă razele în casa iubitelor
trec printre rănile azvârlite la țărm de marile ape

Mor drumuri vinovate de prea multe plecări

Mor drumuri vinovate de prea multe plecări
fără tihnă tu privești înapoi

cineva își vinde somnul pe amare nimicuri
Mâine fumează o țigară de foi

poveștile au putrezit în memorie
să mai umblu prin mine mi-e teamă

în piața veche o toamnă-și dă foc
dar nimeni nu bagă de seamă

Sunt singur cu clipa înțepenită-n perete

Mereu e seară rănile mele te cheamă
soarele moare printre crengi de gutui

ia aceste dovezi de iubire să le ai pentru vamă
ești prizoniera greșelilor și ți-e teamă să-mi spui

că-ntre tine și mine nu mai este lumină
că-ntre mine și tine a plouat un cuvânt

s-a umplut dimineața așteptată de vină
și e toamnă afară și e toamnă-n pământ

ia aceste cuvinte ca să știi cine sunt
ia și drumul acesta dacă vrei ca să pleci

părul tău e-un cutremur prea râvnit de pământ
îți e noaptea fierbinte și zilele reci

dacă-ți scriu nu îți scriu că mi-e sete
de ceva nelumesc și străin

dar sunt singur cu clipa înțepenită-n perete
și sunt sfâșiat de-o mireasmă de crin

Îmi tremură fântânile în carne

Pe sub pământ eu am venit la tine
și doar veninul mierii m-a durut

poate-am strivit inele sub călcâie
neîndrăznind să intru în sărut

acum e frig în mine și e cald
în somnul tolănit sub un cuvânt

îmi tremură fântânile în carne
de-atâta cântec îndoit de vânt

George L. Nimigeanu

DECEMBRIE

Ca o desfrunzire de păduri de-argint
ninge ... și în clinchet argintiu se-aude
vie legănarea cetinilor ude
de-nstelări mirate ... într-un Sfânt Colind

Cad din cer petale fragede de crin
peste întrebarea trecerii prin viață ...
Sufletu-n vecie Calea o învață
deslușită-n runa semnului divin

Raza de lumină - care încununa
între ani fereastra inimii - plutind
prin Împărăția Sfântului Colind
împlinește-n rosuri Gândul-împreună ...

Că-n Colind de Slavă sufletul se-atinge
undeva în cele câte sfinte sunt
- și în cel din frunte și în cel mărunt ...
Și acea Lumină în decembre ninge ...

PRAG DEȘTEPTĂRII

Prag deșteptării - gândul ... clipa lui
ține cu nesomnul tainic sfat
peste suflet arcuindu-mi cerul ...
Ca și cum tăcerea m-ar fi întrebat

cum îmi rostui anii și-n ce tâlcuri
prin ce adevăruri Muntele mi-l sui
de durerea cărui Moș ulciorul
sufletul amintește ... apa lui

când îmi stinge setea la amiază
nume dându-i celui care sânt ?
Că lumina vie care-mi știe
prin tăcere drumul spre cuvânt

cerne aur sfânt la vadul serii
bucurând clipita gândului înalt
ușile-ntrebării clătinându-mi
dintr-un tâlc anume-n Tâlcul Celălalt

Gândul treaz încuie-n pietre taina
pașii cumpănindu-i presărați pe drum
memorându-i parcă și însingurându-i
pe cărări abrupte printre nori de fum

rar spărgând ferestre ochiului spre vale
înapoi spre raiul visului pierdut ...
Gândul însă - prag al deșteptării
tâlcuie-nceputul ... de la Început ...

SEMNE DE ÎNTREBARE

Ușă deschisă-n zidul nopții tale
clipa când dă năvală să prăvale
zădărnicia-n pragul peste care
te zbați precum speranța în eroare

știi Cine viață sângeră în tine
vecia-n clipă să ți se-nlumine ?
Fereastră-n cer te-ai vrea când sui în Munte ...
Dar le alegi pe mari dintre mărunte ?

Pe drum păgân hai-hui după himere
știi ce pricină drumului te cere
rob dându-te risipei ?... care - încă
din primul pas - din pâinea ta mănâncă ?

Și cum Lumina prunc din flori te are -
știi că în van pe nelumești cântare
te mântui în bătaia lor ?... Deșarte
ți-s umbrele-ntre care ți se-mparte

puținul ... Însă Cel ce-ți face semne
spre cumpănire dreaptă să te-ndemne
vieții - în Adevărul Izbăvirii
nu te alege martor al Zidirii ?

Și - cu departele-nflorit în pleoape -
din ce izvor ceresc mijești pe-aproape
în clipă să te-aduni trecut prin moarte
punct viu Luminii să-i rămâi în Carte ?

POVESTE

Noaptea umblam prin stele ziua de-asemenea
mă-nveșniceam cu visul pe tron de împărat
credeam că tot ce zboară e bun și de mâncat ...
Dar lumânarea clipei în mine scăpăta

cu pâlpâiri firave ... pe când - cu gânduri șui -
nu pridideam să vămui grădinile-n vecini ...
Azi bântuit de smârcuri și-nnobilat de spini
măsor cu umbra drumul prin țara nimănui

Și cât de largă viața la naștere era ! ...
Ce strâmtă pare astăzi ... cu pragul „ la soroc “
unde cântarul Noimei dansează ... ca pe foc
precum nesăbuința nevârstnică dansa ...

Și cum n-aș vrea întoarse la început de drum
cărările pierdute !? ... și ce n-aș da să pot
lumea s-o iau cum este - cu ale ei cu tot -
în Întrebarea Vieții - cu mintea de acum

să rostuiesc fântâna nesomnului zidind
din chibzuințe clipa din înțelesuri anul
în târgul întâmplării să-i drămui Vieții Banul
cu aurul din mine ... să nu mă mai aprind

în foc de paie ude - și-acelea de-mprumut -
necopt ... furat de jocul stelelor de hârtie
între atâtea câte-s pustii ... ca în pustie ...
potrivnice și sterpe ... nicicum precum ai vrut ...

În mărul vieții lacom viermele morții scurmă
până și-n vis ... corăbii că rătăcim pe mări
căzând - cu vele sparte - în vechile-ntrebări ...
părelnicind ca umbra ... cu mintea de pe urmă ...

RANĂ VIE

Dându-mi ocol fantomele-ndoielii
îmi taie calea tot în doru‘ lelii
către nicicând să-mi strige-n os uitarea ...
Că între adevăruri cu eroarea

mă-nzidui strâmb în pâclele-ntâmplării
cum visul în neliniștile mării ...
Lumina care-mi tânguie-n artere
durere din Durere din DURERE

- din micul adevăr în care-am stat
stingher și către iarnă aplecat -
călcând pe sorți anapoda și maștеri
mă pre-vestește că-n postume nașteri

- în ritmul vieții - Noimele mă cer
năier pe mări astrale și năier
spre punctul fix din steaua mea polară
ce-mi joacă tăinuit până-mi coboară

El - Adevărul Lumii - viu și harnic
hotarnic necredinței și hotarnic
de viață și de moarte clipei mele ...
vorba de neființă să se spele

să mă ridic dintre țărâni la viață
măcar atâta cât să-L văd la Față ...
N-aș mai trudi pe zarișteа de fum
târând fantoma visului pe drum ...

PUNCT NEVRALGIC

Vine îngerul și-mi zice

„ s-a născut în cer o stea
tu în cer ești punct nevralgic
steaua arde-n mintea ta

Ce stră-vezi cu ochii minții
nu-i decât impulsul prim
înflorit - în vorbă mută -
pe-un galactic țintirim

Vorba rostuie pe gură
umbra lui - prin care tu
sui în cele ale vieții ...
Piatra morții tale nu

nu îngroapă ci dezleagă
cele-n tine greu legate
inima ta nu în tine
ci în pieptul Lumii bate

și cu fiece bătaie
naște-n cer câte o stea ...
Tu în cer ești punct nevralgic
steaua arde-n mintea ta ...”

PE LITERE

Nu după cum s-a prevestit în vis
ci după cum în Carte a fost scris
poemul vieții-n care buchisești
- pe litere-n răspântii nelumești

risipa ta în cele dimprejur -
te împlinești în tâlcuit contur ...
Povara de cuvinte în tăceri
mântuie boarea unei adieri

care între „ a fi ” și „ a nu fi “
leagănă Adevărul în copii ...
copiii cresc și fug de-acasă ... fug
și ard de vii pe-al Întrebării rug -

durere strecurată prin durere -
dintru al vieții scrum făcând avere ...
Un clopot înstelat tâlcuie-n piept
lumina ție dată ... înțelept

egal în pașii clipelor să-mparți
apa fântânilor ... și luni și marți
și-așișderea și-n celelalte zile ...
Umblându-i Cărții Sfinte printre file

pe litere pășind - în risipire
din vise coborând în amintire -
să vezi s-auzi Lumina cu se-apleacă
Duminică în tine să se facă ...

Nu după cum s-a întâmplat în vis
ci-ntocmai cum în Carte este scris ...

Mihai Cimpoi

„MARELE SINGUR”, POETUL

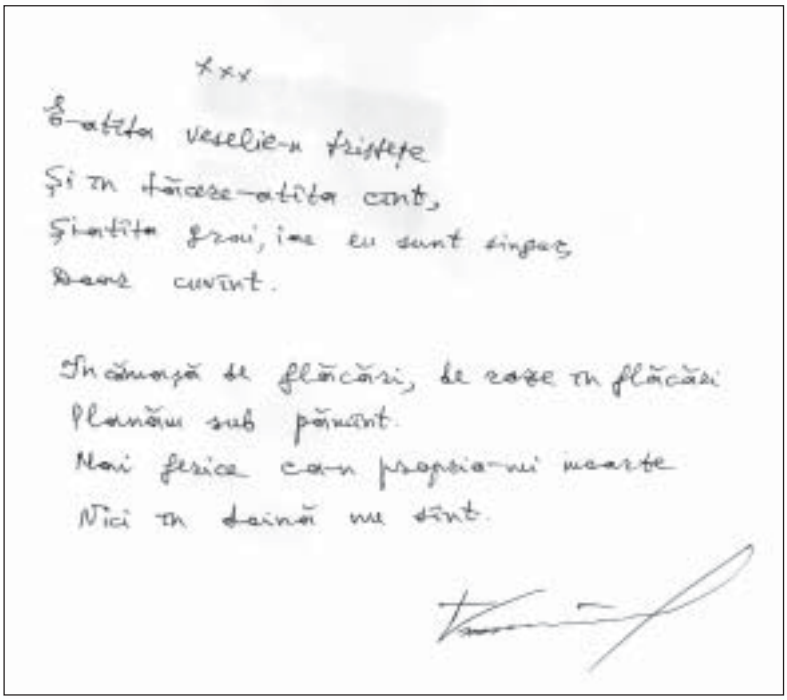

Purtând un nume de împărat roman, Traianus* (Traian Vasilcău) își propune să fie un poet al vechimii zeiești, invocând mitica vreme ca pe un vis albastru.

Vremile se adună în el ca într-o cutie de rezonanță; trecute prin sufletul lui fraged ele apar cu ecouri prelungite, stinse sau vii, având un nobil răsunet. Îmbrăcat cu o pelerină romantică, poleită cu pulbere lunară, el este un „vagabond”, un zeu tânăr sau bătrân, un călător în stele și în ere străvechi. Discursul îi este neoromantic și neosimbolist cu inflexiuni de lirică galantă medievală, îmbinate cu tonalități de colind, romanță, cântec, de poem „bolnav” sau senin. Se erijează ușor, cu aceste mijloace, în postură de Marele Singur, într-un risipitor de tristețe, de rege necunoscut de lume și, bineînțeles, de veșnic cavaler îndrăgostit, trubadur și colindător modern.

Bun creator de atmosferă, Traianus scrie de fapt un singur poet constituit dintr-un continuum rapsodic cu variațiuni, cu reluări și butășiri de motive și cu dispuneri de momente și stări afective în contrapunct. Firul poetic se toarce dintr-un caier, ca în continuare să se resfire el însuși în alte fire.

Cel ce prezidează o astfel de poezie de stări de târziu autumnal sau hibernal este, bineînțeles, Bacovia, invocat de mai multe ori și prezent subtextual cu motivele sale nevrotice: „Vino cu Bacovia, dulce lumină / Spune-i că este și nu a murit”.

Discursul poetic curge torențial, ca pâraiele umflate de primăvară, cu viitură cu tot, și această năboire de momente sentimentale impune la un moment dat o rețetă contraplinului: „Doctore, sufăr de foarte mult timp / Ca rezultat sunt bolnav de poezie / Într-adevăr, dacă-mi voiești binele / Prescrie-mi în iarnă zăpezi pe streșini / Cu floare de măr”.

Autocaracterizarea este exactă: Traianus e un *bolnav* de poezie, care produce continuu stări bolnave cu o mare degajare și prospețime, *au courant de la plume*, adică din zborul condeiului...

În torentul spumos de imagini, momente sentimentale și mărturisiri sincere (Sinceritatea ca sentință, zice poetul) străfulgeră poezii dens-sugestive: „Bate în porți lumina fulgerând / Biserica îmi dă cu mir pe gând / Și plângenchis în ea un zeu flămân”; „Floare de colț, și rară, și sihastră / Pe munți amari crește iubirea noastră”; „Iubirea cântă-n ochii tăi, / Domnește peste tot și toate, / Din visul ei la toți împarte // Tu nu-ți mai aparții de-un veac, / Ești trandafirul plâns din văi - / Și de-al tău dor îngerii zac”.

---

* Traianus (Traian Vasilcău), născut la 2 aprilie 1969, în comuna Viișoara, raionul Edineț, Republica Moldova. Poet, eseist, traducător. Studii: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea Istorie. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Autor a 27 volume de versuri, eseuri, poezii pentru copii, traduceri și texte pentru cântece, cărți apărute la Chișinău, București, Timișoara, Craiova etc. Președinte-fondator al Societății Culturale „Pasărea Phoenix”. Directorul proiectelor: „Dicționarul Scriitorilor Români Contemporani de Pretutindeni” și „Antologia poeziei românești contemporane în mileniul III” (ambele în lucru).

Poem smuls din Acum

În ochii mei e-un cimitir ce crește,
Atâta lume se îngroapă-n el,
Paznici sunt florile de mușețel,
Ca o grădină liniștea-nflorește,

Culeg de jos lumina pe făraș,
Șoapte-mi fac din tăceri de heruvim,
Gropari bătrâni – copacii n-au sălaș.

Se pot ascunde în privirea mea,
Casă-și pot face-n amintiri de stea,
Cât noi statui iubirii devenim.

***
Când te aveam pe tine umblam ca un nebun,
Ce copt era cuvântul, ce sunător și bun,
Durerea-mi da procură, în numele-i să cânt,
Preot mi-era tăcerea, spunându-mi: «Fii cuvânt».

Mă tot soma tristețea, mă obliga un dor
Să fiu în orice clipă visarea tuturor,
De-o viață-apus și încă fiu nenăscut al sorții,
Citea în ochi-mi noaptea metaforele morții,

Și întreba aiurea instanțe de resort
Când va veni poștașul îmbătrânit de tot.

Verdict

Să iau paharul plin cu vin — să-l sfarm,
S-arunc pachetul cu țigări în vânt
Și revolveru-n trupu-mi să-l implânt
Fără vacarm.

Spre cer să zbor ca Phoenix și să ard
În flăcările marelui cuvânt
Și în pierzare fericit să cânt
Și-n voi să cad.

27 iunie 2005

***
E-un râu durerea, îmi sunt Preadeparte,
Mă ning cuvintele, se face moarte,
În ea am să trăiesc fără sfârșit,
Uitând că sunt de șapte vieți murit.

Pașii-mi sărută vrednicia ierbii,
Trăiesc doar timp, spațiu gândesc discret
Și sunt convins: când se vânează cerbii,
Singurătatea m-a născut poet.

Și de atunci din mine-alerg spre mine,
Privirea mi se frânge de ruine,
Ruine de tăceri din noapte-n zi.

Rănit și-nsângerat de-atâta taină,
Alerg din mine-n mine fără teamă
Ca spre o țară ce n-o voi găsi.

***
Eu cuvânt n-am să-mi mai fiu
Numai când n-oi mai fi viu,Da' și-atunce am să cânt
Cu al lacrimii cuvânt.

Cântec de-apocalipsă

Pentru Nicolae Fabian

Apocalipsa mi-a intrat în casă,
Aseară a venit cu primul tren
Și m-a îmbrățișat să-i fiu etern
Soț credincios, menire dureroasă.

Potop stelar strângeam, umplând ulcioare,
Cânta neantu-n mine la viori,
Iar vântul mă-ntreba cu-nverșunare:
«Cum faci că vești și nu mai mori?»

Râdeam și-n haine noi de disperare
Beam ceai din cântec de privighetori.

***
Mie nu-mi ajunge zeu,
Ție nu-ți ajunge moarte,
Mie nu-mi ajunge Eu,
Nici departe, nici aproape.

Mie nu-mi ajunge Nu,
Ție Da nu-ți mai ajunge,
Mie nu-mi ajunge Tu
Să-mi am morțile prelunge

În ianuar, ce se-abătu
Peste ochi-mi — stea învinsă
Și-mi ajung și sunt de-acu
Țară de colinde ninsă.

Cântec de copac

În pieptul meu e-o scorbură cu mierle,
Caut în mine, tace Dumnezeu,
În tine caut, lumea-și prinde perle
Din amintirea plopului ce-s eu.

Știind poetul, să-l cunoști nu poți.
Degeaba-ncerci, oprește-te și taci.
Freamătă-n el tăcerea din copaci
Și-n sufletu-i valsează vii cu morți.
Face ravagii ca-ntr-un lan cu maci
Epidemia raiului în toți.

***
Noaptea, fumând, suspină-n drum și luna
Îi șterge ochii, tace-ntotdeauna,
Deși în ea sunt stoluri de cuvinte.

Vai, ochii nopții parcă-ar fi morminte
Spre care-o să venim să ne cunune
Tăcerile din plopi – biserici bune!

Iubito, ce-amiroși a primăvară,
Noi suntem condamnați să fim o țară!

Carte de răni

Sunt un ales al morții. I-s poet
Blestemul drag al lutului în floare
Voi deveni-n curând și, desuet,
Mi-oi duce traiu-n amintirea ta,
Care la orice-atingere tresare,
Carte de răni – s-a preschimbat și doare.

Cuvintelor sunt jertfă credincioasă?

Altceva sunt. Altceva ce? Tăcerea!
Pe marea de parfum a morții mele
Înot mereu, mi-i lesne și mi-i greu,
Da-s fericit, c-am îmblânzit durerea
Și-acum, fiindu-mi grai, i-s Dumnezeu!

***
Mă-ngân, mă tac, pe urmă mă rescriu
În cartea nopților și-n a risipei.
Gându-mi se-ncuie-n mănăstirea clipei,
Morții cei vii, viii cei morți mă știu.

Ca pe-un copac tăcerea mă citește,
Cinstindu-mi numele, vânat de ciori.
Pe țărmul liniștii aștept să mori,
Viață-a muririi mele, pământește,

Și eu să mă abandonez, ca prunii,
La capătul însingurării lunii.

Catren mereu

Phoenix suntem. Strai de cenușă
Purtăm, ca un stelar noroi.
Se-aude o bătaie-n ușă.
Primiți-l pe Iisus în voi!

Paul Spirescu

CĂTRE FRATELE MEU, PHILOKALLOS

Logos prim

Domnul Cuvânt
Mormânt de Gând
Tot scânteind
Și fulgerând

Întemeind
Și-adulmecând
Lumina Cerului
Plângând

Îl port cu mine
Printre ruine
Și stânci
Adânci
Și ape line

Și mi-l răsfir
Ca să-l pot duce
Plod neascuns
Și cimitir
Doar cu o cruce

Domnul Cuvânt
Trist fremătând
Mă poartă-n vane
Lumi diafane
Și reci oceane

Domnul Cuvânt
Sfânt fremătând
Tot fulgerând
Și sângerând
Mormânt de Gând.

Zăpezile de altădată

Dar cum mai curgea
Pe atunci
Vinul roșu -n pocale

De aur,
Dragul meu Philokallos,
Mag îmblânzit,
Prieten vechi,
Înfăptuit
De dinainte
De facerea-n chinuri a lumii,
Cum mai scăpărau stele în copitele
Cailor albaștri,
Vânduți pe sub mână
De țiganii liberi, liberi
La tristețe
Și vis,
Cum,
Pe atunci,
Când iubeam – iubeam
Și când uram
Ni se strepezeau sufletele de venin
Și durere,

Ce tineri mai eram pe atunci,
Dragul meu Philokallos,
Și ce geniali,
Când, vezi bine și tu
Că acum nu mai suntem
Decât înțelepți.

Liniștea aporiei

Drum sinuos, drum fără victorie,
Drum al săgeții
Lui Zenon,
Aspră intrare-ntr-o altă viață,
Într-o altă moarte,
Mercurul clepsidrei retezând beregățile
Celor ce vin fără să mai plece
Vreodată,
Lume sufocată, intrată-n delirul
Arterei aorte,
Ehei, fratele meu Philokallos,
Multă vreme a mai trecut peste noi
Și cine să știe câtă va mai trece
De azi înainte.

Anamnezis

Sigur că n-am uitat. Orice lucru de-atunci
Mi-l aduc foarte bine aminte.
Cei mai mulți dintre noi
Au murit chiar în seara aceea
Când cuvintele,
Ca niște fulgi nestatornici de nea,
Se topeau pe asfaltul fierbinte.

Dragul meu Philokallos, ne cădeau insistent pe retine
Lucruri dure,
De prisos,
Colțuroase.
Vânturi aprige-ntoarse din uitate siberii

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

Ne dansau cu fervoare prin case,
Prin oase.

Numai noi, amăgiții de viscol și ninsori,
Numai noi, oropsiții, străinii,
Ne purtam prin țărâna ocrotitoare
Umbrele noastre de stârvuri
Dăruite Luminii.

Autodenunț

Am coborât deja în adâncimile tulburi ale oceanului.
Mi-am îmbrăcat costumul de scafandru:

Firea peștilor seamănă al dracului
Cu firea ideilor.
Ordine inversată în Timp,
Semințe a Daimonului înrădăcinării,
Turmă de sensuri originare.

Iată, îmi întorc pleoapele pe dos
Numind fiecare lucru cu imaginea lui
Fosforescentă.
Ordine inversată în Timp,
Rug dăruit arderii – de –tot ,
Mâinile mele – două torțe aprinse.
Ardere până la cenușă,
Turmă de sensuri
Originare,
Rug, Rugă, Rugare…

Imposibila întoarcere

Am fost îngenuncheat, dragul meu Philokallos.
Fruntea mea împreunată cu țărâna
Abia dacă-și mai deslușește
Originile ancestrale.
Adevărul, gol-pușcă, dansează pe masă
Stârnind pohtele sălbatice ale
Beților adormiți.
Restul e doar vânătoare de iele sălbatice
Și dragoste cu miros
De cenușă.

Daniel Lăcătuş

Straniu

Munții se prăbușesc
de-a valma peste gânduri.

Soarele degajă lumini sinistre...

Vântul dansează în ritm alert
după cum cântă cocoșul.

Timpul însă curge molcom.

M-ascund în vânt...

Privat de libertate

M-am născut prematur
la 7 luni.
Aveam două kilograme
doar în brațul drept,
degetele prea murdare
de cerneală

Până astăzi
am fost privat de libertate
închis într-un incubator

Certat cu moartea
Nu-i prima dată
când încearcă să mă fure.

M-a luat prin surprindere
în miezul nopții,
de trei ori.

I-am cerut nenorocitei
să nu mă mai caute –
cu greu m-am stăpânit
să nu-i trag vreo două

Dureri nevindecate

Toate păsările
ard în bătaia soarelui-
….în urma lor cenușă

Mă caut de păcate
și-mi curăț rănile
nevindecate.

Haiku-uri

Stări maladive-
nervii de primăvară
își ascut colții

*

Cântecul nopții-
În tăcerea tainică
o ciocârlie

*

Către asfințit
peste pustia nopții
liliecii plâng

*

În camera mea
fotoliul cald și moale-
în sobă focul

*

Se lasă seara
în mijlocul pădurii
urlă câțiva lupi

*

Licurici în zbor
pe crestele munților
cea dintâi brumă

*

Lacul înghețat
la umbra palmierilor
frunze și gândaci

*

Un stâlp neclintit-
deasupra orașului
o rândunică

*

Zgomotul pușții
în mijlocul pădurii
păsări de noapte

*

Dăngăt chinuit-
la templul poeziei
cântecul nopții

*

Dimineți de mai
sub soare toropitor
cocoșul cântă

*

Parcul solitar
în sumbrul ritm al ploii
regretele curg

*

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

* S-a născut la ianuarie 1988,la Hunedoara. În prezent, student al Universității „1 Decembrie 1918'' din Alba Iulia, Facultatea de Drept și Științe Sociale. A mai publicat poezie în „Eminescu'' (debut), „Oglinda Literară'', „Argeș'', „Convorbiri literare'', „Cetatea culturală'', „Luceafărul'', ,,Ateneu''. Dublu debut editorial: „La templul poeziei'' și „Preț de o clipă'', apărute la Editura Lumea, 2008.

Aurel M. Buricea

PEDEAPSĂ DIVINĂ

Când lumea se naște din cer și cuget
Iar Cel veșnic este pilda aleasă
Ce-mi pasă de pustia grea și deasă
Și uneori aud al fiarei muget ?

Vin acele tăceri când pot fi stâncă
Răsfrântă peste o mare secată
Valuri de-ntuneric umbra mi-o cată

La ce folos vestești lumina lină
Și-n trupul meu bat clopote de-amurg
Negre de păcate iubirile curg

Ce singure cad merele-n gradină
Nu-i sfânt să frângă această cădere
Voi avea putere după înviere ?

EROS

Aștept de-un timp să gust aroma dulce
De piersică galbenă și păroasă
Să mă desfrunzesc de orice angoasă
Și depărtarea-n mine să se culce

Să simt toamna cum plânge și suspină
Cum recită psalmi dintr-o carte sfântă
Și spre iarna grea încet se avântă
Din mine să bea izvor de lumină

Hai,iubito,în macii din zare săa visezi
Să lăsăm câmpia să rodească-n noi
Și-n nesfârșiri de rod încet să te pierzi

Să cauți trup de spirit în rai pribeag
La judecata de-apoi sa fim doar noi doi
Să-mplinim prin veac pedeapsa fără leac

ULTIMA HALTĂ

Se scutură macii pe drumuri de fier
De tristețe șinele au ruginit
Miresme de îngeri vin din infinit
Culorile toamnei oftează și pier

Voi fi și eu al lumii fruct
Vise de dor stau în nescrise pagini
Pierdute în noianul de imagini
Din oglinda verii chipul meu e supt

Peste fire domină nepătrunsul
În zadar vreau să-nțeleg aceste legi
Nu-mi rămâne-n gândire decât plânsul

Vom găsi în vers dulce consolare
Aici,iubito,suntem prin veac întregi
Și-om trece din sonet în altă stare

VEDERE DIN VEDERE

Privirea celor de dincolo de timp
În flacăra din candelă se stinge
Doar aripi de îngeri o pot atinge
Aștept unda ei în orice anotimp

Mai puternică decât viața vieții
Privirea mamei mele în gândul meu
De-aud plânsul lacrimei în curcubeu
Și-al mierlei cânt în zarea dimineții

A explodat în mine amintirea
Miroase a moarte din altă lume
Veți percepe căderea în postume

De ce ,Doamne, mi-ai mărginit privirea
De nu mai pot vedea decât prin tine
Iar cei ce-au fost dorm somn de veci în mine

AMINTIREA UNUI VIS

Port în somn visele celor ce-au văzut
Să te naști stea și să mori în orbire
În loc de raze să ai doar vorbire
Și Sfântul Duh să doarmă în ochi de lut

De la o vreme respir numai vise
Arbore de-aș fi fost mi-e teamă de cerc
Vreau timpul să-l opresc zadarnic încerc
Privirile toate îmi sunt închise

Dorm într-o pasăre și învaț să zbor
mi-e inima gușă plină de cântec
stă moartea-n mine ca un prunc în pântec

cu arma la umăr în noapte cobor
sunt prin cuvinte propriul meu vânător
cineva trage în vis și-n vers eu mor

VINE TOAMNA

Vine o toamnă cu miros de moarte
Se-aude-n ulmii din câmp un plâns târziu
Bat clopote de bronz sub prundul pustiu
Cine ,Doamne, de lume mă desparte

Arde umbra grădinii în carnea mea
Vremea putrezește-n merele coapte
În somn visele se lovesc de noapte
Se desfrunzesc ochii de ultima stea

De-o viață călăresc un cal albastru
Pe cărări zac copite ruginite
S-a stins galopul în negre ispite

Nechează depărtarea dintr-un astru
E-atâta veșnicie-n trup și mi-e frig
În zadar,iubito,te caut și te strig

DESPRE UIMIRE

Rodul e rod numai copt în grădină
Fericit Cel ce crede și nu vede
Când Cel de sus pe toate le prevede
Adevărul rodește în lumină

Atunci omul e om doar în Dumnezeu
Nimeni nu poate din spirit să iasă
Mi-am zidit din acest univers casă
Cum lacrima în ochiul neplâns de zeu

Moartea nu-i decât o ușă spre infern
Cobor dintr-o parte în altă parte
Stau în nefire ca litera-n carte

Când suge copilul la sânul matern
Materia nu poate naște cuvânt
Chiar dacă uimirea putrezește-n mormânt

ROBIRE DE FIRE

De-o viață mi-aștept pedeapsa divină
Stau între zi și zi cu fața la zid
În lumea nevăzută mă-nchid lucid
Voi trece dincolo fără lumină

Desfrunzit de timp ca arborii-n amurg
Miroase secunda a miresme de lămâi
Doar în visele mele,mamă,rămâi
Și nu mă duce-n noaptea nopții să curg

Râu din muntele de sare la vale
Șuvoaie de-ntuneric bat în mine
Încet se rup negre maluri meschine

De ce oprești,Doamne, stelara cale
Mai dă-mi ultima toamnă de rodire
Și nu mă naște-n robire de fire

CONTRAST

Un ochi plâns de zi și altul de noapte
Stoluri de lebede mă-nvață să zbor
Dintr-o stare în alta încet cobor
Cum trece vara prin fructele coapte

Unul plânge-n zi și-altul râde-n noapte
Amândoi hrăniți cu lumină sacră
Nu-i pom c-o fructă dulce și-alta acră
Cum lumea nu iese din cifra șapte

Doar plânsul morții nu-i poate desparte
Ninge nevăzutul cu zăpezi de stea
Cade peste pleoape depărtarea grea

Luminează-mi,Doamne,ruga din carte
Să pot citi dincolo viața de-apoi
Nu-mi stinge cu lacrimi ochii amândoi

ZIDIT ÎN SONET

Întru-n cuvinte ca-ntr-o mănăstire
Ca să mă-nchin la icoane de Duh Sfânt
Să pot uita c-am fost făcut din pământ
Și versul din Gitta să se inspire

Și lumea de-apoi să vibreze-n sonet
Să-i fie uimirii cetate vie
Roadele toamnei să-i dea veșnicie
Să nu-i treacă viața ca un trist regret

Mi-a fost gândirea altar stelar și mir
Ca-n straturi de sare stă veac peste veac
Cum doarme taina lumii în cimitir

Voi vorbi de dincolo prin tăcere
Am lăsat pentru neam în catrene leac
Să-l vindece de teamă și durere

Virgil Panait

RISCUL DE-A FI MARTOR

Motto: *„Ce mă doare? mă doare faptul că toți proștii cred că pot să scrie o carte?" (?)*

Cel mai trist lucru de pe lumea asta nu este faptul că ne îmbătrânesc părinții, ci copii. Abia atunci pricepem cât suntem de fragili, neputincioși și efemeri…

* * *

Poetul și prietenul C.C. îmi reproșează (cu o discuție teatrală de invidiat): „Ce ai domnule, cu Gâdea, Valentin Stan și Ion Cristoiu, de te iei mereu de ei? Căci nu sunt băieți proști! Eu nu am spus (și nu voi spune) niciodată așa ceva. Dimpotrivă: sunt culți și inteligenți. Prestația lor (lipsită total de profesionalism) este jalnică, îndoielnică. Se vede treaba că banii lui Dan Voiculescu (pre numele său de turnător la securitate „Felix Motanul) sunt mai importanți decât deontologia în profesia de ziarist. Despre Valentin Stan, aș spune mai multe, dar eu nu sunt medic. Din păcate…

* * *

Ce (mai) este credința? *„Credința constă în a crede atunci când este peste puterea rațiunii de a crede*". (Voltaire). Eu zic așa: credința este un har ce-l ai din naștere.

* * *

31 august 2008. Telefonic domnul M. C. – de altfel un om cultivat și cu o educație aleasă - îmi mărturisește că nu este de acord cu cele scrise de mine la adresa actorului Dan Puric. Îi spun că eu nu am nimic cu actorul Dan Puric ci cu misionarul biblic, salvatorul lumii și al creștinismului care se crede Dan Puric. Pentru că acele cuvântări sau conferințe susținute de Dan Puric nu pot fi altceva decât o dovadă de demagogie crasă și șarlatanism, totul susținut prin talentul actorului. Întrebarea este: ce urmărește Dan Puric prin aceste conferințe de prost gust și cine se află (oare?) în spatele lui? Alexandru Dumas scria cândva că *„întreaga înțelepciune umană se rezumă la două cuvinte: așteptare și speranță*". *Este trist, căci înțelepciune înseamnă, cred, și teamă, și tristețe și teama de moarte…*"

* * *

De multe ori stau, cuget și-mi zic: Aș da orice să mai am 30 sau 40 de ani și să trăiesc în vremea lui Ceaușescu. Să fie, oare, vorba despre sentimentul îmbătrânirii? Tot ce se poate…

* * *

Prietenul Z.C. îmi împrumută cartea *Literatura română sub comunism* (?!?) semnată de criticul literar Eugen Negrici. Nu mai spun că acest om nu-mi place deloc, dar titlul cărții este impropriu și ales anapoda: nu au aproape nicio legătură cu conținutul, articolele fiind, articolele fiind parcă, adresate în grabă și neterminate, nefinisate. Este o carte „gâfâită" – după cum bine scria și Mircea Iorgulescu într-un pertinent comentariu..

* * *

23 iulie 2008. În ziarul „Cotidianul", domnul Sever Voinescu scrie despre aniversarea lui Andrei Pleșu ca despre aniversarea lui Nicolae Ceaușescu: *„Andrei Pleșu, prin talentul său uriaș, prin inteligența sa debordantă și prin irestibila-i seducție intelectuală, simțul dezvoltat al umorului, cultura asimilată până la a deveni prima natură, reflexul sănătos al totalității îi permite să ocupe, în fruntea simbolică a țării și în vârful nemuritor al Olimpului, poziția de Mare Om*". Oare cui folosesc asemenea caracterizări, scrise, parcă, în grave crize diabetice? Domnului Andrei Pleșu, în niciun caz…

* * *

8, 9, 10 septembrie 2008. La TV, Valentin Stan , Mihai Gâdea și John Cristoiu, din ce în ce mai jalnici, mai circari, mai… Cu toate că, cei trei vor să pară serioși, profesioniști. Să-i vedem când, când o să iasă Președinte al României, Dan Voiculescu! Ptiu, drace!…

* * *

Scrie tânărul și talentatul critic Mihai Iovănel, în „Cultura" nr. 33, 2008: *"Față de persoana lui Mircea Mihăieș manifest o schizofrenie a cărei tranșantă mă surprinde și pe mine*". Așa mă manifest și eu când vine vorba despre: Vladimir Tismăneanu, Doru Bușcu, Liviu Mihaiu, Ion Cristoiu, Valentin Stan, C.V. Tudor, Regele Mihai, Mihai Gâdea, Radu Duda, Cătălin Tolontan, Melania Medeleanu, Iosif Boda, Mădălin Voicu, Lupu Rednic și nevasta, Cristian Popescu-Piedone, Irinel Columbeanu și tat-su, Cristian Țânțăreanu, Gabriel Cotabiță, Radu Tudor, Mihaela Tatu, Gianina Corondan, doctorul Cristian Andrei, Vali Vijelie, Mona Muscă, Bolcaș de la P.R.M., Teo Trandafir, Radu Mazăre, Mugur Ciuvică, Emil Constantinescu, Zoe Petre, Maria Cârneci, Adrian Copilul Minune, Florin Salam, Dan Bursuc, Anda Adam, Emil Hurezeanu, Rodica Culcer, Cabral, Ioan Isaiu, Loredana Grozea, Lucian Avramescu, Oana Zăvoreanu și bineînțeles, Mircea Mihăieș – publicistul, nu Mircea Mihăieș – criticul literar …

* * *

Încâlcită mai este și **Istoria** asta! Aflu că a doua soție a poetului Octavian Goga – Veturia a fost agent secret al Berlinului! Ea a urcat, de fapt, toate treptele ierarhiei de umbră a nazismului. Ea l-a slujit cu credință pe Hitler, către care l-a turnat pe toți: pe Carol al II-lea, pe mareșalul Antonescu și pe… Octavian Goga. De aici, cred, vine și morala după care femeia trebuie lăsată (totuși, și) la cratiță…

* * *

Joi, 11 sept. 2008. Cumpăr din întâmplare ziarul „Evenimentul zilei" și ce văd: scamatoarea TV Gianina Corondan are o rubrică proprie!???! În același număr semnează și Horia Roman Patapievici.

* * *

Oamenii de știință au ajuns la concluzia că viața nu a apărut pe Pământ! Din câte știu eu, nu avem nici un martor la apariția vieții și nici o dovadă că ea, viața, a avut și un început…

* * *

August-sept. 2008. Mai mult din curiozitate - flatat de frumusețea titlului – citesc romanul *Arta de a nu scrie un roman* semnat de Jerome K. Jerome. Este un roman post-modern în toată regula, scris în anul… 1893. Nu este un roman excepțional, dar, din punct de vedere al Teoriei romanului el rezistă timpului. Mai ales că noi am descoperit post-modernismul abia peste… o sută de ani de când prozatorul englez și publicat cartea...

* * *

Că școala românească este în impas, nu mai este un secret pentru nimeni! Salvarea ar putea veni tot de la marele Eminescu. Iată ce scria acesta în „*Timpul"* din 12 iulie 1880: „Școala n-ar trebui să fie o magazie de cunoștințe străine, ci o gimnastică a întregii individualități a omului: elevul nu e un hamal care-și încarcă memoria cu saci de coji ale unor idei străine, sub care geme, ci un om care **esercită** toate puterile proprii ale **inteligenții**, întărindu-și aportul intelectual precum un gimnast își împuternicește până-n gradul cel mai mare aspectul fizic, fie-n vigoare, fie-n îndemânare. Frumos spus, dar cine mai ține cont de ce spunea Eminescu?

* * *

13 sept. 2008. Termin de citit excelenta carte de interviuri – *Părintele Iustin Pârvu și moralitatea unei vieți câștigate* – realizată de poetul Adrian Alui Gheorghe cu, se înțelege – eminentul om al lui Dumnezeu care este părintele Iustin de la Schitul „0Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril" de la Petru Vodă, jud. Neamț. Este un volum tulburător, care te poate schimba din temelii, dacă intri pe aceeași lungime de undă cu credința și divinitatea. Părintelui Iustin nu-i lipsește nici umorul fin: *„Preotul se comportă ca tot românul. Vrea să fie salariat, să trăiască bine și să moară pensionar".* Multe ar mai trebui spuse despre preoții de azi…

* * *

Nu știu câtă dreptate avea un fost președinte al S.U.A. – Abraham Lincloln – atunci când spunea: *„E mai bine să taci și să fii luat de prost, decât să vorbești și să confirmi că ești*". Complicat, nu-i așa!

* * *

Dacă a adus ceva rău, Revoluția din '89, aceasta a fost uniformizarea claselor sociale. Dacă până atunci, profesorii, scriitorii, intelectualii erau, totuși, respectați, acum nu se mai întâmplă așa. Cunosc oameni care până în '89 nu au ieșit din sate, iar acum merg cu avionul sau cu limuzina! În comuna mea natală, în Consiliul local nu este niciun intelectual ci doar șoferi, tractoriști și alți șmecheri – dar niciun profesor sau inginer! Este rușinos și trist. Vă imaginați care ar fi fost destinul acestor oameni, dacă nu ar fi fugit Ceaușescu?

* * *

La urma urmei, destin este ceea ce ni se întâmplă în fiecare zi". (?)

* * *

În vara lui 2008 am fost martori cu toții la decorația post-mortem a marelui romancier și disident rus Soljenițîn, de către Președintele României – Traian Băsescu. Mie mi s-a părut un gest forțat, nelalocul lui. Ce legătură are mura cu prefectura? Nici una! Dacă această decorare ar fi avut loc înainte de 22 decembrie 1989, gestul României chiar ar fi fost unul curajos și de luat în seamă…

* * *

Sept. 2008. Citesc mereu cu plăcere revista „*Scrisul Românesc*" din Craiova, o revistă elegantă și serioasă. Numai că, dorind să aflu adresa redacției – ia-o de unde nu-i! Este prima (și ultima?) publicație care nu are adresă ci doar telefon. Așa minune nu se putea întâmpla decât în Craiova!

* * *

În revista „*Diagonale*" nr. 2, 2008, un domn pre numele său Marian Rădulescu, vorbind despre poetul Dumitru Pricop, afirmă că acesta, la anumite ocazii, nu recita din versurile sale, ci din alți autori: „*din Ion Panait, Paul Spirescu, Marin Ifrim, Cezarina Adamescu, Ionel Necula, Adrian Botez, Camelia Ciobanu*". Inexact. Regretatul poet Dumitru Pricop recita doar din Eminescu, Esenin, Ion Panait, Gheorghe Istrate. Cât despre criticul Ionel Necula, regretatul poet nu avea cum să recite din opera sa datorită unicului motiv că acesta nu este poet. Iar Dumitru Pricop nu putea și nu avea cum să recite un eseu despre Cioran! Așa-i când te bagi unde nu-ți fierbe oala… impostorii.

George Vigdorovits

TRIPLA IDENTITATE – ȘANSĂ ȘI BLESTEM

Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a hărăzit trei identități: română, maghiară, evreiască. Vă asigur că ele coexistă natural, în armonie, fără ca una să prevaleze alteia. Încerc să le cultiv în egală măsură, să le trăiesc cu aceeași voluptate și să mă raportez echidistant la ele. Viața trăită critic-afectiv în trei chei diferite, care totuși se întregesc sau se compensează în mod miraculos, savoarea simbiozei fine a trei mentalități, trei tradiții, trei istorii, trei sensibilități și trei deveniri naționale. Ce poate fi mai fascinant decât să fii amator sau virtuos, simultan pe cele trei corzi ale existenței? Unitate în diversitate, distanța critică asumată, șansa de a fi multidimensional, poate chiar plurivalent din punct de vedere spiritual și cultural. Comparații la minut, asocieri la oră, metafore la săptămână, poem la lună, inginerie financiară la an, carte la cincinal, o cursă absurdă cu sfârșit cert…Epitaf de genul: s-a născut talentat, a murit speranță… Cel mai captivant spectacol al Sfintei Treimi structurale ce sălășluiește în mine este cel al transgresiunilor lingvistice, al oralității trilingve, al jocurilor mental-lexicale, al combinațiilor semantice, al arabescurilor neologistice. Totuși, în timp, mă paște un pericol fatal: din cele cinci limbi pe care le vorbesc și le scriu, una singură îmi rezervă șansa minimă a performanței, a devenirii ființei (ca să fiu pompos), a reproducerii nuanțate a rezonanțelor sufletești și a urmelor de gândire – dulcea limbă română, pe care risc să o uit treptat, aici în pusta lingvistică maghiară…Am însă o consolare fiziologică: pe masură ce îmbătrânesc, limbajul corporal îmi devine tot mai sugestiv și mai plastic, astfel că în cele din urmă voi fi întruparea stilizată a celei mai expresive tăceri…

Bătălie câștigată. Război pierdut?

Se împlinesc cinci ani de la atacul terorist de anvergură asupra SUA, purtând marca funestă Al Qaeda, sub bagheta diabolică a lui Osama Bin Laden, întruparea pericolului absolut la adresa civilizației occidentale. Indubitabil, acest eveniment înfricoșător reprezintă uvertura istorică a secolului 21. Personal, chiar dacă risc să înșir banalități, am tras următoarele concluzii din perspectiva timpului scurs de atunci:

- SUA și-a depășit definitiv complexul Vietnam, cu rădăcini adânci în societatea americană încă dinaintea celui de-al Doilea Razboi Mondial (splendid isolation), declanșând două ofensive armate de anvergură, care s-au soldat cu răsturnarea a două regimuri islamice extremiste – cel al lui Saddam Hussein și cel al talibanilor. Succesul militar relativ facil n-a fost urmat de cel politic, drept urmare atât în Irak cât și în Afganistan, trupele de ocupație ale SUA sunt confruntate cu un război de gherilă tot mai intens. Deocamdată Unchiul Sam a câștigat războiul, dar a pierdut pacea.

- SUA constituie singura putere occidentală capabilă să ia de coarne violența și expansiunea taurului extremist islamist. În această privință puterile europene și-au dovedit clar limitele militare și lipsa vointei politice. Se prefigurează o Europă slabă, cvasiimpotentă, birocratică, incapabilă să joace un rol decisiv pe arena internațională.

- ONU și-a dovedit încă o dată incapacitatea de a rezolva conflictele regionale, autoritatea și prestanța organizației mondiale frizând ridicolul. Mai mult, intervenția armată a „coaliției" în Irak s-a produs fără împuternicirea ONU, iar cea din Afganistan s-a făcut posterior începerii ostilităților.

- armata americană a pierdut în Irak și Afganistan peste 4000 de militari până acum, cifră ce depășește pe cea a celor 3000 de victime din 9/11. Acest fapt amplifică pe zi ce trece impopularitatea administrației Bush care a atins niveluri negative record și erodează continuu sprijinul opiniei publice pentru noua politică de securitate.

- legitimitatea invadării Irakului este compromisă major de eșecul detectării și capturării faimoaselor arme de distrugere în masă, semnalate și identificate de serviciile secrete americane.

- chiar dacă noile măsuri drastice de securitate națională aduc prejudicii grave drepturilor constituționale americane, în speță drepturilor fundamentale ale individului, care au adus renume și prestigiu democrației liberale de peste ocean, totuși nici cei mai înverșunați critici democrați, fini intelectuali europeni și antiglobaliști nu pot nega că de 7 ani n-a mai avut loc nici un atac terorist islamist pe sol american.

- la fel ca în alte ceasuri de cumpănă ale istoriei (Pearl Harbour de pildă), când e trezită din somnul dulce al prosperității și al indiferentei față de restul lumii, uriașa superputere americană își mobilizează admirabil redutabila putere și imensele resurse interne, schimbând în bine cursul nefavorabil al evenimentelor.

- începind cu 9/11, alianța euroatlantică scârțâie din toate încheieturile, deși se extinde triumfal către estul Europei. Diferențele și diferendele în jurul intereselor și priorităților strategice din zona Orientului Mijlociu s-au manifestat pregnant în cursul invaziilor din Irak și Afganistan și mai ales, ulterior, în perioada de „pacificare și stabilizare" a țărilor respective. S-a conturat clar un

pol european – Berlin-Paris - de opoziție față de inițiativele geostrategice americane, sprijinit cu generozitate diplomatică de marele urs de la Moscova.

- campania „exportului de democrație", care, până una alta, a destabilizat binișor bugetul american cu un minus imens de 400 de miliarde de dolari, n-a adus nici pe departe rezultatele scontate, ba dimpotrivă devine evident faptul că democrația de tip occidental n-are ce căuta în Orientul Mijlociu. Ar fi cazul ca politica externă americană, dupa atâtea amare eșecuri să țină seama de înțelepciunea populară de bază potrivit căreia „ ceea ce nu merge, nu trebuie forțat". Încăpățânarea ideologică a elitei politice neoconservatoare de la Washington compromite grav imaginea Americii, de bastion al libertății, îndepărtează aliații tradiționali și creează aversiune și ostilitate internațională generalizată față de SUA.

- în ciuda capturării și condamnării tiranului Saddam, lichidării unor teroriști de marcă ai Al Qaeda, cum a fost Al Zarkawi în Irak,neputința de a-l repera măcar pe Bin Laden, cel puțin simbolic, pune sub semnul întrebării însăși eficiența prea mult mediatizatului război contra terorismului. Împotriva unei gherile bine organizate și instruite, americanii au fost siliți să părăsească Vietnamul, sovieticii s-au retras cu coada între picioare din Afganistan, până și Israelul a ieșit deja șifonat din Gaza și, în proporție de 70%, din Cisiordania. Superioritatea militară zdrobitoare pălește în fața fanatismului armat.

Proamerican într-o lume antiamericană

De când mă țin minte am fost atras și fascinat de „american dream". N-am fost nicio-dată peste ocean și regret până azi, că în 1990, n-am avut flerul de a-mi înainta cererea de emigrare în SUA. Aveam toate șansele, în acel context politic favorabil, după celebra și lugubra Mineriadă din iunie 1990 și restaurația neocomunistă aflată în toi, ca în decurs de un an să intru în cota celor puțini selectați pentru acordarea vizei de imigrare. Vârstă perfectă, 28 de ani, profesie excelentă - inginer electro cu experiență de 4 ani, familist cu un copil și nevasta doctoriță, cu nivel avansat de cunoaștere a limbii engleze și, *last but not least*, de naționalitate evreu. Am preferat încăpățânat să particip trup și suflet la schimbarea societății românești, activând în presă, participând la mitinguri anticomuniste în Oradea, Cluj și în Piața Universității din București, pierzând cei mai fecunzi ani în triști provincial-rebele, revoluții de cafenea, clandestinități de chef și drame de alcov. În loc să schimb în forță traseul existențial, am preferat comoditatea și rutina prăfuită a intelectualului ratat central-european, nonconformismul banal al coteriilor ieftine și voluptatea interzisă a relațiilor extraconjugale. Revenind la visul american, mai am resurse de idealizare a acestuia, probabil pentru că n-am palpat nici o zi realitatea americană. Pentru mine de-acolo vine rock-ul, pop-ul, jazz-ul, filmele bune, suflul dulce al libertății care a salvat Europa în două rânduri de tirani sângeroși și utopii criminale. Europa n-are căderea morală să dea lecții de democrație Americii sau de comportare morală pe arena internațională. Fără prezența militară protectoare a SUA – celebra umbrelă nucleară, fără sprijinul economico-financiar masiv de după a doua conflagrație mondială, Europa ar fi de decenii un infern sovietic, în care câteva sute de milioane de sclavi moderni ar clădi „paradisul Comunist" al ursului sovietic. Mai mult, fără Războiul Stelelor impus de „actorul scăpătat" Ronald Reagan, coroborat cu încercarea disperată a providențialului comunist reformist Gorbaciov de a salva și umaniza sistemul comunist în ceasul al 24-lea, noi, cetățenii Europei Central-Răsăritene n-am fi putut trăi clipele de sublim ale prăbușirii comunismului și de revenire în concertul națiunilor libere. Tocmai de aceea, după 50 de ani de ocupație sovietică și dictatură comunistă, nu pot pricepe adversitatea majorității populației fostelor țări captive față de SUA. Presupun că provine dintr-o invidie seculară, dintr-un inconștient colectiv permanent frustrat și confruntat cu complexul inferiorității și,pe undeva, din reminiscențele propagandei comuniste, ce asimila America cu marele dușman, satana care pogoară asupra națiunilor iubitoare de pace, fulgerele urii și distrugerii. Până și o parte dintre tineri au preluat gargara anti-globalistă, antiamericană, fără ideologie sau doctrină politică coerentă, în timp ce visul majorității lor e dacă nu să trăiască, măcar să lucreze câțiva ani în America, pentru atingerea mult râvnitei prosperități.

Cred că ostilitatea tinerilor față de SUA, cel puțin aici în Europa, este mai mult un protest instinctiv față de cel puternic, o încercare de a crea o contrapondere locală, regională, comunitară sau chiar națională față de dominația militar-economică americană a mapamondului.

Frontierele însângerate ale islamului

Fidel promisiunii de a nu vă obosi cu citate sau note de subsol, vreau să amintesc totuși justețea renumitei lucrări a lui Huntington, care creionează configurația unui război între civilizații, explicit între cea creștin-occidentală și cea fundamentalist-islamică. În fapt, primul act al acestui conflict de anvergură care se conturează tot mai pregnant este conflictul arabo-israelian, devenit deja clasic. De 30 de ani, necesitatea explozivă a creării unui stat palestinian n-a fost rezolvată nici la nivel regional și nici la nivel global, în ciuda eforturilor comunității internaționale, a suferințelor populației civile palestiniene aflate sub ocupație militară și cedărilor teritoriale însemnate ale Israelului. Multitudinea șanselor irosite și a câștigului de cauză al forțelor confruntării de ambele părți s-a amplificat și a radicalizat întreaga lume arabă, care a fost de câteva ori umilită de puterea militară deosebită a Statului Evreu. Lucru de neiertat pentru corifeii extremiști ai islamului, printre care actualmente se detașează prin vehemență președintele iranian Ahmedinedjad. Ștergerea de pe hartă a Israelului, aruncarea israelienilor în mare sau în cel mai bun caz alungarea lor definitivă în Alaska sau Europa nu sunt simple exerciții de retorică xenofobă, ci voință politico-religioasă, care deocamdată nu poate fi pusă în

practică. Războiul civilizațiilor a început în Orientul Mijlociu, a culminat în 9/11 cu distrugerea World Trade Center și a unei părți din Pentagon și continuă în Europa la Madrid, Londra, și ce-i mai periculos, latent în rândul minorităților musulmane din statele occidentale. Comunitate tot mai numeroasă care, conform ultimelor statistici, numără 12 milioane de suflete în Europa. O adevarată coloană a cincea a fundamentalismului islamist, o pepinieră de teroriști virtuali, educată cu spoială occidentală și, ce e mai șocant, recrutată din prima sau chiar a doua generație născută în Europa. Democrația vestică, bazată pe valorile umanismului creștin nu-și poate permite să-i diferențieze, Doamne ferește, să-și monitorizeze cetățenii pe criteriile originii, apartenenței religioase sau naționalității. Orice măsură restrictivă sau coercitivă îndreptată împotriva drepturilor individuale ale cetățenilor, rezidenților sau imigranților poate radicaliza în mod exploziv comunitățile musulmane locale,și totodată,amenință fundamentele sistemului politic democratic propriu. Fără a trage clopote de alarmă, devine tot mai evident că statele occidental-europene trebuie să-și asume un deficit de democrație și să purceadă de urgență la integrarea reală a minorităților musulmane. În paralel, permisivitatea politicii de imigrare motivată de rațiuni pragmatice de atragere a forței de muncă ieftine, necalificate, dispusă să efectueze cele mai grele munci va trebui să înceteze de urgență. Comasarea musulmanilor la periferiile mizere ale marilor metropole, n-a dus decît la crearea de ghetouri, slums-uri și bidonville-uri, creuzeturi sociale ale analfabetismului, șomajului, delincvenței, crimei organizate, consumului de droguri, prostituției și, mai nou, ale extremismului religios îndreptat împotriva ordinii de stat. Chiar dacă în decursul ultimilor 20 de ani s-au înregistrat realizări notabile ale politicii sociale de integrare a imigranților – învățământ de bază obligatoriu și gratuit, construcții de locuințe modeste dar salubre, asistență sanitară comunitară, cămine de bătrâni, centre de calificare profesională și recalificare ale șomerilor, acestea n-au schimbat statutul de marginali tolerați și veșnic exploatați la sânge al conglomeratelor minoritare. Revolta violentă generalizată din suburbiile Parisului, extinsă apoi la Berlin, Bruxelles și alte orașe europene demonstrează gravitatea tensiunilor dintre civilizații, augmentată de lipsa păcii sociale sau măcar a unui nou model de relativă echitate economică. Și, ca să fie tacâmul complet, atât tinerii musulmani șomeri cât și cei cu studii înalte la prestigioase universități europene sau angajați de valoare la firme cu reputație, frecventează asiduu învățământul religios musulman, unde sunt lesne fanatizați și deturnați pe „calea sfântă" a Jihad-ului, războiul declarat împotriva păgânilor (spun ei), creștini și evrei. Cei patru autori ai sângerosului atentat de la Londra au fost toți cetățeni britanici, născuți și crescuți în condiții sociale bune în Marea Britanie, cu meserii și loc de muncă stabil. Ne vom intoarce în Evul Mediu, vom retrăi Poitiers-ul sau asediul Vienei?

Islamul cucerește lumea...

Islamul este singura religie aflată într-o expansiune ofensivă. Numărul credincioșilor profetului Mahomed s-a dublat în ultimii 50 de ani, ajungând astăzi la cca 1,3 miliarde de fideli, aproximativ egal cu cel al creștinilor. Ultima mare religie monoteistă revelată se întinde pe mapamond în mod teritorial continuu, din Indonezia și Filipine până în Maroc și centrul Africii. Spre deosebire de puzderia de religii creștine și de continua dezintegrare a Bisericii Sfântului Petru, credința musulmană este relativ omogenă, principalele curente fiind reprezentate de șiiți și suniți, între care nu există diferențe de dogmă sau doctrină religioasă, ci doar deosebiri de rit. André Malraux spunea că „ secolul 21 va fi religios sau nu va fi deloc ". Apare tot mai evident că va fi preponderent fundamental-religios din perspectivă islamică, dar aproape deloc religios din punct de vedere creștin. În afara bisericilor americane neoprotestante, care nu au prea multe în comun cu dogma creștină și învățăturile apostolilor, aducând mai mult a reuniuni mistice, ezoterice sau sportive, biserica creștină și în primul rând cea catolică se află într-o criză profundă. Deși prin pontificatul iluminat si plin de har modernizant al răposatului Ioan Paul al II-lea, catolicismul a făcut pași importanți spre modernitate și spre problemele existențiale cotidiene ale credincioșilor, majoritatea catolicilor s-au îndepărtat spiritual și sufletește de învățătura creștină. Singura lor legătură o constituie Crăciunul și Paștele, sărbătorite însă nu în esența lor transcendental-divină, ci într-un mod consumatorist, superficial, de fiesta populară hedonistă. În paralel, islamul reușește să fie tot mai ancorat social și cultural, determinând decisiv existența cotidiană a musulmanilor prin înseși cele 5 rugăciuni zilnice obligatorii. Plus Haddj-ul anual de la Mecca și Medina, obligatoriu măcar o dată în viață pentru fiecare musulman, pelerinaj la care participă tot mai mulți zeloși, după estimările oficialităților saudite, peste 15 milioane de suflete.Unitatea lumii islamice, în care se conturează tot mai pregnant ideea reconstituirii califatului din secolele 5-8, s-a evidențiat clar cu prilejul a două evenimente aparent mărunte din anul 2006. Primul, o caricatură despre profet apărută într-un ziar danez marginal a produs protestul stradal vehement și violent a milioane de credincioși musulmani pe toate continentele lumii. Al doilea, o prelegere teologică ținută de noul papă Benedict al 16-lea, ocazie cu care suveranul pontif a citat un împărat bizantin, care l-a descris pe Mahomed ca fiind violent și crud, a stârnit aceeași furtună mondială. Principiul dominoului a acționat grandios, mai puternic decât în cazul invaziei americane a Irakului, a Afganistanului sau a masivei campanii israeliene împotriva Hezbollahului din Liban. De asemenea Al Qaeda, statele arabe și islamice au reușit să-și coordoneze acțiunile, folosind cele mai moderne mijloace de informare, comunicare în masă, în speță Internet-ul. Chiar dacă volatilitatea răbufnirilor comunităților musulmane este proverbială, doar naivii mai pot crede că valurile de protest simultane pot fi puse doar pe seama spontaneității și virulenței. Steagul verde al Profetului bântuie și umbrește lumea! Semiluna a mutat șah la Cruce…

Gheorghe Mitrache

VASILE ALECSANDRI SPECTACOLUL LUMII. PROZĂ DE CĂLĂTORIE

IN MEMORIAM – GHEORGHE MITRACHE

În geroasa zi de 28 februarie 2005, în urma unui accident de mașină, profesorul Gheorghe Mitrache se mută în alt ținut, acolo unde îl așteptau Eminescu și Creangă, dar, mai ales, Vasile Alecsandri, căruia îi promisese a-i face un *portret din corespondență*. Întreprinderea, reprezentând studiile doctorale, era aproape finalizată, dar, nu am aflat niciodată cauza, profesorul Mitrache amâna predarea lucrării, spre disperarea îndrumătorului său, prof. univ. Alec Hanță. Nedumerit de această ezitare, dorind pesemne să vadă mai repede *portretul* imaginat de domnul Mitrache, în 31 ianuarie 2008, domnul Hanță a *plecat puțin* să-și întâlnească doctorandul în același ținut al umbrelor. Se vor fi întâlnit, vor fi discutând încă, noi nu avem cum și ști, nici cum afla.

Când, la împlinirea a trei ani de la despărțirea de cel care ne-a fost nu doar coleg, ci și prieten, ne-am adunat la Colegiul „Ion Creangă" din București să-l evocăm, doamna prof. univ. dr. Valentina Marin Curticeanu a adus unul dintre referatele pe care doctorandul Mitrache le susținuse de-a lungul demersului său doctoral.

Îl redăm în cele ce urmează, ca un scurt memento în memoria unuia dintre dascălii de excepție ai învățământului românesc, nu fără a spera că familia va lua într-o zi (ce o dorim cât mai apropiată) hotărârea de a publica teza din care, după cum susținea prof. Mitrache, mai trebuia elaborată doar bibliografia. (***Rodica Lăzărescu***)

Cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri, susține G. Ibrăileanu și, după el, și alți critici, este proza sa. Ca și la ceilalți scriitori pașoptiști, se observă în proza lui Alecsandri o confluență de stiluri și curente literare, evidențiind un spirit umoristic de gust superior, cu rafinamente comportamentale și lingvistice. Acesta este când realist, când romantic, când de o sobră observație, când de un subiectivism excesiv, după materia pe care o investighează.

Este jovial în această proză memorialistică în care motivul călătoriei dobândește noi conotații în contextul operei. Evocarea unei „călătorii" a banilor dintr-un buzunar într-altul (***Istoria unui galbân***) dă scriitorului posibilitatea de a cerceta și a pune în lumină imaginea societății moldovenești a secolului al XIX-lea cu toate moravurile ei. Cum din umor au ieșit opere celebre, scriitorul o știe și, în consecință, pe un ton de jovialitate, se descoperă causeurul, împătimitul după o conversație spumoasă, care dă momentelor povestirii aspect dialogic.

Scrierile în proză evocă „primblări", autorul având astfel posibilitatea să compună cu ajutorul unui ochi proaspăt, dar cultivat și ironic, imaginea lumii. ***O primblare la munți***, ***Borsec***, ***Balta-Albă***, ***Călătorie în Africa*** și chiar ***Iașii în 1844*** sunt, oricum, jurnale de călătorie în care se întâlnește convenția unor structuri literare consacrate, precum **Străinul**, după tehnica lui Montesquieu din *Scrisori persane* (***Borsec***, ***Balta-Albă***), **povestirea în povestire**, după modelul Halima (***O primblare la munți***), **epistola** (***Călătorie în Africa***). Dând impresia de spontaneitate, scrierile lui Alecsandri se impun printr-o retorică aparte și organizare interioară ce probează cultura în domeniu a scriitorului. Condeiul lui Alecsandri pare spontan, precum pegas în zborul său nestrunit, iar „primblările" sale sunt adevărate *jurnale intime* de călătorie, ieșind deci din „categoria plicurilor de poștă" pentru a intra în dimensiunea literaturii:

Adevăratul călător e acela care, când se pornește la drum, își propune să meargă unde l-o duce fantezia lui, astăzi spre răsărit, mâine spre apus, astăzi pe mare, mâine pe uscat, iar cât pentru acela care se jertfește de bună voie unui țel întocmit după harta geografică, acela îl socot un curier însărcinat de a să purta pe sine-și ca pe un pachet dintr-un loc într-altul. Pentru ca să nu intru dar în categoria plicurilor de poștă, dă-mi voie să urmez după placul meu și să mă rătăcesc pe unde m-aduce condeiul. La aceasta mi-i zice poate că un bun călăreț trebuie să știe a stăpâni zburdările calului său; dar oi răspunde și eu că din toate lighioanele lumei, condeiul este cel mai greu de cârmit, și că adesea este răsturnat cine vrea să-l înfrâneze. (***Iașii în 1844***)

Dând impresia de spontaneitate, scriitorul are totuși știința construcției literare, descrierile naturale implicându-se în firul narativ, comentariile autorului ieșind la iveală prin finețea și umorul lor, povestirea în ramă asigurând un mesaj sigur scrierilor și dând fluiditatea povestitului. De altfel, naratorul artist din ***Buchetiera de la Florența***, unul cultivat, fermecător și patriot fervent, face elogiul călătoriei ca inițiere: *De o săptămână mă aflu la Florența, alergând în toate zilele, de dimineața până sara, prin deosebitele părți ale orașului, spre a vedea nenumăratele minuni cuprinse în sânul său; la tot pasul un nou lucru vrednic de laudă se arăta ochilor mei și îmi insufla un sfânt respect pentru maiștrii nemuritori care au înzestrat patria lor cu atâtea podoabe ce fac minunea călătorilor.*

[…] *Când a da Dumnezeu (ziceam în mine, în fața unui monument sau al unui tablou), să avem și noi în Moldova un Raphael, un Michel Ange, a căror produceri minunate să poată atrage ochii și laudele națiilor asupră noastră!* Nu există scriere în care povestitorul să nu facă o călătorie, imaginară bineînțeles, în natură, istorie, arheologie, folclor, fiind astfel un precursor al lui Odobescu și Hogaș prin structura polifonică a scrierilor. Închipuind un dialog cu un interlocutor de aceeași speță, tânărul boier al salonului moldovenesc, povestitorul are darul oralității, dând senzația că oficiază un act intelectual: *Dorești ca să-ți trimit o descriere a Iașilor. Iată dar că, pentru mulțumirea ta, mă hotărăsc a-mi scutura lenea și a încăleca pe condei spre a întreprinde o primblare pitorească prin ulițele capitalei Moldovei.*

Spre deosebire de celebrele modele, jurnalul lui Alecsandri este evocator,nu reflexiv, mai ales că privitul este virtutea călătorului care vede lumea ca un spectacol magnific ce-și derulează secvențele pe pânza mare a vremii. Este privirea iscoditoare a străinului care, venit din peisajul valah, este nesătul de perspectiva lumii civilizate. Uimirea lui Alecsandri nu este aceeași cu a boierului cu anteriu Dinicu Golescu, ci a valahului care nu mai are complexe de inferioritate și care nu mai scrie pentru folosul neamului, ci pentru plăcerea de a desfăta. Scriitorul nu se mai lamentează, ci este ironic. Precum Dinicu Golescu în însemnarea sa, Alecsandri își evocă „primblările" cu gândul la Moldova, vocea morală a scriitorului auzindu-se deseori: *Eu făceam alt soi de observări mult mai puțin filozofice, dar totuși întristătoare. Privind mărimea pieței* [din Tuluza, n.n.] *și regula care prezidă la vânzarea proviziilor zilnice ale orașului, îmi aduceam aminte de medeanul glodos al Sântului Spiridon din Iași, unde când vezi carnea zvârlită pe tarăbi și poamele ascunse într-un nor negru de muște, îți vine să te hotărăști a muri de foame!* (***Călătorie în Africa***).

Orice scriere în proză, că e amintire sau jurnal de călătorie, că e nuvelă de factură romantică sau roman memorialistic, izvorăște dintr-o patriotică pornire, încât întâmplarea istorisită dobândește proporții uriașe, provocând în suflete o „electrică scânteie". Astfel programată, proza lui Alecsandri se remarcă prin organicitate, chiar dacă s-a spus că scriitorul nu are „o conștiință fermă de prozator". De aceea, ***O primblare la munți*** sau ***Românii și poezia lor***, ***Călătorie în Africa*** sau ***Nicolae Bălcescu în Moldova***, ***Porojan*** sau ***Protestație în numele Moldovei***, scrieri de facturi diferite, sunt remarcabile prin liricitatea textului, nota eseistică, retorica povestirii și tehnica povestitului. Dacă Ion Ghica și-a conceput proza memorialistică sub forma *Scrisori către Vasile Alecsandri*, putem admite că forma scrisorilor o are în grijă și Alecsandri care se adresează unui interlocutor cult și patriot (Costache Negri, A. Hurmuzachi, M. Kogălniceanu, I. Bălăceanu), apt să înțeleagă mesajul prozatorului.

Alecsandri își începe cariera de prozator cu nuvela romantică ***Buchetiera de la Florența***, scrisă în urma impresiilor de călătorie din Italia. Curios, dar în aceeași perioadă scrie comedie satirică, implicându-se în realitatea imediată. Un scriitor total, așa cum dă impresia, ori virtuozitate într-o perioadă de întemeiere a literaturii autohtone? E de ajuns să se spună că Alecsandri familiarizează cititorul și spectatorul cu noi genuri și specii literare, unele în premieră în literatura română.

În proză, acesta se apropie, în ce are mai bun, de maniera balzaciană de a scrie, chiar dacă un anumit parfum exotic amintește de jurnalul lui Chateaubriand. Dacă ***Buchetiera de la Fl****orența* este excesiv romantică, fiind într-un fel o expresie a unei experiențe netransfigurate, celelalte povestiri trăiesc prin vivacitatea limbajelor și a personajelor adecvate unei perioade de tranziție, ea însăși de un farmec inegalabil. Multe proze se îndreaptă spre realism, având girul balzacianismului. Că sunt percepute ca memorialistică de călătorie sau ca tablouri sociale, aceste scrieri fac deliciul unor lectori fără prejudecăți, fiindcă Alecsandri are ochi proaspăt, capabil să diferențieze și să insiste acolo unde este nevoie. Iată, de altfel, care ar fi înclinația prozatorului: *Nu, eu nu înțeleg ca cei mai mulți, adică de a se face robul unui plan și, în urmare, de a alerga ținta pe linia dreaptă până la țelul propus, fără a să abate din cale și fără a îndrăzni de a ieși din rolul de mașină drumeață. Numesc voiaj acela singur care, liber de orice înrâurire străină, urmează numai capriițiile vremelnice a închipuirei și care ia ființă fără pregătire, precum și fără scop hotărât.* (***Iașii în 1844***). Scriitorul face distincție între călătorie și drumeție. Drumeția este plăcută, călătoria – creație, și când avem jurnal de călătorie, aceasta este un pretext pentru exercițiul de stil.

Călătoria este o aventură spirituală mai ales când autorul ei nu o înregistrează ca fapt în sine; aceasta este un mijloc prin care autorul bucură și se bucură, exprimă și se exprimă. Ea bucură privirea și spiritul, fiindcă jurnalul este proză de ficțiune cu virtuți artistice de un modernism aparte.

Sub formă epistolară, scrierile au fluență, ceea ce înseamnă un fel de oralitate, fiind un dialog spiritual între autorul aflat în diverse ipostaze și partenerii de discuție de aceeași factură. Om de societate, scriitorul este spiritual, cu intenția de a întreține o discuție mondenă; este un conlocutor agreabil, dându-și seama de această calitate pe care știe să și-o pună în valoare: *Pentru ca să nu intru dar în categoria plicurilor de poștă, dă-mi voie să urmez după placul meu și să mă rătăcesc pe unde m-a duce condeiul. La aceasta mi-i zice poate că un bun călăreț trebuie să știe a stăpâni zburdările calului său; dar oi răspunde și eu că din toate lighioanele lumei, condeiul este cel mai greu de cârmit, și că adesea e răsturnat cine vrea să-l înfrâneze* (***Iașii în 1844***).

Alteori, Alecsandri urmărește caractere, fiziologii implicate în realitățile concrete ale țărilor române, după metoda balzaciană bine cunoscută de scriitorul nostru. „Realismul" acestor scrieri trece ușor în fabulație, așa încât paginile autobiografice (*Un episod din anul 1848*, *Dridri*) sunt documente de viață și proză memorialistică. Oricum ar fi interpretată, epica lui Alecsandri, cu multiplele-i resurse, prevestește pe marii scriitori de mai târziu (I. Creangă, C. Hogaș, M. Sadoveanu). Proză poetică, prevestind chiar pe Macedonski, cu suavități lingvistice și ingenuități comportamentale ca la viitorul

Hogaș, dar mai ales cu un deosebit apetit al povestirii ca la marele Creangă.

În ***Istoria unui galbân***, Alecsandri povestește utilizând expresii paremiologice, stilul se mișcă în cadențe orale atunci când se dialoghează, iar comentariile autorului sunt pline de spirit. El nu inventează prin fiziologii, ca Negruzzi și Kogălniceanu, ci pune în mișcare o întreagă construcție epică pe care o susține prin digresiuni de tot felul, de la umorul fin la lirismul descripțiilor, evidențiind o lume pestriță, de feudali îngâmfați și de burjui ridicoli, de aventurieri din toate mediile. Scriitorul își pune în valoare spiritul de observație, simțurile îi sunt acutizate, umorul ocupă locul principal, satirizând moravuri și configurând tipologii diverse. O epocă de tranziție este înfățișată cu un vocabular de tranziție, în care neologismul se împacă de minune cu arhaismul și acestea două cu expresia neaoșă. Fermecător acest vocabular, pentru că Alecsandri are darul de a aranja cuvintele pentru a scoate efecte satirice și umoristice: *În adevăr nu e priveliște mai desăvârșită și mai originală de cât a unei cete de țigani la drum! Giudele cu barbă albă și cu fața neagră merge pe un cal pag înainte, îmbrăcat cu giubea roșie și încongiurat de vreo trii sau patru bătrâni ca dânsul, serioși și purtând giubele albastre și lungi. Ei sunt cârmacii între ceilalți țigani. După dânșii vin în rând o mulțime de căruțe nalte și pline de copii, de capre, de foi, de strențe ș.c.l.*

Trecerea galbănului și a paralei dintr-un buzunar în altul, de la un om la altul prilejuiește scriitorului o înlănțuire de episoade ale căror personaje fac parte din diverse categorii sociale, de la protipendadă până la cele de extracție joasă. Secvențe spectaculos-romantice, personaje de o mare diversitate, comentarii satirice sau joviale, investigații sociale – acestea sunt constantele scrisului în ***Istoria unui galbân***.

Este mai puțin important dacă povestirea este originală sau nu – s-au găsit surse de inspirație și aici – fiindcă meritul lui Alecsandri constă în structurarea materialului și în „scenariul" pe care-l inventează autorul, în „retorica" textului. Sunt fragmente care prevestesc limba-n colțuri a lui Creangă, altele pe Mihail Sadoveanu prin savoarea lingvistică, prin amalgamul de lume orientală și prin „comentariile" detașate ale scriitorului.

Autorul introduce în povestirea dialogată vestitele fiziologii cărora le-au dat strălucire în epocă Negruzzi și Kogălniceanu. Alecsandri are tot ce-i trebuie pentru a o realiza: spirit de observație, vervă satirică și suplețe lingvistică: *Galbânul – (după un zâmbet): Tânărul ce mă câștigase în cărți era una din acele ființe a căror nume sfârșesc în* ***escu****, când se află la Moldova, și în* ***eanu*** *când merg la Valahia: ființi problematice care trăiesc fără a avea nici un chip de viețuire, care pică năpaste în casele și la mesele oamenilor și care astăzi se primblă în droște de Bandmaier, îmbrăcați în straie nouă, încălțați cu botine de glanț și mâini îi vezi plămădind glodul ulițelor cu ciubote rupte, cu surtucul descusut și cu pălăria roasă pă cap: trântori paraziți ce s-au introdus de o bucată de vreme în societatea românilor, speculând nevinovăția și încrederea lor, și care au fost crescuți la școala vestitului Robert-Macarie de coțcărească pomenire.*

Și scriitorul improvizează precum în aceste versuri pe care galbănul le spune paralei când își amintește de Zamfira țiganca: *Tu ești o nălucire, / Un farmec aurit, / Un vis de fericire, / Un înger de slăvit! / Din cer ești o minune, / Și dulce-i glasul tău / Ca sfânta rugăciune / Când bate ceasul rău.*

Paraua îi laudă galbănului „talentul improvizației în privirea țigăncelor", iar galbănul însuși recunoaște truda în improvizație: *Acele versuri pe care numai eu știu cât am asudat până ce le-am improvizat.*

Povestea de dragoste a căpitanului cu soția arnăutului, încheiată cu întemnițarea acestuia și trimiterea la mănăstire a femeii, prevestește acele „iubiri interzise" din povestirile sadoveniene; pățania boierului ispravnic a cărui nevastă trăia cu verișorul de-al doilea, profesor de franceză și mare iubitor de vânătoare, amintește de subiectele pline de haz cu încornorați din vodevilurile și comediile satirice ale lui Alecsandri; episodul în care se evocă vânzarea tinerei țigănci Zamfira, traiul ei la curtea boierească, fuga cu Nedelcu țiganul care este prins și spânzurat, ea înnebunind, privește o problemă arzătoare a epocii revolute: dezrobirea țiganilor. Aceste întâmplări evocate în spiritul romantismului pitoresc, dar cu tente satirice, amintesc de realități concrete ale Moldovei din prima jumătate a secolului al XIX-lea, de interdicții sentimentale, de nelegiuiri, de constrângeri sociale, așa încât nuvela în întregime este o frescă socială în care autorul însuși este un comentator lucid al moravurilor.

Povestirea este întreruptă deseori de numeroase digresiuni lirice, de fragmente descriptive și evocatoare de un idilism de suprafață: *Acea vreme fu pentru dânsa* [Zamfira, n.n.] *o vreme fericită, căci îndată când răsărea soarele, ea alerga pe câmpi cu ceilalți copii, alungând fluturi din floare în floare, se rătăcea prin lunci după cules mure, după cuiburi de paseri, sau culegea lemni verzi de făcut fuse și linguri de strung. Duminicile se ducea la horile din sat, se da în scrânciob, privea cum giuca ursul după sunetul daerelii, și sara, când se întorcea la șatră, se aduna grămadă cu ceilalți copii, pe lângă foc, asculta povești de la moșnegi șia dormea voioasă în cântecele fluierilor.*

O virtute a nuvelei este naturalețea dialogurilor, a limbajului care este un rezultat al valorificării cuvintelor și expresiilor neaoșe, proverbelor și zicerilor populare pe care autorul le introduce cu nonșalanță în vorbirea „personajelor": *Râde dracu de porumbele negre*; *Leul deși îmbătrânește tot leu rămâne, asemenea și galbănul galbăn*; *fata mare ispravă n-are* etc.

O primblare la munți (1844) prevestește pe Calistrat Hogaș prin verva lingvistică, prin livrescul imaginilor și umorul hohotitor, sănătos, de esență populară. Grandoarea peisajului montan este înfățișată prin superlativul adjectivelor care hiperbolizează și personifică; uneori, homerismul imaginii din care Creangă și, mai târziu, Hogaș sau Geo Bogza fac o adevărată artă de descriere, este întâlnit la poetul clasicizant de data aceasta: *În dreapta noastră, un lanț de munți printre care* ***Scăricica*** *se înalță cu mândrie; în stânga alt lanț de dealuri îmbrăcate cu tufari sălbatici; în urmă-ne, cu o strajă depărtată, Petricica, ce pare că păsește târgul*

Petrei, culcat la picioarele ei; în fața noastră, un amfiteatru de alți munți acoperiți cu brazi nalți, care se zugrăvea ca o armie întreagă pe ceriul înflăcărat de razele cele mai de pe urmă ale soarelui.

Alecsandri este la confluența clasicului cu romanticul; temperament clasic, cu o privire „solară", acesta are însă predilecție pentru peisajul exotic sau autohton, întâlnit mai târziu în *Pasteluri*: *Cu cât lumina se ivea pe cer, aburii de prin fundul văilor se ridica în văzduh și da lucrurilor o privire fantastică. Când și când un stejar nalt, răzbătând pâcle, ni se arăta ca o nălucă din altă lume, cu brațele întinse, cu trupul învăluit de un giulgiu alb; și din vreme în vreme câte un vultur spăriet bătea din aripi și se izbea în sus, umplând codrul de țipete furioase.* Tudor Vianu observa în descripțiile naturale ale lui Alecsandri înclinația acestuia spre culoare și efecte de lumină – amintind de impresionismul imaginii, iar Zoe Dumitrescu-Bușulenga îl urmează pe maestru, afirmând: *Ochiul scriitorului vede natura atent și o reface cu prospețime în multiple aspecte de perspectivă, de lumină, de înălțime. Parcă ar urmări, cu o curiozitate de pictor impresionist, cu o acuitate vizuală a unui Monet, de pildă, momentele zilei cu modificările pe care lumina le aduce locurilor și obiectelor.*

Alecsandri are ochiul proaspăt, nu poate cădea în manierism, fiindcă vigoarea lui vine din tinerețea literaturii noastre, atunci nepervertită: *Unul din noi, privind Ceahlăul în minutul acela, îl asamănă cu un urs negru purtând pe cap un coif de aur.*

Fermecător este scriitorul în acest memorial de călătorie unde-și pune în valoare toate disponibilitățile psihice și livrești, care fac din ***O primblare*** o plăcută destindere intelectuală. Oralitatea stilului, plăcerea de a înșira cuvinte ce sună frumos la auz sunt virtuți ale scrisului său.

Ne întâmpină „povestirea în povestire", tehnica narativă care îl caracterizează îndeosebi pe Mihail Sadoveanu. Fragmentul următor din acest jurnal intim de călătorie, în care un călugăr istorisește, are puncte comune cu altele, frecvente, din opera sadoveniană: *Acum or fi mai douăzeci și doi de ani, pe vremea când au intrat turcii în Moldova ca să deie goană volintirilor, eu eram vânător de munte și pot zice fără fală că în tot ocolul Bistriții nu se găsea alt român mai verde și alt chitaș mai sigur decât mine. Atunci să mă fi văzut când mă iveam pe vârful unui munte, cu pletele-n vânt, cu peptul gol, cu fața rumenă și cu durda pe umere! Toți care mă cunoștea nu mă chema altfel decât Păunașul codrilor, voinicul voinicilor.* Senzația este că am intrat în mijlocul personajelor povestitoare din *Hanu-Ancuței*. Mai mult decât un jurnal de călătorie, ***O primblare la munți*** descoperă farmecul povestirii prin „relieful" cuvintelor în propoziții și al acestora în fraze, prin verva umoristică și vâna nostalgică a sufletului moldovean.

Balta-Albă și ***Borsec*** sunt tot impresii de călătorie, dar se simte mai pregnant fantezia scriitorului în structura literară, urmărindu-se accentele sociale prin care autorul, deghizat într-un străin (înaintașul abatelui de Marenne din *Zodia cancerului*) ce vizitează aceste provincii de la porțile Orientului, cu grotescul, dar și cu pitorescul lor, se dovedește un observator fin, cu mult umor și îngăduință.

Este evocat un univers pestriț la hotarul dintre feudalism și civilizație, dintre Occidentul statornicit în tipare și orientul dinamic, supus înnoirilor. Se pare că tocmai acest amestec de crepuscular și matinal în dimensiunea socialului și culturalului, al civilizației îl provoacă pe scriitor în demersul său mai mult umoristic decât satiric, fiindcă această lume pestriță este surprinsă în intențiile ei de autodepășire. Ridicolul situațiilor este privit de scriitor cu bonomie, căci tocmai acest contrast prevestește dinamica la toate nivelurile existenței și conștiinței. Că percepem un anume snobism, că apare o oarecare frivolitate, totul este privit de scriitor cu îngăduință din interior, cunoscând și interpretând, avertizând și ironizând.

Investigarea societății moldovenești prin mijlocirea ochiului proaspăt, fără prejudecăți, al străinului, tehnică întâlnită în *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu și reluată de Sadoveanu în *Zodia cancerului*, îi dă posibilitatea autorului să urmărească impactul noului în comportamentul uman, în timp ce Sadoveanu dezvăluie, prin același procedeu, „filosofia" și etnopsihologia unui popor care se simte mai aproape de Dumnezeu.

În ***Balta-Albă***, la fel ca în alte scrieri în proză, scriitorul pașoptist are verva lui Creangă, bonomia lui Sadoveanu și, deseori, spiritul de observație, în dimensiunea satiricului, al lui I.L. Caragiale din *Momente și schițe*. Notația realistă sigură completează agreabil digresiuni care fac din Alecsandri un plăcut și rafinat povestitor căruia îi place să stea la taifas. El dă impresia că „se joacă", punând în discuție de toate, cu umor și farmec, evidențiind contrastele sociale ca un bun cunoscător al realității românești. Prin stilul său colocvial, Alecsandri se dovedește omul de societate care știe să capteze atenția, punându-și mereu în evidență ușurința în exprimare și vocația vorbelor de duh: *Ochii damelor atât de fermecători, zâmbetele lor grațioase, glasurile lor dulci, taliile lor bine făcute și care se mișca răpide în figurile contradanțului sau trecea ca fantasme albe în vârtejul vântului; acel amestec de flori, de toalete scumpe, de lumină și de muzică mă îmbătaseră atât de mult, încât uitasem de tot că mă aflam în fundul Evropei pe marginea Orientului. Și când se sfârși balul și când ieșii din sală și mă găsii iarăși într-un câmp pustiu, nu mă putui opri de a zice cu cea mai adâncă încredințare: în adevăr Valahia este o țară plină de minuni! Una din țările care sunt descrise în* ***Halima***!

Este fermecător pasajul în care contrastele izbitoare din atmosfera Bălții Albe, realitatea românească în miniatură, dau senzația de viermuială omenească, adevărată stampă orientală: *Nu puteam crede că eram treaz și mă socoteam a fi față la vreo fantasmagorie nepricepută; fantasmagorie cu atât mai curioasă că îmi înfățișa tot soiul de contrasturi, precum: baloane de la Viena cu înhămături necunoscute pe la noi; pălării din Francia cu slice orientale; frace cu anterie; toalete pariziene cu costumuri străine și originale. Mai adăugați la aceste pocnetele și răcnitele postașilor, mișcarea a triizeci de trăsuri ce se întorcea pe câmp, mulțimea cailor înhămați la dânsele, clopoțeii ce suna la gâtul lor și în sfârșit efectul noutății acestori lucruri în ochii unui străin, și-așa vă veți putea lesne închipui expresia comică a figurei mele în fața unui spectacol atât de neașteptat.*

Plăcerea scriitorului de a crea prin enumerații senzația de învălmășeală, de bâlci oriental devine un program: *Pe marginea unei bălți late zării deodată un soi de târg ce nu era târg, un soi de bâlci ce nu era bâlci; o adunătură extraordinară, o înșirare neregulată de corturi, de căsuți din scânduri, de viziunii făcute în rogojini, de brașovence, de cai, de boi, de oamini, care forma de departe una din priveliștile cele mai originale de pe fața pământului.*

Manierele occidentale și mania imitației (veche „boală" locală!) se amestecă, straniu, cu apucăturile Orientului, creându-se imaginea unui târg „hilar" în care comicul nu **se face**, ci **este**, tranziția relevând discrepanța dintre esență și aparență: *Înspre sară ne duserăm călări iarăși pe malul bălții cu gând de a face o primblare cu vaporul!; dar când văzui mașina ce purta un nume atât de falnic, începui a râde ca un nebun. Vaporul Bălții-Albe era o plută de grinzi, având un cort mare drept acoperiș și două roți mici de moară aninate pe laturile ei. Acele roți care îi meritaseră numele de vapor era învârtite în apă de patru oamini, și prin mișcarea lor purta pomenita pe fața bălții.*

Aceleași intenții și tehnici artistice se întâlnesc în povestirea ***Borsec***, în care frânturile umoristice stau alături de notele descriptive și de fiziologii: *În adevăr e un spectacol foarte curios a privi pe toți bolnavii viind din toate părțile dimineața la fântână, cu ochii încă umflați de somn și cu paharele lor în mână. Ei samănă niște vinovați duși la locul osândei. Pe fața lor e zugrăvită o înfiorare comică ce se mărește cu cât se apropie mai mult de izvor: dar mai ales când se hotărăsc a duce la gură cel dintâi pahar plin de burcut, tabloul ce înfățișează este vrednic de penelul vestitului Gavarni. Mușchii obrazului se zgârcesc, sprâncenele se încrețesc, ochii se dau peste cap, buzele se strâng ca pentru o dulce sărutare și toată fizionomia se preface într-o nevinovată și neprețuită caricatură.* Ușurința în exprimare este a oamenilor volubili, care știu că sunt ascultați și, deci, trebuie să-și pregătească discursul. Acesta este fluent, fără încrengături multiple, fiindcă scriitorul urmărește să fie simplu, plăcut, spiritual. Tânărul boier cu tabieturi scrie o proză memorialistică în care spiritul de observație se armonizează cu efuziunea lirică.

Călătoria este doar un motiv pentru introducerea povestirii. Mai mult decât jurnale de călătorie, scrierile în proză ale lui Alecsandri aparțin memorialisticii, descrierea naturală incitând la reflecție: *Lumea întreagă atunci era a noastră! Cerul era atât de limpede și de albastru,priveliștea în toate părțile se arăta atât de veselă și măreață, toată firea ne zâmbea cu un farmec atât de dulce! Ce ne păsa nouă… În ceasul acela nime dintre noi nu și-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că deși zdruncinăturile briștei se înmulțea cu cât ea se înainta pe pietrișul drumului de pe malul Bistriții, cu atât creștea și mulțămirea noastră…* (***O primblare la munți***)

Așa își scrie Alecsandri proza memorialistică: peisaj și sentiment se armonizează reciproc, pentru a se isca reflecția ce aparține unui om subțire, cu aplecare spre causerie.

Dar cea mai citată operă în proză este ***Călătorie în Africa*** pe care G. Călinescu o consideră scrisă după „principiul *Decameronului*". Zoe Dumitrescu-Bușulenga spune că prin aceasta ne *aduce un plus de maturitate, atât în cromatismul stilului, cât și în tehnica reportericească a înregistrării pe viu și a acumulării detaliilor*. Alecsandri intră în „conversație", dar umorul subtil și plăcerea de a divaga, forța de improvizație care dă literaturii sale aspectul „jocului", superior însă, și o anumită grație a omului de societate care glosează în jurul a orice, scot proza sa din aceste reguli de clasificare. Cum ne apare omul Alecsandri după lectura ***Călătoriei în Africa***? Un bonom cu darul de a emite „considerații confortabile", un nostalgic după un timp ideal pe care și-l proiectează într-un viitor al neamului, cu nedisimulată simțire românească: *De multe ori am călătorit pe mare și de câte ori m-am depărtat de marginile pământului am simțit inima mea deșteptându-se un dor fierbinte de familie și de patrie. În cele dintâi momente ale plecărei, mă cuprinde o jale adâncă ce-mi aduce descurajarea în suflet și o presimțire dureroasă ce mă făcea a crede că nu voi mai videa țărmurile și ființele iubite mie, dar în curând vântul răcoritor al mărei, legănarea molatică a corabiei și întinderea orizontului îmi schimba șirul ideilor și îmi insufla o mulțămire nespusă.*

Spre deosebire de alte jurnale de călătorie, acesta este remarcabil și prin reflecțiile autorului în jurul întâmplărilor pe care le relatează sau în jurul peisajelor pe care le descrie: *Cine a gustat viața orientală știe că chiefu l este partea cea mai importantă a vieții; deci aprinzându-ne țigările și așezându-ne pe jâlțuri americane în formă de leagăn, dăm drumul ochilor să rătăcească pe împregiurimile Tangerului și lăsăm închipuirea să zboare în lumea fanteziei.*

Scriitorul are predilecție pentru descrierea aglomerărilor umane, fiindcă printr-un material etnografic urmărește psihologia unei nații. Forfota bazarului oriental îl atrage pe scriitorul care, venit din țările române, este obișnuit cu lumea pestriță a Balcanilor: *Mulțimea de arabi, de berberi, de negri și de evrei se ceartă, se împung, de la acele ticăloase merinde, ce zac într-un roi de muște; iar de-a lungul pieței doi santuni aleargă sărind și amenințând pe toți trecătorii cu vârful lăncilor ce poartă în mână; un al treilea stă la soare tremurând și zberând ca o capră, un al patrulea se dă de-a tumba, zdrobindu-și trupul de petrele pavelei în onorul lui Mahomed, și un cincilea strigă toată ziua cuvintele: „Sahailic mlihi", împreunându-și glasul cu sunetul unei cobze cu două strune, numită ghiumbre.*

Alteori, privirea civilizată și cunoștințele în domeniu fac din Alecsandri un Flaubert al nostru, cum spune G. Călinescu, atunci când reconstituie, prinzându-i spiritul, arhitectura arabă: *După un lung repaus și o lungă admirare a priveliștei, intrăm în castel prin o poartă dărămată și apoi în curtea Alcazarului, înconjurată cu ziduri nalte și metereze. Palatul sultanilor din Maroc se rădică în stânga curții; trecem pe din dosul lui, apucăm prin niște hrube întunecoase și deodată ne găsim într-un patio, salon mare, descoperit, pavat cu place de cărămizi smălțuite și ornat pe laturile lui cu coloane de marmură albe. Aceste coloane formează de giur împregiur galerii, în care se deschid ușele mai multor camere săpate în stil mauresc.*

Tot geniul oriental se arată în frumusețea boltelor de

lemn scobit și în fantezia arabescurilor de pe pereții acelor camere.

Despre această proză, G. Călinescu afirma că o consideră cea mai actuală dimensiune a creației sale: *Poate că cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză. Scutit de risipa de silabe și de obligația gravității lirice, scriitorul își revarsă, slobod de a divaga, toate darurile: umor, pictură, înlesnire orientală de povestitor. El n-are invenție, de aceea în substanță toate narațiunile sale sunt jurnale de călătorie. Genul era la modă atunci, ilustrat de Chateaubriand și de Lamartine. Dar lui Alecsandri îi lipsește sentimentul geografic, marea evocare romantică. Ochiul lui e al unui desenator pasionat de detalii inedite, al unui reporter superior, care surprinde exoticul fără a transfigura. Călătoriile lui urmează spiritul acelora ale lui Al. Dumas, foarte gustate atunci, imitate de categoria spiritului critic, de a nota grotescul și pestrițul, fără a strica impresia de studiu a tabloului, o pretenție de „umor" flegmatic.*

Cititorului de astăzi îi place proza aceasta la hotarul dintre memorialistică și invenție epică, pentru că, împreună cu opera altori scriitori ai epocii, este un document al vieții sociale din prima jumătate a secolului al XIX-lea, dar și unul sufletesc. Toată lumea este de acord că Alecsandri, cu gustul lui rafinat și cu o privire critică, cu o plăcere de a divaga și de a „filosofa", creează o proză de un farmec deosebit, detașându-se de canoanele structurilor narative tocmai prin aspectul de jurnal literar al acesteia. Într-un fel, Alecsandri reconsideră povestirea, punând accentul pe arta povestitului, pe acel dialog fictiv ce se stabilește între povestitor și ascultător; de aceea, s-a observat, multe dintre prozele sale au un aspect epistolar, tacit refăcându-se această stare de interconditionare pe care o va duce la desăvârșire Ion Creangă în opera sa și în care povestitor și ascultător se îndeamnă să țină seama unul de celălalt.

Mioara Neagu

UN MARE JURNALIST: MIRCEA GRIGORESCU (1908-1976)

Evocare și documentar bibliografic la un secol de la naștere

Motto: „Intrăm în timpul dus, ca regii Orientului de odinioară în pustiu, spre a ne întări credința că lumea nu trebuie judecată pe la colțuri, că merită mai multă iubire și mai puține trădări". (FĂNUȘ NEAGU: *Cartea cu prieteni*).

Gazetar și publicist, Mircea Grigorescu s-a născut la 26 noiembrie 1908 în Râmnicu-Sărat, loc renumit pentru arta tipografică, vestit prin realizatorii de presă scrisă și prin acțiunea unor personalități (Cincinat și Ion Pavelescu, Octavian Mosescu, Victor Dimitriu, George și Alexandru Baiculescu, Stelian Cucu ș.a.), „contaminate" de spiritul „Gazetei Săteanului" a lui C. C. Datculescu de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Presa râmniceană, peste 200 de titluri în 140 de ani de existență, este prin tradiție bine și elegant făcută. Omagiatul nostru, fiul comerciantului Ioan Grigorescu, urmează cursurile școlii primare în urbea natală cu faima de „oraș al epigramiștilor", continuate în Capitală, la Colegiul „Sf. Sava", unde în 1927 îl găsim redactor al „Revistei literare" școlare, destul de longevivă. Aici își face debutul publicistic, alături de viitorii scriitori Eugen Ionescu, Octav Șuluțiu, George Macovescu, Neagu Rădulescu.

În București absolvă Facultatea de Drept, dar e atras de mirajul gazetăriei, al „făcătorilor de ziare", încât nu se va dedica profesiei pentru care se pregătise, și aceasta până la moarte, la 19 februarie 1976. Fără cărți publicate, își închină viața – caz rar – altei „opere", presei, creării ziarelor și îndrumării tinerelor talente care băteau „la porțile gândirii" scriitoricești. Mulți dintre aceștia, din anii '30-'40, s-au afirmat ori au debutat în paginile literare unde lucra Mircea Grigorescu în postul de redactor-șef sau director și de cele mai multe ori ca secretar de redacție în „bucătăria" foilor respective. Peste ani, un discipol al râmniceanului din Carpații de Curbură, împătimitul Mircea Ichim, va scrie chiar un manual: „Secretarul de redacție" (1975, reeditat în 1980), curs predat la Facultatea de ziaristică.

Om al presei de orientare democratică, membru din 1936 în Sindicatul Ziariștilor, lucrează și publică la „Adevărul" și „Dimineața", „Contemporanul", „Criterion", „Cuvântul liber", „Excelsior", „Facla", „Jurnalul de dimineață", „Flacăra", „Rampa", „Lumea", „Stânga", „Timpul", „România literară". Fondator al ziarului „Ecoul", mai colaborează la „Adevărul literar și artistic", „Albatros", „Făclia", „Teatrul". Într-o notă din iulie 1970 către Mihail Straje, care redacta „Dicționarul de pseudonime", Mircea Grigorescu se declară „scriitor și ziarist", precizând pseudonimele folosite în dreptul unor texte ale sale: Șt. Ionescu („Cuvântul liber" și „Stânga"), N. Pătrașcu

(„Lumea”), Mircea Râmniceanu („Contemporanul”), Mircea Trestian („Adevărul”, „Dimineața”, „Excelsior”, „Rampa”). Să detaliem ecoul prezenței sale la cele mai importante ziare și reviste ale vremii, chiar dacă nu vom reuși să aducem în actualitate anvergura acestei personalități de excepție, puțin știută încă. Conjudețeanul său, Octavian Mosescu, evoca în „Vitralii” (Vol. 1, 1971) întâlnirea de la Râmnicu Sărat cu „toată” gruparea de la „Cuvântul liber”, publicație social-politică și literar-artistică ce apărea la București, între 1933 și 1936, secretar general de redacție fiind mult prețuitul Mircea Grigorescu. O foaie antifascistă, de stânga, din redacția căreia făceau parte Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Al. Sahia; aici se milita pentru rolul artei în dezvoltarea societății, inaugurându-se o nouă specie în literatura română: reportajul literar inspirat din realitățile sociale ale timpului. În acei ani (1934-1935) este și secretar de redacție la „Criterion”, revistă de arte, litere și filozofie, din redacție făcând parte Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, H. H. Stahl, Mircea Vulcănescu. Tot atunci (1935-1936) publică articole în săptămânalul social-economic din Galați „Făclia”, unde mai colaborau Aron Cotruș cu versuri sau Miron Radu Paraschivescu cu articole.

În anii 1939-1944 îl găsim redactor-șef la „Timpul”, cotidian de informații politice, sociale, economice, culturale, sportive, cu pagină literară și, în 1940, cu „Almanah”, dar mai ales cu mari colaboratori, de la N.Iorga, I. Simionescu, Petru Comarnescu, Gala Galaction, C.Rădulescu-Motru, Ion Marin Sadoveanu, la tinerii din redacție: Marin Presa, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, pe care îi stimulează în împlinirea destinului lor scriitoricesc. Concomitent (1943-1944), conduce ca director cotidianul politic și literar „Ecoul”, având printre colaboratori pe Șerban Cioculescu, George Călinescu, Iorgu Iordan, Tudor Mușatescu, Mihail Sadoveanu. Marin Preda în „Viața ca o pradă” îl va elogia pe marele jurnalist, cu sprijinul căruia debutase în pagina literară a „Timpului”, cu schița „Salcâmul”: „Bonom… entuziast… ce-o fi făcând… după război… exclus din presă”. Și Ion Caraion mărturisește în prefața cărții „Versuri” a lui Tudor Arghezi (1980) impactul pe care l-a avut asupra destinului său întâlnirea cu redacția de la „Timpul”: proaspăt absolvent de liceu, în căutarea unui post, reușește din 64 de candidați să se angajeze corector la ziarul condus ad-interim de Mircea Grigorescu, cum datorită acestuia – prin Arghezi, propriul talent și o întâmplare – ajunge cel mai tânăr redactor de acolo. Iată cum îl prezintă Ion Caraion pe Mircea Grigorescu: „*Vorbea (dar foarte respectuos și imperceptibil încovoiat, în accentele, în pauzele, în inflexiunile și diezele vocii) cu cineva la telefon. Printre răspunsuri convenționale, care conturau parțial întrebările de la celălalt capăt al firului, astupa din când în când receptorul, se uita la mine cu figura sa taurină, congestionat, mi-arunca niște priviri de spaimă și niște întrebări jucăușe, însă dizolvatoare pentru halul meu de alarmă și-mi cerea, așa credeam eu, cont: <Ce-ai făcut, mă? Cum s-a întâmplat? Îți dai seama în laba cui ne- ai azvârlit ? Ei, tocmai tu…!? A! și buzoian… Bine că ne-am adunat. Cunoaște-i pe Mac (George Macovescu), Radu Argeș, Rudich și ceilalți>. Așa aflăm că Mircea Grigorescu era din Buzău. Iar în afară de el, cei numiți mai sus. Plus alții”. Și directorul îi relatează conversația cu Arghezi: „M-a întrebat dacă ești cel mai tânăr redactor literar al nostru. Or ce era să-i spun, când Arghezi te întreabă așa ceva? Că ești, sigur”.* Revista „Orizont” (nr. 1/1944) publică la ultima pagină un „necrolog” fictiv: „Mort la 23 August 1944", printre decedații „morali” era înserat și numele lui Mircea Grigorescu. Din grupul „morților” mai făceau parte: Păstorel Teodoreanu, Radu Gyr, Mircea Vulcănescu, Aron Cotruș, Constantin Noica. Ziarul „Dreptatea” nr. 138, din 25 februarie 1945, lansează un apel la epurare și enumeră demascator pe principalii funcționari ai propagandei antonesciene, și pe Mircea Grigorescu – director pentru Presa Internă în Ministerul Propagandei antonesciene –, cu interdicția de a mai lucra în presă. În 1945, ca urmare a Legii nr. 312, are loc procesul principalilor ziariști ai vremii (de la „Curentul”, „Gândirea”, „Universul”), declarați „criminali de război”: 14 gazetari primesc condamnări de până la 20 de ani de temniță grea, confiscarea averii, unii la detenție pe viață, mulți excluși din presă, cu interdicția să profeseze. Ca urmare a succesiunii mai multor cenzuri (între 1944-1949), prin Decretul 218/1949, anticipat de „Dreptatea”, se înființează Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, subordonată Consiliului de Miniștri, cu rolul de a suprima unele ziare și reviste la care lucrau sau colaborau „agitatori ai dictaturii antonesciene”, printre care: N. I. Herescu și Mircea Grigorescu. Revine în profesie la „Contemporanul”, săptămânal de cultură unde colaborau intelectuali din diferite generații (cea mai bună perioadă: 1966-1971), lucrează și la „Lumea”, apoi este chemat de George Ivașcu la „România literară”. În volumul II al lucrării lui Marian Popa, „Istoria literaturii române de azi pentru mâine: 23 August 1944 – 22 decembrie 1989", sunt referiri la „nume interzise”: entitatea Mircea Grigorescu intră în „eclipsă” până la 10 octombrie 1968, când numele lui reapare odată cu primul număr al „României literare”, la care va lucra până la moartea subită, în urma unui infarct. Scriitorul Gheorghe Istrate, care l-a cunoscut personal pe Mircea Grigorescu, îl descrie astfel: „Era un tip din tagma celor cu talie măruntă, nu mai înalt de un metru șaizecișicinci, dar bine legat. Avea un facies cutat adânc, urmă trecută clar prin cultură și nopți de insomnie gazetărească; era șarmant și confesiv; ore întregi povestind, la lumina unui zâmbet ușor reținut, episoadele unei biografii convulsive – nu numai a lui dar și a generației sale, cu nume cruciale precum Ion Caraion, Mircea Vulcănescu, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu ș.a. Cu câteva minute înainte de a se sfârși, ne-am întâlnit în Piața Amzei, am conversat despre presă puțin, după care a plecat definitiv spre o cale stelară”. (Din nota de omagiere a gazetarului în Aula Bibliotecii Județene „V.Voliculescu”, sept. 2008).

Referințe bibliografice

1. Arghezi, Tudor. **Versuri.** Ediție și postfață de G. Pienescu. Cu o prefață de Ion Caraion. Vol. I. București, Editura Cartea Românească, 1980, p. XXVIII-XXXVI.

2. Călinescu, G. **Istoria literaturii române de la origini până în prezent.** București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 881.

3. Cocora, Gabriel. **Figuri buzoiene.** [manuscris-Biblioteca Județeană „V. Voiculescu" Buzău]. Vol. I (A-L). Buzău, f.a., p.175.

4. Craia, Sultana. **Dicționarul ziariștilor români.** București, Editura Meronia, 2007, p. 104.

5. Hangiu, I. **Dicționarul presei literare românești. 1790-2000.** Ediția a III-a. București, Editura Institutului Cultural Român, 2004, p. 13-15, 19-21, 27-28, 47, 211-212, 233, 252-253, 266, 269-270, 279, 316-317, 371, 404-405, 522-523, 599-601, 655-656, 669-670, 678.

6. Moșescu, Octavian. **Vitralii.** [Vol. I]. București, Editura Litera, 1971, p. 17-20.

7. Neagu, Fănuș. **Cartea cu prieteni. Poeme răsărite-n iarbă.** București, Editura Sport-Turism, 1979, p. 23.

8. Nicolescu, Valeriu; Petrcu, Gheorghe. **Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi. V**ol. I. Buzău, Editura Alpha MDN, 1999, p. 273-274.

9. Opriș, Tudor. **Reviste literare ale elevilor: 1834-1974. Istoria presei școlare românești.** București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p. 99-100.

10. Popa, Marian. **Istoria literaturii române de azi pe mâine. (23 august 1944-22 decembrie 1989)**. București, Fundația Luceafărul, 2001. Vol. I: p. 120, 122, 125, 179, 218, 225; Vol. II:p. 164, 377, 699.

11. Preda, Marin. **Viața ca o pradă**. Roman. Ediția a III-a, îngrijită de Nicolae Preda. București, Editura Marin Preda, 1993, p. 63.

12. Straje, Mihail. **Dicționar de pseudonime... ale scriitorilor și publiciștilor români**. București, Editura Minerva, 1973, p. 311.

În periodice:

13. **O scrisoare foarte sinceră** [către Mircea Grigorescu demisionat de la „Criterion"], publicată la rubrica „Evenimente–cărți–oameni", semnată de Geo Bogza. În: „Viața imdeiată" (București), număr unic:1/1933. Director: Geor Bogza.

14. **Mircea Grigorescu** [necrolog:] „**Ziarist și publicist de elevată cultură, talent scînteietor, de înaltă vocație, îndrumător pasionat, a publicat un număr imens de articole și studii de înaltă ținută literară și a realizat publicații cu un profil, conținut și prezentare pilduitoare**." În: „România liberă", din 20 februarie 1976.

Grigore Codrescu

CU BLAJINĂ TRISTEȚE DESPRE UN DICȚIONAR BASARABEAN*

Proiectul editării pentru a doua oară a **Dicționarului moldovenesc-românesc** de către Vasile Stati din Chișinău – de care am auzit recent – m-a determinat să cercetez această lucrare insolită cu mai mare atenție; astfel m-am lovit de o grea dilemă: să-i iau în serios contribuția lexicografică, tratând-o cu mijloace științifice, ori s-o privesc drept o mostră ridicolă ieșită din marasmul siluirii științei lingvistice de către politica de conjunctură, o farsă lansată în spațiul opiniei pu-blice. Distingând însă morga universitară arborată, precum și gravitatea tezei de la baza cărții respective - teză deloc nouă, pur stalinistă și grosolan antiștiințifică -, mi-am zis că merită efortul de a cântări argumentele autorului.

Ceea ce este aproape dezarmant e că, deși teza de la baza dicționaru-lui este falsă, chiar pentru un vorbitor cu o conștiință lingvistică bazată pe minime informații, autorul lui nu pare a falsifica sensurile conceptelor lingvistice de **grai, dialect**, ori **limbă**, și chiar recunoaște „caracterul reciproc inteligibil" al „limbilor romanice de răsărit", la care observă „unitatea de fond lexical peren, comunitatea originii și a structurii gramaticale"; numai că, atenție! în același **Cuvânt înainte** declară că s-a călăuzit după „prevederile constituționale și legislația în vigoare". Așa da! Or fi stabilind însă acestea limba oficială a statului moldovean, dar ce te faci că nu există, în lume, limbile australiană, neozeelandeză, canadiană, belgiană, cubaneză, mexicană, paraguaiană, ori venezuieleană, ci doar engleza, franceza, spaniola și altele, iar popoarele din țările respective se simt bine.

***

Mijloacele și metodele lui V.S. pentru a-și găsi argumentele sunt ușor de decelat:

- modificarea subtilă, prin efectele contextului, a conținutului noțional a ceea ce deosebește graiul de dialect și de limbă, concepte funda-mentale, cum se știe, în știința limbii; dacă i-am explica aceste noțiuni d-lui dr. V.S., ar fi precum i-am zice cu franchețe: „La școală, Caliban!", dar n-o vom face;

- saltul inconștient (sau, mai știi? cu metodă) în epoca istorici dinainte de formarea statelor naționale, pe când un Gr. Ureche, sau un Miron Costin ori vreun personaj de-al lui Alecsandri exalta simțământul apartenenței la una din Țările Românești, afirmându-și identitatea și legătura cu pământul strămoșesc în confruntările cu tătarii, turcii sau polonezii (rușii, de pildă, uitau să plece acasă din România la sfârșitul Războiului din 1877-1878, deși înțelegerea semnată de ministrul M. Kogălniceanu cu guvernul rus era limpede);

* Vasile Stati, *Dicționar moldovenesc-românesc*, Chișinău, 2003

- în sfârșit, productivă pentru V.S. e și violentarea regimului semantic al cuvintelor, nerespectarea „legii circulației cuvintelor", formulată și analizată de B.P. Hasdeu. Se adaugă, la acestea și alte modalități de escamotare a adevărului științific, între care una are, involuntar, valoare expresi-vă din moment ce autorul dicționarului ne atrage atenția ca personaje istorice din proza lui Sadoveanu, ori forme lexicale din versurile unora din primii noștri poeți, precum C. Conachi, C. Stamati și alții, sau forme ale limbii populare orale conțin termenii **moldovean, moldovenește**, și nu **român, românește;** nu este de neglijat impulsul persistent al moldove-nilor de peste Prut de a-și conserva identitatea în contact cu coerciția agresiva a autorităților țariste și mai apoi a celor staliniste, cu structurile politico-administrative sovietice, ori cu intercondiționările existențiale ale bietului româno-moldovean trăitor în măreața Uniune Sovietică.

Dar cum înțelege domnul V.S. termenii **moldovan** (sic), **moldovenește**? Iată, spre exemplu, contextele argumentative pe care le dă chiar d-sa: „În 1719 apare la Roma **Scurt vocabular italian-moldovenesc**"; „În biblioteca lui Petru Șchiopul (1582-1591) adusă de el din Moldova în Tirol, se afla conform inventarului, o carte in folio... **Psaltirea lui David**, tradusă din limba slavonă în limba moldovenească" (P. Panaitescu); „Pentru limba noastră moldovenească" (Gr. Ureche); „Aceasta limbă *moldovenească* este foarte apropiată de limba română, în așa fel încât nu există niciun fel de dificultate pentru înțelegerea reciprocă" (Al. Graur). Un cititor informat și de bună credință știe că în primele trei exemple, termenul **moldovenească**, denumea o realitate existentă cultural-lingvistic înainte de Unirea Principatelor. În ce-l privește pe Al. Graur, se știe că l-a ridiculizat celebrul său coleg de for academic, lingvistul și poliglotul Carlo Tagliavini, profesor la Bologna și Padova, vorbitor impecabil de limba romană, autor al lucrării **Originile limbilor neolatine**. Pentru **moldovan**, autorul dicționarului dă ca argument celebrul enunț eminescian în care jurnalistul deplângea ruperea din trupul țării a câtorva județe basarabene: „În zadar moldovanul va mai privi în zilele senine din vârful Ceahlăului în zarea depărtată Izmailul, Cahului, Belgradul, țărmii Mării Negre". Păi din Craiova sau Bihor distanța oricum e prea mare! Aici ce sens dă V.S. pasajului eminescian din Ziarul Timpul? Cine cui făcea o nedreptate când sudul Basarabiei intra în bezna țaristă, V.S. nu lămurește. Articolul **Moldoveni și munteni** al aceluiași Eminescu îi pare, de asemenea, lui V.S. un argument pentru teza cărții lui. O!.., Dumnezeule, Eminescu, Creangă și Sadoveanu convocați în chip perfid și ig-norant împotriva unității limbii române! De către cine?

* * *

O componentă bogată a graiului românesc de dincoace și de dincolo de Prut îl reprezintă tezaurul de regionalisme, termeni locali și arhai-zanți, structuri locuționale și sintagme care s-au păstrat, cu toate dramaticele sfâșieri dintre arealul romanesc și cel basarabean, în inter-valul 1940- 1990 (jumătate de veac), precum și cel dintre 1812-1918, adică un veac întreg; cum se știe, zonele periferice ale unei limbi sunt cele mai conservatoare, fenomen ce explică multe asemănări dintre limbile română, portugheză și spaniolă aflate la granițele de răsărit și de apus ale fostului Imperiu Roman. Marii scriitori români - Eminescu, Creangă, Sadoveanu și alții (români, d-le V.S.!) au cuprins în țesătura nemuritoa-re a capodoperelor lor asemenea termeni pentru valorile lor expresiv-stilistice, iar faptul ca ei circulă în Crișana, Dolj, Râmnic și Hotin nu înseamnă decât că în spațiul limbii române există mai multe graiuri, adică idiomuri ce se deosebesc între ele doar în plan fonetic și în cel al masei vocabularului. Mustesc de o sevă parfumată a limbii române ase-menea termeni ce susțin expresivitatea literaturii române ce se scrie peste tot unde se vorbește românește, adică la Chișinău, București, Iași și Cluj, în Israel, Voivodina și în Cernăuți. Iată asemenea termeni pe ca-re îi găsim chiar în Dicționarul moldovenesc-românesc alcătuit de dl. V.S. și colaboratorii nenumiți: **cușmă, coțcar, cracană, cratiță, cozoroc, crai, crainic, curechi, curmei, dubală, frigare, glajă, gloabă, hăbăucă, încăla, lătúri, mas, melesteu, merță, mistui, nărtos, otânji, părădui, plod, prapur, prosob, simbrie, strai, străjui** și multe altele.

Cartea lui V.S. cuprinde, zice-se, vreo 19.000 de termeni. Muncă colosală și rezultat neserios - zicem, dupa Hasdeu, care se referea, cu asemenea cu-vinte,1a un dicționar al lui Cihac.

E interesant de văzut și cum își motivează V.S. lucrarea de trista no-torietate.

***

Cum își motivează V.S. ideea lucrării?

Balada **Miorița** exprimă - zice d-sa - apariția în istorie a moldovenilor („unu-i moldovean"); deci și limba proprie, creatorii baladei și-au nu-mit-o **moldovenească**; or, limba se confundă cu naționalitatea (Hasdeu). Este un adevăr etnoistoric, zice V.S., care însă opune termenului **moldovan** pe cel **românesc**, ignorând faptul, ce îl știu toți școlarii, că termenul român s-a impus după Unirea Principatelor, din moment ce, până atunci, exista-seră trei Țări Românești cu denumiri diferite, în care însă se vorbeau graiuri ale aceleiași limbi naționale, cristalizată pe temeiul dialectu-lui daco-roman de la nordul Dunării. După ce doctorul în științe filologice V.S. ignoră Unirea Principatelor, pune pe același plan **valaha** cu **dalmata**, susți-nând că prima este chiar româna; își mai caută argumente și în „Regulamentul Organic" (1831), pe când românii, ca popor, pregăteau înfăptuirea unității naționale într-un stat al moldovenilor, muntenilor și transilvăne-nilor.

Este o evidentă elucubrație să susții că forul academic românesc duce o campanie împotriva limbii moldovenești, când de fapt este o dispută în plan științifico-lingvistic. Adevărata miză este însă alta: statalitatea moldovenească; căci zice V.S. „Discriminarea lingvonimului «limbă moldove-nească» urmărește deznaționalizarea moldovenilor, prefacerea lor în toaipă românească, care mâne-poimâne ar vota orice, inclusiv înglobarea ocinei strămoșești-a Moldovei în componența unei noi Românii Mari". Apoi lovește în acad. M. Cimpoi, care observa sincer: „Prin promovarea noțiunii de «limbă moldovenească» se urmărește renunțarea categorică la

statalitatea românească a Republicii Moldova". Lingvistul-polemist V.S. se metamorfozează treptat în politolog, acuzând autoritățile române de „șantaj și intimidări" și constată, pe baza de ALE și ALM, că există forme lexicale care circulă în arealul ce se întinde din stânga Nistrului până dincolo de centrul Transilvaniei. Desigur,poți interpreta în două feluri această realitate lingvistică: 1. că V.S. visează ca CSI-ul să se extindă până la Carpații Răsăriteni, și 2. că limba română a rezistat, prin vitalitatea ei, în vatra istorică în care s-a format, generând o cultură și o literatură în care se manifestă, cu toate stângăciile, reaua credință și lipsa de luciditate. Însuși V.S., ce privește doar prin lentilele anacronice și românofobe ale lui Voronin.

Încât ce să spunem?... Nu-l vom acuza pe doctorul în științe filologice din Chișinău că e un lexicograf corigent; nici nu vom rezona sentimental cu atmosfera când „limba noastră cea română" se trata plenitudinar și festiv. Ar fi, deocamdată, superfluu și inelegant. Adevărații scriitori și cărturari de dincolo și de dincoace de Prut îl privesc cu duioșie, credem, mângâindu-l pe creștet pe V.S., căci o lucrare lexicografică presupune un mare efort, mai ales când e supusă unei idei deformatoare, cum se în-tâmplă la întâlnirile dintre Știință și Politică. Despre pierderi și riscuri poate altădată.

À bon entendeur, salut!

Petre Fluerașu

UN PIX, UN BLITZ ȘI O NOUĂ CULTURĂ

Lumea în care trăim astăzi este bizară. Oamenii se împart în categorii din ce în ce mai diversificate. Este tot mai greu pentru o publicație să își definească un public țintă clar, pentru că utilizatorii nu se mai încadrează în setul redus de paradigme care caracteriza lumea secolelor trecute. Nu e simplu, iar intelectualii români fac astăzi o greșeală majoră, etichetând, împărțind în grupuri sociale și judecând. Este inutil să ne ridicăm, să lovim cu pumnul în masă și să plecăm învăluiți într-un nor de înfumurare. Asta nu ne face să înțelegem mai bine.

Vedem în fiecare zi cum intelectualii condamnă transformările suferite de societate, fără să înțeleagă că acesta este viitorul. Este acuzată goana publicațiilor după senzațional, dar foarte puțini se gândesc la lupta pe care acele publicații o duc pentru a se impune pe piață. Nu este ușor să îți impresionezi publicul, de aceea eforturile profesioniștilor din industria media trebuie apreciate de intelectuali, nu denigrate și considerate acte de „prostituție intelectuală".

Cel mai ușor lucru pe care îl poate face un gânditor este să acuze societatea, să pretindă că aceasta este vinovată pentru alienarea sa.

Dacă vom analiza mai atent situația actuală, vom descoperi că apariția culturii actuale, una a mozaicului, este un pas firesc în dezvoltarea societății, un pas care nu trebuie demonizat.

Da, trăim într-o lume în care un pix devine o obsesie națională, trăim într-o lume pentru care imaginea unui aparat foto este mai importantă decât majoritatea zeilor. Nu avem de ce să condamnăm asta, până la urmă nu ne obligă nimeni să participăm. Este dreptul fiecăruia să se izoleze într-o nișă, dar asta nu înseamnă că acea persoană trebuie să condamne restul lumii. Dacă nu îi înțelegem pe ceilalți, nu trebuie să îi atacăm, pentru că asta nu înseamnă până la urmă decât frustrare.

Intelectualul modern trebuie să fie capabil să se adapteze situației, să înțeleagă sistemul, să se integreze și să îl transforme din interior. Asta înseamnă adevărata înțelepciune, pe care aproape niciun om de cultură din România nu o arată.

Astăzi artistul trebuie să devină profesionist pentru a putea să se impună. Nu este o decădere, ci o transformare.

Să facem poze, să întindem mâna, să apucăm, fără teamă, fără prejudecăți. Este normal să ne placă ceea ce este strălucitor. Până la urmă, înainte de toate, suntem oameni. Este timpul pentru o nouă cultură. Stilul noului mileniu, o imensă fabrică de sentimente. Nu trebuie decât să fim fericiți. Restul vine de la sine...

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Ionuț Caragea

DREPT LA REPLICĂ – VIRGIL PANAIT ȘI CARTONAȘUL ROȘU AL UNEI POET *IN TRAVESTI*

Zilele trecute am fost anunțat că o anume doamnă Roxana Ioanid și-a aplecat ochiul critic asupra volumului meu de debut, făcându-mi o recenzie „demolatoare" soldată cu un cartonaș roșu, fără drept de recurs. Curios, am intrat pe adresa articolului publicat în revista Pro Saeculum (*http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/51/saeculum51.pdf*) și l-am citit. Nu am avut și nu am intenția de a comenta părerea distinsei doamne despre poeziile subsemnatului, fiecare om are dreptul și libertatea să spună orice dorește despre o operă literară. Ce m-a frapat a fost falsul grosolan pe care distinsa doamnă îl face, modificând intenționat cuvintele din versurile mele, pentru a-și susține afirmațiile: *„în pământul din care m-am înălțat și-n care mă întrec pigmeii" unde varianta corectă este „în pământul din care m-am înălțat și-n care mă întorc pigmeu"* și *„soarele somnoros legăna sub sprâncene o lumină"* unde varianta corectă este *„soarele somnoros legăna sub sprâncene o lacrimă".*

Evident, la constatarea acestui act, am dorit să îi comunic doamnei Roxana Ioanid că nu a respectat drepturile de intelectualitate și nici drepturile deontologice, falsificând versurile. Prin urmare, am căutat numele dumneaei pe Google și, din păcate, nu am găsit mai nimic. Doar câteva rezultate cu paginile revistei Pro Saeculum, unde, în fiecare număr, doamna acordă un cartonaș roșu unui autor contemporan.

Spre marea mea surprindere și la scurt timp primesc un email în care mi se comunică adevărata identitate a personajului: un poet mai puțin cunoscut, pe numele său real Virgil Panait. Evident, am căutat și numele Virgil Panait pe Google și am găsit câteva repere, dintre care cel mai interesant este articolul scris de Alex Ștefănescu în ziarul Financiar (*http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/cu-capul-sprijinit-in-degetul-mare-3219724/*). Și atunci mi-am pus marea întrebare :

Virgil Panait, care declară despre dânsul că ,,*Am visat cândva că în loc de penis îmi crescuse un cap de gâscan care se tot agita, pentru a mă prinde cu ciocul de nas."*, și-a făcut între timp operație de schimbare de sex?

De ce această întrebare? Pentru că, la începutul articolului despre volumul subsemnatului, Virgil Panait se declară, țineți-vă bine, o femeie sensibilă! Citez: *„Mie, femeie sensibilă cum mă știu, dacă mi-ar fi declarat un bărbat așa ceva („horribile dictu"), i-aș fi dat – pardon! – un picior undeva și l-aș fi trimis la plimbare!"*

Bineînțeles că am contactat redacția revistei „Pro Saeculum" și am cerut ca acest domn Virgil Panait să fie tras la răspundere pentru fals și să mi se ceară scuze în scris, în viitorul număr al revistei. Mi s-a răspuns, confirmându-se identitatea doamnei Roxana Ioanid și mi s-a precizat că redactorul șef este în spital și că, după ce va ieși, se va pune cazul în discuție.

Pe final îi doresc poetului Virgil Panait să dea dovadă de mai multă seriozitate în lucrurile pe care le întreprinde, mai multă atenție și respect, altfel, încercările dânsului de a se evidenția prin falsuri sau grosolănii nu îi vor aduce niciodată imaginea și prestigiul de care ar avea nevoie pentru a supraviețui într-o lume a valorilor și caracterelor autentice.

Constantin Coroiu

SCRIITORUL ȘI VINA TRAGICĂ

Apariția volumului *Decojind ceapa* al lui Günter Grass*, editat recent și în românește la POLIROM (traducere din limba germană – Victor Scoradeț), a provocat o adevărată furtună mai ales în Germania. Un gazetar de la „Der Spiegel" a atacat întreaga generație a marelui scriitor, ca fiind schizofrenică și marcată iremediabil de ideologia și regimul nazist, iar, pe deasupra, lasă, neînstare a-și recunoaște rușinea și vina! Mă mir că nu a cerut și condamnarea la moarte a celor din blestemata generație care nu s-au învrednicit – nu-i așa?! – să se spovedească la tribunalul de nimeni și nimic legitimat al unor ziariști justițiari – mulți, câtă frunză, câtă iarbă – de tipul celui de la „Der Spiegel". În treacăt fie spus, ca unul ce sunt în deplină cunoștință de cauză,

* Günter Grass, *Decojind ceapa*, Iași, Editura Polirom, 2008.

Zaiț Gheorghe - *Peisaj*

nu-i mai iau demult în seamă pe ziariștii care nu reușesc să-și stăpânească ura față de marii intelectuali și, îndeosebi, față de scriitori și artiști, propunându-ne, în schimb, ca model „golul lor istoric", vorba Poetului, și, mai ales, moral. Îi mână în luptă, de fapt, propriile lor complexe de inferioritate, propria lor sterilitate și, înainte de toate, propria lor imoralitate, toate potențate de obsedantul, profitabilul rating. De aceea, nu am ezitat să-i numesc, ori de câte ori a fost cazul, tarabagii. Chiar dacă unii o fac pe sume mari...

Sunt însă atent și mâhnit atunci când scriitorii înșiși, ca să mă refer numai la ei, îi discriminează pe criterii ideologice, politice pe înaintașii sau pe contemporanii lor. Întâlnindu-mă într-o librărie din Iași cu un cunoscut poet și venind vorba chiar despre *Decojind ceapa*, la afirmația mea că este o capodoperă a prozei lui Günter Grass, el mi-a replicat: „Da, dar ăsta-i de stânga, de aceea a luat și Premiul Nobel!"

Cu o sinceritate șocantă, autorul *Tobei de tinichea* mărturisește: „...povara, eticheta și stigmatul le pot furniza eu singur. Ca membru în Tineretul Hitlerist, am fost, desigur, un tânăr nazist. Credincios până la capăt".

Parcurgând, însă, autobiografia lui Günter Grass, m-a interesant nu atât spovedania sa (tardivă!) – care a făcut atâta vâlvă în lumea mare, nu doar culturală și artistică, ci și politică – cât traiectoria unui destin excepțional. E uimitor, îndeosebi pentru un român, să constate că un creator, precum Günter Grass, nu a ratat, în fond, nici o experiență dintre multele, nu puține terifiante, pe care le-a trăit, valorificându-le adică în operă și în acțiunile sale de dincolo de masa de scris. Cartea este spectacolul complex, mai degrabă tragic, al devenirii, al convertirii unei biografii într-un Destin (cu majusculă). Avem, în *Decojind ceapa*, romanul victoriei unui învins care, pentru a învinge la rândul său, a învățat mai întâi, cum spune undeva, să eșueze! Inclusiv scrierea acestui volum autobiografic, de altfel greu de definit, date fiind, între altele, construcția românească, analiza psihologică, procesele de conștiință și metaforele (ceapa, chihlimbarul care „conservă ceea ce ar trebui să fie demult digerat"), ce-i conferă o originalitate de netăgăduit, a însemnat, înainte de toate, o confruntare dură cu sine (*„...acum când decojesc ceapa, tăcerea mea îmi vuiește în urechi*").

Günter Grass pare să împartă biografiile – poate prea tranșant – în două categorii: greșite și corecte. E limpede că înclină să o considere pe a sa mai mult greșită, oricum aflată sub semnul unui start cum nu se poate mai prost și mai invalidant, când, minor fiind, cu o copilărie fracturată („*Odată cu începutul războiului, copilăria mea se sfârșise*"), atras de uniformă și de deviza „Tineretul trebuie să fie condus de tineret" (un slogan care sună a tinichea, azi ca și ieri, dar care în anumite momente ale istoriei s-a dovedit mai mult decât mobilizator), intră cu elan în organizația tineretului hitlerist („țâncii", „micii cercetași"), ajungând apoi tunar-tanchist al Waffen SS, în pădurile Boemiei. „*Istoria se ascundea în spatele ei înseși și se transforma cât ai clipi în legendă*", rememorează prozatorul. Și, e de observat, nimic nu pătrunde mai adânc și mai insidios în sufletul unui adolescent, al unui tânăr, decât legendele, miturile, din păcate și cele false, cultivate de diverși papagali, cu precădere în momente-limită ale istoriei, în „revoluții", în epoci de tranziție. Dar, dincolo de toate acestea, are dreptate autorul și eroul octogenar al acestei cărți când scrie: „ Nimic nu ne oferă informații despre ceea ce se petrece în mintea unui băiat de cincisprezece ani care vrea de bunăvoie să se ducă neapărat acolo unde se luptă și – lucru pe care l-ar putea bănui sau chiar cunoaște din cărți – unde moartea face ravagii. Bănuielile se perindă una după alta: să fi fost asaltul unor torente afective ce dădeau pe dinafară, cheful de a acționa de capul meu, dorința de a crește mai repede, de a ajunge adult, bărbat între bărbați?"

Tanchist, miner, prizonier într-un lagăr american, cioplitor de pietre funerare, dar și sculptor-artist sau pictor mai mult decât promițător, poet, prozator, adolescentul și apoi tânărul Günter Grass traversează într-adevăr „repede" multe etape, dintre care unele dramatice îndeosebi în plan afectiv. Dintre cele decisive, în primul rând privind opțiunea politică, se detașează perioada mineritului („Viitorul e-n lignit" – era o deviză în fața dezastrului provocat de război). Asistă în acel mediu muncitoresc la înfruntarea extremelor, cea fascistă cu stânga radicală. Balanța (Günter Grass este născut în Zodia Balanței) se înclină, în ceea ce-l privește, spre stânga, spre social-democrație, influențat de discursul contaminant al unui miner pe nume Schumacher:

„După ani de închisoare în perioada nazistă, se transformase într-un ascet. Un sfânt stâlpnic se făcea auzit. El chema la înnoirea națiunii. Din ruine trebuia să se nască, după viața lui severă, o Germanie socială și democrată. Fiecare cuvânt era o lovitură de baros de fier. Împotriva voinței mele – căci, de fapt, strigătele mă făceau să iau distanță – tovarășul Schumacher m-a convins".

În fine, într-o vreme când „se celebra supraviețuirea", trăiește ani de zile într-un cămin de bătrâni din Dusseldorf Rath, administrat de franciscani, unde i se înfățișează întreaga priveliște a decrepitudinii ființei umane, o mică

lume crepusculară vegheată de un călugăr, personaj coborât parcă din veacuri demult apuse. Aici, hrănindu-se cu nelipsitul terci de griș cu lapte, la care se adăugau două felii de pâine intermediară, un boț de margarină și magiunul de prune, existența era totuși suportabilă față de a majorității germanilor în a căror țară „nu numai casele erau transformate în ruine", dar „fiecăruia îi lipsea câte cineva". Evocarea anilor petrecuți în căminul de bătrâni este o pagină de mare literatură, încălzită de umorul, chiar dacă trist, al unei bizare misiuni: programul de ieșire cu o capră, pe numele ei Genoveva, la păscut, sub ochii curioși ai numeroșilor vizitatori ai căminului și țintă a ironiilor surorilor medicale ieșite și ele să se plimbe în grupuri vesele, distrându-se copios și umilitor pe seama „accesoriului tragi-comic al unei capre recalcitrante cu ugeru-n vânt", și „a celei mai ridicole perechi cu putință...". Ar fi absurd să le fi pretins cineva acelor tinere femei, la farmecele cărora râvnea, fără speranțe, tânărul bărbat, de a fi avut intuiția că nefericitul însoțitor al nărăvașului, dar utilului patruped va deveni scriitorul Nobel, atât de celebru în întreaga lume.

După multe decenii,decojind ceapa memoriei, care, „tocată strat cu strat, declanșează lacrimi ce tulbură privirea", achitându-și o datorie veche, din tinerețea sa, autorul retrăiește un început de drum și un parcurs mult mai răscolitor, decât mărturisirea unei erori generate de o iluzie: „În general, desfășurarea cronologică a poveștii mele mă strânge ca un corset. O, de-aș putea acum să vâslesc înapoi și să acostez pe una din plajele de la Marea Baltică pe care, copil fiind, însăilam cetăți de nisip ud...O, de-aș mai ședea o dată la fereastra podului și de-aș putea să citesc, pierdut de mine însumi, ca niciodată după aceea...Sau să mă ciucesc o dată sub pânza de cort (în lagăr – *n.mea*) cu camaradul meu Joseph (actualul Papă – *n.mea*) și să jucăm viitorul la zaruri, atunci când acesta părea încă proaspăt și imaculat... Joseph a avut zarul cel mai mare...Așa se face că eu am ajuns, din păcate, doar scriitor, el, însă..."

Nu e ușor, povestindu-ți viața, cu atât mai mult cu cât o faci de pe culmea celebrității, să trebuiască să revezi mizeria postbelică – „haita noilor îmbogățiți" care „ se umfla în pene, exhibându-și bogăția", sau să ți se releve încă o dată, adevărul crud că, de obicei, intelectualii „eșuează în propriul lor orgoliu". Nu e ușor, apoi, scriind, să retrăiești drama propriei tale familii care, atunci când „au venit rușii", a fost, practic, strivită (mama scriitorului, violată de soldații sovietici, dar salvându-și de la un astfel de coșmar fiica). Secvențele, numeroase, în care octogenarul o evocă pe mama sa, moartă în 1954, căreia îi datorează tot, inclusiv cariera artistică, literară, *(„...și după moartea ei mi se uită peste umăr și zice «Taie asta, e urât» –, dar eu nu o ascult decât rareori și, când o ascult, e prea târziu...*") sunt cele mai răscolitoare. Două ființe care s-au nemurit reciproc.

Ceea ce ridică „Decojind ceapa" deasupra multor scrieri de acest gen este arta naratorului. Memorialistul povestește când la persoana întâi, când la persoana a III-a,cu o detașare și o măiestrie de care numai maeștrii genului epic sunt capabili. Günter Grass nu condamnă și nu apără pe nimeni, de vreme ce, cum lasă să se înțeleagă, de cea mai mare tragedie a omenirii, de violul universal care a fost Al Doilea Război Mondial, toți sunt, toți suntem mai mult sau mai puțin vinovați. *Vina tragică*, ar spune o mare poetă și eseistă de azi. V-ați dat seama: e vorba de Ileana Mălăncioiu. Supraviețuitorii cataclismului nu pot încremeni însă în această vină. Viața trebuie să continue. Și nu mergând cu spatele înainte și cu fața spre trecut. Este, în fond, lecția mamei scriitorului, victimă tragică a războiului, pe care i-o dă celui ce cândva era „micul ei Peer Gynt". Oricum, „trecutul trebuie lăsat să se odihnească", apoi poate fi scrisă și cartea mărturisitoare. Cât timp trebuie lăsat să se odihnească? Greu de spus. De pildă, până în ziua vizitei la Dachau: „*A trecut ceva timp până când am priceput în salturi și am recunoscut ezitant că, fără să știu sau, mai exact, fără să vreau să știu*, *luasem parte la o crimă care, cu anii, nu a devenit mai puțin gravă, nu vrea să se prescrie, de care încă mai sufăr ca de o boală*".

„Decojind coaja" cuprinde povestea vieții lui Günter Grass până în 1959, anul apariției romanului „Toba de tinichea", care i-a adus celebritatea. El se încheie cu aceste propoziții: „Așa am trăit de atunci înainte, de la pagină la pagină și între o carte și alta. Timp în care mi-am păstrat bogăția de personaje dinăuntru. Dar, ca să vorbesc despre asta, nu e destulă ceapă și nici chef destul", după ce în cursul captivantei sale narațiuni observase: „Incomplete fiind, (poveștile) trebuie să fie inventate cu și mai multă substanță. Niciodată nu sunt terminate. Tot timpul așteaptă prilejuri de a fi continuate sau povestite invers".

E de prisos a mai spune că nu doar poveștile așteaptă, ci și noi, cititorii, așteptăm, mereu însetați de povești adevărate sau inventate, scrise de prozatori de forța și anvergura lui Günter Grass. De aceea, sperăm că cheful va reveni și povestea va continua...

Nu cred că această carte înseamnă „moartea unei instituții morale", cum afirma Michael Jurgs, biograful lui Günter Grass. Sunt cuvinte mari, cuvinte grele, nedrepte, rostite așa zicând în stare de șoc. Cred mai degrabă că *Decojind ceapa* este o lectură de profundă meditație care, între altele, sfidează, și bine face, aberanta „corectitudine politică".

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Vlad Zbârciog

UN EXILAT ÎN DURERILE NOASTRE

„Nu-s repetarea nimănui / Sunt propria mea dramă…”, scrie pe coperta a patra a volumului* de tablete și poeme, intitulat *Elegii contra frigului,* poetul Serafim Belicov. Urmărind cu ochii minții și ai amintirilor întregul parcurs al poetului, îl descoperi anume în epicentrul dramei, nerepetând pe nimeni în trăirea ei materială, o dramă ce-și are parcă prelungirea „dintr-o viață anterioară”, trăită poate de părinți, bunei, străbunici… Poetul îi descoperă mereu alte fațete, dar și descoperindu-se. Metaforele lui electrizează conștiințele, dar, totodată, și conturează modele lumești, cu misterul lor ancorat în interiorul unei existențe lucide, fără compromis, din care răzbate muzica unei tăceri profunde, răscolitoare, încât te întrebi: ce să însemne aceste fluxuri care-i vin mereu în audiență, penetrându-l, dacă nu chiar Ea, poezia – această Doamnă care-și reazemă mereu neliniștea de sufletul lui?…

Bolnav de dor, de iubire de neam, de istorie – o boală plină de „destoinicie”, Serafim Belicov creează o poezie de substanță, o poezie a meditației existențiale, cu o dimensiune aparte, legată de rădăcinile noastre, de durerea noastră, fizică și morală, de eternul sentiment al nemuririi neamului. Poetul caută în sine, dar și dincolo de sine, ceea ce n-au făcut-o și nu o vor face niciodată anumiți „postmoderniști” cu pretenții de „stâlpi ai europenizării” cât mai grabnice (dar fără Eminescu, fără Blaga, fără Stănescu, fără Vieru...), poetul caută urmele strămoșilor, acele fire invizibile care-l unesc, ne unesc, ne contopesc, fizic și spiritual, cu istoria, cu izvorul, cu țărâna, cu lacrima și infinitul. Așa l-am perceput chiar de la primele noastre întâlniri. Iar pe parcursul unor ani am avut onoarea să-i fiu coleg de birou la una dintre cele mai prestigioase reviste românești de pe acele timpuri – „Cultura”, condusă cu deosebită inteligență de regretatul poet Victor Teleucă…

Țin minte, adusesem în una din vizitele mele la redacție câteva poezii care-mi păreau, pe atunci, dacă nu geniale, cel puțin excelente. În biroul secției literatură m-a întâmpinat un tânăr pe care nu-l cunoșteam. Îi văzusem aici pe Dumitru Matcovschi, Nicolae Batrânu, Sergiu Nucă, pe regretații Dumitru Trifan și Iulian Nicuță, pe veselul și omniprezentul personaj, domnul Vais, responsabil de „aprovizionare“… „Serafim Belicov!… “ se recomandă tânărul. Acesta-i, vasăzică, îmi zisei, autorul frumoasei poezii „Universitate”, tânărul poet despre care auzisem cuvinte de bine la redacția din Edineț, unde activase până a pleca la studii, iar mai apoi citisem grupaje de poezii în presă, îi ascultasem tabletele literare la postul de radio pentru tineret „Luceafărul”, condus pe atunci de înflăcăratul patriot Nicolae Lupan… Era la anul doi filologie-ziaristică. Așa se obișnuia pe atunci: mulți dintre studenți beneficiau de angajarea la ziare, la radio și televiziune. Această experiență am preluat-o și noi, care eram cu un an-doi mai în urmă… Serafim avusese ceva mai mult noroc. Poetul și redactorul-șef Victor Teleucă intuise în el nu numai un bun ziarist și poet, dar și un om pe cinste. Îl plasase fără pic de ezitare în secția literatură, unde a activat, până și după „înrolarea” a doua oară în armată, scriitorul Iulian Nicuță. Peste câțiva ani, după o despărțire „furtunoasă“ de Televiziunea Națională, aveam să „aterizez” și eu în această redacție, să împărțim o vreme același birou… Firește, am trăit împreună la revista „Cultura” clipe memorabile. Nu pot să uit acele ședințe de luni, când se discuta numărul deja apărut și se planifica cel care urma. Pentru mine, dar cred că și pentru Serafim, și pentru alți colegi, momentele acestea erau adevărate lecții de profesionalism. Discuțiile, polemicile constituiau expresia unei consolidări și mai temeinice a colectivului. Serafim Belicov, fire poetică, deosebit de sensibil la orice mișcare sufletească a colegilor, știa să polemizeze, să rotunjească, prin spirit și bonomie, unghiurile… Diverse erau temele de discuție. De la primele semne de civilizație umană, până la ultimele publicații din „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Tribuna”… Tineri fiind, ne interesau multe lucruri, dar mai ales viața culturală, noile apariții ale scriitorilor de dincolo de Prut. Actualii „postmoderniști” (unii dintre ei) cred, o, Doamne! că de la ei începe lumea și, implicit, literatura. Noi, însă, studenți fiind, apoi colaboratori în presă, radio și TV, purtam în genți și sacoșe cărți semnate de Albert Camus, Jean Paul Sartre, Alberto Moravia, Gabriel Garcia Marquez, Michel Butor în traducere românească, volume de Stănescu, Arghezi, Ivasiuc, Ioan Alexandru, Preda, Păunescu, Sorescu, atâtea alte impunătoare volume de proză și poezie, pe care le citeam la orele de program sau pe la redacții, de fiecare dată, însă, când se deschidea ușa biroului, împingeam sertarele, pentru a ascunde cartea de ochiul „vigilent” al eventualului „binevoitor”. Mă gândesc involuntar la studenții de acum, ziariștii și tineri scriitori. Ei, având astăzi deplina libertate de a citi orice literatură, nu vor înțelege, probabil, niciodată starea noastră de spirit, calvarul la care am fost supuși, păstrând vie în noi, dar și în întreg neamul, flacăra românismului. Nu vor înțelege, zic, de vreme ce-și asumă îndrăzneala de a desconsidera arderea pe rugul invizibil a câtorva generații de scriitori pentru menținerea spiritului național aici, în Basarabia răpită și crucificată de Imperiul răsăritean.

Dar să revenim la ale noastre. Victor Teleucă era un

* Serafim Belicov, *Elegii Contra Frigului*, Chișinău, 2008.

redactor liberal, nu-și impunea punctul de vedere. Fiecare secție își planifica spațiul rezervat conform propriei viziuni. Eram conștienți că există cenzură și că trebuie să strecurăm anumite idei printre rânduri, dar în asemenea mod, ca să nu fie detectate. Așa cum cele mai citite / studiate pagini erau ale secției literatură, deseori se întâmpla că aveau de pătimit mai ales incomozii Iulian Nicuță și Serafim Belicov. Eram urmăriți, fiecare număr de revistă fiind cercetat cu lupa de către secțiile respective ale c.c.-ului, colaboratorii lor punând la îndoială orice nuanță, învinuindu-ne că „românizăm" limba. Și numai grație poziției ferme a redactorului-șef, precum și a puternicei sale personalități artistice, conflictele cu autoritățile erau neutralizate…

Primele noastre volume au apărut aproape simultan, la începutul lui 1976, după ce au „zăbovit", împreună cu cele ale altor tineri scriitori, patru-cinci ani la editură. Deosebindu-se întrucâtva de versul confraților săi de generație, poezia lui Serafim Belicov avea, după mine, unele ușoare similitudini cu cea a lui Vasile Romanciuc, ambii venind în literatură din același spațiu precarpatin, din Țara de Sus, stăpâniți de trăiri și emoții comune, cu aceeași sensibilitate, cu același temperament, abordând mai mult în surdină tema înstrăinării de rădăcini. Ambii și-au umezit privirea aruncată peste sârma ghimpată, pe malul drept al Prutului, care-și purta îndureratele ape mai jos de grădinile lor… Acel suflu înnoitor, acea simțire și coborâre în interiorul lucrurilor, de care vorbeam mai devreme, persistă și în volumele ce au urmat după cel de debut, „Veghe", – „Ev", „Vameș", „Procesul lui Narcis", „Elegii contra frigului" ș.a., fiind, firește, amplificate, deoarece, captiv al destinului, aspirația poetului a fost și este mereu în căutarea echivalentului spiritului însetat de cunoaștere, mereu îndreptată spre un alt orizont, chiar dacă acesta a fost o vreme îngrădit de absurdul existențial. Poetul este convins că adevărata poezie vine din frecventarea vieții, din corespondența sufletească a autorului cu realitatea. Nu l-au preocupat niciodată formele văduvite de senzația frumosului, de sentiment, de trăire firească. A renăscut în ciuda unor drame ce i s-au așternut în cale, cu fiece nou poem, amânând categoric moartea spiritului… Îi sunt recunoscător pentru că, redactor de secție fiind, mi-a publicat, la sfârșitul anilor șaizeci, tulburătorul *Poem pentru tata,* care, consider, mi-a jalonat destinul literar, drumul spre elaborarea ciclului de romane (patru la număr), însoțindu-mi astfel întreaga activitate literară… M-am bucurat mai ales de apariția excelentului său volum de poeme *Procesul lui Narcis,* pentru care i s-a decernat Premiul Uniunii Scriitorilor pe anul 2001 și cel al Salonului Național de Carte, volum nominalizat la Premiul Național. Editată după o tăcere de câțiva ani, timp în care Serafim Belicov, ca orice poet de valoare, și-a făcut și sie însuși un proces, aceasta este o revelatoare carte, plină de durere, dar și de lumină, de purificatoarea lumină dumnezeiască. Este, după cum aminteam ceva mai devreme și potrivit cronicilor inserate în periodicele de toate culorile, o poezie a zguduitoarelor metafore, cu o dimensiune aparte, legată de rădăcinile noastre, o poezie care-l implică pe cititor în dificila acțiune a cunoașterii de sine. Poetul nu a fost și nu este un observator. El a trăit și trăiește durerile și suferințele, și-a racordat sufletul și rațiunea la calvarul neamului nostru. Autorul însuși traumatizat în mai multe rânduri, fizic, dar și moral (să ne amintim doar de criticele făcute de un confrate mai în vârstă de la tribuna unei adunări de partid, când, fără nici un temei, au fost loviți atât Serafim Belicov, cât și regretații Mihail Garaz și Ion Gheorghiță, poeți de o incontestabilă valoare), a dat dovadă de verticalitate, inclusiv când impostorii l-au lipsit de pâine, plecându-l din funcția de redactor șef-adjunct al gazetei „Învățământul public", unde protagonistul eseului promova cu tenacitate cultura națională.

Împovărat de dimensiunile nelimitate ale gândurilor care-l mistuie în permanență și-l apleacă la durerea omului simplu, suferind, Serafim Belicov este, întâi de toate, un condamnat. Un exilat în interior, coborât înăuntrul ființei. Răzbate din poezia dumisale multă durere pentru noi, îngenuncheații în fața destinului, durere pentru acei care nu conștientizează deocamdată cine sunt și de unde vin și, „somnambuli" cum se prezintă, se dedau spiritului de conjunctură, „dezmoștenind" astfel neamul de nume, de istorie, de limbă, de tradiție. Poetul li se adresează aproape retoric: „Alte nații v-alăptară? / Seva altor humi ați supt, / De puneți până și limbii / dinamită dedesubt? // Moscul râde ca un gâde / Cum voi, tot mai abitir, / Parveniți din barbarie, / faceți cozi la chilipir. // Alte daruri juruiți / la copii și la nepoți, / Din vânatul-apucatul / unor schilavi de netoți?… // Doamne, dă-le avuție, / dă-le-acolo ce mai vor, / Da-n temei să aibă parte / din dezmoștenirea lor…"

Ca și pe oricare alt creator autentic, nu-l părăsesc răbdarea, înțelepciunea, poetul înțelegând și acceptând suferința și, aplecându-se, ca fiind parte din ea, „răstignit de cuvinte", încearcă să oblojească rănile, deoarece, prin vocația, dăruirea sa de către Dumnezeu, se vede și se simte „lăsat de neam pe grai de neam mai mare", pentru care va purta răspundere „până dincolo de zile". Astfel, poetul se acuză de a fi neiertător, totodată, se consideră a nu fi în drept să respire liniștit la gândul că nu vom izbuti să trezim din „somnul de moarte", vorba lui Mateevici, neamul nostru uneori lipsă și nerecunoscător pentru tot ce facem întru înălțarea lui, pentru că ne asumăm, tot noi, cei huiduiți de el, durerea lui. Zice Serafim Belicov: „Și-n vacarmul acest al acestui tărâm / Numai durerea e-o haină ce te încape…". De aici și neașteptat de tulburătoarea concluzie: „… Deocamdată însă nici nu se mai știe / unde și când am cântat / noi am plâns și, plângând, / am șters plânsul / ca s-avem cum plânge pe curat".

Avea perfectă dreptate poetul Gheorghe Vodă când releva că poezia lui Serafim Belicov, născutul pentru Cuvânt, cuprinde dimensiunile timpului trăit prin cea mai aleasă expresie artistică. „La modul compensativ, remarcă distinsul critic Mihai Cimpoi, în contrabalanță cu acest timp bolnav și dezaxat, Serafim Belicov trăiește un timp senin – nichitastănescian – al bunătății, al purității originare. De aceea peisajului *crepuscular* i se opune peisajul hyperborean imaginar; poetul cheamă zăpezile de altădată, dându-le mandatul permanenței: „Tot înfruntând topirile ce dor, / Redându-vă colinelor alpine, / V-am încărcat aripile cu zbor / Și-n zborul cela m-am

uitat pe mine // Am râs nebun în ura de prieteni / Și-n bunătatea de dușmani am plâns / Când reclădeam copacilor în cetini / Bucăți de cer cu înlăuntrul nins // Astfel încât să fulguie spre noi, / Însemn că iarna pe aici mai trece. /Zăpezi, zăpezi, primiți-mă-napoi, / Mi-e-atât de cald în haina voastră rece! " Deși același exeget va scoate în relief și „drama continuă" a poetului observată și de noi: „…în plan național și social mai este marcat adânc de sentimentul înstrăinării: „Basarabie prădată / în noaptea întâciunată / și-abuziv trasă pe roată" *(A doua răstignire*).

Poetul răspunde astfel întrebării mult regretatului Ioan Alexandru: „Cât dai pentru refacerea spirituală a neamului tău? Cât din bănuiții tăi, cât din inteligența ta ridici pentru a-ți ridica neamul?… " Serafim Belicov, spre deosebire de alții, ridică din bănuții săi sufletești, din inteligența sa pentru a-și ridica neamul... Poetul e îndurerat de teiul care a „dezertat din poeme", pentru că „cineva ne-a umblat coroziv pe la datini / doar să te zgâlțâie, ca să mai suferi", pentru că „privighetori electronice s-au cuibărit în folclor, să ni-l ară", iar „Golgota-i pe-aici, să ne-ncarce…"

„Târziul" din poeziile sale este expresia maturizării, mai mult, a inevitabilului proces de conștiință și a unui dialog cu sinele său, inițiat sub permanențele unei credințe adânci, transcendentale. Dar și a unei împliniri, încercând să recupereze echilibrul pierdut, totodată, îndemnându-ne să trecem Iordanul din noi, îndreptându-ne spre cealaltă lumină…

Alte detalii de o semnificație indispensabilă unei poezii veritabile sunt elementele care întregesc marea piramidă a spiritului său alimentat mereu de aerul și lumina locurilor sale de baștină, de sufletul oamenilor pe care-i iubește cu o dragoste netrecătoare. Desprindem mai ales din volumul *Elegii contra frigului* (un titlu de o semnificație uluitoare – acel „frig", acea Siberie ce ne apasă ființa) cuvinte atât de frumoase și necesare despre mama Maria, despre colegi și prieteni, despre prospețimea limbii noastre, despre colțul de rai ce se cheamă *baștină,* despre izvoarele bunătății neamului nostru iertător (își iartă până și călăii care l-au dus în tundrele și taigalele infernului…) La fel și acele *Elegii tardive* – de o profundă și mișcătoare sensibilitate și armonie – niște acuarele de o veritabilă construcție poetică și plastică și de un vibrant colorit… Dar și sutele de tablete despre rapsozii populari de marcă, apărând și susținând în felul acesta limba română, identitatea noastră…

„Nu-s repetarea nimănui / Sunt propria mea dramă…" Dar, continuă poetul ceva mai la vale, „Acoperită de propriul viscol / sunt propria mea cicatrice / ce s-ar numi și destin… // Din dramă născând alte drame, / sunt propriul aisberg al dramei / proprii în care rămân. " Ce alt destin și-ar mai dori un poet autentic, decât că împarte destinul neamului său?!…

Mă bucur pentru Domnia sa. Și nu numai că-mi este contemporan și prieten. Nu numai că a fost să ne alăturăm ani de zile penițele la prestigiosul hebdomadar „Cultura", nu numai că astăzi colaborăm la renăscuta revistă literară „Viața Basarabiei". Dar mai ales pentru faptul că poartă în suflet aceeași grijă și durere dintotdeauna de neam, de limbă, de strămoși, de istorie. Căci nota Viorel Dinescu în volumul de eseuri *Confluențe*, apărut la Galați în Editura „Arionda" (2002): „În perspectiva patriei, Serafim Belicov rămâne în continuare soldat pe linia întâia, care știe că timpul vindecă toate rănile pe care ni le face istoria".

Mircea Dinutz

DESPRE EUTHANASIE ACTIVĂ ȘI PASIVĂ, LEGE, DEONTOLOGIE ȘI MULTE ALTELE CU FLORIN PARASCHIV

Autorul din Focșani, care ar fi meritat cu prisosință o cunoaștere și o re-cunoaștere mult mai largă, a debutat cu „*Trei Europe… în rosturi și rostire*" (1998), debut substanțial și promițător, după care au urmat alte demersuri de o remarcabilă distincție intelectuală: „*România în disperare temperată*" (2001) și „*Eseuri anabasice*" (2003) întâmpinate cu o firească reverență, concretizată într-o analiză aplicată și atentă, din partea mai multor comentatori ai revistelor de profil cultural din București, Iași, Galați, Focșani.

Eseistul își continuă parcursul aspru, consistent și incitant cu această **carte*** pe un subiect mai mult decât fierbinte, controversat pe mai toate meridianele globului și care vine pe un orizont de așteptare mai degrabă ostil, într-o țară de ortodoxie (cel puțin) declarată, unde e foarte greu de crezut că va exista, în viitorul apropiat, o lege care să legitimeze actul euthanasic. Barbaria – ne convinge Florin Paraschiv – poate apărea acolo unde te aștepți mai puțin, dar că e mai puțin **evidentă**, disimulată într-o argumentație de o logică, mai degrabă, friabilă. Lumea modernă, în forme mai rafinate, mai perfide, dar mai puțin inflexibile, se străduiește să-și apere valorile de elementele sale tarate (sau considerate ca atare),

* Florin Paraschiv – „*Euthanasia*", Focșani, Editura Andrew, 2007, 144 pag.

incluzând aici alienații, psihopații, drogații, infirmii – estropiații, toate acele cazuri lipsite de șansa recuperării pe cale medicală. E vorba aici nu de țări din lumea a III-a, ci de țări respectate pentru nivelul lor de civilizație și democrație: S.U.A., Danemarca, Elveția, Franța. Firește, demonstrația nu se concentrează pe aceste cazuri, din motive ușor de înțeles.

Impresionantă, în această carte, nu este neapărat copleșitoarea bogăție informațională (ce presupune alcătuirea și sistematizarea a mii de fișe, o muncă enormă), nici șarmul scriiturii, cunoscut nouă din celelalte opuri, ci spiritul sistemic, capacitatea de a stăpâni și de a exploata eficient o asemenea solidă bancă de informații, venite din varii domenii și surse de încredere: studii de filozofie, sociologie, etică, drept, medicină, religie, istorie, deontologie, literatură, istoria mentalităților, știri din mass-media, ba chiar și câteva amintiri personale, organizate într-un tot organic și coerent, într-o demonstrație ce nu se vrea – și nu este – ostentativă, ci limpede și foarte convingătoare.

În mod firesc, în „*Introducere*" se fac necesare delimitări terminologice: **euthanasia** este o metodă de provocare a unei morți lipsite de o îndelungată suferință pentru aceia ce nu mai au vreo șansă de vindecare (acea „*moarte liniștită*" de care se vorbește la un moment dat), precizându-se că **euthanasia activă** presupune intervenția expresă a unei alte persoane pentru a provoca moartea pacientului, în timp ce **euthanasia pasivă** înseamnă, pur și pur, să nu împiedici această moarte. În ambele cazuri, ea are drept scop curmarea acelor chinuri grele, peste limitele suportabilității umane, gest ce are semnificația unei adevărate izbăviri pentru cel aflat în fața „*pragului*". După ce pomenește pe Platon (cel din „*Republica*"), părinte recunoscut al ideii de euthanasie, și pe Francis Bacon, creatorul termenului (în „*Instauratio Magna*"), autorul acestei cărți oferă un prim spațiu dilematic, observând subtil că – în ziua de azi – e **ilegal** să produci moartea nedureroasă a unei persoane aflate într-o dureroasă agonie, dar **nu** să și provoci moartea unui animal în aceeași situație. Nepătrunse sunt căile civilizației moderne, nu-i așa?! Florin Paraschiv mai lasă să se înțeleagă – ca un avertisment – că acest concept poate primi conotații denigratoare sau laudative în funcție de perspectivele diferite asupra sensului dintre viață și moarte. Deci cititorul nu se poate aștepta la un răspuns tranșant la gravele întrebări pe care le ridică această carte, ci este invitat la o severă meditație asupra faptelor și pozițiilor care se confruntă, pentru a-și forma o atitudine proprie.

Dincolo de euthanasia primitivă practicată de spartani și romani (de exemplu) sau de sinuciderea stoică, fascinantă este **endura** catharilor care-și caută mântuirea sufletelor printr-u refuz îndărătnic al hranei („*postul suicidar*") până la… moartea eliberatoare. Autorul admiră **endura**, în măsura în care persoanele angajate pe acest drum o fac din liberă voință, fără vreo coerciție, dar o condamnă ferm atunci când aceasta se aplică persoanelor inconștiente și copiilor ce nu au putere de a decide. Interesantă este opoziția stabilită de Jawaharlal Nehru între **occident** ce impune o intensitate a trăirilor („*frenezie mecanică*") ce vizează mântuirea, liniștea și **Orient**, o adevărată „*civilizație a sufletului*", unde omul tinde să consume o „iluminare". „*Omul de legătură*", crede autorul, ar fi Arthur Schopenhauer, în măsura în care omul european își refuză suferința, urmând ca descendenții să suporte consecințele Karmei.

Capitolul al II-lea („*Infernul euthanasic*") este și cel mai extins (peste 40 de pagini) unde se discută – dezbate echilibrat și responsabil, nelăsând să iasă la suprafață – decât rareori – emoțiile ce-l încearcă, despre „*Psihiatrie și teroare*", „*Euthanasia în lagăre*" (evident, naziste), „*Euthanasia de război*" și, firește, „*Euthanasia comunistă*". La acest din urmă capitol vocea se mai inflamează, vocabulele devin mai drastice, autorul acuzând – de data aceasta – perfidia, ipocrizia deșănțată a regimului. Dacă e adevărat că principiul selecției rasiale, ce a dus la acea „*soluție finală*" („*Endlösung*"), a fost formulat explicit de Adolf Hitler încă din 1930, la fel de adevărat este că euthanasia aplicată în sistemele totalitare (și nu numai) a avut efecte devastatoare mai ales printr-un suveran și definitiv dispreț față de ființa umană. Fascinația răului, pare să spună autorul, nu cunoaște granițe și nici nu ține neapărat de o ideologie sau alta. Florin Paraschiv supune atenției noastre multe fapte, șocante prin amoralitatea lor monstruoasă: euthanasierea interactivă din lagărele naziste, contribuția (stupefiantă) a evreilor colaboraționiști, degradarea progresivă (fizică, psihică, morală) a celor mai mulți dintre „locuitorii" lagărelor naziste, dar și modul disciplinat și demn în care s-au comportat, de exemplu, deținuții comuniști (germani și sovietici). La rându-i, autorul acestei cărți a respectat câteva principii, refuzându-și – în primul rând – implicarea emoțională, partizanatul și manicheismul obositor, venite dintr-o viziune tendențioasă și distorsionată a comentatorilor de stânga de după 1945 (v. pag. 47).

Dacă în cazul discutat mai sus, pe bună dreptate amplu exemplificat și saturat de cifre terifiante, Tribunalul de la Nürenberg apreciază că numai în sanatorii, spitale, ospicii au fost dați morții (fără voie și fără vreo plăcere) peste 275.000 de bolnavi psihici, cu mijloacele barbare proiectate de naziști, autorul e de părere că „*infernul euthanasic*" rămâne o constantă morală (?) și ideologică a regimului, mult mai greu ne vine să acceptăm că la începutul mileniului al III-lea se (mai) practică în Europa occidentală „*eliminarea*" copiilor malformați, adulților handicapați, a bolnavilor psihici, astfel încât Jurnalul medical britanic „*The Lancet*" apreciază că în Europa euthanasia s-a practicat în secret (clinici, spitale, locuințe particulare) într-un procent care ar varia între 1 – 3,42%. Sau cum putem aprecia (e adevărat, spre sfârșitul cele mai mari conflagrații mondiale și în anii imediat următori) cererea lui Ernest Hemingway de eliminare a tuturor naziștilor (cel puțin) sau a lui Ilya Ehrenburg care solicită „*euthanasierea poporului german însuși*"?! Dar Paul Everac care propunea într-o carte a sa ca Statul (comunist, firește) să „*ecariseze stârpiturile*"?! Exemplele (de acest gen) selectate de aur te lasă fără replică.

După ce respinge categoric **euthanasierea** pe criterii rasiale, politice, economice, sociale și medicale (în sensul unor handicapuri reale, genetice sau dobândite), Florin

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Paraschiv trece – la fel de scrupulos, grav și responsabil – să discute despre **euthanasia** (activă și pasivă) înțeleasă ca o „*moarte liniștită*", idee nutrită din dragostea și respectul pentru cel condamnat la o suferință îndelungată: „*De vreme ce fiecare individ are dreptul să trăiască în demnitate, fiecare om are dreptul să moară demn*" (Revista americană „*The Humanist*", iunie 1975.

Apelul repetat la cazuri bine mediatizate în ultimele decenii obligă la o discutare atentă a pozițiilor Bisericii și a Codurilor Penale din cele mai democratice state ale lumii. Recunoaște – cum altfel? – că în multe state (est – europene, foste comuniste) se face o grosolană confuzie între **euthanasie** și **crimă** sau **sinucidere**, ce vine dintr-un mintal care nu s-a eliberat (încă) de crimele monstruoase din sistemul nazist și cel comunist, comise în scopul unui „*ecarisaj*" eficient, deseori în numele unei ideologii exclusiviste. Dacă Biserica ortodoxă, sprijinindu-se pe „*Biblia*" și pe textele patristice, rămâne inflexibilă în fața **euthanasiei**, înțeleasă ca o eliberare de o suferință nemeritată, cea catolică se manifestă contradictoriu. Astfel, Papa Pius al XII-lea (între 1939 – 1958) cere „*să fie menținută doar viața cu adevărat umană*", Papa Ioan Paul al II-lea (între 1978 - 2005) se pronunță tranșant împotriva euthanasiei, a avortului și a manipulărilor genetice, ce ar contraveni scrierilor sfinte. Forurile legislative din mai toate țările lumii (mai puțin musulmane) țin prea puțin cont de Biserică. Au fost, firește, situații în care Biserica s-a dovedit mai permisivă decât legea, ca în cazul tinerei Karen Ann Quinlan (21 ani). Revolta reverendului Thomas Trapasso pare pe deplin justificată atunci când apreciază că 860.000 de avorturi / vieți curmate săvârșite pe teren american în 1974 nu au revoltat pe nimeni, în schimb un act de iubire ca acesta (eliberarea de suferință a lui Karen) stârnește valuri de revoltă.

Dezbaterile (publice) provocate de cazurile Nancy Cruzon (1983) și, mai ales, Terri Schiavo din Florida, care – după 15 ani de comă vegetativă și procese istovitoare – este deconectată de la aparate și, astfel, își găsește sfârșitul. E semnificativ faptul că sondajul efectuat în mai multe țări occidentale relevă un atașament de 60 – 85 % din populație pentru ideea euthanasiei, după anul 2000. în tot acest timp, pozițiile se radicalizează, dar e bine să mai subliniem o dată că se are în vedere - permanent – euthanasia nobilă, în spiritul respectului și iubirii față de om, pe care o îmbrățișează, cu gesturi elegant – discrete, și autorul acestei cărți. Oricum, ne lasă să înțelegem acesta, cu sau fără acoperire legală, euthanasia (activă sau pasivă) se practică mai peste tot în Europa și, cu atât mai mult, în S.U.A.

O incursiune în istoria lumii, mai cu seamă a mentalităților, o lectură atentă a codurilor penale curente, probează eforturile ce se fac în Elveția, Italia, Suedia, Belgia, Olanda, Australia pentru înțelegerea și aplicarea curentă a **euthanasiei** prin compasiune. Spre exemplu, în Elveția, încă din 1942 se făcea distincția între euthanasia activă, pasivă și omorul banal, în timp ce în Italia actantul propriei euthanasii se confundă cu sinucigașul, iar în legislația română actantul euthanasiei active nu poate fi încadrat decât la categoria „*criminali*", ceea ce este aberant. Pe bună dreptate, Florin Paraschiv apreciază că după 1980 discuția / dezbaterea devine mult mai nuanțată, în unele state, de o parte sau alta. Unele au legiferat sau măcar au devenit mai permisive față de euthanasie, fie că fericitul ales pentru a trece Pragul dincolo este vizitat mai întâi de Morfeu, zeul somnului, sau de Oskar, prea bunul motan, locuitor de drept al spitalului de geriatrie din Providence Rhode Island (S.U.A.)

Sunt prea destule lucruri de admirat în această carte: stăpânire autoritară a unei masive informații, luciditatea și echilibrul, probate în aprecierea faptelor „*sine ira et studio*", selectarea inteligentă și exploatarea ingenioasă a unor fapte u adevărat relevante, exprimarea elevată, plastică, ce alunecă mai puțin decât altădată spre oralitate, croșetarea expresivă a unor judecăți de valoare în plan etic și profund uman, ironia severă (de această dată) și, nu în ultimul rând, arhitectura bine cumpănită a ansamblului și crearea unui generos spațiu al reflecției, în care cititorul este imperios implicat. Soluția ar fi, subliniază autorul, ca în acest domeniu să colaboreze cu toată buna-credință și competență medici, psihologi, teologi, sociologi, politologi, mass – media, societatea civilă, opinia publică (v. pag. 1079.

Două mici neglijențe mi-u atras atenția. Despre Georges Bernanos (1888 - 1948), autorul unei cărți ce oferă prilejul lui Florin Paraschiv să facă unele observații de real interes („*Jurnalul unui preot de țară*", 1931) ni se spune că a fost un „*medic distins și mare scriitor de conștiință*". Cu o a doua parte nu pot să nu fiu de acord, dar… „*medic distins*"? În realitate, acesta a studiat în mănăstiri, deci avea o minimă pregătire teologică, luându-și apoi licența în litere și drept, nicicum în medicină (v. pag. 31). Despre Al. Piru, care cu greu poate fi bănuit de întâietate în cărțile sale, cu atât mai puțin în materie de Eminescu, este suspectat/acuzat de autorul nostru că ar fi fost primul ce ar fi observat valorificarea unei idei schopenhaueriene, conform căreia timpul și spațiul sunt modalități de manifestare a substanței divine, de către M. Eminescu în nuvela fantastică „*Sărmanul Dionis*" (pag. 82). În realitate, ideea fusese explicit formulată de către George Călinescu în „*Opera lui M. Eminescu*", *vol. IV (1931)*, idee reluată de acesta în „*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*" (1941, 1982). Dincolo de aceste observații (puțin importante), îmi exprim admirația și convingerea că avem în față nu numai cea mai bună carte a lui Florin Paraschiv, dar și un titlu de referință în eseistica românească.

Constantin Coroiu

DE LA ATENEUL TĂTĂRAȘI LA CARNAVALUL DIN VENEȚIA

A patra carte a Oltiței Cântec*, unul dintre cei mai competenți critici de teatru și teatrologi români de astăzi cuprinde microeseuri și comentarii grupate în trei secțiuni: „Caligrafii academice" (cred că adjectivul academice putea lipsi!), „Ortografii critice" și „Poligrafii". Cartea însăși, apărută la Editura TIMPUL, se intitulează „Teatrografii". Cam prețios și cam frivol, dar inedit și acroșant acest joc cu termenul grafii!

S-a spus adesea, îndeosebi în critica literară, că aceasta nu poate fi nici mai bună, nici mai rea decât literatura de care se ocupă. Ei bine, critica de teatru a Oltiței Cântec și cea a altor câtorva confrați ai săi contrazic oarecum opinia care, exprimată simplu, ar putea suna astfel: la așa teatru, așa critică. Sau invers: la așa critică, așa teatru (mă refer, firește, la fenomenul teatral din România).

În acest domeniu există însă, astăzi, la noi, o așazicând diferență de nivel: teoria și critica de teatru, nu și învățământul, sunt sensibil superioare, valoric vorbind, obiectului lor care, firește, nu poate fi, în ultimă instanță, nimic altceva decât *spectacolul de teatru*. Un domeniu în care se experimentează uneori fecund, alteori steril, nu o dată șocant, dar care, pe ansamblu, simplului spectator ce sunt îi apare ca fiind într-o prelungită criză. Nu de idei, nu de proiecte, ci de identitate și de reușite pe măsură.

„Teatrografiile" Oltiței Cântec îmi oferă, implicit, încă un argument din acest punct de vedere. Asta cu atât mai mult cu cât – vorba lui Eugen Ionescu, citat și de Oltița Cântec – „teatrul *poate fi* (subl. mea) locul unde se pare că ceva se întâmplă".

Textele din această carte, dincolo de rigoarea și varietatea informației și de acuitatea observațiilor, se resimte benefic și de experiența de jurnalist cultural a autoarei. Oltița Cântec scrie bine și are stil. Comentariile sale se citesc nu doar cu interes, ci și cu plăcere. Or, și în critica de teatru atât exiști, cât (și cum) exprimi! Fiind vorba, în cazul Oltiței Cântec, altfel spus, de talent, nici nu se putea o dedicație mai legitimă decât „Mamei mele"!

Mai ales în prima secțiune a cărții, temele abordate îi dau prilejul Oltiței Cântec să privească lucrurile deopotrivă sincronic și în dialectica lor, diacronic, fiindcă – reamintește ea – „Dacă tradiția aristotelică, perpetuată secole la rând, nu accepta decât două forme dramatice de bază – tragedia și comedia –, modernitatea a impus o surprinzătoare varietate". De altfel, discursul autoarei se articulează firesc și datorită apelului la fapte ce țin de istoria artei teatrale și a dramaturgiei, de evoluția lor: „După o îndelungată perioadă în care istoria teatrului se suprapunea peste cea a dramaturgiei, punct de pornire și scop al teatrului, de la jumătatea secolului trecut se operează o distincție între teatrul ca literatură și teatrul ca artă scenică. Panteonul artelor a inclus de atunci o nouă disciplină: arta spectacolului teatral. Cel care a făcut posibilă această modificare structurală atât de importantă a fost *regizorul*". Distincția devine sau ar trebui să fie făcută tot mai net, căci, pare-se, scrisul pentru teatru, adică pentru spectacol, tinde să devină, la rândul său, un gen (sau, mă rog, o specie) aparte. De altfel, Oltița Cântec se încumetă să ofere chiar un „decalog al genului", destinat celui ce vrea să scrie ,,pentru teatru".

Secțiunea „Ortografii critice" este o suită de cronici, comentarii privind spectacole produse pe diverse scene ale țării sau prezentate în cadrul unor festivaluri de profil. Premiere și festivaluri la care este invitată, la cele din urmă făcând parte adeseori din jurii. Aș remarca în cartea la care mă refer nu numai la spiritul analitic al criticului, dar și știința situării unui fapt teatral, prin raportare la diferite repere clasice și contemporane și printr-o contextualizare absolut necesară, cu atât mai mult cu cât avem de a face cu o artă cvasiperisabilă. Demersul cronicarului de teatru este menit și să salveze, dacă nu în memoria spectatorului de rând, măcar în cea a slujitorilor la curțile Thaliei, fie ei regizori, scenografi, actori sau studenți la academiile de profil, mulți deja trecuți prin botezul scenei, ceea ce trebuie reținut ca fapt de referință.

Oltița Cântec a selectat (bănuiesc că e vorba de o selecție!) și cronica la un spectacol extrem de controversat: „Evangheliștii", pe un text la fel de controversat al Alinei Mungiu-Pippidi. Împărtășesc aproape în totalitate aprecierile Oltiței Cântec privind evenimentul teatral din Tătărași. Sunt de acord că piesa „nu-și propune să ilustreze Scriptura. Lucrarea e una artistică, nu una de Dogmatică, și aprecierea ei trebuie făcută după canoane estetice". Numai că tocmai în această proiecție – a canoanelor estetice – transpunerea scenică a lui Benoit Vitze nu prea rezistă. După cum și piesa, ca scriitură, este de tot modestă, chiar dacă premiată de UNITER. Mă îndoiesc că de ar fi avut valoare (estetică) ar fi fost atât de vestejită – ca să nu folosesc un cuvânt mai dur și mai plastic – de doi tineri intelectuali de excepțională performanță – care cam știu cum stau lucrurile cu Arta, inclusiv cea dramatică, cu Estetica – precum Toader Paleologu și Adrian Papahagi. Am infinit mai multă încredere în judecățile lor decât în cele ale unor

* Oltița Cântec, *Teatrografii*, Iași, Editura „Timpul", 2008.

contestabile – și mereu contestate – jurii.

Important e că cele 16 cronici ale Oltiței Cântec oferă, în definitiv, o imagine, aș zice în mișcare, a vieții teatrale românești actuale.

În fine, interesante și delectabile sunt cele mai multe dintre „Poligrafiile" din ultima pătrime a cărții. Sunt însemnări de teatrolog de la New york, Paris, Elsinore, cuprinzând considerații despre avangardă, muzicalul american sau despre incomparabila reprezentație și desfășurare de frumusețe care este celebrul Carnaval de la Veneția, ilustrare unică – între altele – a unei imaginații în materie de măști ce „nu pare să aibă limite". Drumul de la efemerii „Evangheliști" din Tătărași și de la hardughia din lemn a lui Hadji-Culea pe post de Teatru Național la Iași este atât de lung încât „se sparie gândul", cum ar zice bătrânul cronicar moldovean. El nu se măsoară în kilometri, ci în multe secole de istorie, civilizație și artă nemuritoare.

Vlad Zbârciog

PARTEA NOASTRĂ DE CULPABILITATE (SERAFIM SAKA)

A scrie despre prozatorul Serafim Saka înseamnă a reactualiza câteva momente de esență ale evoluției prozei basarabene pe parcursul ultimilor cincizeci de ani. De menționat chiar de la început că, odată cu intrarea în scenă a generației sale, acest gen și-a obținut un statut de literatură modernă cu deschideri spre cele mai noi, originale orientări literare ale vremii, în al doilea rând și, cred, cel mai esențial, amintim că scriitorul nu s-a lăsat nici pentru o clipă sedus de ideologia comunistă care a asasinat sufletele multor oameni de cultură, de artă, printre care și literați. Mai mult decât atât, domnia sa a respins categoric această ideologie, bazată pe neadevăr și minciună, înstrăinat ca noi toți de limbă, istorie, tradiție, Serafim Saka a căutat să recupereze aceste pierderi, găsind îndreptare și luând ore de măiestrie artistică la marile personalități ale prozei românești și universale. A insistat mereu sa-și cultive o sensibilitate artistică, să-și creeze un limbaj modern, elevat, dobândind o cultură aleasă a scrisului său, profund românească. Am spune că grație scrisului domniei sale și încă a unor autori, printre care Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc și alții, proza basarabeană s-a dezvoltat, în cea mai mare parte, sub semnul unei orientări spre tradițiile europene și universale, conturând o direcție bazată pe concepția filosofico-estetică asupra lumii. Emblema acestei orientări, exprimate în mod individual de fiecare autor în parte prin modalități stilistice distincte, ar putea fi numită „Căutarea adevărului sau partea noastră de culpabilitate". Operele sale, dintre care am numi volumul de proză scurtă „Era târziu", romanele „Vămile" și „Linia de plutire", cărțile de publicistică literară „Aici și acum", „Pentru tine bat", apreciată cu Premiul Național, „Basarabia în GULAG" și altele, pe lângă faptul că au un limbaj cult, elevat, diferit de cel al altor scrieri de la noi, reprezintă o frescă veridică a mediului de viață intelectual, aproape deloc explorat în literatura basarabeană. Motivul durerii, al adevărului istoric, al dezmoștenirii morale și spirituale a neamului nostru își află expresie în operele acestui prozator cu o „deschidere intelectuală remarcabilă", vorba lui Dan Mănucă, opere importante sub aspect filosofic, estetic și literar. Crezul etic și estetic al scriitorului - a transpune în real și a radiografia pe viu, „din interior", vorba lui Mihai Cimpoi, starea-psihologică și morală a individului, pornirile sale, încercând a găsi un echilibru existențial între individ și stările lui, poate fi urmărit în întreaga creație. Scriitorul, fiind mereu în „opoziție" cu principiile rudimentare, de multe ori, de viață, cu neadevărul, uneori chiar cu propriul „eu", nu propune formule de viață, nici nu descrie caractere formate deja. Autorul își trăiește viața împreună cu personajele, polemizând, ironizând, dar și elucidând, pas cu pas, dialectica devenirii lor, confruntându-le cu realitatea, cu problemele complexe ale vieții. Important pentru autor este a pătrunde esența comportamentului, a detecta drama individuală, dezechilibrul dintre simțirile individului și realitățile vieții. Scriitorul își ... dezbracă" eroii de veșmintele străine firii lor, le dezvăluie taina, punându-i în situația de a alege între adevăr și minciună, între nevoia de a lupta pentru a-și redobândi personalitatea și lipsa de rezistență psihică și morală. Anume sentimentul lipsei de personalitate și nevoia de a o redobândi printr-o confruntare cu sine însuși este chintesența vieții și activității lui Delaoancea („Vămile"). Tocmai de aici, de la această stare de incertitudine a arhitectului, care fusese la început un luptător, un vizionar, dar ajunge să cedeze propriilor sale vise, încep vămile, pe care eroul este pus în situația să le treacă. Nu-i sunt de nici un folos exercițiile intelectuale, opoziția cu propria-i conștiință este inevitabilă...Sesizăm aici și starea de spirit a autorului, care nu s-a lăsat învins. Era firesc pe atunci, în perioada brejnevistă, ca autorul unui roman ce dezvoltă ideea unui impas existențial al intelectualului, lipsei de perspectivă

și, totodată, corupției morale, să fie blamat, trecut la index. Urmează doisprezece ani de interdicție literară și exil artistic intern, când activitatea scriitorului se reduce la a traduce dramaturgie pentru teatrele din republică. Trecând prin toate avatarurile vieții - denigrat, neacceptat de edituri, concediat de mai multe ori, Serafim Saka a găsit puteri morale, ca și eroul său, să depășească situația-limită, să-și reînnoiască puterile, continuând lupta. De aici și publicistica domniei sale plină de dramatismul vieții, de temperament și întrebări. De altfel, întrebarea a fost pentru Serafim Saka, începând cu primele articole, apoi eseurile și interviurile, „un mod esențial de existență: întrebând și întrebându-se, eroii săi și însuși prozatorul se transpun în miezul realului, îl străluminează din interior" (M. Cimpoi).

Alții sunt eroii lui Serafim Saka în romanul „Linia de plutire". Academicianul Mihai Cimpoi notează în a sa „Istorie deschisă... ": „Niște învinși total, înecându-se în inerție, stereotipie...Puterea inerției este irezistibilă; ea este hăul care înghite omul; este factorul care-l depersonalizează, care-l transformă într-un naufragiat, într-un obiect plutitor în neunde". Autorul desene straturi sociale diferite, personaje ambigui, complexate din cercurile intelectuale, care și-au pierdut încrederea în forțele lor creatoare. Aflați pe „linia de plutire", adică a inerției, a platitudinii, a lipsei de voință, fiindcă anume aceasta este simbolistica titlului, acești eroi se lasă purtați de viață, fără a fi capabili să intervină în desfășurarea ei, încât treptat spiritul lor începe să lâncezească, să stagneze. Prin urmare, începe procesul de depersonalizare. Individul devine un „parazit profitor", ins lipsit de voință, dar și de experiență, om de prisos, inutil sinistrat mintal. Poate unicul în literatura basarabeană, Serafim Saka abordează în acest roman marea temă a trădării și regenerării morale, imobilismul personajelor, dar care își păstrează „rațiunea de a fi". Autorul încearcă un realism moral și critic, își face o datorie din „scriitura ce provine dintr-o tradiție a sa". Fraza este cuminte, aproape convențională, uneori îl sufocă parcă, discursul metaepic e redus, paginile de eseu sunt puține, epicul este lăsat aproape gol, e aproape numai acțiune, chiar și preocuparea pentru personaj nu se face la modul clasic; în romanul clasic se acordă o atenție deosebită personajelor, caracterelor, moravurilor. La Serafim Saka acestea sunt deductibile din acțiune. Cu atât mai mult lipsesc aproape total portretizările. Este, prin urmare, o încercare de destructurare a romanului, moment pe care critica literară nu l-a sesizat sau poate că nu a avut intenția să-l observe. Modelul acesta îl apropie pe scriitorul nostru de prozatorii sudamericani, de cei spanioli, scriitori care au abandonat „nașterea epicului prin cezariană" (modalitate intuită încă în antichitate, dar descoperită și fundamentată științific abia la începutul secolului XX, odată cu apariția lui S.Freud). Reprezentanții acestui model nu mai vor să meargă pe un drum bătătorit, încercând să repună în discuție căile naturale de naștere a epicului…

De fapt, structuralismul a apărut în Franța. În anii 60 s-au purtat largi discuții pe seama teoriei rupturii, fundamentată de școala lui Freud. Laurențiu Ulici menționa că „teoria rupturii" a fost fundamentată de C.G.Jung, post-jungiștii, deci, practic, pun începutul criticii psihanalitice. „Tendința de a supune epicul, de a considera epicul, nașterea epicului, ca un rezultat al rupturii e străveche, susține criticul. N-a fost numită însă ca atare. Asta este calea de naștere a epicului prin cezariană, cum o numesc eu. Cezariana este, *stricto-senso*, ruptură. De ce francezii au simțit nevoia să se revolte într-un fel, teoreticienii francezi, dar nu numai, chiar și romancierii? se întreabă Laurențiu Ulici. Și răspunde: pentru că există o situație în literatura franceză, pe care ei, teoreticienii francezi, nu o puteau rezolva: raportul dintre Balzac și Proust. Nu s-a putut nici atunci, nici până în ziua de astăzi rezolva această relație înăuntrul aceleiași literaturi, înăuntrul aceleiași elite, să zicem, în măsura în care există un specific franțuzesc pe care teoreticienii n-au putut să-l rezolve, – și atunci, așa a apărut în literatura lumii *Structuralismul* (…) Structuralismul a impus o ruptură, numai că o ruptură nu la nivelul non-ființei, personajului, ci al comportamentului său lingvistic. Ei, structuraliștii, plecând de la teoria care nu era a lor, dar exista în filozofie: că omul este ceea ce spune, că omul este făcut din cuvintele lui, că nu există altă posibilitate de a identifica ființa umană decât prin cuvintele pe care le spune, – asta este o teză care, știți bine, își are originea în textul biblic. Din moment ce au descoperit asta structuraliștii, personajele lor, acțiunile din romanele anilor 60, ale francezilor, repet, s-au modificat, – și capul de afiș poate fi considerat Michel Butor, totuși, pentru că e o chestie de vocație, nu numai de tehnică; marea ruptură o s-o găsiți în romanele lui Michel Butor… Ei bine, tema asta atât de dezbătută în anii 60, a născut, după cum vă spuneam, această mișcare largă în proza franceză și apoi în toată Europa, pentru că exista pe atunci, cum există și astăzi, tendința naturală a europenilor de a se sincroniza cu literatura franceză" (Laurențiu Ulici: *Colocviul Romanului Românesc*, ed. II-a, 5-8 octombrie 2000, Sinaia).

Revenind la romanele lui Serafim Saka, trebuie să amintim că metoda domniei sale vine din asimilarea experienței unor scriitori europeni, dar mai ales sud-americani, care au redescoperit calea naturală a epicului – Marquez, Llosa, Sabatto, distanțându-se de modelul avangardistului Borges, care a născut epicul prin cezariană…

Dialogurile, cum remarcă Mihai Cimpoi, se produc între „eu plus noi și persoana a treia". Ceea ce se remarcă evident și cu desăvârșire este problema culpabilității colective. Altfel nici că se putea întâmpla, într-o lume afectată de „provincialism ca mentalitate și fenomen antisocial: închistare, incultură, dublată de agresivitate... ", vorba lui Mihai Cimpoi, „priorități" pe care ni le-a adus regimul comunist, drama intelectualului este evidentă. Căci anume intelectualul este dezaprobat, anume el trăiește pe viu durerea lipsirii neamului de coloana trecutului... Eroi i nu găsesc puteri pentru a rezista. Treptat, sunt devorați de realitate, fiind lipsiți atât de formă, cât și de conținut. Iată aici talentul lui Serafim Saka se manifestă din plin. Autorul este conștient de răspunderea morală pe care o are. Face o literatură care

nu se lasă închisă în probleme minore, elucidează efectiv toate laturile vieții: de la coborârea în conștiința personajelor, aprofundarea onestității morale, până la dezvăluirea părții de trădare pe care fiecare dintre noi o poartă în sine. Nici un alt scriitor din spațiul nostru nu a explorat această fugă a individului de taina sa de fond. Scriitorul pledează pentru partea noastră de zbor, adică pentru partea spirituală a vieții, acoperită tot mai insistent de cea materială. Dar Dumnezeu ne învață anume să pledăm pentru conservarea umanului din om, pentru o înălțare spirituală continuă... În aceasta vede scriitorul, chiar dacă nu toți dintre noi o sesizăm, esența emblematică a scrisului său: întoarcerea omului cu fața spre adevăr, spre conștiința de sine, spre propriul său suflet. Pentru a-și reîntoarce taina, constanta gândului și mentalității sale... scriitorul preferă un vocabular care respinge șablonul, artificialul, scrisul are un caracter eseistic, recomandându-l drept un autentic cunoscător al naturii umane, al realităților sociale.

Marin Preda, ba chiar și Camil Petrescu, criticau, la vremea lor, proza lirică, sentimentală, erau contra unei proze care fuge în limbaj și refuză probleme. Evident, autorul nostru a însușit lecțiile predecesorilor. Romanele domniei sale nu sunt niște exerciții de stilistică. Serafim Saka face o proză de idei, cu dezbateri de idei. Eroul său este un intelectual a cărui viață spirituală a evoluat totuși. El încearcă „să se desprindă" din viața rutinată, din spațiul nerealizărilor și să evadeze într-o lume a unor lucruri ideale. De aici, probabil, și discuția intima și filosofică în aceeași măsură cu sinele său și cu cei din jur. Eroul se află într-o permanentă autoironie și persiflare a rutinei, pseudoartei, pe care le respinge. Dar, până la urmă, se pierde în propriul său oprobriu, în zbaterile pentru un drept fundamental de a se dezvălui și realiza pe deplin. Cum spunea Jules Renard: „să-mi scot la aer „eul" care miroase a stătut". Dar în încercările lui de a se redresa în propriii săi ochi, în fața sa, în gustul profesional îi fac imposibilă autodepășirea. Pare că doar arareori subsidiarul conștiinței va căuta să-și găsească o justificare a existenței prin care a fost exclusă inspirația, universul artei, sensibilitatea, impostura în artă devine o expresie a anchilozei spirituale, a raportului nou-vechi, eroii se sincronizează cu modele de tipi asemănători din literatura universală, dar tocmai aici și stă măiestria lui Serafim Saka de a le da un statut personal. Aici iese în prim-plan capacitatea scriitorului de a observa și aceea de a verifica observațiile. Deducem din cele lecturate că în viața noastră se cere tot mai imperios o recunoaștere a necesității apariției unei noi faze de evoluție a civilizației. Serafim Saka, artist veritabil fiind, a intuit apropierea de starea tot mai periculoasă de degradare umană, de procesul de involuție. Astăzi, ca niciodată până acum, simțim un decalaj prăpăstios între evoluția morală și materială, între potențialul moral și cel spiritual...Romanul „Linia de plutire" ne îndeamnă la un colocviu cu noi înșine, cu conștiința noastră. Mai ales astăzi, în această epocă confuză, când dușmanii noștri așteaptă revenirea la cele vechi...

Actul lecturii nu este facil, firește, eroii se distanțează de sine, sunt puși sub inculpare de chiar faptele și realitatea lor degradantă. Cititorul lecturează activ, interesat, descoperind spații albe printre rânduri. Proza radiază, injectează. Se ajunge la o stare de confuzie amară: eroul nu are nici putere, nici premise sociale (de aici revenim la notele de la începutul acestor pagini, în care aminteam de starea de fapt a literaturii și a intelectualului basarabean în condițiile totalitarismului) să se purifice moral, căci „tot ce înflorește o clipă" în sufletul lui se scutură sub mișcarea valurilor de mizerie ale vieții cotidiene. La lectură cititorul este solicitat de gândul de a se determina el însuși în lumea „vânturilor și valurilor", de a înțelege esența menirii sale. „A scrie înseamnă a distruge lumea și a o preface" spuneau vechii greci. Iar Lev Tolstoi susținea că: „Sarcina primordială a artei este de a naște sentimente", în calitatea ei de remediu, proza lui Serafim Saka are proprietatea de asanare a sufletului. Parafrazându-l pe Dostoievski, poate contribui la schimbarea lumii... Și este în discreția fiecăruia să accepte sau nu stilul său. Cât privește umila mea persoană, i-am savurat proza de la acel needitat roman - „întoarcerea noastră de-o clipă", publicat în 1966 în revista „Nistru", apoi respins de editură din simplul motiv că era un roman existențialist, care încuraja noul val de literatură în frunte cu Jean-Paul Sartre, Albert Camus și alții, scriitori de talie universală, pe primul autorul cunoscându-l personal aici, la Chișinău, și, deci, nu era un roman scris în albia realismului socialist... Apoi i-am savurat povestirile din volumul „Era târziu" (ed. *Lumina,* 1968), având corespondențe cu simțirile mele, volum la care am semnat în 1969 prima cronică de întâmpinare... Am citit cu pasiune romanul „Vămile" (1972), în care autorul, primul în literatura noastră, a dezvăluit relația individ-personalitate, a încercat să-l pună pe erou în situația de a-și face un proces de conștiință...I-am remarcat sensibilitatea artistică, modernitatea scriiturii, dezinvoltura în a mânui limba, spiritul deschis spre noi orizonturi de simțire din romanul foarte mult discutat, criticat de către adepții „moldovenismului", dar apreciat înalt de către părtașii unei proze intelectuale, de idei – „Linia de plutire" (1987). Aștept noul său roman, la care știu că lucrează de mai multă vreme, investind în el tot potențialul său intelectual și artistic. Sper să fie o carte pe potriva inteligenței și talentului dumisale de mare prozator...

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Ana Dobre

ION BARBU – PERSONALIZAREA ȘI DEPERSONALIZAREA DISCURSULUI POETIC

Undeva, Ion Barbu scria: „*Iubesc creația și dificultățile care trebuie învinse*". Înțelegem de aici că, pentru el, creația era o provocare aruncată ca o mănușă sieși pentru a se căuta, pentru a se depăși, pentru a-și testa forțele creatoare și, poate, pentru a se regăsi în cele din urmă în unitatea fundamentală a ființei sale.

În personalitatea sa, coexistă două ființe – Dan Barbilian și Ion Barbu – cu (identități doar aparent opuse, pentru unii chiar diametral opuse – matematicianul (geometrul) și poetul. În esență și în absolut, ei sunt aceiași, ceea ce realizează coeziunea personalității sale fiind creația, în matematică, precum și în poezie. El își păstrează identitatea spirituală fiind un creator care mânuiește cu aceeași măiestrie și cuvântul și numărul. Ce-l duce pe Dan Barbilian către Ion Barbu? Din biografia lui, aproape nimic. Câtă spontaneitate și cât convenționalism există în poezia barbiană, se întreba Mircea Scarlat* în cartea pe care i-a dedicat-o – **Ion Barbu, poezie și deziderat** . Răspunsul nu poate fi nici exhaustiv, nici ultimul. Ne propunem un răspuns personal într-o abordare limitativă.

Subiectivitatea și obiectivitatea alternează în orice tip de creație presupunând implicarea afectivă și efectivă a creatorului în toată dimensiunea complexității actului de cunoaștere, *contemplația cosmică* și *reveria transcendentă*, opera fiind mărturie participativă la miracolul existenței. Într-un interviu cu Felix Aderca din 1927, el puncta în acest sens: „În contemplația cosmică sau în reveria transcendentă, întocmai ca în actul rațional al abstragerii, spiritele se identifică" pentru a nu mai fi decât „lumea purificată până a nu mai oglindi decât figura spiritului nostru", adică „act clar de narcisism", însă „ca tot absolutul" – „o pură direcție, un semn al minții".

Și poetul, și matematicianul referă despre lume, o descoperă prin revelație, treapta superioară a cunoașterii la care se ajunge prin inspirație într-un proces de anamneză platoniciană. Învățăm mai ușor ceea ce știm deja. Nici una, nici cealaltă nu exclud emoția, dar o reinventează, o urcă pe alte trepte ale comprehensiunii– emoția lucidă(*emoția de luciditate*, cum îi spune Mircea Scarlat, emoția din cauza lucidității, am adăuga noi), emoția afectului. Dar emoția se însoțește mereu de conștiința critică – o conștiință ordonatoare venită din refuzul sentimentului și al sentimentalului și preferința pentru voința de transcendere a subiectivității accedând spre puritatea expresiei matematice. *El senzualizează livrescul și intelectualizează emoția*, starea poeziei sale fiind o stare de intelectualitate. Permanent se află între *personalizarea* și *depersonalizarea* discursului. Respinge confesiunea directă – de altfel, credea că domeniul poeziei este inteligența, nu sentimentul – accede spre *transconfesiune*, într-o metafizică ce nu exclude trăirea, doar că o esențializează.

Unitatea personalității sale aparent disjuncte se poate explica și prin credința și concepția lui privind *omogenitatea și echilibrul Universului*. Numai aparent lumea este diferită, în esență ea este aceeași, sensul este dat de *trecere* și *pe-trecere*, iar ideea (re-)integrării îi dă sporul de eternitate, dor al ființei. Corespondențe misterioase, baudelairiene relaționează în toate straturile și la toate nivelele, în natură și în spirit.

Așadar, poezia și geometria nu sunt domenii ireconciliabile, dacă atracția pentru ele înseamnă *efort de integrare a relativului în absolut*, redimensionând subiectivitatea și obiectivitatea, în vederea spiritualizării emoției prin abstractizarea expresiei. Aceasta duce direct în ermetism, obținut prin efortul de integrare și prin abstractizarea, *depersonalizarea,* discursului.

Există, crede Ion Barbu, o „înaltă conexiune" care face ca întregul să fie unic și care să țină spiritul conectat la marile temperaturi ale gândirii. Viziunea lumii ca tot conferă coerență și logică și ferește spiritul de umilința limitei.

Artistul este un contemplator care are facultatea extraordinară de a *ordona*, de a conferi sens banalului în/ prin imagini semnificative. Integrându-se el însuși ordinii eterne, creatorul(poetul, matematicianul…) recreează ca un Demiurg ordinea ascunsă a Lumii, obiectivându-i în imagini virtualitățile, latențele pentru a le *releva* și *revela.* El face un efort de obiectivare pentru a da semnificație, prin integrare, subiectivității.

Din acest punct de vedere, poezia poate fi o cale de inițiere în ordinea ascunsă și profundă a Lumii. Pentru aceasta, el își imaginează trei faze succesive ale cunoașterii, tutelate fiecare de un simbol astral, care înaintează în spirală într-un sens, desigur, ascendent pe axa sugerată de *jocul secund* – nadir-zenit.

Prima treaptă e dată de *cunoașterea senzorială și*

* Mircea Scarlat, *Ion Barbu, poezie și deziderat, București, Editura Albatros, 1981.*

afectivă, intuitivă(„roata inimii"), aflată sub semnul planetei Venus, așadar al afectului, al iraționalului, care ține ființa la nivelul palpabilului, al contactului direct, dar nesemnificativ. Poetul refuză acest tip de cunoaștere, preferând, ca în **Din ceas dedus…,** imaginea răsfrântă în oglindă(spiritul, ideea) a cirezilor agreste, imaginii directe a acestora. Poezia născută dintr-o astfel de cunoaștere este *poezia leneșe*, cea refuzată de Idee.

Un nivel de abstractizare se atinge prin cel de-al doilea stadiu al cunoașterii – *cunoașterea intelectuală, logico-rațională*(„roata capului"), aflată sub semnul planetei Mercur, „astră inventivă, ultradisociativă"(v. **Ritmuri pentru nunțile necesare**). „Nunta"spiritului nu se realizează nici prin acest tip de cunoaștere:

„O, select
Intelect,
Nuntă n-am sărbătorit".

Exacerbarea intelectului atrofiază emoția; nu se face nici apologia rațiunii, deci, dacă într-o poezie ca **Umanizare**, el scria, lăsând să i se ghicească, în ciuda efortului de depersonalizare, trăirile: „Castelul tău de gheață l-am cunoscut, gândire…".

La esențe, la absolutul romanticilor se ajunge printr-o *cunoaștere parasenzorială*, nici exclusiv afectivă, nici exclusiv rațională, nici poetică, religioasă sau mitologică, așadar, prin *revelație* care le presupune pe toate, integrându-le actului cognitiv. Așezată sub semnul Soarelui, acest tip de cunoaștere extatică poate da sentimentul plenar al eternității și al ubicuității deoarece înseamnă contopirea cu referentul. Creația este, presupune nu numai agonia urcușului, dar, mai ales, extazul contopirii, al integrării în/cu Marele Tot. Nu doar concept, nu doar sentiment, excesul de orice natură ar distruge. El a intuit că abstracțiunea, conceptul pur, ucide poezia, după cum în geometrie, excesul de polisemantism sau metafora ucide raționamentul.

Nu numai poetul și matematicianul ar trebui să intereseze în efortul de a descifra unicitatea personalității sale creatoare(nu spun artistică pentru a nu se înțelege că mă refer doar la poet), dar și coordonatele omului ca atare care-l fac, prin chiar datele fizice, biologice, intelectuale, atât de unic. Prin creație, omul (partea eternă din el) tinde spre poezie, spre matematică. În chiar această ecuație, regăsim treptele cunoașterii – de la simpla percepție la reprezentarea în spirit, adică „lumea purificată" care nu mai oglindește „decât figura spiritului nostru".

Creatorul s-a aflat în căutarea permanentă a unei modalități indirecte de expresie, spune Micea Scarlat, în poezie ca și în geometrie. Când poezia și-a epuizat pentru el tainele, domeniul geometriei i s-a oferit ca tărâmul absolut al experimentelor. Axioma matematică e un efect al lirismului impersonal din poezie și invers lirica impersonală, depersonalizată un efect al axiomei. Ermetizarea este aparentă, acest gen de lirism statuând poezia ca lirică inițiatică, iar efortul de descifrare ca o călătorie inițiatică la originile creației înseși, încercarea de a armoniza conștiința estetică a creatorului cu aceea a cititorului.

Mai mult decât geometria care înseamnă esențializarea absolută a limbajului prin absența polisemantismului, prin literatură (poezie, memorial, corespondență), personalizarea și depersonalizarea sunt evidente. Dan Barbilian trebuia să-l întâlnească pe Ion Barbu, căci împreună au făcut lucruri minunate.

Literatura ultimului este efortul de se obiectiva al celui dintâi, refuzând mereu confesiunea directă, disimulându-și temperamentul și tinzând spre exprimarea axiomatică. Apolinicul rațiunii tinde spre uniformizarea dionisiacului trăirilor. Cunoașterea extatică îl face doar conștient de aceste demersuri ale spiritului. Se regăsește în Nietzsche care în **Nașterea tragediei** demasca prejudecata că toți oamenii sensibili ar fi și artiști: „…noi nu cunoaștem artistul subiectiv prost și cerem, în primul rând, oricărei arte, de orice fel și de orice nivel, *înfrângerea subiectivului, liberarea de Eu, potolirea oricărei voințe și dorințe individuale*. Fără obiectivitate, fără percepere pură, dezinteresată, nu putem crede în vreo creație cu adevărat artistică"(s.n.).

Refuzul *poeziei leneșe*, al confesiunii, al senzorialului nu numai înseamnă respingerea intempestivă a acestor tare identificate la alții(Tudor Arghezi, căci Ion Barbu nu a avut organ de receptare pentru poezia acestuia, apoi poezia sămănătoristă), înseamnă, în primul rând, anihilarea lor în propria exprimare: „…marile realizări - susținea el în articolul din 1920, **Opera de artă** - iau întotdeauna înfățișarea unei protestări nelămurite împotriva propriei personalități curente…" Negația e mai profitabilă și mai concludentă dacă este autonegație.

Mircea Scarlat avea dreptate să susțină că originalitatea sa este „premeditată", iar „măreția" operei sale poetice derivă din faptul că „fiind la început un fenomen izolat(îndeosebi după 1922), *insolit până la ostentație*, a reușit să se integreze în evoluția necesară a poeziei românești, influențând-o decisiv(s.n.)"(op.cit., p. 42).

Evoluția poeziei lui Ion Barbu între *personalizare* și *depersonalizare* poate părea un paradox. Poezia sa este expresia cea mai personală a eului în contactul lui direct cu trăirea, cu emoția, dar pentru a se spiritualiza și a răspunde, astfel, imperativelor generalului și ale universalului, expresia trebuie să se depersonalizeze. Nu în sensul pierderii unicității personalității creatoare, ci în acela al transcenderii *emoției efective* în *emoție spiritualizată*.

Ca să folosim termenii lui Mircea Scarlat, între *dezideratul* obiectivării totale și *poezia* ca formă de confesiune mascată, poetul folosește toate mijloacele pentru a obține oglindirea absolută, adică „actul pur de narcisism". E un fel de a spune că oricât s-ar ascunde în spatele cuvântului, al expresiei artistice, omul *nu se poate exprima decât pe sine*. Iar Ion Barbu a căutat în poezia *geometria* cuvântului. Limbajul poetic tinde spre axiomatizare. Efortul cititorului este unul de integrare în starea lirică de intelectualitate creată de poet.

Ionel Necula

DESPRE „FILOSOFIA LUI BA”

Adevărat este că atunci, prin 2005, când G.G. Constandache a lansat proiectul acestei lucrări*, mi-a propus și mie colaborarea la construcția ei, preluând, după caz, un segment problematic care să se coreleze cu celelalte diviziuni ale ansamblului. Ideea chiar m-a ispitit și numai urgența unor proiecte personale aflate în fază avansată de derulare m-a ținut în afara colectivului.

G.G. Constandache este vrâncean de la Odobești și de mulți ani schimbăm între noi idei, proiecte și informații care ne privesc deopotrivă. Ca distins membru al Catedrei de filosofie din cadrul Politehnicii din Bucuresti inițiază și coordonează anumite proiecte și-mi pare rău că orașul său de baștină, Odobești, nu-l revendică și nu-l așază în galeria fiilor locali. Cu prilejul zilelor culturale odobeștene am avut prilejul să întreb oficialitățile orașului despre el și nimeni nu știa nimic.

E regretabil, pentru că orașul nu debordează de prea multe personalități stenice și laborioase, ca să manifeste apatie față de cele care există și ocupă poziții privilegiate în top. Nădăjduiesc că e vorba de o indiferență episodică și că autoritățile vor ști să-l aproprie, să-l cinstească și să-l așeze în locul pe care îl merită.

Revin la carte și recunosc că ideea m-a interesat de la început și nu o dată am avut tentația de a conferi meditațiilor pe această temă o anumită desfășurare, ceea ce nu s-a concretizat până acum. Un lucru e sigur ;orice filozofie a **ba**-ului românesc trebuie să penduleze între sumarele indicații oferite de Noica si fenomenologia lasată moștenire de Hegel. **Filozofia lui Ba** este o formă de autohtonizare a filosofiei moderne, de aducere a filosofiei occidentale în cadre naționale. **Filosofia lui Ba** cuprinde, sau ar trebui să cuprindă întreaga fenomenologie a negației hegeliene plus învesmântarea ei în bundiță și ițari, adică naționalizarea ei. Magistrul Universității din Berlin trebuia coborât de pe soclul sau secular și adus pe plaiul românesc, să păstorească Logosul Mioritic cu mijloacele găsite în aceasta zariște ideatică.

Românul care rostește cu atâta nonșalanță „nu-i bai”, operează de fapt cu dubla negație hegeliană, altfel spus, cum s-a statornicit în așa-zisele „răsturnări” marxiste, care pretind c-au repus-o în poziție normală, cu negarea negației. Am putea spune că românul a făcut fenomenologia hegeliană înaintea lui Hegel și fără să-l recunoască drept precursor și teoretician al negației logice.

Există vreo deosebire între **ba**-ul românesc, fixat în secole de viață rațională și bun simt și propedeutica hegeliană? Una singură, dar fundamentală, esențială, determinantă. Dacă negația gânditorului din Stuttgart este rece, aspră, austeră, **ba-**ul românesc este o formă de tăgadă impregnată de căldură, de emoție, de temperament. Trecerea de la negația hegeliană **la** ba-ul românesc echivalează cu o trecere dintr-o logică rațională într-o logică afectivă.

Dar acestea ar fi fost liniamentele pe care le-aș fi dezvoltat, de-ar fi fost să mă implic în acest proiect coordonat de G.G. Constandache. Ce-a ieșit este o altă problemă asupra căreia vreau să insist în rândurile ce urmează.

Autorii care s-au implicat în proiectul coordonat de G.G. Constandache au drenat problema într-o altă perspectivă; i-au supralicitat așa de mult valențele epistemologice că i-au prelungit înrâuririle până în zona științelor de graniță, și-au integrat-o științelor cognitive pentru a da seama de cunoaștere, de cooperarea obiectului cu subiectul în asumarea gnoseologică a lumii. „Filosofia lui ba” (Editura Amalteea, Bucuresti, 2007) este o carte colectivă și complexă cu mai multe direcții de analiză, după intuiția celor ce participă la dezbatere.

Se-nțelege că partea cea mai consistentă a problemei este preluată de coordonatorul G.G. Constandache, dar merită să subliniem apăsat și asupra secvențelor semnate de dr. Dumitru Constantin („Gândirea omului modern – culmi și limite”), de biologul Dan Farcaș („Trei pariuri filosofice și două argumente privind divinitatea”), de dr. ing. Ștefan Trausan-Matu („Omul reificat între limbajul de lemn și inteligența artificială”), de Lucia Simona Dinescu („Tehnoștiințele și literatura de graniță”), de istoricul Lidia Trausan Matu („Europa: geografie și istorie”) și de antropologul – psihiatru Valentin Veron Toma („Antropologia medicală – disciplină de graniță”) – fiecare în parte și toți laolaltă contribuind la decantarea unui concept cu multe șanse de a dispecera cercetarea de viitor a științelor cognitive. „Negația, spune într-un loc coordonatorul lucrării, are de servit trei stăpâni diferiți, care se confruntă deseori unul cu altul: gândirea formală, gândirea intuitivă (naturală) și gândirea specializată (limbajul convențional) (p.195).

Are dreptate în ceea ce privește stăpânii, dar, se vede și din structura acestei cărți, numărul specializărilor care pot concura la decorticarea tuturor sensurilor alocate este practic nelimitat. După falimentul teoriei „conștiinței-oglindă” și a „dualismului psiho-fizic”, era firesc ca știința să inițieze alte direcții de cercetare.

G.G. Constandache mi-a mărturisit că intenționează să continue cercetarea și să coordoneze înca un volum

* G. G. Constandache, *FILOSOFIA LUI BA*, București, Editura Amalteea, 2007.

cu dezbateri pe această temă. Sper să-i extragă toate sensurile epistemice și să-i confere statut și demnitate de concept cu multe virtuți gnoseologice, dar să-i descifreze și încărcătura etnică în care s-a cuibărit; să-i releve gama potențialităților lucrative, dar și nuanțele eposului românesc în care a fost asimilat.

Îi dorim succes și-i promitem că-i vom urmări trudnicia cu interes și cu nedisimulată curiozitate paideutică.

PS. Dragul meu G.G. C.,

Te felicit pentru carte, cred c-ai găsit pentru Ba-ul românesc dioramele cele mai oportune de expunere. Sunt deja curios să văd cum se va înfățișa continuarea.

I.N. 24 Septembrie 2008

Cezarina Adamescu

SACRU ȘI PROFAN ÎN LIRICA PSALTICĂ A LUI CONSTANTIN GHINIȚĂ

Un înger înfiripat din pana Cuvântului, - așa s-ar mai putea subintitula periplul nostru exegetic, destul de fugar, prin substanța poemelor psaltice ale acestui mistic prin vocație și prin convingere, care nu-și poate limita trăirile doar în spațiul religios dogmatic, liturgic, canonic, de multe ori rigide, ci le revarsă în spațiul agrest care permite imaginației să hălăduie nestingherit, cu sau fără aripi de Icar, cutezând să atingă Înălțimile de sus și cele de jos, într-un perpetuu joc de-a nemuritul.

Ca un intonator destoinic, cu pana smulsă din aripa îngerului, Poetul scrijelă Tăriile cerești când scrie, sângerând, *Epistolă Domnului*. Scrisul este lacrimă, rană, așteptare, bucurie supremă și rugă. Este mai mult decât o simplă durere, este însăși rana. „O, voi prieteni, poezia nu este lacrimă/ ea este însuși plânsul/ plânsul unui ochi nenăscut./ Lacrima ochiului celui care trebuia să fie frumos./ Lacrima ochiului celui care trebuia să fie fericit" – spusese și Nichita odinioară.

Tutelat de semnificația înaltă a acestui adevăr, Constantin Ghiniță* își formulează neabătut profesiunea de credință, alta decât a conștiinței publice, îndeobște, azi preocupată de cu totul alte priorități, decât cele spirituale.

Fiindcă, pe drept cuvânt, cum poate fi socotit un poet care își alege drept plajă tematică, simbolistica psaltică – chiar dacă înfășurată în veșmânt mirean -, în loc de temele recurente ale zilei.

Și Seraficul Francisc, la începutul convertirii sale, umblând pe străzile din Assisi, era alungat cu pietre și împroșcat cu noroi de assisieni, la propriu și la figurat, strigându-i-se la obraz: Pazzo! Nebunule!

Da, dar, din dragoste pentru Răstignit, Francisc se lepădase de tot ce-i lumesc, până și de veșmintele scumpe, se înfășurase într-un sac pe care desenase cu var o cruce în formă de Tau și, încins cu o sfoară, umbla desculț, așa cum avea să cutreiere până la moarte și așa cum avea, de altfel, să fie și îngropat, cu picioarele goale.

Da, era nebunul lui Hristos! Crainicul Marelui Rege.

Și, la drept vorbind, câți nu consideră azi, un scriitor religios, drept unul care, dacă nu a frecventat încă azilul de nebuni, negreșit va ajunge curând acolo.

De ce? Fiindcă acesta este mersul lumii. Îndărăt. Anapoda. Cu susul în jos, către teluric, către străfundurile întunecate.

„Două lucruri sunt în măsură să mă uimească" - spunea la vremea lui Immanuel Kant – „Legea morală din noi și cerul înstelat deasupra noastră".

De ce umblă omul cu ochii împrăștiați împrejur, după cele lumești, ori cu privirile-n jos, în loc să și-i înalțe în azuriul neschimbător și nestricăcios, cel veșnic același?

Și ce întâlnește omul pe căile lumii? Iată, ne-o spune chiar Constantin Ghiniță:

„Răs-Cruce, Doamne, peste tot…/ drumuri, cărări, poteci se-abat/ se-ntorc la stânga, la dreapta."(U'a cu Cheia Dincolo). Ce poate face el, altceva, decât să înoate în acest labirint uman, cu drumuri în răscruce?

***„Și bat să mi se deschidă și bat/ și caut să aflu și caut mereu/ prin oglinzi și prin ziduri"* (Ușa cu Cheia Dincolo).**

Întoarcerea spre sine și intrarea în sine, în liniștea sau în freamătul dinăuntru, ar fi o cale, iată: *„m-ascult/ să m-audă-n sfârșit Dumnezeu".*

Trezia, veghea permanentă e necesară sufletului, ca nu cumva să pătrundă musafiri nepoftiți și să calce-n picioare, să strice lucrarea sfântă a Ziditorului: *„să mă vadă că-s treaz dedemult/ sa-mi întindă o rază căci Noaptea/ cu labirinturi mă-ncearcă întruna"* (Ușa cu Cheia Dincolo).

Dar Dumnezeu nu l-a lăsat niciodată pe om singur. i-a trimis un Mângâietor. Și, în chip deosebit, i-a trimis Cuvântul Său, Cartea Cărților, scrisă cu degetul lui

* *Constantin Ghiniță, Psalmi, Focșani, Editura Zedax,2003.*

Dumnezeu: „*noroc că veghindu-mă Cartea/ încropește în mine furtuna”.*

*Ș*i așa e și de dorit, Cartea Vieții trebuie să te pună pe gânduri, să declanșeze furtuni de conștiință. Doar Cuvântul Veșnic e-n stare să deschidă ochiul minții și pe cel al inimii; și, spune Poetul:

„și când împăcat vei deschide/ lăuntrului meu Ochiul cetii/ voi ști că Lumina va râde/ topind toată mizeria vieții.”

Dumnezeu făcut om stă la poarta inimii noastre, obosit și flămând și bate. Doar de noi depinde dacă-i deschidem ori nu. Sau, orbi de lumina înșelătoare care nu arde, ci scânteiază și pârjolește, închidem ochii, ne astupăm urechile, ne-ntoarcem cu spatele, ne prefacem că dormim, obosiți de risipa de peste zi, de timpul „*călcat în picioare”,* de clipele nesocotite în care am trăit ca și când n-am muri niciodată.

„Irosit, irosit/ timpul când, Doamne,/ nu te-am iubit./ Timpul când, Doamne,/ te-am fost uitat,/ nu a fost timp,/ nu a fost timp,/ adevărat” - scria o poetă contemporană, care din întâmplare, semna chiar cu numele meu.

Nu trebuie decât să ne ascuțim simțurile, văzul, auzul pentru ca să nu spunem, precum Sfântul Augustin: „Mă tem că trece Dumnezeu pe lângă mine cu harul Său și că nu se mai întoarce.”

Constantin Ghiniță, înspăimântat de perspectiva de a pierde, din nebăgare de seamă, clipa=șansa când va trece Dumnezeu pe lângă sine, cu potopul de raze, simbolizând harurile spirituale, nu vrea decât: „*ureche să am pentru Acolo/ și ochi să pătrund mai Departe/ Ușa cu Cheia Dincolo/ Poarta cu cifrul lui șapte”* (*Ușa cu Cheia Dincolo*).

„Din locul unic/ unde naște Noaptea” – autorul rostește o strigare (premoniție? – sperăm că nu!) către persoana iubită, pentru că, nu-i așa? Iubirea e paiul de care te poți agăța: „*căci iubindu-te cu-nverșunare/ și-ntărindu-mă prin focul tău/ am găsit o cale de-mpăcare/și un leac în drum spre Dumnezeu.” Ș*i toate acestea – spune Poetul – Ca să nu mă prindă Doamna Moarte.

De unde, teama atavică de a nu cădea „*neinvitat în stele” -* și aflarea acestui liman de Lumină și pace, numit, îndeobște, Iubire? Oare nu tot de la Dumnezeu?

Dragostea care aduce, în aceeași măsură și neliniște și pace, și bucurie dar și ură, blestem și binecuvântare, temei și ruină trupească și sufletească?

Plecarea din sine, oricât de lesne s-ar face, tot o reîntoarcere presupune: „*O! mi-e dor să mă adun din toate/ să-ți cuprind imensul tău ascuns/ ca să nu mă prindă Doamna Moarte/ că la Domnul încă n-am ajuns/ să-mi aduci din nou răscolitoarea/ ultimelor Clipe din Târziu/ să mă umple Muntele și Marea/ cu durerea ce mă ține viu.”*(Ca să nu mă prindă Doamna Moarte).

Când Timpul scapă din frâu, când omul, supus vremelniciei, nu mai poate ține pasul, atunci spune:

„în clipe mă strecor ca-n vechi ruine// văd Nașterea dar nu văd Începutul/ mă-ncearcă-un țipăt dar n-aud Tăcerea/ simt cum mă strânge și mă doare Lutul.

(Văd Nașterea dar nu văd Începutul).

Dar ce cuib e acela unde nu te poți reîntoarce? Ce casă – a ta – e cea care nu te primește? Ce suflet e acela care nu-ți dă voie să intri? Ce cort e acela care nu te mai încape? Ce tăcere mai e aceea în care nu încape nici măcar un Cuvânt?

Uneori, chiar rămânând, te simți plecat, te simți departe. Și din toate trecerile, rămâne trecerea înapoi:

„*Și aș fugi de-Acasă și aș fugi din Lume/ și aș închide ochii, urechi aș astupa/ Mi-aș înghiți și limba și singur, fără nume/ să mă reîntorc în Cuibul de unde voi Pleca? (*Văd Nașterea dar nu văd Începutul).

O acută senzație de înstrăinare, mai curând „de străinătate” – eminesciană, în sensul de pustiire, de vid, în mijlocul mulțimii, îl străbate pe poet, tot mai des, astfel încât timpul pare „*un tablou străin”. „și nici nu știu ce Clipă/ m-a tot ferit de moarte/ de câte toamne-a fost nevoie/ pentru-o Toamnă// Căci în alaiul Nunții/ ce a pornit în noapte/ și-n dansul Răstignirii/ ce s-a pierdut în ceață/ Viața mă invită într-o altă Moarte/ Moartea mă invită într-o altă Viață” (*Moartea mă invită într-o altă Viață).

Adresându-se Divinității, poetul spune: „*Sunt obosit cum n-am fost niciodată?(…)/ și simt cum se apropie de tâmplă/ aripa unei clipe preacurată.”*

*Ș*i din nou senzația de Singurătate strivitoare, aproape ucigătoare, în care, până și suferința devine viciu: „*n-am Unde să mă duc și nici n-am Loc/ nici ce să fac cu viața mea cuminte/ pe dinlăuntru toate îmi iau foc/ pe dinafară frigul mi-e părinte// e Noapte lungă, Somnul o povară/ cu toate că mi-e somn și aer n-am/ cu Sfinxul care trece pe la geam/ și-mi face semne ca să ies Afară” (*(Patimile - Pe dinăuntru toate îmi iau foc).

La prima vedere însă, nimic nu ea ceea ce pare a fi, lăuntrul nu poate fi pătruns decât de Dumnezeu, așa cum specifică Poetul „*vămuit de ani”,* în psalmul (*Patimile - Numai Domnul însă știe și mă vede*): „*mă-ntăresc cu Glasul celui din Pustie/ mă închid în mine/ când de toate-mi pasă/și-am deschis să plece Doamna Poezie”.*

De observat reverența cu care i se adresează Constantin Ghiniță, ca unei femei adorate, Doamnei și Stăpânei inimii sale, Poezia, când *Domniță,* când *Doamnă,* când *Iubită,* cu respectul cu care e privită o icoană.

Aflat „*la marginea ce curge-n Univers”* – Poetul simte că e locuit și locuiește alt timp, străin de sine, „*un loc de încercare permanentă” ș*i „*un foc ce nu se stinge”,* dar stă permanent cu ușile deschise „*tot așteptând cu sufletul în sânge/ să se-ntrupeze Semnele ascunse*”. (*Eu locuiesc un timp ce nu-i al meu*).

Veșnic neliniștit, (ah, neliniștea, apanajul poeților!) veșnic cu sufletul minții în batistă, parcă pândind, parcă privind prin dioptriile inimii, ca printr-o lunetă, Poetul constată: „*n-am aflat încă multe/ ce-am aflat sunt lucruri mărunte/ ce n-am înțeles este de ce niciodată/ nu mă satur cu viața ce mi-a fost dată.”* (*Prefață*). E aici acel nesațiu specific stării harice a Poesiei.

Și nici n-ar avea cum, pentru că Poetul, prin excelență e un neliniștit, un căutător, un apostol, un trimis, venit cu o anume misiune, chiar dacă nu o înțelege pe deplin și de aceea, e mereu îndreptățit să adreseze întrebări:

„*De ce până și aerul cu sete mi-l mușc/ și ca-ntr-un război permanent îmi împușc/ vise coșmar și speranțe-otravă/ ce se prefac în fluvi de lavă/ de ce mi-e moral chiar și gândul zălud/ și nu mi-e rușine în sufletul nud/ și nu știu de cine sunt împins înapoi/ să vă aflu dinainte și să mă rog pentru voi” (Prefață*).

Tributar psalmilor arghezieni, cu verbul mai adânc

împlântat în ceresc decât în teluric, pendulând între sacru și profan, sclav trăgând la galera Cuvântului: „*nici liber pe deplin, nici rob și nici tovarăș" (*Poetul) – Constantin Ghiniță „*îmbogățit de-atâtea stări sărace/ prin care trec flămând cu Poezia",* reîntors în sufletul Copilăriei: „*Acolo unde nașterea mă-mparte/ Și ard nestinsă candelă-n perete/ Acolo unde pleacă mai departe/ Lumina în predestinate pete// (…)/ Din ce-a rămas în tine Înger blând/ Privesc corăbii – clipe și mă zbat/ ca să nu vadă nimenea crescând// Din poticneli, iubire și iertare/ Ce stau pe Cruci în dinlăuntrul meu/ Curajul de-a rămâne în picioare/ În fața mea – Poet și Dumnezeu." (*Poet și Dumnezeu).

Pentru faptul – mărturisit și consimțit, de altfel, - de a fi binecuvântat de Dumnezeu, Constantin Ghiniță spune: „*Mă supun/ cu sufletul pe dinafară".*

Conștient însă, că: La vita e un sogno (Calderon de la Barca), „*pân' la urmă totul este vis/ ireal de mii de ani sub tâmple" (*Golgota din ultima tăcere) și, aidoma Ecleziastului care socotește totul „o deșertăciune și goană după vânt", Poetul spune: „*Nicăieri Nicidecum Nicidecât ne'ntinată/ se urcă în noi greșeala de-a ști"* – și aici este vorba de cunoașterea la care au râvnit protopărinții, cunoașterea primordială din pomul binelui și al răului, deși Creatorul pusese interdicții, fapt ce a atras după sine acea fatidică și, în mod paradoxal, felix culpa.

Însă cunoașterea înseamnă și suferință și Cruce, fiindcă nu poți rămâne indiferent în fața unui rău din tine sau din afara ta: „*Nesomnul totuși ce îmi duce/ în Ecou tot ce îmi stă-n putere/ îmi sfințește drumul lung spre Cruce" (*Golgota din ultima tăcere). – Superbă imagine!

Constantin Ghiniță. Un poet care-și asumă trăirile mistice, trăirile afective, trăirile lumești, întreaga cavalcadă de erori, care-și asumă durerea de a fi, destinul singular și însingurat peste măsură, trăiește prin și în chiar miezul de foc al Poeziei, fără „floricele", care i se par de prisos, el scrijelă cu lama la încheietura Cuvântului cu Viața și privește uimit cum sângele țâșnește, năpădindu-l. Nu se teme de durere, de trădare, de chipul hidos al Femeii celei din urmă, Însoțitoarea pe alt Tărâm, pentru că știe: acolo, în baia aceea de lumină, din chiar momentul Saltului, Cineva care îl iubește, îl va prinde de mână.

Pe Drumul Luminii! Labirintic Drum – ce îl așteaptă și-l îmbie, o dată pornit, Poetul conștientizează: „*de-o sete fără seamăn mi-e sufletul cuprins".* Este setea de Absolut a lui Hyperion, dar și atracția aproape irezistibilă spre ontic: „*că marea se revarsă în sângele-mi aprins-de Ochii Tăi corăbii ce vin neobosite" (*Drumul Luminii! Labirintic Drum).

Lut și suflu divin. Ce sublimă alcătuire! Materie și Spirit, foc și apă, sângele-vin și pâinea-trup, ne răscumpără, ne albesc de fumul păcatului și ne eliberează de vina originară a strămoșilor.

Drumul nostru: „*Dintr-un Cuvânt în alt Cuvânt/ ca să putem zbura mereu din astru-n astru".*

Cu toate acestea, sau și mai ales, angajarea totală pe acest Drum, vădește faptul că nu e greșit și că el este Adevărata Cale: „*Dar ce-i de-Ajuns? Și ce-i Adevărat/ vânat de alte patimi, de-alte toamne/ sunt tot mai risipit și-nfometat/ de Poezie și de Tine Doamne!" (*Drumul Luminii! Labirintic Drum).

Acesta este Poetul Constantin Ghiniță. Însetat și înfometat de inefabilul care se numește Poesie, la fel cum alții, înfometați sunt de carne și însetați de vin.

Cu o stranie și ciudată îndrăzneală, Poetul Constantin Ghiniță îl invocă pe Dumnezeu în poemele sale permanent, dar nu ca să se înalțe la El și să stea de-a dreapta, ci, dimpotrivă, ca Dumnezeu să coboare la creatură și să se cunoască prin creatura Sa.

Este, de fapt, kenoza cristică. Dumnezeu întrupat, coborât în chip de om, ca să-l ridice pe om la starea de dumnezeire. Este ceea ce reiese din Cântarea din Filipeni 2, 6-11: „El s-a nimicit pe Sine, făcându-se ascultător până la moarte/ și încă la moartea pe Cruce./ De aceea și Dumnezeu l-a înălțat și i-a dat un nume care este mai presus de orice alt nume./ Pentru ca în Numele Lui să se plece tot genunchiul/ al celor din Cer, al celor de pe pământ și al celor din adâncuri./ Și toată limba să dea mărturie că Iisus Hristos este Domnul".

Și iată ce spune Constantin Ghiniță: „*Coboară, Doamne, stai de-a dreapta mea/ Te roagă și cunoaște-Te prin mine". (*Coboară, Doamne, Stai de-a dreapta mea).

„Chiar de e strâmtă Poarta spre Lumină/ eu am să-ți bat necontenit la Poartă/ (…)/ *Amin zic Vouă, rentorși din Drumul/ Urechii unui Ac prin care poate/ Nu a trecut definitiv decât doar Unul/ Ce nu cunoaște Început nici Moarte" (*Coboară, Doamne, stai de-a dreapta mea).

Asumarea necondiționată a destinului este subliniată în multe poeme, dar în chip deosebit în Eu, Doamne, știu că și acuma sângeri: *„Până și Suferința este o minune/ de-nduri ca Iov și nu acuzi când ceri/ când revelat în Opere Postume/ înveți visând să mori, murind să speri// ascult durerea ca pe-o simfonie/ curgând prin Cerul-uger… din Potop/ să gust cu picătura apă vie/ și-aromele culorii strop cu strop// de trec prin mine Păsări-le-Îngeri/ și Cai se-opresc sub pleoape-adulmecând/ eu, Doamne, știu că și acuma sângeri/ în timp ce urc pe Cruce stând la rând// și mai știu, Doamne, c-am în palme cuie/ cu care te rănesc în timpul rugii/ de-aceea vreau să cred că dragostea mea nu e/ decât motivul iernii când plâng fulgii."*

În frământările sale existențiale, nu o dată, Constantin Ghiniță s-a întrebat, ca mai toți creatorii, ce e Poezia: „*Ce e Poezia dacă nu Cuvântul/ însoțind pe Domnul de la Neînceput/ când în Haos încă mai dormea pământul/ și-n sământă viața țipa surd și mut// Ce e Poezia dacă nu Lumina/ însoțind Cuvântul peste Tot și Toate/ (…)/ Ce e Poezia dacă nu visarea/ însoțind Speranța de-a ne vindeca/ când venind, Iisuse, ne-ai permis Iertarea/ și-n iubire, Doamne, ai pus Cruce grea."(*Și-n Geneză Pruncul mirosea a Moarte).

Constantin Ghiniță - un truver rătăcitor prin Labirintul numit Viață, un menestrel cântându-i balade Domniței Poesia închinându-i în adorare, ode și psalmi lui Dumnezeu, chiar dacă uneori îi cere socoteală. Un menestrel, așadar, al lui Dumnezeu, care nu-și dezminte cântarea, nu se sfiește să facă cruce, binecuvântând materia și oamenii, binecuvântând natura. Care, ajuns într-un punct al vieții pământești, râvnește la viața cerească. Și, în cele din urmă, un Om în veșnica lui Căutare de Sublim, de Înalt, de Absolut, pe care nu le află, decât în Dumnezeu și în Poezie…

Titi Damian

SENIORUL SINGURĂTĂȚII

Întâmplarea este ea însăși o componentă, uneori insesizabilă, alteori extrem de violentă, de cele mai multe ori pașnică, a existenței. Uneori treci indiferent pe lângă ea, pe moment îți scapă semnificațiile, nu o bagi în seamă, sau constați ulterior că te marchează într-un sens sau altul. Rămâi, după ce s-a consumat, de cele mai multe ori, cu ceva nelămurit, iar mai târziu constați că acel „ceva" te caută, te urmărește, semn că subconștientul tău n-a trecut chiar indiferent pe lângă ea și constați că, din când în când, îți dă târcoale, cum mi s-a întâmplat și mie acum vreo doi ani, când am întâlnit un scriitor pe care aș fi vrut să-l cunosc cu mult timp mai devreme, căci am descoperit în ființa lui și în scrisul său afinități nebănuite.

Mărturisesc că de multe ori am avut tentația ascunsă de a i mă adresa „frate George"...

Întâmplarea la care fac referire s-a petrecut prin iunie 2006 la Colții Buzăului. Consătenii mei aflaseră de „isprava" mea. Publicasem recent un roman – eram un unicat, scriitorul lor! – și mi-au făcut onoarea de a fi primit cu toată dragostea și după toate legile nescrise ale ospitalității românești, mai ales că primarul de atunci, organizatorul de atunci, mai cochetase cu scriitori, ba chiar îi găzduise. M-am simțit un fel de Tudor Șoimaru întors după o lungă pribegie printre neamurile sale, un fel de fiu rătăcitor. Am pătruns cu mare emoție printre cunoscuți și necunoscuți, printre flori și brațe întinse, într-o bibliotecă din clădirea Muzeului Chihlimbarului, ce părea strimtă din cauza numărului mare de inși din jurul câtorva mese puse cap la cap. În capăt, un scaun gol – mă aștepta – iar în stânga și-n dreapta scriitori de vârsta mea, necunoscuți, pe care primarul mi-i prezintă cu voce tremurată, vizibil emoționat: domnul Nicolae Gâlmeanu din Cislău, domnul Constantin Deneș din Nehoiu, domnul Ilie Mândricel din Bozioru, George Băiculescu tot din Nehoiu.

Nici astăzi nu-mi dau seama de ce privirile mi s-au oprit pe ultimul scriitor prezentat, situat ceva mai departe, în stânga mea, pe chipul căruia stăruia lumina neonului din centrul sălii. Avea ceva aparte, englezesc, în toată atitudinea. Mai întâi, ținuta impecabilă – un costum bleumarin, în dungi, cu o croială asemănătoare unui lord din Camera Comunelor, o poziție controlată a mâinilor ce învârteau discret un stilou - mi s-a părut scump - sub care am citit fugar titlul unei cărți *Dimineața iubirilor noastre pământene**. Un păr blond spre șaten, bătând grizonat, ușor ondulat, parcă întors spre stânga, o privire atentă, senină, cred că bătea spre un albastru – verzui - chihlimbariu, un zâmbet discret, dar amabil, vizibil doar la colțul buzelor energice, fără să fie cărnoase, în prelungirea cărora, pe obraz ,două ușoare gropițe care-i accentuau distincția. Când s-a ridicat și mi-a întins mâna, cu mișcarea ușor aplecată a capului, cu un zâmbet discret, încurajator, accentuându-i gentilețea, parcă înălțându-l mult peste ceilalți, toate aceste gesturi mi-au întărit prima impresie.

Lansarea și-a urmat cursul firesc, în final am făcut schimb de cărți. Mi-a înmânat-o pe a Domniei Sale, cu o studiată dedicație, o răsfoiesc. Privirile mi-au căzut, absolut întâmplător, pe o nuvelă tulburătoare. Ajuns acasă, nerăbdător, cu ea am început lectura. Am descoperit repede că aborda aceeași problemă ca și romanul meu, colectivizarea. Am citit-o, am disecat-o și m-am umplut de ciudă. L-am invidiat pentru că mi-o luase înainte. Mă frământam cum de nu mi-a venit mie, ca scriitor, ideea aceea. Era vorba despre un țăran, Ion Moșdreanu din Valea Sibiciului, sat apropiat de al meu – vecin de hotar. Acesta, analfabet, după ce a pus degetul pe cererea de intrare în colectiv, s-a dus, calm, la tăietorul din curte, a luat barda și l-a tăiat. A rămas fără martorul lașității sale. Scena descrisă m-a tulburat. Am citit apoi întreaga carte și, pe măsură ce înaintam, descopeream personaje cunoscute, locuri, întâmplări care-mi erau familiare. Mai ales descrierea ploilor acelora putrede de la Curbura Carpaților, cu puhoaiele de ape care se rostogoleau din mal în mal, măturând totul în calea lor, lăsându-l pe om singur, neajutorat și descumpănit.

Nu l-am mai întâlnit de atunci. Găseam din când în când câte ceva sub semnătura sa în diverse reviste, după cum cred că și dumnealui mă descoperea cu eseuri sau cronici în altele. Aflasem că locuiește în Nehoiu. Mai aflasem că acolo ființase un cenaclu literar puternic, căruia-i trecuse pragul, în anumite ocazii, chiar Marin Sorescu. Am mai ajuns în Nehoiu cu diverse ocazii, dar nu l-am căutat. Rămăsesem cu o imagine pe care nu voiam s-o pierd.

Până prin mai anul acesta când primesc prin poștă, cu o dedicație elegantă, cumpănită, purtând Ex-librisul și semnătura autorului, pe care l-am perceput ca un semn de mare prețuire, **Conjuncturi de iubire**, ed. ALPHA MDN, Buzău 2008 – o ediție a II-a, revizuită și adăugită. Am citit-o foarte repede, aș zice pe nerăsuflate și, politicos ar fi fost să și-i scriu o cronică. Simțeam că am în mână o carte unică, „grea" cum ar fi zis Marin Preda pe care n-o puteam trata superficial. O carte cu o problematică, aș zice unică în literatura română, - omul în singurătatea sa, când ruptura androginică s-a produs

* George Băiculescu, *Dimineața iubirilor noastre pământene*, 2006.

sau este iminentă, când nemilosul Zeus a despicat cele două jumătăți cu fulgerele sale – scrisă într-o manieră originală, realizând analize sufletești de mare sensibilitate și subtilitate, cu un condei sigur, exersat, format, matur. Și aici descopăr personaje pe care parcă le-am mai cunoscut, locuri pe care le-am străbătut și eu, dar mai ales observ că avem ceva în comun – un suprapersonaj, fascinația PLOILOR din Curbură, cu izvoarele, cu pâraiele, cu râurile, cu norii, cu bubuiturile bolovanilor izbind din mal în mal, dar mai ales cu prăpădul ce-l lasă în urmă. Scenele amplifică prăpădul sufletesc al personajelor ce-și trăiesc mocnit drama singurătății generate de nemiloasa și iminenta despărțire.

Prima dintre nuvele, cu titlul inspirat, sugestiv, devenit laitmotiv al cărții, *Casa,* debutează cu o astfel de descriere a unor imagini apocaliptice, ploaia necontenită. Adrian Săvulescu ieșise tulburat din sala de judecată, tocmai primise sentința despărțirii definitive de Nora și acum „mergea singur prin pâcla ploii, cu pașii târșiți, ud, murat din tălpi până-n creștet." O voce din ușa unei cofetării îl îndeamnă: „Ei, intră, omule, undeva!" Mergând prin ploaia tot mai deasă și tot mai rece, îl năpădesc întrebările: „Unde sunt cei cinci ani în care am trăit împreună? Unde sunt zilele lor de liniște? Unde sunt neliniștile și orele de întâlnire când ieșeam de la cursuri? Dar zilele de muncă intensă, febrile, obositoare până la epuizare, creând noile prototipuri de mobilă? Unde rămaseră toate astea?" Dintr-o dată, cititorul află cauza: „Lidia și nebunia lui trecătoare" – adică infedilitatea.

Călătorul se suie în trenul ce înainta cu greu printre vălătucii de ploaie ce se căzneau să-l înghită. Se întâmplă apoi un salt în timp și în alt spațiu – iluzie sau realitate? se întreabă cititorul. Nora apare lângă el. Fuseseră amândoi proiectanți la fabrică de mobilă. Lucrau până la epuizare și noaptea, trăiau intens bucuria împlinirii profesionale. Nora era mândră de el. În geamul ferestrei trenului stăruia imaginea ei. O voce apăsată anunță greu: „Fraților, plouă în munți!". De-abia acum începe să simtă căldura Norei, când ea șoptise „lasă", iar el simți „o senzație rece, de frică și spaimă de moarte". Trenul se oprește în plin câmp. Trebuia să meargă prin Pătârlagele, spre Nehoiu. Coboară, apoi ocolește prin Sibiciu, prin Mlăjet, Stănila. Se întreba: „Ce-o fi cu Lunca Morii?" Ajunge. Imaginea orașului izbit de calamitate este dezolantă: „Tânărul și frumosul orășel – părea o pasăre lovită într-o aripă, rănită de moarte". Colonia muncitorească fusese distrusă. Imaginea este apocaliptică: „Câteva case sunt înfundate în mâl până la streașină, nu se mai știe locul ușilor și-al ferestrelor; altele au fost inundate; apa murdară a pătruns în ele, a îmbâcsit totul în mâl și s-au retras. În fața unei case înalte, unde nu mai există nici curte, nici grădină, o femeie bocește de mort! Mai încolo aproape o mie de volume, răsturnate cu rafturi cu tot, zăceau în noroiul puturos, bolnav!" Pe fundalul acestor imagini de coșmar, imaginea Norei și a fiului Mihai. Toți trei privesc împietriți, neputincioși locul unde ar fi trebuit să fie casa lor. Replica unui bărbat masiv vârât într-o pereche de cizme de cauciuc, cu părul murdar de mâl, ochii duși în fundul orbitelor, încercănați de nesomn și neliniști: „Am rămas doar cu cheia, Adrian" ilustrează situația limită a lui și a lumii acesteia lovite nemilos de mâna destinului. Întrebarea este: pasivitate, resemnare sau luptă? Între cele două maluri, oamenii vor instala un funicular sub comanda lui Costică Dedinvale. Urmează refacerea: mașini, autobasculante, buldozere, autogredere, tractoare, țipătul strident al claxoanelor. Adrian încearcă s-o uite pe Nora, dar „întreaga lui ființă se îmbogăți cu imaginea Norei – surâzătoare, volubilă și plină de prospețime" Acum apele Buzăului vuiau potolite, alunecând în albie..., devenind fundal pentru „o femeie tânără, îmbrăcată într-o rochie nouă, de-un albastru deschis, având eleganța și distincția unei actrițe celebre a Hollywoodului coborând scările unui avion".

Finalul este ambiguu, modern, lăsându-l pe cititor să penduleze între iluzie și realitate: „Porni prin prundul plin de mâl în întâmpinarea necunoscutei, în întâmpinarea bucuriei pe care, cu puțin timp în urmă, începuse s-o trăiască la o nouă dimensiune, intens, înalt. Între el și necunoscută, soarele amiezii strălucea într-un joc de fantasme, încălzind pământul și sufletele oamenilor, trezind speranțe noi de viață."

Am zăbovit mai mult asupra primei nuvele, întrcât „Opera lui G. Băiculescu este o «Casă cu scări înterioare» unde același personaj se multiplică ori se diversifică într-o varietate nedeterminată de alte personaje, fără ca fiecare, în sine, să se poată dezrădăcina de plăsmuirea primară" (Nicolae Gâlmeanu)

Observația rămâne valabilă și în acest volum. Locul cuplului (destrămat) Nora și Adrian Săvulescu este luat în următoarea nuvelă, *Lumină singuratică* de către cuplul Nicolae Stavru - Marga! Acesta se despărțise de Maria pentru mai tânăra Marga. Maria se retrăsese să-l crească pe Ionică, în sat la Vadul Oii. Într-o zi, la „financiar" venise Ionică – acum avea treisprezece ani – după pensie.O clipă, rămân amândoi încurcați. Când copilul își spune numele află că este altul – Stănescu, Stătescu, sau Stăiculescu. Îl marcase pe tată sentimentul culpabilității. Altădată, dă peste un tânăr distins și elegant care ținea un discurs într-o adunare selectă, cu privirea care parcă-l urmărea de la tribună. Un băiat cu plete și cu chip de monah. La recepție, îi aruncă cu dispreț, paharul cu vin în ochi.

Acum se întoarce spre casă, târziu din noapte, după ce reparase o șaibă la un gater, copleșit de gândul că este întâmpinat cu zâmbet cald, ocrotitor, tinerește de noua soție: „Se simțea tânăr ca primăvara, ca zborul unei păsări în înalturi". Ajuns acasă, ipoteticei fericiri îi ia locul crunta dezamăgire. El crede că ea n-a dormit, așteptându-l fremătândă. Ea îi răspunde moale: „Bușteanu... de-aseară". Interesantă este notația care descrie reacția lui din final: „Nicolae Stavru rămase câteva clipe în mijlocul camerei, în picioare, cu gândurile împrăștiate, paralizate, duse aiurea […] Și-acolo, pe spătarul scaunului, aruncate în dezordine, hainele lui arătau ca o paiață moartă."

Cafeaua de la miezul nopții are ca protagoniști cuplul Simina – Șerban. Femeia „își păstrase încă suplețea tinereții, ochii-i ardeau ca văpaia […] Ghemuită în fotoliu, părea foarte mică, iar rochia ușoară, transparentă, îi punea în valoarea formelor perfecte ale corpului, neafectate încă de trecerea anilor". Șerban tocmai i-l prezentase pe

oaspetele Valeriu, noul lui coleg, fără să știe că cei doi se cunoșteau de mult. Valeriu avusese un accident – șchiopăta. Chitara zdrăngănită de Șerban îi irită pe cei doi: „De-ar ști să cânte. Așa rage – animal azvârlit în prăpastie, nemâncat de-o săptămână". Discuție banală în jurul unei cești de cafea în care se ghicește. Femeia acum își disprețuiește soțul: „Pe chipul ei resemnat se așternu din nou nota aceea de greață și dezgust, de repulsie față de bărbatul masiv, răsturnat între perne". Mâinile Siminei și ale lui Valeriu se electrizează o clipă întâlnindu-se pe ceașca de porțelan. Începuse să se aștearnă liniștea, se părea că Șerban adormise. De aici încolo, Valeriu o judecă pe Simina pentru iubirea abandonată, ajungând la concluzia că: „Fără iubire nu putem trăi. Ce fac de azi înainte? Încotro-mi îndrept pașii? Pe care drum? Ce cărări îmi aleg în viață? Merită să-ncerc să mă zbat? Ce-am făcut până acum? Unde am greșit?". Ajunge la concluzia că noi „suntem prada propriilor noastre calvaruri". Finalul este eliadesc. Amintește de „Nuntă în cer." Iluzia se suprapune perfect peste realitatea - vis: „Șerban doarme cu sforăituri. Valeriu se ridică brusc. Ochii lui, ca două beculețe roșii, scânteietori; lumina lor se mări mult, inundă pe neașteptate încăperea. Simina deschise ochii. În ușă, bărbatul ei – masiv, greoi, cu ochii injectați – se bălăbănea abia ținându-se pe picioare".

Întrebarea femeii devine laitmotiv în final: „Unde-i?" „Căzu în genunchi în fața bărbatului, într-un hohot de plâns". Iluzia dispăruse. Pagini dense, de mare analiză psihologică. Ambiguitatea o sporește.

În altă nuvelă, *Tatăl și fiul*, un alt cuplu: inginerul Andrei Livedea și profesoara Tina Mâslea. Andrei trăia drama singurătății despărțit de Tina, în ziua de douăzeci și trei aprilie, ziua lui de naștere. Visul i-o aduce ca pe o prezență, ca pe o certitudine vie și reală. Timpul este dat înapoi. Afară ploaia continuă să cadă, undeva se aude o locomotivă. La ușă îi sună un ostaș, Lucian, fiul său, venit în permisie să-l felicite, aducând cu el o sticlă de wisky. Lucian are în față pe tată: „Bărbatul cu trăsături aspre, cu ochi cenușii, având în ei luciri de metal șlefuit, cu aerul lui distins, fără aroganță, constructor de case." În casa aceasta lipsește femeia. Prilej pentru scriitor în a-i aduce un fermecător elogiu: „Cu mâinile ei de aur, zâmbetul ei cald, ocrotitor și înfiorătător, dăruit bărbatului atunci când îi e mai greu, însuflețind casa, dându-i ceva din personalitatea ei, îmbogățind viața bărbatului". O altă femeie, Ada se gândește, totuși, să-l felicite. În momentul acela, un telefon de pe șantier îl anunță că apele amenință să-l inunde. Peste strigătul înăbușit al depărtării țâșnește raza de speranță: „Vezi, Lucian, n-am să vin singur. O zi ca asta nu se poate sărbători în doi, înțelegi?" Între datorie și aniversare, bărbatul a ales datoria.

Profundă, subtilă și plină de farmec stilistic – poate capodopera sa – rămâne *Noaptea în care vom visa trandafiri.* Aici însuși autorul concret iese la iveală, George Băiculescu, personaj - confesor, dar și martor la întâlnirea fascinantă dintre Radu și Ella. Laitmotivul nuvelei acesteia rămâne replica Ellei: „Avem nevoie de confesiuni, de destăinuiri". Destăinuirea este ca o terapie pentru cei doi, întâlniți într-un sanatoriu. Aceștia își spun propriile experiențe aducătoare de traume, ajungând la concluzia medicului că „Dacă n-am iubi, n-ar fi posibile amintirile și speranțele." Noaptea, Radu a visat trandafiri: „Buchete întregi de trandafiri puse în vaze roșii și negre și verzi, și toți aveau petalele zdrobite, ofilite, moarte." Dimineața, când a căutat-o, Ella părăsise stațiunea. Excelentă analiză a unor suflete traumatizate de niște factori exteriori mânuiți de mâna nevăzută a destinului. Un așa final de mare subtilitate mai găsești doar în nuvelele lui Mircea Eliade.

Printre nori, un petec de cer albastru debutează cu un excelent eseu despre iubire, din punctul de vedere al Magdei Mihai, complet derutată de compartamentul neașteptat al lui Andrei, aflat într-o rezervă de spital. Magda îi face o vizită sperând într-o împăcare. Cândva îi refuzase dragostea. La singura și sincera declarație de iubire a lui, ea îi răspunsese imprevizibil și derutant: „Nu cred, tovarășe Andrei." Nici ea nu știa de ce refuzase, deși sufletul îi vorbea altfel. Acum în rezerva spitalului, ea este cea care primește o lovitură mai grea decât a unui bolovan aruncat în plină figură: „Nu pleci, Magda?" Replica bărbatului o descumpănește, crezând că femeia a venit din compasiune." Magda iese „năucită, cu gândurile fărâmițate – cioburi dintr-un pahar spart pe o pardoseală de mozaic." Povestirea se încheie simetric, cu alte reflecții ale femeii, lăsând iubirii o rază de speranță: „Cineva drag, apropiat, care îți dă încredere în mersul tău, care te faci să calci mai sigur, mai demn te așteaptă."

Pe aceeași temă a iminentei destrămări a cuplului este și *Minus cu minus niciodată plus* în care protagoniștii sunt pictorul Grigore Laurențiu Petrina și Olga, soția sa. Aceasta îl anunță că va merge în concediu la mare o lună, la tratament. Săptămânile de așteptare sunt chinuitoare pentru bărbat. Întreba în fiecare zi poștașul de vreo veste. Îndoiala îl chinuie, apoi se transformă în teamă, frică, obsesie și chiar în coșmar la gândul dispariției inexplicabile a acesteia din viața lui. Identificăm aici câteva strălucite pagini care realizează două portrete, cu detalii asemănătoare unui pictor: al mamei de la țară sau al unui coleg de liceu. Acum îi dispare și dorința de pictură, devine apatic. Ieșit dintr-o ședință, o întâlnește întâmplător pe Gabriela, o fostă colegă de facultate, sosită în oraș cu ceva treburi, cu care-și dă întâlnire pentru o posibilă consolare. Chiar în acea zi, poștașul îl întâlnește și îi înmânează un plic de la mare semnat de Gabriela. Dintr-o dată, pictorul devine altul: „Puțin adus de spate, cu plicul nedesfăcut în mână, merge prin mijlocul străzii plutind undeva, într-un spațiu ireal, între pământ și cer, printre zdrențe albe și albastre de nori. Departe, sub castanii tineri, pe trotuarul din stânga, se îndreaptă spre Olga, pe celălalt – Gabriela. Siluiete ușoare, vaporoase, de vis." Dintr-o dată, pofta de viață, de lucru izbucnește: „Azi va lucra intens, spornic și sigur la acel peisaj marin, care va fi ceva nou, fascinant și tulburător, va fi marea cea mare, cu splendorile și tainele ei."

Cea mai tulburătoare dintre nuvele rămâne însă *Breloc* care se abate întrucâtva de la tema cuplului, abordând-o, dintr-o perspectivă originală, pe acea a singurătății. Cred că este unică în literatura română prin finețea cu care scriitorul urmărește psihologia unui simplu funcționar

– contabil conștiincios, fără familie, din dublă perspectivă: cea exterioară, a colegilor de birou și a apropiaților, dar mai ales cea interioară, din perspectiva lui Nicolae Ioachim care, venit împreună cu superiorii să-i constate decesul și să-i organizeze înmormântarea, descoperă în jurnalul acestuia un intelectual fin, subtil, profund, cu o viață interioară complexă, având o cultură vastă. Aparențele înșală, ar zice cititorul, căci contabilul Daniel Bucura semna condica de prezență cu un creion bont, de treizeci de ani, dar ținea un jurnal de o extraordinară bogăție sufletească.

Casa de la cotitură din nuvela cu același nume va putea fi demolată pentru a lăsa loc unei noi șosele, doar după ce se povestește dragostea cu sfârșit tragic dintre Ștefan și Alina, iar tatăl, Gheorghe Păltineanu, își va omorî propriul fiu, pe Tiberiu, trecut la legionari și apoi dezertor din armată.

Prima dintre observațiile cele mai importante, după lectura întregii cărți, ar fi aceea că un pictor ar scoate la iveală niște capodopere doar dacă ar picta după descrierile lui George Băiculescu: peisaje, portrete, interioare. Cred că, undeva, cândva, în copilărie, și-a abandonat menirea de pictor cu pensula. A regăsit-o pe aceea mai frumoasă în care stăpânitorul e cuvântul. N-a prins numai suprafața, ci a pătruns în adâncuri, devenind un strălucit pictor de suflete. Izbândește subtile analize ale meandrelor sufletului bântuit de regrete, suferințe, remușcări, generate de trăsnetele lui Zeus care desparte ființa originară androgină în cele două jumătăți pentru că l-a sfidat. G. Băiculescu e mai presus de Zeus, căci lasă o umbră de speranță, în fiecare dintre nuvelele sale, cuplului aflat într-o iminentă dezlipire.

Mai e ceva: un farmec stilistic aparte, o știință a analizei cum numai la marii scriitori descoperi, o subtilă trecere de la vis la realitate, de la deziluzie la speranță, cu planuri temporale și spațiale care se intersectează la fel de subtil, ceea ce îi conferă unicitate.

Așa dar, unitate stilistică și tematică – trăsătură ce conferă greutate volumului, situându-l alături de mari înaintași: Vasile Voiculescu și Mircea Eliade.

Și mai e ceva: o proză „grea", având ca protagoniști intelectualii (inginer, contabil, pictor, arhitect, profesor) cu aspirațiile, cu dramele, cu speranțele, cu obsesiile, cu orgoliile, cu îndoielile, dar mai ales cu singurătățile lor. Peste toate, Nehoiu, orașul de la poalele Penteleului care intră în literatura română pe două căi: Topos al unor întâmplări pe care cititorul le simte legate de viața lui spirituală și socială, dar și o Casă sufletească a fiului său, George Băiculescu. Un nume de scriitor care-i va întări renumele orașului Nehoiu, „spectacol feeric, prezentat în aer liber, sub cupola albastră, încărcată de stele, a cerului."

Ion Roșioru

POEZIA ESENȚELOR RARE

Ultima carte de versuri* semnată de Arthur Porumboiu la Editura constănțeană Ex Ponto (2008) se numește *Poeme optimiste din vremea Ciumei Roșii,* titlu ce pare să parafrazeze, fie și doar datorită memoriei involuntare, pe cel *de Poeme vesele și triste de prin cârciumi comuniste* al regretatului Ion Chichere.

Arthur Porumboiu este printre puținii poeți care n-au mușcat din momeala experiențelor lirice optzeciste, străduindu-se din răsputeri să mențină scrisul poetic într-un areal al purității și al demnității lirice tradițional(ist)e. Și în volumul de față, poetul își observă și-și comentează dualitatea ființei poetice polarizabile între grandios, cosmic, intemperie dezlănțuită, durabilitate, pe de o parte și vulnerabil, delicat, efemer, roural, pe de altă parte. Continuă să se plângă de ingratitudinea lumii și a firii agresive și imploră un strop de înțelegere protectoare pentru el și pentru poezia lui. E vizibilă și în acest volum pendularea între încrederea nețărmurită în opera care se impune ca un scut inexpugnabil între el și moarte, și îndoielile care-i dau târcoale în clipele atroce de frig existențial. Senzația reconfortantă de zbor și de hălăduire dezinvoltă în astral alternează cu cea de prăbușire și de cantonare în terestritatea cenușiului cotidian asfixiant. Poetului îi repugnă entuziasmul de comandă (sintagmă care în vremea comunismului de paradă l-a costat câteva luni de detenție), umilirea omului de către o societate care-și întoarce fața de la el când bietul ins se așteaptă cel mai puțin. Această desconsiderare ori marginalizare concertată a poetului are, însă, cel mai adesea, efectul contrar: îl mobilizează în înverșunarea de a escalada întunericul molestator (*Eu îmi caut bucuria*).

Poetului de stirpe și de clocot macedonskian îi repugnă ura viscerală, revărsările de instinctualitate primară, strivirea spiritului însetat de esențe, injustițiile de orice natură, samavolnicia, carceralitatea, suficiența, dezabuzarea și altele, opunându-le neîncetat dragostea înnobilatoare, celestul imaculat, libertatea necondiționată, trăirea în puritate aurorală, curajul civic, asumarea luptei întru desăvârșirea creatoare a destinului, acceptarea bărbătească a provocărilor timpului, alertețea „flăcării sociale", lucrarea neodihnită a sufletului și a tuturor simțurilor. De aici decurge firesc neîntrerupta laudă adusă

* Arthur Porumboiu, *Poeme optimiste din vremea Ciumei Roșii*, Constanța, Editura „Ex Ponto", 2008.

miracolelor firii: împlinirea cromatică a sevelor în petalele roșii de trandafir ori în boabele albastre de strugure, puterii de a se bucura în fiecare zi ca de-o izbândă destinală convertibilă într-un nou poem ocrotitor, fertilității ploii, reiterării ritualice a luminii roditoare, zâmbetului cald și liniștitor al iubitei ș.a.m.d.

Nu lipsesc din dialectica discursului poetic nici momentele de dezolare și amărăciune culminând cu adevărate spaime apocaliptice: „Fierbe lumina pe caldarâmuri. / Sufletul se-năbușă / ca-ntr-o cămașă de forță, / Sunetul se sinucide-n pasta de bitum, / iar peste buzemi tatuează o torță. / Cerul - ca un jet de petrol - arde, / și pământul cu-nfricoșată nepăsare / îmi smulge, ale speranței noi stindarde, / și-mi ară obrajii cu bulgări de sare!" (*Canicula).* Răul există sub cele mai neașteptate și mai diverse întrupări, prilej pentru poet să se întrebe dacă arderea lui pe rugul poeziei mai poate preveni sau ameliora ceva în ordinea socială sau naturală și înclină să-i confere un rol pozitiv acestei mistuiri: ,,Mă consum ca un radiator -/ Căldura mea cine-o primește ?/ Moartea nu!/ Poate semenul aflat / sub luciul neiertător al singurătății, / poate iubita părăsită / sub negura moale și umedă / ca drumul unui limacs;/ poate luptătorul ce-și privește / scutul ciuruit, / ori pomul ce se uită la mine / implorând dezlegare de rod. // O, dacă arderea mea / i-ajută numai o clipă, / lupta trebuie continuată / chiar de voi plăti / cu propria-mi viață." (*O, dacă arderea mea).* Pe acest fond de deziluzii și de speranța, va conveni în forul lui interior să se confrunte cu nedreptatea, cu liberul arbitru, cu ucigașul fără simbrie, cu ura socială, cu indiferența semenilor, cu întunericul roșu, cu alienarea depersonalizatoare, cu violența de orice natură, cu, pe scurt, tot ceea ce atentează las echilibrul uman sau cosmic. Motivul soldatului sau al „luptătorului îndârjit" e unul obsesiv în volumul de față (v. *Poetul și patria, Un soldat, Cu lamentații, Crinul astral* etc.).

Experiența carceralâ din tinerețe continuă să-i terorizeze memoria cu puhoiul ei coșmaresc, chiar dacă de atunci s-au scurs circa patru decenii (v. *Viața în celula numărul șapte, Poemul spațiul închis, Întoarcerea aceea, Septembrie ș.a*.). Există în aceste poeme o veșnică stare de pândă și de angoasă metafizică oraculară ca nimeni să nu se mai poată sustrage lucrării timpului hămesit: „Suntem uneltele-i oarbe / prinse-n veninosul sorb, / sau simple fructe pe obosite tarabe /vegheate de-un orb? // Ce vrea nisipul cu noi?/ In valea aspră ne varsă Luna, / ori, ca pe stridiile moi, / graba cetății ne-nghite întruna?/ / Lucrare dușmănoasă, aspră / ca indolența nisipului orb; / ne sunt smulse rădăcinile clare / și oamenii, unii pe alții se sorb!" (*Necunoscuta lucrare).* Niciun refugiu nu mai este posibil din fața răului universal, a călăului, a vânătorului, a paingului cu înțepătură mortală și cu plasă necruțătoare. Poetul e captivul Banalității (*Din realitate*). Foarte încrezător, de regulă, în poezia sa care-i poate deveni pavăză împotriva morții, poetul are frecvent și momente de îndoială, de resemnare, de recunoaștere a vulnerabilității ființei umane și de capitulare în fața propriei condiții. Sentimentul erorii glisează, nu altfel decât viermele-n mărul rumen, în sufletul poetului care cu greu încearcă să se debaraseze de el (*Rugă, Un aparat*), fiind aproape convins de faptul că: „Cu o garoafă / nu poți sparge / rezistența de beton / a Nopții" *(Inscripție*).

In momentele sale faste, poetul se crede nemuritor sau măcar capabil să țină, prin cuvinte, moartea la distanță, obținând o păsuire din partea ei: ,,Moarte, nu veni ! Nu te chem. / Eu, în clipa de-acum, / mă zidesc definitiv în poem, / și sînt :Lumină și Drum" (*Lăsați-mi zorii*). Sau: „orgoliul meu poate să nască din cuvinte, / un templu-n care moartea n-are voie să intre!" (*Autoportret*).

Meditațiile pe tema poetului, deopotrivă vatex și artifex, constituie una din constantele scrisului lui Arthur Porumboiu: „Poetul nu-i un prinț fericit, / ci muncitorul care dislocă piatra, / și-o duce la temelia zidirii;/ un muncitor simplu, / plătindu-și bucata de pâine / cu propria-i viață;/ dacă lumina ei nu se vede / chiar a doua zi, / ea totuși există cum o undă de soare / în plantă" (*Despre viața poetului*). In aceeași ordine de idei, poetul își glorifică rădăcinile, munții săi albaștri unde a învățat „venirea aprigă a miresmei" (*Confesiune)*. Comuniunea cu firea în ceea ce are ea mai roural-auroral este o altă constantă a liricii acestui poet care simte nevoia să fie ocrotit și să ocrotească la rându-i: ,,Obligația mea e să apăr / frăgezimea emoției / și puritatea Trandafirului -/ care numai prin jertfa sa / există. // Iar dacă pânza străvezie a miresmei / trece și prin sângele meu, / găsesc că-i lucru divin / și apăr!// Obligația mea e / să mă apăr pe mine: fiindu-mi izvorul / și cel ce bea.*" (Să apăr!)* Puritatea și cantonarea în fragilitatea vegetalului ajuns la zenitul miraculos al ecloziunii sale florale generează clipe faustice de comuniune cu întreaga fire: ,,Floarea Viei nu îngăduie / moartea!" (*Când înflorește*).

Uneori pe poet îl încearcă nostalgiile unei tinereți boeme ce-și era suficientă sieși (*Autoportret de tinerețe, Cântă-mi tu, vântule*), însă refugiul acesta e pasager, chiar fulgurant, întrucât o natură austeră, hieratică, atinsă de aripa rece a tehnologiei industriale expansioniste pare să-l acapareze pe poet cu gerul ei existențial dezolant și ineluctabil (*Stare, Nume, Parabolă*). Credința a rămas în urmă, aninată de icoanele copilăriei. Îndepărtarea de Dumnezeu potențează acut starea de singurătate și de noapte ineluctabilă care vulnerabilizează sufletul *(„Ah! Tu Noapte, Noapte crudă". Țipătul sângelui)*. Memoria supurează agasant. Obsesia nedreptăților ce i s-au făcut poetului de către o societate ingrată sau de un destin saturnian nu-i dă în niciun chip pace (*Noaptea și-a întins straturile, Ninsoare etc.)* Momentele de calm și de împăcare, ca și de orgolioasă conștiință a datoriei împlinite în condiții maștere și în vremuri ostile creației, nu întârzie nici ele să-și facă simțită prezența și să se insinueze bărbătește în discurs: „Nu plângând mă voi reîntoarce / în munții mei;/ nu sentimentele zdrențuite / vor întinde mâini cerșetoare, / deși pe fața mea timpul și-a scris tatuajele / și flacăra pâlpâie calm; / întreg și pur, / înarmat cu credința / că grâul a fost ajutat și de mine, / că floarea și-a desăvârșit, în minuscula-i cupă, / firul de parfum, / și prin înțelegerea mea; / altfel munții și-ar închide porțile, / și eu aș fi ca un prinț fără patrie.'' *(Nu plângând*). Pe acest fundal de acalmie provizorie, poetul își acceptă până la capăt „meseria de a trăi" Cum ar spune italianul Pavese, moartea rimând cu o plonjare în lumina

dureroasă. Chinul neștiut creației este admirabil și olimpian sugerat printr-un vers interogativ admirabil: „Ați auzit Trandafirul cum își fabrică mireasma?" (*Discuție liberă)*. In altă parte, poetul se identifică virtual cu această floare miraculoasă întru decantarea și jumelarea sevei cu lumina: „M-aș vrea un trandafir obsedat de propriu-i parfum:„ (*Eu am fost ales*). Numeroase sunt piesele lirice în care poetul, nu fără un anume narcisism, reflectează diferențiator asupra propriei deveniri : el este cel *ales* să ajungă în Valea Transparenței rimând cu o Golgotă a creației, suflet de excepție catalizatoare de esențe rare, ființa care a depășit și a explorat liric vârsta entuziasmului romantic juvenil, flacără veșnică înfruntând spațiul și timpul ș.a.m.d. Uneori autoportretul este proiectat în viitor cu același orgoliu protector care-i anihilează dușmanii neputincioși în a-l contesta la nesfârșit împroșcându-i puritatea cu otrava invidiei: „Eu voi rămâne ceea ce am fost: / o flacără intensă, / care nu și-a căutat adăpost / dincolo de câmpul de luptă;/ laser ce arde / mâinile celor ce-ar pune /sârmă ghimpată în jurul / sufletelor noastre; / celor ce-aduc veninul / și-l varsă-n venele inocenților; / Celor ce maculează Cuvântul -/ la simpla atingere!" (*Eu voi rămâne).*

Deși foarte parcimonios și discret în privința liricii de dragoste, Arthur Porumboiu rămâne în același spațiu al purității panteiste, împrumutând parcă tonul psalmic și combustia estetică din *Cântarea Cântărilor,* ca în acest poem tulburător*: „*Poate vii din Galaad, și-aduci pe mâini / mireasma densă a măslinului *; (*Tu ai fost acolo când / parfumatele uleiuri / îmbălsămau zorii): /Purpuriul buzelor tale l-ai aprins / în ziua de jertfă a Mielului, //și nașterea ta a fost / într-o peșteră de aloe și miere. / Farmecul tău e ca lumina :/ niciodată nu-și pierde conturul." *(Cântec de taină*). Sau: „Pur / ca desfacerea-n lumină / se-arată mersul tău. / Asemenea triburilor vechi, / ce se-nchinau focului, / mă rog ție în noapte :/ nu mă lăsa Singurătății!" (*Mă rog*).

Prezența iubitei dă deopotrivă un sens major existenței poetului și creației sale, în măsura în care cele două categorii pot fi imaginate separat. Iubirea este pentru poet singurul punct de sprijin, ilustrativ fiind în acest sens poemul *Neliniștea născându-și imaginile*, scris în tonalitate și ritm baladesc barbian. Dragostea ține, așa cum observam și în altă parte, moartea la distanță. Absența, fie și temporară, a iubitei îl pustiește pe poet și-l face vulnerabil (*Dacă tu pleci, Un fiord anonim*). Așteptarea celei dragi este febrilă și tensionată și ea-i prilejuiește confesiuni incandescente: „Fără de Tine :/ așteptare până / sângele îmi fuge din vine, / și rămân :seacă fântână! / Poate totuși un fir de lumină / mi te-o aduce /cum mireasma-n trandafir / în amiaza dulce. / Poate-n carnea mea /vei semăna iarăși lumină, tu însăși rămânând grea, / cum de aromă mărul din grădină. / Sau poate că nu vii, / și astfel în necruțătoare febre / sufletul meu va fi împodobit / cu jerbe - / nemiloase și clare / precum orele ce rup / din contururi solare / un trup" *(Așteptare*). Îndrăgostitul își caută aleasa „precum fântâna nouă: un izvor" (admirabil vers, cum doar lui Ion Dragomir i-ar mai fi țâșnit de sub condei) din poemul *În fiecare fibră*. Sunt însă și momente când poetul se lasă pradă unor sentimente de zădărnicie a tuturor eforturilor omenești *(O dulce liniște*). În această stare sufletească până și iubirea devine un lest, departe de a fi un prilej de alimentare și de propulsare a zborului liric spre nemurire *(Iar ai venit, Stare)* ori vindecătoare de solitudine și de spaime existențiale *(Si-aș fi vrut, Seară banală, Vid*). Evadarea din iluzie nu este deloc ușoară și ea ține nu de o izbândă ci de o recunoaștere a propriei înfrângeri :"Murdar e sufletul. / Acum / eu nu sunt flacără / ci scrum. / Iubirea Ta -/ de stânjenei, / cu movul ei /lovește-n mine / și știe grabnic / să dezbine, / astfel despărțindu-ne / cum noaptea de zi, pe coline." (*Stare*). Poetul găsește atunci forța să nu se mai mintă acceptând crudul adevăr că oamenii se nasc și, mai ales, mor singuri: „Înfricoșătoare / orele / când vor veni, / singur voi fi !/ Înfricoșătoare / când palmele gerului / de frunte mi se vor lipi. / Chiar și amintirea ta, / din diagrama memoriei va pieri!" (*Când orele*).

Arthur Porumboiu rămâne un poet de substanță, poeziile sale constituind adevărate oaze de lirism nepervertit de mode, în majoritatea revistelor literare prestigioase din întreaga țară și impunând, ca și cărțile autorului, prin prospețime imagistică și prin fidelitate față de temele mari ale literaturii din totdeauna.

Zaiț Marga-Doina - *Compoziție*

Iordan Datcu

ESEURILE ATIPICE* ALE MAGDEI URSACHE

Filonul eseistic, prezent și în proza propriu-zisă a Magdei Ursache, în romanele sale *Universitatea care ucide* (1995), *Astă-vară n-a fost vară…* (1996), *Strigă acum...* (2000), *Conversație pe Titanic* (200l), *Rău de România* (2005) și *Bursa de iluzii* (2005), alcătuiește, în întregime, substanța volumelor *Bolile spiritului critic* (2006) și *Pe muchie de hârtie* (2007), amândouă subintitulate „eseuri atipice", atipismul lor fiind con-ferit de faptul că sunt cronici ale tranziției, *aide-mémoire*, pagini de jurnal, foiletoane, pamflete, toate la un loc reflecții ale unui critic literar, ale unui sagace observator al vieții literare, culturale și politice, deopotrivă de până în 1989 și de după această dată. Nu poate uita și nu poate ierta toate ingerințele cenzurii (se propune o tipologie a cenzorului: „cenzorul radical și ultra-responsabil", „cenzorul ipocrit", „cenzorul torționar"), cu frontul ei larg de anihilare a literaturii autentice, de suprimare a oricărei forme de gândire liberă. În ultimii 18 ani, observă și condamnă variile forme de manifestare ale paradigmei *de*: *de*-structurare, *de*-sacralizare, *de*-moralizare, *de*-formare, mai puțin *de*-secretizare (ultimei ipostaze aducându-i un argument în plus anihilarea de fapt a Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității).

Atentă observatoare a literaturii contemporane (a fost re-dactor la „Cronica" ieșeană până în 1976, când, în urma unei mârșave mașinațiuni, i se interzice dreptul la semnătură până în 1989), Magda Ursache evocă formele monstruoase pe care le lua literatura realist-socialistă, denunță rușinosul pact cu diavolul al unor scriitori. Este profund intrigată acum de atacul la clasici, sub pretextul unui „test de rezistență", înregistrează cu profundă tristețe afirmații de genul: Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu „nu mai sunt astăzi decât material pentru teze și studii" ca și pretențiile unor scriitori tineri, „lupi tineri, sau mai ales lu-poaice tinere", deranjați de opera lui Nicolae Breban, Marin Preda, Augustin Buzura și Constantin Țoiu, în fine revizuirile actuale, demolările de mituri și statui îi amintesc de modul cum recuperau culturnicii comuniști ceea ce ei numeau „moștenirea culturală".

Incultura, ofensiva nulității se repercutează și altfel, în modul cum este scrisă și rostită limba română, care, după ce a fost transformată în limbă de lemn și a fost slavizată în anii comunismului, acum suferă o altă formă de opresare: „Cine s-ar fi gândit – scrie autoarea – că libertatea poate fi atât de urâtă lingvistic". Notează numeroase dezacorduri, accepțiuni greșite, bâlbe, pronunții greșite, debandada ortografică. Se raliază altor apărători ai purității limbii, precum Alex Ștefănescu, pe care îl citează: „Dacă nu suntem în stare să extindem românofonia în lume, măcar sa nu permitem ca harta limbii române să ajungă mai mică decât harta României". Deplânge, de asemenea, scoaterea de pe postul național de televiziune a singurei emisiuni de apărare a limbii, aceea lui George Pruteanu.

În replică la ceea ce numește „masacrul contemporan al limbii", citește scriitori buni mânuitori ai limbii române și citează, cu încântare, pe lângă idei, termeni și sintagme create de aceștia: „maimariiminții" (Nichita Stănescu), „mitocani adânci", „imbecalizarea României", „jargonul submediocrilor" (Octavian Paler), „dia(bo)lectic", „potlogareme", „coțcăreme", „găinăreme" (Luca Pițu), „(s)exegeze" (Șerban Foarță), „realitate poetofagă" (Arcadie Suceveanu), „telecomando" (Pavel Șușară), „salamandritudine", „scriitorist", „dăscăloșnic" (Paul Goma), „pragmatii" (Mircea Cărtărescu), „egoprozac" (Adriana Babeți), „Țara Meșterului Manele" (Andrei Oișteanu), „haosmos" (Magda Cârneci). Scrie cronici substanțiale despre poeți moldoveni, precum Mihai Ursachi, Valentin Talpalaru, Gheorghe Lupu, Nicolae Turtureanu, crezând că poezia ieșeană are ca marcă principală „blândețea iubitoare". De asemenea, despre eseiști ca Val Gheorghiu și Luca Pițu. Pentru acesta are o prețuire specială: „Spectacolul uluitoarei sale științe de carte e rarisim. Trece, dacă îl poți urma, din gândem în gândem. Conversația lui e ca un fel de *patchwork* amețitor de colorat. *Naractor* de elită, înșiră și deșiră fire; te prinde cu momeala unui amănunt picant de istorie literară, cu o secvență de saga bucovineană, cu etno-turisme ori cu o istorioară stuproasă. Colo, un neologism sclipicios, asociat năzdrăvan cu un petec de bucoavnă; o scamă de poezie lângă alta de politichie; un fragment de cozerie ușoară lângă o descindere erudită în etimon și *patchwark*-ul înflorește. Sigur că mai înfige sula, exorcist, cu un cuvânt de afurisenie, într-un nod urât: Securitatea".

Temele cu care se bate consecvent eseista sunt mult mai bogate și mai variate: inventarea de celebrități, literatura tânără despre „orgasme perfecte și sicreturi sexuale", grupurile de presiune, reactivarea marxizanților, revizuirea aristocrației interbelice, relativizarea unor valori, blamarea orgoliului istoric, considerarea ca erezie a specificului național, critica specializată în ultramediatizarea cărților trecătoare, analiștii politici, „trei-patru pe cap de locuitor", cultura, criza cititului, împuținarea bibliotecilor și a libră-riilor, mediocritatea tipăriturilor. Este convinsă că există voci critice care se vor opune acestor tare, una dintre aceste voci numind-o: „După mine, Daniel Cristea-Enache scrie nu mai puțin bine decât Nicolae Manolescu. El și alții ca el ar trebui să exercite rolul sanificant al criticii de întâmpinare, cum au făcut-o, la vremea lor, Maiorescu-Lovinescu-G. Călinescu. Și asta ca să nu devenim aurolaci în literatură, cu punga puțind a pustiu, dar și cu datorii neonorate".

* Se are în vedere volumele *Bolile spiritului critic*, 2006, *Pe muchie de hârtie*, 2007, semnate de Magda Ursache.

Monica Grosu

LUCIAN BÂGIU, ARHITECTUL DECONSTRUCȚIEI

Lucian Bâgiu ne provoacă din nou, de această dată cu un roman, *Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți**, roman pregătit de altfel de celelalte cărți pe care autorul le-a publicat, în sensul că regăsim o compoziție romanescă mixtă, ce nu exclude confesiunea, stilul epistolar, suprapunerea vocilor narative, fragmentarismul, viziunea onirică, ironia și parafraza.

Bestiarul poate fi privit și ca un roman-confesiune, redând în cheie parodică, experiența unui tânăr asistent în mediul universitar, experiență deloc confortabilă, decupată din tiparele reale cu atâta ironie și luciditate, cu detașare, chiar dacă nu totală, cu surprizele de zi cu zi la care personajul-narator asistă cu uimire. De aici exasperarea unor situații și ridicolul unor scene în care universitarii sunt angrenați, spre exemplu procesul profesorului titular, cu care debutează romanul și la care tânărul asistent este chemat ca martor. ,,În acel moment mi-aș fi dorit să fiu oriunde altundeva în univers, mai puțin în al treilea rând al sălii de judecată. Până și perspectiva examenului de titularizare îmi părea ca o Mekka binecuvântată, iar seminariile aferente disciplinei anoste drept cea mai dezirabilă opțiune a planetei." (p. 17).

Întrezărim astfel drama asistentului în lumea academică în care nu se simte în largul său, trăiește și păsește nesigur, aflat la cheremul superiorilor, stânjenit în preajma profesorului titular, dar păstrând totuși (cu greu) aparențele. În acest punct intervine ca un artificiu narativ autoironia, căci autorul nostru stăpânește la modul cel mai sigur subtilitățile limbajului și intuiește potențialul expresiv al acestuia. Sarcasmul autorului este nereținut și el vizează nu doar anumite figuri universitare, ci și instituții, între primărie și rectoratul universității ,,relațiile erau perfecte"! (p. 27). Statutul profesorilor din catedră, relativitatea examenului de titularizare ca asistent ce depindea mai mult de alții decât de sine însuși, atmosfera glacială dintre colegii de catedră ce nu se citesc între ei, toate aceste aspecte surprinse cu veritabil umor și fină ironie creează impresia unei viziuni cinematografice, ce derulează galopant secvențe de viață reală. Așa-zisele evenimente stau toate sub semnul precarității resimțite acut de tânărul și proaspătul universitar. „Însă dacă stau să mă gândesc mai bine, senzația precarității îmi era familiară de doi ani de zile încoace, de când mă trezisem, întâmplător, membru al Catedrei." (p. 29).

Lăsând la o parte tranzitivitatea textului și ocupându-ne de perspectiva auctorial-narativă, trebuie remarcat că avem de-a face în cazul de față cu un roman destul de dificil și voit ambiguizat, cu o dinamică a situațiilor și perspectivelor narative greu de urmărit. Și totuși pe acest palier al abordării narative, lansează autorul provocarea. Critici la adresa sistemului universitar s-au mai aflat, e drept că Lucian Bâgiu cerne din nou printr-o sită fină tarele sistemului și o face într-un mod curajos și cât se poate de vioi. Însă miza majoră a textului se constituie din împletirea stilurilor epice și a formulelor narative ce par să răstoarne la modul cel mai tranșant orice canoane. Având ca punct de pornire povestea unor universitari „închipuiți" dintr-o urbe transilvană, autorul pune în practică o experiență naratologică, prin confruntarea mai multor naratori, prin implicarea directă a cititorului căruia i se adresează în repetate rânduri din subsolul paginii și, în final, printr-o nesupunere totală până și a personajelor. În acest joc al hazardului aparent, notele infrapaginale joacă un rol capital, pe de o parte par să lămurească circumstanțele unor situații, iar, pe de altă parte, dilatează câmpul informațional până la deformare.

Într-un crescendo continuu se realizează intervențiile naratorilor, trei la număr, naratori care se suspectează și corectează reciproc, într-un joc postmodern ce nu exclude comicul de limbaj și situație, coincidențele de nume, trimiterile metatextuale, parafraza, într-un cuvânt o intertextualitate dominantă. Din spatele rândurilor, autorul își provoacă fără cruțare cititorul, reușind să îl seducă și să îl angreneze într-o căutare a sensurilor ce oricum sunt, așa cum de altfel și par, foarte adânc inserate în inima textului. Se vede doar ceea ce vrea autorul să se vadă, iar nu o semnificație anume este vizată, ci maniera unei perspective narative, e drept derutantă la început, care să îmbine tehnici și stiluri diferite. Nici acesta nu este un scop în sine, căci totul e luat în derâdere, la granița neseriozității, a abolirii regulilor prestabilite.

Cum vocile narative ale textului par să nu ajungă la un consens, iar personajele însele aduc în intervenții infrapaginale anumite completări, s-ar părea că textul scapă de sub control sub imperiul unei dezordini totale și al lipsei de autoritate auctorială și totuși nu este așa. Probabil în umbra textului, naratorul-personaj se amuză copios de propria-i aventură, intuind cu amuzament reacțiile cititorului derutat de avalanșa trimiterilor textuale, de disputa naratorilor și amplificarea planurilor epice. Parteneriatul autor-cititor îmbracă noi forme (cum altfel decât persiflante!) în proza pe care o propune Lucian Bâgiu. Remarcăm în acest sens o anume obstinație în a deruta cititorul, atras permanent într-un joc actoricesc al dialogului mimat, în esență fiind vorba de un monolog, precum în nota de subsol ce urmează: „Ne-ar fi fost cu

* Lucian Bâgiu, *Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți*, București, Editura „Cartea Românească", 2008.

putință ca, în această notă, să intervenim pentru a satisface curiozitatea lectorului. Nu o vom face." (p. 105).

Caracterul ludic al scrierii se asociază ironiei adesea acide, spre exemplu, NOA, alias Naratorul Omniscient Anonim, intervine direct în text, se prezintă, își cere scuze, așadar intră într-un joc de replici și focalizează atenția într-o altă parte decât povestea în sine. Intervențiile acestea, ca și altele la fel de inedite, stârnesc de-a dreptul râsul, uneori un râs amar, caragialian. Mediul academic e prins în tipare foarte precise și deloc încurajatoare, mai ales că o anume disponibilitate stilistică spre pastișă și satiră este stăpânită indubitabil de tânărul prozator. Sub masca disimulării și ironiei sunt aruncate zarurile, precum în fragmentul ce urmează: ,,După cum se exprimase la un moment dat Sânziana, ascultând interminabilele discuții amuzate dintre tătucu și mămica despre viața universitară, nu era mare diferență între grădiniță și facultate, în ambele «școli» fetițele și băieții se trăgeau de codițe și își puneau piedică unii altora. Sânziana era, indubitabil, un copil precoce." (p. 83).

Revenim cu acest citat la Tristan, protagonistul romanului, încă tânărul conferențiar de 34 de ani, căsătorit cu Isolda (Iza), cei doi având o fetiță, pe Sânziana, de șase ani, eroina altor întâmplări din *Sânziana în Lumea Poveștilor*, de același autor. Așadar, nimic nu e întâmplător, nici numele personajelor, nici coincidențele pe care ele le sugerează, doar că în proza lui Lucian Bâgiu, acestea sunt folosite cu scopul de parodiere, în lumea modernă, miturile se volatilizează, devreme ce primează un simț exacerbat al realului, al actualității izbitoare și acaparante. Călătoria cu mașina prin ținuturile transilvane devine automat un prilej de constatare a unor deficiențe ale realităților românești, ,,Transilvania are nevoie de autostrăzi" (p. 241), tabloul de la marginea șoselelor e de-a dreptul sinistru, cu deșeuri aruncate prin iarbă, multă mizerie, resturi de mâncare și bovine ce aleargă nestingherite pe străzi. Descrierile acestea în manieră jurnalistică redau scriiturii de față o extraordinară priză la real și ancorarea într-un prezent vulnerabil, cu carențele unei societăți într-o continuă, interminabilă și obsesivă tranziție. Alergând bulversat în căutarea unei evoluții coerente a acțiunii, cititorul tradițional va fi și mai mult derutat văzând că autorul paginilor de jurnal ce descriu această călătorie simbolică prin munții și pădurile Transilvaniei e chiar Sir David Lodge. În subsolul paginii se infirmă apoi acest lucru de către un narator ce supervizează desfășurarea întâmplărilor, căci notele de subsol alcătuiesc în roman un discurs epic paralel, bogat în informații contradictorii.

Discursul diaristic, alăturat celui epistolar, cu infuziuni de cronică veche, și celui eseistic, precum și diversitatea procedeelor narative (tehnici metanarative, palinodii, metalepse etc.), conferă romanului înfățișarea unui experiment literar postmodern. Caracterul eterogen (cu intenție vădită) al textului din *Bestiar* este subliniat și de mixtura structurală a narațiunii ce ia pe alocuri turnura unui scenariu de film sau alteori a unui reportaj jurnalistic. În sprijinul ideii de eclectism scriptural stă și diversitatea de viziune a naratorilor ce se contrazic permanent sau chiar se anulează reciproc printr-un ,,joc inocent" al retragerilor și revenirilor în text. Rezultatul scontat devine în aceste circumstanțe inevitabil, lectura *Bestiarului* provoacă cititorul la o răsturnare a codurilor lecturii, oferind în schimb mult amuzament, asocieri metatextuale dintre cele mai surprinzătoare și un savuros comic de limbaj. Într-un cuvânt, o ,,salată orientală" pregătită cu voluptate și calculând atent deliciul fiecărui ingredient. Merită gustată!

Beatrice Adriana Balgiu

17 PENTRU MAI TÂRZIU

A fi remarcat este o nemurire în miniatură.
Mihai Ralea

Se spune că în general un autor poate fi mai lesne cunoscut prin produsul creației sale decât din jurnale, memorii, amintiri și alte forme de mărturisiri în care există tendința de punere în lumina pe care și-o dorește pentru a fi văzut de cititori. Pe de altă parte, Tudor Vianu, referindu-se la artistul creator, arată că lumea nu îl poate cunoaște niciodată pe acesta prin operă. Cine crede că poate intui pe artist prin opera sa se înșeală. Opera nu numai manifestă, dar într-o anumită măsură îl și ascunde pe autor.

Cartea *17 gânditori în autoprezentări subiective** cu portretele exact acestor specialiști-filosofi construite chiar de ei înșiși pare să răspundă tocmai celor două puncte de vedere, oarecum contradictorii, de mai sus prin faptul, că într-un fel, mărturisirile făcute se dovedesc parte integrantă a creației autorilor respectivi.

De ce 17 și nu mai mult sau mai puțin? Este un simbol sau un număr întâmplător? Răspunsul ni-l dă inițiatorul cărții, profesorul Marin Diaconu: este vorba de cei cu care domnia sa are o relație simpatetică, cu alte cuvinte găsim aici un grup de gânditori din domeniul filosofiei care colaborează pe multiple planuri. Trebuie spus de la început că dialogul filosofilor cu ei înșiși și cu cititorul, ne-a încântat, mai ales că 11 din cei 17 ne erau cunoscuți fie din scrieri, fie direct în calitate de colegi de catedră.

* *17 gânditori în autoprezentări subiective*, (coordonată de prof. Marin Diaconu), Craiova, Editura Aius, 2008.

Ceea ce ne-a impresionat îndeosebi în aceste autoportrete filosofice este realizarea lor la momentul adevărului; mai mult decât de sinceritate se poate vorbi de autenticitatea exprimărilor, fiecare din cei șaptesprezece prezentând date, fapte, evenimente din viața personală care i-au sensibilizat și le-au marcat evoluția. Reiese, de aici, viziunea autorilor după care între scriitor și lectorul său se poate forma o relație autentică doar prin autodezvăluirea la limita a primului, așa cum concepea cândva Martin Buber relația ,,Eu –Tu". În acest sens, cartea vine să completeze percepțiile sociale asupra celor în cauză, cu trăirile interioare, pentru că fiecare autodezvăluire ridică mai mult sau mai puțin perdeaua acoperitoare.

Toți autorii se află la momentul împlinirilor profesionale săvârșite în timp, așteptate răbdător, pregătite cu tenacitate; toți dețin un tezaur impresionant de lucrări în țară și străinătate, zeci de cărți, sute de studii, articole, cronici, comunicări. De asemenea, toți au practicat, cel puțin la un moment dat, meseria de cadru didactic, pentru unii cariera universitară reprezentând însăși vocația vieții. Toți au trudit pe tărâmul filosofiei, clarificând și reevaluând momente importante ale acesteia.

Cartea se constituie și într-o istorie nescrisă a unor instituții importante ale capitalei din care se desprinde, cum se putea altfel, Facultatea de Filosofie. Văzută în plină perioadă stalinistă, în anii de dezgheț sau în perioada optzecistă, ea a jucat rolul esențial în formarea profesională și evoluția spirituală a celor prezenți, astfel încât fiecare se constituie în secretarul epocii sale. Aici au deprins abilitățile în studiul filosofiei (operarea cu nuanțe, orientarea spre abstractizare, aspirația spre înalt etc.) pe care le-au corelat cu fascinația pentru preocupările filosofice ulterioare, înclinație generată de mediile de proveniență, uneori, de mentorii avuți sau de întâlnirea cu mari nume ale filosofiei. Toți autorii au specializări extrem de ramificate de la filosofie antică la filosofia actuală. Vom reda mai jos domeniile în care fiecare a dat cele mai multe lucrări. Așadar, de *filosofia românească* s-au ocupat în registrul major, profesorii:

Gh. Cazan, cel care a slujit 47 de ani școala românească de filosofie, a fost permanent ghidat în scrierile sale de crezul format după care filosofia românească reprezintă în ansamblul culturii noastre „forma împlinirii supreme a spiritului poporului român";

Angela Botez, autoarea unui număr impresionant de studii din care e de ajuns să amintim *Un secol de filosofie românească,* cea mai importantă exegeză a fenomenului filosofic românesc, așa cum este considerată;

Viorel Cernica, istoric al filosofiei**,** cu deosebită preocupare pentru Kant, dar și poet, de la care desprindem ideea privind raporturile maestru /discipol: a încercat să nu gândească imitând profesorii săi, dar să ajungă la înălțimea gândului lor;

Florica Diaconu, cu contribuții deosebite în antropologia filosofiei românești și filosofia muncii, de la care aflăm de ce nu este implicată în politică, ,,pentru că politica fără morală a rămas un deziderat";

Marin Diaconu, cel care fundamentează în istoriografia filosofică ideea etapei clasice pentru filosofia interbelică; a realizat deosebite monografii și ediții de opere din filosofia românească;

Ionel Necula, profesorul care și-a dedicat viața resemnificării filosofiei lui Cioran, Petrovici și Blaga, pentru a-i numi aici doar pe cei trei mari;

Florian Roatiș, a repus în valoare și adâncit opera lui N. Steinhardt, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Vasile Pârvan;

Ioan N. Roșca, extins ca autor de la filosofie antică la axiologie, își expune metoda originală de cercetare care permite să se deceleze atât ,,repetabilitățile cât și variațiile de la o concepție filosofică la alta";

În *filosofia și antropologia culturală* au excelat:

Ion Goian autorul unor lucrări despre Leo Strauss și coordonator al Enciclopediei lucrărilor fundamentale ale filosofiei politice;

Georgeta Marghescu, autoare și coautoare a zeci de lucrări de antropologie al culturii poporului român, și-a focalizat cercetările de antropologie, culturală și ecofilosofie prin perspectiva interdisciplinară asupra culturii;

Laura Pană a dezvoltat filosofia culturii tehnice, decelând cu rigurozitate conținutul, structura și dinamica culturii tehnice comparativ cu cea artistică;

În *științele cognitive*, îi găsim pe:

Angela Botez care subliniază perspectiva axiologică în cercetarea conștiinței și acordă un spațiu special filosofiei britanice în cărțile apărute la Universitatea Purdue din Anglia și în țară;

G.G. Constandache, în dubla calitate de filosof cu formație tehnică, pune bazele ingineriei și filosofiei sistemelor cognitive și analizează în nenumărate studii problema conștiinței;

În *filosofie socială*, o redutabilă specialistă:

Ana Bazac, de la care am reținut permanentul interes pentru universalul uman. Modul de recunoaștere a acestuia definește scopul filosofiei ca ,,armă a ameliorării condiției oamenilor"; a scris sau coordonat peste două sute de studii în domeniu;

În *estetică*, îl avem pe:

Grigore Smeu care a contribuit la emanciparea modernă a teoriei estetice, cu o gamă largă de preocupări în domeniu, de la estetica literaturii la ipostaze ale esteticului cotidian

În *etică* este consacrat:

Constantin Stroe cunoscut istoric al doctrinelor morale, a cercetat aspectele sistemului etic în opera lui D. Gusti, T. Brăileanu, P. Andrei, M. Vulcănescu. V. Conta, C. Leonardescu, Mircea Florian, dar și a lui Spinoza și Marsilio da Padova;

În *metafilosofie* și *filosofia științei*:

Ion Tudosescu fundamentează conceptele de cauzalitate statistică și finalitate din perspectiva raționalist-dialectică, propune noi paradigme asupra ideii de determinism, noi concepte și modele, reinterpretează conceptul de hazard, este inițiator în România al cercetărilor de factură acționalistă.

Marin Ţurlea a deschis la noi domeniul filosofiei matematicii cu ,,documentări cuprinzătoare și actuale, interpretări clare și riguroase", cărțile sale se află în bibliotecile din lume, iar domnia sa este editor al unor reviste academice cu statut internațional.

Este puțin relatat în acest spațiu din tot ce au făcut cei 17 pentru filosofie. Un lucru este important, toți activează, trăiesc în și pentru filosofie.

Se pune întrebarea cui poate servi un astfel de demers de cumulare de autobiografii. Răspunsuri ar putea fi multe, ne oprim la două dintre ele din perspectiva cititorului: îi putem cunoaște și *altfel* pe cei prezenți în carte și, în al doilea rând, cei interesați de diferitele sfere ale filosofiei vor găsi aici remarci despre ce s-a scris într-o perioadă de patru decenii în filosofia românească, astfel încât lucrarea se constituie în dublu instrument, tehnic/bibliografic și uman/psihologic pentru că înainte de toate are rolul de a răspândi principii nu doar morale ilustrate de însăși viața și scrierile celor prezenți.

Andrei Milca

OCTAVIAN PALER, LIRICUL DON QUIJOTE

Motto: „Poezia e în primul rând o formă a speranței”

Regretabila dispariție a lui Octavian Paler a însemnat – cum adesea se întâmplă pe la noi, românii, în majoritatea cazurilor când artiștii devin „pulbere de stele” – trezirea unui interes literar incredibil asupra operei sale, din 2007 încoace. Editurile, din respect, poate, ori doar pentru a specula mediatizarea plecării definitive a Seniorului, i-au acordat, ca publicare, o atenție mărită, de care autorul nu prea se mai bucura, din nefericire, în ultimii săi ani pe acest Pământ, într-o viață cu valorile răsturnate, care-l făcuse să devină un mizantrop al Cetății. Pe lângă reeditări sau succesul de public al *Convorbirilor* – testament cu Daniel Cristea Enache, Paler a fost redescoperit și ca liric, unul foarte profund și chiar important. Apărută la Editura „Semne”, placheta intitulată, simplu, *Poeme*, cuprinde versuri mai vechi și mai noi, inclusiv celebra *Avem timp*, atât de familiară internauților, circulând pe net și într-o variantă pirat, „adăugită”, pe care însuși scriitorul a contestat-o ca paternitate, cu puțin înainte de moarte. Dacă generația tânără abia se obișnuiește acum cu titlurile de vârf din creația sa, precum *Apărarea lui Galilei* sau *Mitologii subiective*, e greu de crezut că mulți mai știu – sau bănuiesc măcar – că tot ceea ce își dorea inițial Octavian Paler, acum mai bine de jumătate de veac, era să fie recunoscut ca poet. Drumul către proză, către eseurile excepționale, prin care a devenit cunoscut și apreciat și de critici, a trecut mai întâi prin poezie – și chiar volumul din 1970, *Umbra cuvintelor*, adună „definiții lirice”, „hai ku”-uri, din două-trei r(g)ânduri, pe care Marian Popa le percepea drept aforistice ori metaforic paradoxale, “în maniera lui Ion Pillat”. Debutul lui Paler, poetul, s-a realizat în 1958 în „Luceafărul”.

Deși nu sunt decât 21 de piese în acest puzzle, aici nu cantitatea primează, ci numai calitatea lor, încărcătura emoțională, cu atât mai pregnantă din interpretarea aparținându-i actorului Liviu Crăciun, pe CD-ul atașat cărții (uneori, conceptul multimedia este chiar recomandat!), cu o copertă și ilustrații de Mircia Dumitrescu. Ne întâlnim, pe rând, cu personajele reale ori fictive, dragi autorului – încă de la poemul de deschidere, *Aceeași vârstă*: Don Quijote, și aici cumva arhetipal, un leitmotiv specific tocmai întregii opere a lui Paler și modului său de a filosofa. Mai intră în scenă, treptat, Descartes, Holderlin, Dante, Troia, Rembrandt, Venus din Milo, Gauguin, Sfântul Bartolomeu, Socrate, vulturii, Sfinxul și, nu în ultimul rând, Mama. Sunt motive constante ale eseurilor lui Paler, de fapt poemele par fragmente neincluse în vreo carte, trecută sau viitoare, frânturi / rezumate, dintr-un laborator în care se coace „Jocul” (Mai am o scoică și câteva pietre/ cum să clădesc din ele o mare / și un țărm unde să stau pe nisip/ și cum să mă conving că am fost pe un asemenea țărm/ urmărind fericit o pasăre/ care acum nu mă mai lasă să dorm?).

Un Paler ludic? De ce nu, după ce ne-am obișnuit de multe ori cu cel grav, depresiv. Dar nu din resemnare se nasc aceste versuri, poate doar din melancolie și sigur dintr-o duioșie înțeleaptă, a celui care a ajuns la o înțelegere superioară a lucrurilor, după eternele lupte cu morile de vânt (vrând să le „reiventeze” și pe ele). Nu un învins avem aici, ci un spirit luminos, transformând pozitiv experiența sisifică, mereu gata de a porni la drum ca Ulise, doar de dragul călătoriei - sau conștient, probabil, cum spunea cineva, că, aidoma lui Orfeu, nu se va întoarce din Infern decât cu umbra Euridicei, întotdeauna. Însă merită măcar să încerce. Depășind stoicismul, autorul își găsește un fel de liniște interioară, ca a unui ascet care ajunge la revelații, după un obligatoriu stadiu de meditație, contemplare și purificare.

Scrisoare domnului Holderlin, care determină însuși acest volum, pleacă de la o dilemă – stârnită de un vers al acestuia: „La ce bun poetul, în vreme de secetă?”. Liricul – crede Paler – e un maieut, el anunță Cetății, Pământului, că ploaia mai există, scrie despre ea, în lipsa ei, anunță oamenii că au datoria SĂ SPERE. Dincolo de „îmbrățișările sub ghilotine”, de lupii care ne înconjoară (și I-ar sfâșia „dacă ar ști/ că urletul meu e în realitate un plâns” – „Impostură”), de păsările prinse în lanț și „lecțiile inutile de logică” („spre ce ne ducem/ dacă nu sosim nicăieri?”), și după alte asemenea greșeli și amânări, concluzia propusă parcă ne-a fost continuu aproape, aici, chiar *în* noi: „nu mai trebuie să căutăm fericirea decât lângă mâinile noastre” (*Venus din Milo*). Chiar dacă ne izbim, inevitabil, de minciună (Socrate e un Galilei mai curajos: „nu-mi cereți să mint cu aceste cuvinte/ cu care mi-am descoperit moartea”), de singurătate (*Focul*), de moartea pe „un eșafod de nisip”, e mai bine, crede poetul, „să nu deranjăm cu tristețile noastre pe nimeni/ înainte de a spune că toate acestea-s firești”. Esențiale ajung numai aducerile aminte și iubirea – restul e părere, sunt fâlfâiri de-o clipă ale unui timp în care ne mai recunoaștem doar surâzând, nostalgic.

Cândva, poema de final a cărții, aduce o uriașă sete de viață, de tinerețe fără bătrânețe, mai mult decât jucata groază de Trecere. (Anti)eroul lui Cervantes și al lui Paler nu de moarte se sperie, dar de ștergerea memoriei, da, de pierderea identității, a conștiinței, individuale și colective. Nu îi e teamă să plece „puțin” – ca în ultimele poeme soresciene- dar ar mai vrea să mai stea, pe de altă parte, să se mai joace cu mărgelele de sticlă, să *(se)* mai călătorească, acum, când și-a dat seama ce a greșit în trecut și, în sfârșit, A ÎNȚELES. Povestea obișnuită a existenței nu putea avea decât o iluminare asemenea: „Mai departe de moarte, mai departe de viață,/ mai departe de dragoste, mai departe de mine,/ mai departe de noi,/ mai departe de cei care am fost,/ de cei care am fi putut deveni/ Și cursa continuă.” (*Cursa* este, de alfel, alături de *Avem timp*, și poezia pe care o consider cea mai reprezentativă pentru stilul criptic sentențios al acestui carusel liric, sentimental, amintind și de Cioran).

Cred că Octavian Paler s-a temut în toți acești ani să se

întoarcă la vers tocmai pentru că i se părea că trăim într-o lume prozaică, în care astfel de demersuri „patetice", precum poezia, sunt persiflate. Plus că era nevoie acolo, în arenă, printre lupi și lei, de un aparent sfidător de profesie, de un înțelept sceptic, care nu mai avea voie să fie cordial și sensibil, ci sarcastic și sever, obligat să-și țină latente pasiunile, trăirile umane, pentru a se prezenta rece și demn în fața unui public ce nu vroia emoție, în vremea pamfletului, a polemicii. Autorul și-a asumat acest rol ingrat, care nu-l reprezintă, de tragic „obosit", resemnat, al cetății sale decadente, postmodern Diogene de serviciu, neînțeles, aruncând în van ultime săgeți moraliste, spre un auditoriu din ce în ce mai străin ca receptare. Avem și aici o explicație: partea lirică a scriitorului, sacră, mitologizantă, a fost, în fapt, etern mai puternică decât cea afișată, profană, a cinicului. Pentru că acela care spunea: „Nu e timp doar pentru puțină tandețe/ Când să facem și asta murim", aici, între aceste poeme (bucăți de existență ale turnului de fildeș, departe de pâinea și circul lumii dezlănțuite), printre zei și doruri, se regăsește cu adevărat. Și ne confirmă potențialul uriaș al unui arhitect de cuvinte, ce putea fi orice: de la *poeta vates* la un mare liric erotic sau religios, și care și-a ratat, neîndeplinindu-și definitiv, această vocație. Dar, în orice context, înțelegând că arta sa, creația în sine, nu e altceva, în primul rând, tocmai din disperare, decât o *formă a speranței.*

Lucia Dărămuș

THE BREATH OF LITERARY WIND

A vorbi despre Anglia culturală îți trebuie nu săptămâni, ci ani întregi, pentru a acoperi tot ce înseamnă literatură, pictură, muzică, dans, arhitectură de ieri și de azi.

Muzeele, cum am mai spus și cu altă ocazie, sunt cu intrare liberă, cele de stat, cele patronate de guvernul englez, la fel casele memoriale și, cum majoritatea au un astfel de statut, te poți bucura de grațiile culturii engleze. Mă opresc de această dată în ***Yorkshire***, promițând să revin în alt material în Londra. Zona (Yorkshire) este de o sălbăticie cuceritoare, cum doar în cărțile surorilor Brontë – Charlotte, Emily, Anne – mai întâlnești, cu dealuri pe vârfurile cărora urlă parcă tot timpul un câine ascuns în vântul ce bate dinspre Marea Nordului. Verdele este cu totul special, păstrându-și prospețimea chiar și în toiul iernii, contrastând cu maroul roșiatic al cărămizilor din care sunt construite casele, vilele și palatele, fără nici o excepție, vechiul cu noul îmbinându-se, precum e cazul faimoasei ***Rievaulx Abbey***, dăinuind de peste 800 de ani.

În ***Haworth,*** la doar trei mile de ***Keighley***, mai spre N situându-se *Leeds* și bătrânul, din vremea împăratului roman Hadrian, oraș ***York***, se află ***Brontë Parsonage Museum Haworth***. Muzeul te îmbie cu felurite obiecte aparținând familiei, cu date istorice exacte, informații de tot felul despre viața deloc ușoară a celor trei surori, fără a-i omite pe fratele acestora și pe tată. Chiar de la intrare, indiferent dacă vreodată ai luat sau nu contact cu geniul familiei Brontë, ești informat precis, fiind în același timp provocat să participi la manifestări ad-hoc, literar-artistice, având ca punct de plecare opera literară a celor trei: "The Brontës are, perhaps, the world's most famous literary family and Haworth Parsonage, now the Brontë Parsonage Museum, was their home from 1820 to 1861. Their short, brilliant lives have fascinated people ever since. Charlotte, Emily and Anne Brontë were the authors of some of the best-loved books in English language. Charlotte's novel *Jane Eyre, Emily's Wuthering Heights*, and Anne's *The Tenant of Wildfell Hall* were written in this house and their power still moves readers today".

Extrem de rar se întâlnește un asemenea fenomen, ca dintr-o singură familie să se evidențieze puternic trei genii literare, făcând istorie universală. Desigur, englezii sunt foarte mândri de tot ce le aparține, având grijă chiar și de cei mai neînsemnați artiști în viață, dar care ar putea face istorie și cinste Angliei peste timpuri. Întorcându-ne la casa muzeu, aceasta este simplă, în stil georgian, păstrând atmosfera discretă a timpului, găzduind cărțile copilăriei celor trei surori. Există și o societate Brontë – ***The Brontë Society***– care promovează opera literară a celor trei scriitoare, oferind burse de cercetare tinerilor literați, organizând conferințe care dezbat problemele atinse în cărți sau cele ale timpului respectiv, or, pur și simplu, organizând manifestări literare, concursuri bazate pe creativitate, urmărindu-se promovarea literaturii și operei surorilor Brontë. Aerul visător al muzeului se răsfrânge asupra întregului sat. De-a lungul străzii pietruite, toate casele, până la ***Brontë Parsonage Museum***, cu magazinele la parter sau camere speciale pentru ceai – *tearooms* – îți amintesc de lumea creată de scriitoare, oferindu-ți-se lângă ceaiul comandat și un eventual citat din vreo carte semnată Brontë, plasat discret pe măsuță, or pe șervețel, or pe ceașcă....

S-ar zice că ei fac business, desigur, însă pe mine m-a încântat să citesc pe pereții ceainăriei fragmente din nuvelele scriitoarelor Charlotte, Emily, Anne, să țin în căușul palmelor ceașca pe care era gravat chipul uneia sau alteia dintre cele trei. M-am întrebat automat de ce nu știm oare și noi să spunem străinilor, care beau în ceainăriile noastre, că *veșnicia s-a născut la sat*, că avem și noi filosofii noștri – Blaga –, că povestea copilului universal n-a fost rostită doar de scriitori de pe alte meleaguri, ci strigată cu tălpile goale de pe prundul Humulești ului, că sensibilitatea feminină, puterea interioară a femeii și inteligența ei sclipitoare au fost puse în pagini și în literatura română, de o scriitoare cu nume de floare – Hortensia... etc. În Anglia, cultura o întâlnești la tot pasul, într-o formă academic așezată, așa cum și trebuie, dar și în maniera ei de masă, adresându-se tuturor, și astfel fiind puternic scoase spre

în afară valorile culturale.

Tot în nordul Angliei, în Yorkshire, se află ***Kiplin Hall***, reprezentând patru sute de ani de istorie. Chiar dacă cele două Războaie Mondiale au distrus-o parțial, englezii au știut s-o refacă, să-i conserve stilul propriu, redându-i farmecul victorian. Casa, avându-i drept curatori pe câțiva reprezentanți ai familiei doar până în 1904, a adunat, timp de patru secole, picturi în original, portrete, mobilă stil, de epocă, articole personale. Picturile sunt semnate de Angelica Kauffman, Marchioness of Waterford, Joachim Beuckelaer etc. ***Kiplin Hall – Jacobean Country House –*** inițial fusese construită ca o casă de vânătoare pentru Gerge Calvert, secretar de stat, pe lângă James I, în 1602. De-a lungul timpului, colecția de piese de artă se îmbogățește, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Beatrice Carpenter proiectând și executând diferite obiecte de mobilier, precum și lucrări de artă, pe care le expune în jurul casei muzeu. Ca mai toate muzeele, casele memoriale, turnurile și palatele englezești, ***Kiplin Hall – Jacobean Country House*** se bucură de un spațiu extrem de generos destinat grădinilor. Manifestările artistice au loc pe parcursul întregului an, cum au fost sau vor fi și în acest timp: *Victorian Life in Victorian Painting,* Ilustrated talk by art historian, Sandra Pollard; *Watercolour and Pastel Workshop,* Heather Dormer; *The Prisoner of Zenda ,* Open-air performances by North Country Theatre of their adaptation of Anthony Hope's Victorian adventure novel....

Sewerby Hall & Gardens se află în estul Yorkshire-*ului,* întinzându-se pe o suprafață de 50 de acri. Casa muzeu nu este atât de importantă ca vechime, aceasta fiind doar de la începutul secolului al XIX-lea. Importanța casei muzeu constă în camerele care găzduiesc arta veche, dar și contemporană, ***Sewerby Hall & Gardens*** organizând în fiecare an un festival de artă contemporană, expoziție de fotografie non-convențională, pictură, grafică etc. Vom găsi în interiorul muzeului expoziții permanente, picturi semnate de John Collier (1850–1934), fondator al *The Royal Society of Portrait Painters*. Pe lângă portretele artistice pictate de acesta, putem admira portretele unor personalități științifice și culturale – Charles Darwin (realizat în 1882) și Rudyard Kipling (realizat în 1891). Chiar la intrare, te întâmpină portretul lui Charles Greenwood, făcut de Sir Thomas Lawrence (1769–1830) în anul 1828. Foarte aproape de ***Sewerby Hall & Gardens,*** în Old Town, se află Church St. Mary, de la mijlocul secolului al XIII-lea, generoasă în a găzdui concerte de orgă, manifestări culturale, lecturi publice în prezența autorilor și de autori, expoziții de pictură sau artă fotografică. Spectaculozitatea ***Sewerby Hall & Gardens*** iese în evidență și prin grădinile aranjate regal, fiecare cu un specific anume, despărțite între ele de ziduri de cărămidă, de unde și numele *grădinile înzidite.* Specii de plante ca Helenium Gold, Echepia, Rosemary, Donnelly, Violet, Fern, Savory și alte plante rare cresc în imediata apropiere a unei grădini zoologice, unde maimuțe, pinguini, lame, fazani etc. se bucură de tânguirea pescărușilor care aduc din departare glasul Mării Nordului.

Insă istoria Yorkshire-*ului* începe cu foarte multe secole în urmă, orașul York găzduind încă vechile ziduri de pe timpurile romanilor, dar și urme ale vechilor vichingi. Despre întâlnirea erelor, a culturilor, vorbește ***Scarborough Castle***, ținutul fiind datat arheologic de peste 2500 de ani, acesta trecând prin diferite turbulențe, începând cu Epoca Bronzului, traversând zbuciumul armelor romane, zguduit de invazia vikingilor, trecut prin armele regilor medievali și, târziu, ținând piept războaielor moderne.

Insă, istoria și cultura Yorkshire mai înseamna și: ***Whitby Abbey; Pickering Castel; Thornton Abby; Kirkham Priory; Brodsworth Hall and Gardens; Richmond Castle, Middleham Castle; Roche Abby; Rievaulx Abbey; Helmsley Castle; Byland Abby, Clifford's Tower; Mount Grace Priory; Aldborough Roman Site***, toate datând de secole. Insă, despre fiecare casă memorială, despre povestea fiecărui muzeu în parte, despre ruinele bisericilor, despre fiecare castel, în alte numere. Cert este că în Anglia te întâlnești cu istoria, cultura la tot pasul, ca și în România, de altfel, diferența constă în modul de a privi lucrurile, unii prețuind-o, ceilalți disprețuind-o.

Elena Stoiciu

GRAȚIE ȘI SOLEMNITATE

„Echivalează cu un loc comun observația că în cazul artiștilor autentici, fiecare luptă cu propriile limite spre a-și defini cât mai pregnant cu putință propria individualitate chiar și atunci să zicem când temele abordate sunt aceleași. Nimic mai firesc și în același timp benefic pentru conturarea personalității. Un asemenea lucru vizează și expoziția de la Focșani a familiei ***Zaiț***. Fiecare în parte și toți la un loc exprimă o autentică vocație pentru acuarelă, iar modul cum o fac dovedește că este vorba chiar de mai mult, adică de fidelitate și chiar de iubire. În ceea ce privește pe ***Marga Doina Zaiț***, ea vine spre acuarelă după un îndelungat exercițiu în zonele picturii de șevalet. O expoziție din anul 1982, la un deceniu după absolvirea facultății, relevă predispoziția pentru compoziție și portret, pentru acorduri în game ample exprimând simultan forță și atitudini analitice. De această dată a simțit nevoia să-și regleze pasul și respirația artistică cu ***Gheorghe*** și respectiv, ***Ionuț Zaiț***,constituind astfel un trio cu sonorități nuanțate mergând de la notele înalte ale unor teme mai puternice și până la catifelările creatoare de atmosferă.

Cu mare apetență pentru lucru în *plein-air,* ***Gheorghe Zaiț*** are voluptatea orizonturilor largi care-i permit o expresivă arhitectură a planurilor în perspectivă, marcată în subtile raporturi cromatice între apropiat – depărtat. Din când în când,

silueta unor copaci leagă pe verticală registrele compoziției și conferă imaginii un ritm sugerând muzicalitatea. Atras de farmecul unor locuri pitorești din Vrancea (ex. Pe plaiul Lepșei, Drum la Tulnici, Peisaj la Podul Nărujei), ***Gheorghe Zaiț*** nu-și poate reprima cu totul unele amintiri ieșene. De aceea se simte solidar cu peisajul molcom al dealurilor ieșene, astfel încât între *atunci* și *acum* se stabilește o relație de substanță sentimentală". (***Valentin Ciucă***).

Marga Doina Zaiț născută la 18 septembrie 1948 la Focșani. Absolventă a Facultății de Arte Plastice Iași, promoția 1971, clasa profesorilor Dan Hatmanu și Francisk Bartok. Debut expozițional în 1969 la Facultatea din Iași. Din 1971 participă la expozițiile colective ale artiștilor plastici vrânceni în București, Iași, Galați, Suceava etc. Expoziții personale la Focșani – 1972, 1974, 1982, 1993, 1997. Prezentă cu lucrări de pictură și grafică în țară și străinătate. Profesoară de desen în învățământul focșănean din 1971, un timp directoare a Palatului Copiilor din localitate. Are lucrări în colecții de stat și particulare din țară și de peste hotare. Membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Gheorghe Zaiț născut la 28 ianuarie 1949 în comuna Zahoteni, județul Botoșani. Absolvent al Liceului de artă ,,Octav Bancilă" din Iași, 1968 și al Facultății de Arte Plastice din Iași, promoția 1972, clasa profesorilor Ioan Neagoe, Dimitrie Gavrilean și Constantin Radinschi. Debut expozițional în 1970 la Facultatea din Iași. Din 1972 participă la expozițiile colective ale artiștilor plastici vrânceni din București, Iași, Galați, Suceava, Bacău etc. Expoziții personale la Focșani: 1972, 1974, 1981, 1985, 1993. Prezent cu lucrări de pictură și grafică în țară și străinătate. Profesor de desen în învățământul focșănean, principal susținător la înființarea Liceului de arte ,,Gh. Tattarescu" din Focșani, inspector școlar, inspector la Comitetul Județean de Cultură Vrancea, director al Palatului Copiilor din Focșani, secretar al Cenaclului Focșani al Uniunii Artiștilor între 1980-1991. Are lucrări în colecții de stat și particulare din țară și străinătate. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Elena Stoiciu

TRADIȚIE ȘI POSTMODERNITATE

Consiliul Județean Vrancea, Școala Populară de Artă Focșani și Complexul Muzeal „Iulian Antonescu" din Bacău, au patronat la 30 octombrie 2008 la Galeriile de Artă Focșani vernisajul expoziției „Tradiție și postmodernitate", expoziție cuprinsă în cadrul unui proiect mai amplu privind fenomenul artistic contemporan. S-a început cu expoziția din 16 mai 2008 „Boca et ses amis" care a fost, după cum arăta criticul de artă Constantin Prut", un omagiu adus prieteniei și solidarității care există între unele dintre cele mai elevate conștiințe artistice ale epocii. Pictorul Ilie Boca a vrut să fie în clipa de meditație solemnă pe care o reprezintă expoziția, alături de unii artiști cu care a păsit împreună animați de aceleași idealuri pe drumul afirmării artistice." Alături de picturile lui Ilie Boca s-au aflat pe simeze creații ale pictorilor: Horia Bernea, Florin Ciubotaru, Suzana Fântânaru, Constantin Flondor, Marin Gherasim, Teodor Moraru, Romul Nuțu, Silviu Oravitzan, Ștefan Pelmuș, Corneliu Vasilescu, Liviu Nedelcu. După vernisajul de la Focșani din 30 octombrie 2008, expoziția va fi prezentată la 12 noiembrie 2008 la Complexul Muzeal"Iulian Antonescu" din Bacău, urmând ca, în continuarea programului, să se verniseze la Focșani expoziția de artă contemporană la sfârșitul lunii noiembrie 2008.

Criticul de artă Constantin Prut a subliniat că „expoziția de față propune o întâlnire cu artiști ale căror creații sunt considerate semnificative pentru această temă". Criticul de artă Alexandra Titu a precizat că expoziția „este un argument pertinent despre valoarea și originalitatea postmodernității românești care reușește să aducă un accent diferit în arealul artei universale: păstrarea atenției asupra esteticului, capacitatea de a păstra o deschidere spre frumusețe și sensibilitate".

Alături de lucrări de pictură semnate de Mihai Chiuaru, Daniela Frumușeanu, Ioan Lăzureanu, Liviu Nedelcu, Vasile Pop Negreșteanu, Angela Tomaselli, Corneliu Vasilescu, Dany Zărnescu au fost prezentate și sculpturi purtând semnătura lui Mihai Bejanariu, Alexandru Ioan Grosu, Ionela Lăzureanu, Octavian Mardare, Gheorghe Zărnescu .

La vernisaj au fost prezenți atât iubitorii de artă din Focșani, cât și – fapt îmbucurător – elevi de la Liceul de Artă și de la Școala populară de Artă din Focșani.Seara s-a încheiat cu un microrecital al elevilor clasei de pian de la Școala Populară de Artă conduși de profesoara Anișoara Ghinea. Ca o concluzie a expozițiilor cuprinse în program, criticul de artă Constantin Prut a reliefat: „într-o perioadă dificilă, cu opinii contradictorii, când simezele cuprinzătoare ale mișcărilor artistice românești întârzie să apară, expozițiile de la Focșani au prin calitatea programului și prin valoarea operelor prezentate o evidentă importanță națională".

Eugenia Gavriliu

SEMNAL LA UN ACT DE CULTURĂ

Un împătimit al cărților, Alexandru Oproescu, nu se dezminte nici acum când, pensionar fiind, continuă să fie activ în lumea care i-a fost aproape de-a lungul a patru decenii și în care s-a manifestat cu merite (re)cunoscute, în calitate de cercetător literar, bibliograf și continuator de prestigiu al tradițiilor culturale buzoiene, depășind „provincialismul păgubos" și redând atâtor scriitori din acest perimetru locul ce li se cuvine în tezaurul literelor românești.

Instalat într-o autoimpusă discreție, ignorat de actuala conducere a Bibliotecii Județene „V. Voiculescu" Buzău, instituție căreia i-a închinat, ca director, 33 de ani din viață (și în alte părți sunt cazuri similare), Alexandru Oproescu se remarcă printr-un recent act de cultură ce se cuvine semnalat și înțeles în deplina sa semnificație, lucru pe care ni-l propunem în aceste rânduri. Este vorba de o dublă donație de carte, volume înnobilate de dedicațiile olografe ale autorilor, aflate în biblioteca personală a acestui generos și rafinat bibliofil. Sunt mai întâi 574 de titluri care, alături de cele peste 500 din donațiile anterioare, ridică la peste o mie contribuția la colecțiile speciale ale Bibliotecii buzoiene, printre cele mai bogate din țară, secție pe care el a ctitorit-o și dezvoltat-o. Apoi, donația de 226 de cărți oferite Bibliotecii Publice a orașului Nehoiu, prin care Alexandru Oproescu a dorit, credem, să-și afirme încă o dată atașamentul față de localitatea sa natală.

Restul semnalării de față se justifică prin valoarea intrinsecă a lucrărilor, care se vădește impresionantă chiar la o sumară examinare a titlurilor înscrise în actele de donație. Sunt, în primul rând, lucrări fundamentale de istorie și critică literară: „Istoria literaturii române…" de G. Călinescu (ediția Al. Piru), recenta „Istorie a literaturii…" de Alex. Ștefănescu, „Eminesciana" de Șerban Cioculescu, „Eminescu și romantismul german" de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, „Viața lui Titu Maiorescu" și „Viața lui C. Dobrogreanu-Gherea" de Z. Ornea, „Scriitori români de azi" (Vol. I-IV) de Eugen Simion, „Istoria culturii și civilizațiilor" (Vol. I-X) de Ovidiu Drimba, „Biobibliografia V. Voiculescu" (Vol. I-II) de Aurora Alucăi sau studiul monografic dedicat aceluiași de Ion Apetroaie în 1975. De departe, cel mai bine reprezentat este Marin Sorescu (cu 20 de cărți) și alți oaspeți constanți ai saloanelor literare organizate de Bibliotecă, sub directoratul lui Alexandru Oproescu, în anii 1970-2003. Nu lipsesc volume de Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Antonie Plămădeală, Edgar Papu, D. Vatamaniuc etc. , și mai ales opusuri ale scriitorilor din zonă: Ion Gheorghe, Gheorghe Istrate, Ion Băiești, Radu Cârneci, Florentin Popescu, Passionaria Stoicescu, Laurențiu Ulici, Alexandru Deșliu, ca să pomenim doar pe câțiva dintr-o listă pe care spațiul de față nu ne-o permite exhuastivă.

Pentru cine are curiozitatea să deschidă paginile de titlu ale cărților, deopotrivă de relevante se dezvăluie unele din dedicațiile autorilor, adresate cu prietenie, prețuire sau recunoștință, care prind într-o boabă de chihlimbar momente de efuziune și/sau exaltare scriitoricească. Citite așa cum se cuvine „cum grano salis" al dreptei cumpăniri, trebuie să admitem că multe dintre ele rămân estimări care își păstrează valabilitatea peste timp, când mulți dintre semnatarii lor au trecut în neființă. După exprimări în stil exaltat-encomiastic, precum „unicul și inconfundabilul…" (Marin Ifrim, 2007), „inima și creierul Bibliotecii din Buzău și apărătorul scriitorilor neapărați" (Ion Gheorghe, 1991) sau „nervul vital al climatului cultural din Buzăul acestor din urmă trei decenii" (Laurențiu Ulici, 1998), reținem „prețuirea și recunoștința lui Iosif Constantin Drăgan" (1978), ca și „gândul plin de afecțiune" adresat de Zoe Dumitrescu-Bușulenga „din rama neclintită a amintirilor comune de cultură" (1987), pentru a ne opri la alte exprimări echilibrate și judicioase, cum este „omagiul cordial și aleasa prețuire" din partea fostului său profesor Gabriel Strempel „strălucitului cărturar și neastâmpărat cercetător" (1982). Al. Piru se adresează „vechiului și neprețuitului prieten […], în semn de simpatie intelectuală și pentru strădaniile sale literare și bibliografice" (1991). Cu „veche prietenie și statornică admirație" îi scrie Marin Sorescu „talentatului și pasionatului istoric literar și bibliograf împătimit" (1989), iar Nichita Stănescu semnează „cu drag" în 1976, pentru a reveni în 1978 „cu aceeași constantă dragoste și prietenie".

Pe lângă valoarea de document autentic, cele 800 de cărți cu dedicații din noua donație dau măsura în care Alexandru Oproescu, membru al Uniunii Scriitorilor și cetățean de onoare al urbei Buzăului, s-a aflat în mijlocul vieții culturale din România ultimelor decenii. Că acest împătimit bibliofil a reușit gestul superb de a se despărți de cărțile din care și-a constituit idealul existențial, este un fapt ce merită cel puțin o notă de semnalare.

* Emil Chendea, din dedicația pe volumul *Meșterul Manole*, Ed. Albatros, 1976.

Florian Potra

AM O IDEE DE AL. G. CROITORU

Am o idee este o comedie de moravuri direct înrudită cu „Totul pentru fotbal”, atât ca univers interior, cât și ca expresie a acestui univers în scriitura scenariului, ambele aparținând lui Mircea Radu Iacoban, mai precis fluxului memoriei lui Mircea Radu Iacoban, ca fost crainic sportiv la radio, și știind „totul despre fotbal”: și ceea ce se vede, pe stadion, și mai ales ceea ce nu se vede. Este vorba de fapt, de acea birocrație parazitară care înflorește la marginea sau dedesubtul performanței și al spectacolului sportiv, și se dezvoltă cine știe cum, hrănindu-se cu false probleme, cu false competențe, cu false inițiative și soluții și, bineînțeles, așa cum sugerează însuși, titlul filmului, cu false idei. În acest sens, vârful de peniță al satirei trece dincolo de sport și de fotbal, zgâriind ușor suprafața oricărei manifestări inautentice, de exaltare formală, de orice domeniu de activitate productivă, spectatorului amuzat neputând să-i scape aluzia, mai mult sau mai puțin discretă, până și la musca de arat protocronismului cultural-artistic.

Acest univers interior, în scriitura lui Mircea Radu Iacoban, a fost preluat de regizorul Al.G. Croitoru și prelucrat într-o manieră cinematografică, aș zice *sui generis* la confluența dintre comedia de ambianță, comedia de intrigă și comedia motorie, amalgamente într-o stilizare personală cu un vag parfum de teatru craighian, cu supramarionete de gestualitate suprarealistă și uneori al absurdului. Mă explic: „Am o idee” este o comedie de ambianță fiindcă adevăratul protagonist al filmului nu e nici unul dintre personaje, ci mediul, mentalitatea, moravurile unui grup social; este, apoi, o comedie de intrigă, fiindcă nu adâncește analiza psihologică a eroilor păstrându-i pe aceștia doar la nivel de tipuri, cu interesul și curiozitatea publicului întreținute prin acțiune, prin succesiunea neîncetată prin fapte și întâmplări nostime, ridicole sau caraghioase; în sfârșit, „Am o idee” este o comedie notorie, care, încă o dată, pune accentul pe mișcare, pe urzeala acțiunii și pe loviturile de scenă, cu un aproape continuu du-te-vino pe pânza de ecran. Din acest aliaj, de tradiție comică prin excelență latină, a se revedea Plaut și Terențiu, căci nu degeaba regizorul nostru e membru al Academiei Tiberine, - Al.G. Croitoru își construiește de-a dreptul un fel de stil, punctat mereu de tot soiul de procedee și tehnici ale râsului: ba, aș fi tentat să afirm că „Am o idee” este, poate, atestarea celui mai vizibil efort din cinematografia românească de până acum în ceea ce privește densitatea de gaguri (când organice când mecanice) pe centimetrul pătrat de peliculă impresionantă, mărturisind fără putință de tăgadă inventivitatea mucalită a creatorului. A lui, cu precădere,

Zaiț Marga-Doina - *Compoziție*

deoarece aportul actoricesc „kystonul” cum spune de vreo două ori unul dintre personaje – în ciuda unor nume de prim rang în comedia autohtonă, de la Dem Rădulescu și Jean Constantin la Nicu Constantin și Horațiu Mălăele, și de la Stela Popescu la Vasilica Tastaman și Melania Gârje – aportul actoricesc, zic, este aproape complet lipsit de relef individual. Vreau să spun că tipurile (nefiind vorba nici o clipă de caractere, de o comedie de caractere, se pretează oricând și în orice împrejurare la o vivace schimbare de roluri, ca să nu spun, în termeni fotbalistici, de locuri: Valentin Plătăreanu ar fi putut să întruchipeze la fel de bine figura reprezentată de Petre Gheorghiu, iar aceasta – să apară în ipostaza lui Ovidiu Schumacher și așa mai departe, inclusiv bizarului naturalist – spectralul grup de „neveste fotbalistice” având privilegiul de a încasa chenzine și de a se constitui într-un club „Femina”. E firesc, de altfel să fie așa într-un film comic de acest tip, în care, repet, personajul central rămâne ambianța, mediul, „obștea”, iar ideile fecunde aparțin doar scenaristului Iacoban, compozitorului Temistocle Popa, prompt încă din pregeneric, și, înaintea tuturor, tiranic, regizorului Al.G. Croitoru.

FESTIVALUL – CONCURS DE POEZIE „AVANGARDA XXII”

În zilele de 3-4 octombrie 2008 s-a desfășurat la Bacău ediția a VIII-a a Festivalului –Concurs de Poezie „AVANGARDA XXII” sub egida Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov” -președinte, poetul Victor Munteanu.

Într-o organizare ireproșabilă și la un înalt nivel cultural au avut loc colocvii, simpozioane, mese rotunde, recitaluri de muzică și poezie, lansări de carte, itinerarii ale scriitorilor prin universitățile și școlile băcăoane, schimburi de autografe. Au fost prezenți scriitorii: Alexandru Dobrescu, Ovidiu Genaru, Daniel Corbu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Tudor Iovian, Dan Bogdan Hanu, Adrian Jicu, Calistrat Costin, Virgil Diaconu, Florin Dochia, Dumitru Augustin Doman, Gheorghe Izbășescu, Nicolae Tzone etc. Din partea revistei „Pro Saeculum”, la aceste manifestări a participat poetul Virgil Panait.

* * *

Premiile Festivalului-Concurs de Poezie „Avangarda XXII” ediția a VIII-a Bacău, 3 - 4 octombrie 2008.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Sâmbătă, 4 octombrie a.c., la **Sala „Ateneu” a Filarmonicii „Mihail Jora”** din Bacău a avut loc festivitatea de decernare a premiilor celei de-a VIII - a ediții a **Festivalului-Concurs de Poezie „Avangarda XXII”**. Juriul - având-l ca președinte pe crtiticul ieșean, universitarul **Alexandru Dobrescu, Nicolae Tzone** - director al **Editurii „Vinea”** București și **Victor Muntenu** - președintele **Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov** ”- Bacău, a acordat următoarele premii:

1. Pentru poeții consacrați: Premiul pentru cea mai bună carte de poezie a anului: ***Un carnival în infern***, Editura „PIM”, Iași - 2007 - **Marian Constandache –** Bârlad.

2. Pentru poeții debutanți: Premiul pentru cea mai bună carte de debut în poezie a anului: ***Eva nimănui***, Editura „Vinea”, București – 2008 - de **Ruxandra Aida Hancer** – Suceava.

Premiul revistei ***Cafeneaua literară*** pentru cea mai bună carte de debut în poezie a anului: ***Obsesii***, Editura „Lumen”, Iași – 2008 - de **Livia Ciupav** – Arad.

3. Premiul pentru cea mai bună revistă literară și de cultură a anului: **Revista „Orizont”** – Timișoara, redactor-șef, Mircea Mihăieș, redactor-șef adjunct, Cornel Ungureanu.

4. Pentru poeții care nu au debutat editorial și nu au depășit vârsta de 35 de ani: Premiul I și Premiul revistei „**Ateneu”**– **Gabriela Ivașcu** – Topoloveni, Argeș; Premiul II și Premiul revistei **„Argeș“: Simona Dumitrache** – Caracal; Premiul III - Nu s-a acordat.

Președinte juriu,
Alexandru Dobrescu

* * *

Premiile anuale ale Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov” pentru Literatură și Arte

Juriul Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov”, alcătuit din **Victor Munteanu** - președinte, **Pavel Ionescu** și **Daniel Nicolescu** – membri, a acordat următoarele premii: Premiul pentru cel mai bun poet al anului 2007: **GHEORGHE CHIȚIMUȘ;** Premiul pentru cea mai bună soprană a anului 2007: **CLAUDIA VASILACHE;** Premiul pentru cea mai bună actriță a anului 2007: **FIRUȚA APETREI;** Premiul pentru cel mai bun plastician al anului 2007: **COSTEL TĂNĂSACHE.**

Festivitatea de premiere a avut loc sâmbătă, 4 octombrie a. c. , la **Sala „Ateneu”** a **Filarmonicii „Mihail Jora”** din Bacău.

Președinte juriu,
Victor Munteanu.

Nicoleta Oprișan, Maria Cristina Olaru

LEON KALUSTIAN – 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

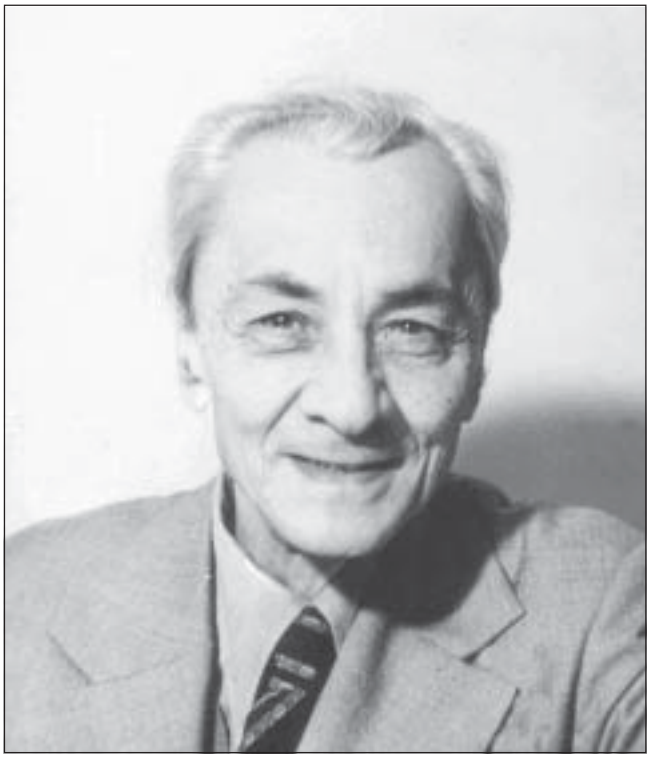

Cu prilejul Centenarului nașterii lui Leon Kalustian (1908-1990), publicist și scriitor vrâncean, reprezentant marcant al comunității armenești din România, Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu" Vrancea a organizat sâmbătă, 18 octombrie, 2008, o serie de manifestări dedicate acestui eveniment.

Născut la 17 octombrie 1908 la Focșani, Leon Kalustian este primul copil al familiei Sarkis Kalustian (1867-1921) – armean ajuns prin vitregiile istoriei în ținuturile Vrancei și al Iuliei Kalustian, născută Gherghel (1876-1948) – româncă din Ardeal. Publicistul a avut două surori și un frate – Vartuhi (1910-1998), Manuil (1911-1985) și Satenig (1916-1996).

În orașul de pe Milcov, urmează cursul primar și o clasă de liceu, după care se pregătește ca autodidact. Părăsește de tânăr – la vârsta de 20 de ani, orașul Unirii și se stabilește în București.

În 1926, îl întâlnim deja în presa de stânga a vremii, fiind un pamfletar de temut care totdeauna a apărat valorile democrației. A cunoscut, sau a fost în preajma multor protagoniști ai scenei politice românești interbelice. Leon Kalustian a scris virulente articole împotriva lui Stelian Popescu, directorul cunoscutului cotidian *Universul*. A fost redactor la ziarele *Cuvântul* (1926-1927), *Curentul* (1928-1934), *ABC*, *Zorile* (cu Emanoil Socor), *Lumea românească* (editat de Zaharia Stancu), coordonator al oficiosului *România* (1938-1940) - scos de Cezar Petrescu în 1940. A colaborat la *Mișcarea* (1931-1932), *Facla* (directori Ion Vinea și Nicolae Carandino), *Adevărul*, *Dimineața*.

Pe 8 mai 1951, Leon Kalustian cade victimă valului de arestări ale regimului totalitar comunist, alături de zeci de mii de intelectuali și personalități ale vieții politice democratice și ale celei religioase din România, fiind arestat și reținut administrativ fără să fie judecat, timp de patru ani, în închisorile de la Jilava, Gherla și Văcărești. La 30 decembrie 1960 este arestat pentru a doua oară. În 18 septembrie 1961, este judecat și condamnat penal conform sentinței nr. 285 din 18 septembrie 1961 a Tribunalului Militar de Mare Unitate București, la opt ani închisoare corecțională și confiscarea totală a averii, **pentru infracțiunea de răspândire de publicații interzise**, în perioada 1956-1960, prevăzută de art. 325, alin. 3, lit. C din Codul Penal. Printre cărțile „incriminate" s-au numărat: ***În preajma revoluției*** de **Constantin Stere**, volumele ***Povestea vieții mele*** de **Regina Maria**, ***Mustul care fierbe*** de **Octavian Goga** și ***Memoriile regelui Carol I*** a căror difuzare era interzisă fiind considerate un pericol pentru orânduirea socialistă. După executarea a patru ani de pedeapsă, la 17 aprilie 1964, Leon Kalustian este eliberat din penitenciarul de la Gherla, ca urmare a unui decret de grațiere colectivă.

Activitate publicistică a lui Leon Kalustian a fost reluată prin rubrica *Simple note*, grație lui Vartan Arachelian, în anul 1978, la Revista *Flacăra* condusă de Adrian Păunescu. La Editura Eminescu, în perioada 1975 - 1984, lui Leon Kalustian, i-au fost publicate mai multe volume, cum ar fi: *Facsimile*, *Conspirații sub cer deschis: pagini dintr-o luptă antifascistă și democratică* și cele patru volume *Simple note*. Un rol considerabil în editarea acestora, l-au avut Nicolae Carandino și prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu. Cărțile sale au fost bine primite de public și s-au bucurat de aprecieri deosebite din partea criticii literare.

La 23 iunie 1983, Uniunea Scriitorilor, datorită lui Dumitru Radu Popescu i-a acordat „ilegal" o pensie sub formă de „ajutor lunar". Când s-au făcut ultimile validări înainte de 1989, pentru intrarea în Uniunea Scriitorilor, numele lui Leon Kalustian și al lui Mircea Ionescu-Quintus au dispărut de pe listă, în urma unor imperative indicații superioare. În 1985 i se acordă Premiul Revistei Flacăra pentru „credința cu care a slujit mai bine de o jumătate de veac cuvântul fierbinte al presei". La recomandarea

doctorului Vasile Tuchel, care îl consultă și își manifestă îngrijorarea în legătură cu starea sănătății sale, Leon Kalustian vine la Focșani în octombrie 1989, unde va fi îngrijit de cele două surori ale sale. La 24 ianuarie 1990 a încetat din viață și a fost înmormântat în cimitirul armenesc din Focșani. L-au condus pe ultimul drum, printre alții, Andrei Bordeianu, Vartan Arachelian, Paul Lăzărescu, Nicolae Arsenie.

Deținătoarea unei importante colecții de cărți și documente originale care constituie Fondul Leon Kalustian, Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu" Vrancea și-a făcut o datorie morală din a readuce în memoria culturală și în istoria intelectuală a comunității noastre, personalitatea lui Leon Kalustian printr-o serie de manifestări dedicate acestuia.

Programul manifestărilor a început la Cimitirul Armenesc din Focșani cu o slujbă religioasă de pomenire, oficiată de arhimandrit dr. Zareh Baronian – vicar al Episcopiei Armene în perioada 1973-2001.

Manifestarea a continuat apoi la Sala de lectură a bibliotecii. După salutul de bun venit al directorului Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu" Vrancea, **Teodora Fîntînaru**, atât participanții cât și invitații au vizionat fragmente din filmele documentare ***Bucureștiul necunoscut – o evocare a celebrei cafenele literare Capșa*** și ***Publicistul și epoca sa – convorbire cu Vartan Arachelian***. În continuare, s-a evocat personalitatea lui Leon Kalustian de către invitați – distinși oameni de litere și jurnaliști români, reprezentanți și apropiați ai familiei publicistului. Discuțiile au fost moderate de domnul prof. univ. dr. **Valeriu Răpeanu** – critic și istoric literar, și susținute de: **Vartan Arachelian** – scriitor și publicist, **Varujan Pambuccian** – deputat din partea minorității armene din România, **Dorin Ţigănaş** – ziarist și publicist, **Mihai Stepan-Cazazian** – redactor șef al publicației Ararat – periodic al Uniunii Armenilor din România, **Bergi Vosganian** – președintele Filialei Vrancea a Uniunii Armenilor din România, **Virgil Răileanu** – scriitor vrâncean, **Angel Tîlvăr** – senator de Vrancea, **Manole Merchea** – subprefect al județului Vrancea și **Gheorghe Neagu** – Președintele Asociației Culturale „Duiliu Zamfirescu" Vrancea.

Cu acest prilej, ca parte a unui amplu program aniversar, a avut loc lansarea volumului ***„Leon Kalustian: 100 de ani de la naștere: incursiuni biobibliografice"*** editat de Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu" Vrancea. Cartea a fost prezentată de colegul nostru, domnul Gabriel Funica, cel care a prefațat acest volum ce oglindește viața și personalitatea publicistului vrâncean Leon Kalustian.

Amintirile și impresiile celor care l-au cunoscut pe Leon Kalustian, dar și gândurile publicistului despre viața și profesia sa sunt reunite în capitolele – ***Omul – Leon Kalustian*** și ***Leon Kalustian despre Leon Kalustian***. Cartea continuă cu un segment reprezentativ din ***corespondența*** personală a lui Leon Kalustian. Pentru o mai bună cunoaștere a personalității și a vieții ziaristului vrâncean, lucrarea este însoțită și de ***cererile de grațiere,*** semnate de surorile sale, și de asemenea de soția sa. ***Varia*** – așa cum ne spune și titlul acestui capitol, cuprinde diferite materiale, care vin să completeze biografia jurnalistului consacrat în perioada interbelică (recomandări, autografe, dedicații). Spre finalul cărții întâlnim o listă de articole scrise de ziaristul vrâncean, între anii 1936 – 1938, în revistele *Zorile* și *Lumea Românească*, care nu au fost incluse în volumul ***Conspirații sub cer deschis: Pagini dintr-o luptă antifascistă și democrată*** și deasemenea și cu câteva exemple. ***Cărți cu autografe din Fondul Leon Kalustian*** încheie lucrarea mai sus amintită.

Leon Kalustian: 100 de ani de la naștere: incursiuni biobibliografice este primul volum dedicat gazetarului și omului Leon Kalustian. Nu se dorește a fi o monografie, în sensul consacrat al termenului, cât mai degrabă un început promițător, sperăm noi, un prim și inedit pas documentar spre reconsiderarea activității sale scriitoricești,.

În organizarea acestei manifestări și realizarea acestui proiect editorial, am fost onorați de sprijinul și colaborarea domnului Ioan Codreanu, nepotul de soră și legatarul testamentar al lui Leon Kalustian, care a avut bunăvoința să doneze Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu" Vrancea cărți, periodice, documente originale, fotografii, scrisori olografe și obiecte care au aparținut marelui ziarist, constituindu-se astfel Fondul Leon Kalustian – sursă principală de informație pentru această lucrare și de asemenea pentru **expoziția omagială Leon Kalustian** organizată în holul bibliotecii.

Într-o sală devenită neîncăpătoare din care publicul nu a lipsit, întreaga manifestare a decurs într-o atmosferă relaxantă sub forma unui dialog liber între gazde, invitați și publicul participant.

Sperăm că această manifestare organizată de instituția noastră, cu o grijă necesară, frumoasă și emoționantă, a adus un strop de lumină în cunoașterea vieții și operei lui Leon Kalustian. Credem că Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu" Vrancea prin colectivul ei tânăr și dinamic va reuși în continuare să conserve dar să și împărtășească memoria efectivă și afectivă a personalităților vrâncene.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*

Virgil Panait

REVISTA REVISTELOR

CULTURA, NR. 36, 2008

Criticul literar Daniel Cristea Enache, în excelentul eseu **– Lyrica magna** – face o densă introspecție în poezia celui care a revoluționat limbajul poetic românesc: Nichita Stănescu. A cărui operă ar trebui arsă, după cum reiese din păcate acum câțiva ani, distinsul ,,*Poeții cu majusculă (Nichita Stănescu este unul dintre ei) se folosesc de o cunoaștere prin expresie pe care criticii n-o pot atinge. Ce fel de poezie este aceea care poate fi demontată piesă cu piesă, etalată și analizată pe masa de operație și apoi lămurită întru totul? Și cum poți transfera în domeniul raționalului (și al argumentației în acest spirit) unități și asocieri vizionare puse, de la bun început, sub semnul zigzagat al poeticului proteic? Boala eului este de fapt cronică și de la Eminescu (actualizat într-un scurt pasaj) nu s-a mai văzut în poezia noastră o asemenea sete nestinsă de absolut… Sunt comentatori care din simplă ignoranță sau din ipocrizie critică, se îndoiesc de valoarea poeziei lui Nichita Stănescu. Îi deplâng*". O întrebare se cuvine: dacă am arde opera lui Nichita, ce am pune în loc?

LUCEAFĂRUL, NR. 29, 2008

O necesară anchetă, având ca temă ,,**Ce apreciați în mod deosebit și ce vă nemulțumește în critica literară de azi?"** realizează Horia Gârbea. Concluzia acestei *Anchete* ar putea fi și răspunsul neiertător și direct al poetului Ion Zubașcu: ,,*Fenomenul literar actual a scăpat, în general, de sub controlul evolutiv și taxonomic al criticii literare, lucru explicabil, dacă ne gândim că în majoritatea centrelor de județ apar câte 4 reviste literare paralele, iar cele peste 2000 (cel puțin!) de editori din țară îi preiau editorial pe tinerii debutanți încă de pe băncile școlii. În absența criticilor de vocație, care nu s-au înmulțit proporțional cu diversitatea sufocantă a producției editoriale, scriu despre cărți tot felul de veleitari. E destul să vizitezi rubrica «O carte pe zi», din stupefianta rețea on-line intermundus, a lui Artur Silvestri, ca să fii încă odată convins că se adună doar cine se aseamănă. În acest context al mediocrității metastatice, criticii de carieră au optat pentru marile sinteze*". Ce e mai trist e faptul că acești veleitari au pătruns și în unele publicații mai serioase. Păcat…

ROMÂNIA LITERARĂ,NR. 34, 2008

Distinsul critic literar Mircea Iorgulescu ne semnalează apariția, la Paris, a unei excelente lucrări: ,,**Histoire de la Roumanie**" semnată de Traian Sandu. Scrie domnul Iorgulescu:,,*Este o carte eveniment această* ***Istorie a României*** *de la geto-daci până la actuala președinție a statului român și la integrarea în Uniunea Europeană. Cea dintâi constatare pe care o impune această nouă* ***Istorie a României*** *este soliditatea ei științifică. Este o lucrare temeinică, sobră și așezată ca arhitectură, academică fără a fi greoaie și doctă fără a fi prolixă. O carte, totodată, bogată, în formulări memorabile, dar prin justețea severă a expresiei, nu prin efecte de pirotehnie verbală. Proiectul însuși, este unul de factură austeră, clasică, de prezentare a unei istorii naționale, urcând cronologic din preistorie până în zilele noastre. Un veritabil maraton istoriografic, în aproape 400 de pagini, plus încă vreo 30 de note și bibliografie"...* Pe când, oare, și traducerea în limba română? Să așteptăm.

NORD LITERAR, nr. 7,8, 2008

Dintre multele lucruri interesante din acest număr, ne-am oprit la seriosul eseu ,,**Alexandru Ivasiuc – promotorul revigorării prozei obsedantului deceniu**", semnat de Gheorghe Androsciuc. Iată câteva observații pertinente despre unul dintre cei mai originali și valoroși prozatori români postbelici:,, *Al. Ivasiuc împreună cu Augustin Buzura a refăcut conexiunea cu romanul de analiză, în special cu modelele analitice create de Camil Petrescu, H. P. Bengescu și Anton Holban. Un alt merit pe care trebuie să i-l recunoaștem lui Al. Ivasiuc este cel al diversificării tematice. Proza lui promovează un discurs duplicitar. Ceea ce este caracteristic prozei lui Ivasiuc este tema puterii. In cadrul creației lui, ea capătă accente particulare.Majoritatea personajelor vor să o cunoască din interiorul sistemului, aproape într-o formă obsesivă. Vor să se numere printre cei puternici, pentru a verifica farmecul dominării. Aceste personaje se depersonalizează, își suprimă* orice elemente ale umorului…" Și când te gândești că prozatorul s-a stins din viață la cutremurul din 1977, la doar 44 de ani! Sunt convins că multe ar mai fi avut de spus și de scris…

CONVORBIRI LITERARE,nr.8, 2008

Am lecturat cu interes articolul semnat de Gheorghe Feodorovici și intitulat sec: ,,**România în tranziție : de la Orwell la Huxley**", text bine scris, dar și cu câteva exagerări, Citez: ,,*Majoritatea românilor este convinsă că, din momentul căderii comunismului, România a devenit o țară liberă și că eventualele crize apărute între timp se explică prin atrofierea discernământului provocată de îndelungata absență a exercițiului libertății. Dar faptul că tensiunea anilor '90 a fost înlocuită cu nepăsarea de*

astăzi pare să arate că suntem, în prezent, încă și mai departe de exercitarea responsabilității libertății decât eram în urmă cu aproape 20 de ani. Cu alte cuvinte, deși în decembrie '89 am ieșit dintr-un univers concentrațional, asta nu înseamnă că am devenit mai liberi, decât fusesem înainte. Tot ce s-a schimbat a fost modalitatea de exercitare a unei puteri care, în esența ei, nu a renunțat la încercarea de a-l schimba pe om dinafara omului. Această nouă manifestare a puterii este cu atât mai subtilă cu cât are o aparență mai binevoitoare…" Oare*?* Oricum, îl anunț pe domnul Feodorovici că eu mă simt mult mai liber acum, decât înainte de '89. E riscul meu…

LITERE, nr. 6-7, 2008

Întâi de toate, LA MULȚI ANI! pentru cele 100 de numere apărute, unde au semnat nume de marcă ale literaturii și culturii române. Interesant se anunță serialul ,,**Presa militară comunitsă**" semnat de Dan Gîju. Scrie autorul nostru:,,*Cultura română, în general, trăia însă vremuri triste, ca și azi, numai parcă altele erau «apele» care-i săpau atundci la fundație. Concret, cadrele universitare, mai ales cele de la științele umaniste, filologia și istoria în special au fost acaparate de oameni care nu aveau nicio pregătire: Roller, Friedman, Fischer, Vitner, Mosche Kahn zis Crohmălniceanu, Bratu etc. Un critic și istoric literar de geniu cum era George Călinescu, a fost înlocuit de un dentist evreu -Vitner – care a predat primele ore cu pistolul pe masă. Cursurile erau improvizate după modelul sovietic sau veneau gata traduse de la Moscova. Exista o singură editură de stat, cu aproximativ 75 de redactori, toți evrei, și o editură ARLUS ce tipărea clasici ruși și literatură sovietică. Eminescu, Blaga, Tudor Arghezi erau trecuți la autori interziși…* " Aceste lucruri par de neimaginat pentru generațiile de azi…

AXIOMA, nr. 100, 2008

Încă o revistă ,,centenară" LA MULȚI ANI! și să ne vedem la numărul 1000! Dl. Andrei Claudiu Baciu a ajuns la episodul 3 din eseul ,,**A doua parte a operei lui Ioan Alexandru**" parte care nu-l prea onorează pe poet, el căzând în demagogie crasă și speculații filozofice hazlii și exagerări naționaliste. De aceea mi se pare că autorul forțează puțin lucrurile, supraevaluând creația ultimă a lui Ioan Alexandru. Scrie A.C.B.: ,,*Deși mai sus am sugerat o legătură directă între gândirea ardeleanului și cea a lui Martin Heidegger, suntem obligați să afirmăm că armonizarea celor două se prezintă exclusiv orizontal și nu vertical. Foarte interesant este viziunea lui Ioan Alexandru despre cultura și spiritualitatea națională, centrate pe un unic aspect, de factură testamentară*". Și acum citatul din Ioan Alexandru: ,,*necesitatea jertfei pentru o viețuire dreaptă și luminoasă: omul se află într-un moment escatologic, limită; și față de acest moment este constrâns, de voie de nevoie, să-și orânduiască viața: omul îi iese morții în întâmpinare, cunoaște, experiază un alt fel de moarte înaintea morții propriu-zise, iar când ea se arată, îl află deja izbăvit, deja trecut prin* ea *și din această pricină senin și liniștit*". Vorbe,vorbe, vorbe…

ARGEȘ, nr. 7, 2008

Interesant se anunță eseul ,,**Mircea Cărtărescu sau cum a rescris postmodernismul literatura**" semnat de Claudia Mihaela Voicu. Printr-un demers plauzibil, autoarea încearcă să ne convingă că ,,recunoașterea influențelor, a filiației și a inserțiilor nu diminuează valoarea operei literare, ci probează viabilitatea ei într-un context universal și etern al poeziei. În această viziune, operele literare nu ar fi decât o reiterare, sub diverse forme, în diverese combinații, a unui inventar. Este evident că un scriitor nu poate produce creații de valoare fără existența unui strict sedimentar de influențe – formale, tematice, de viziune. Opera nu este un produs exclusiv al creației, ci mai întâi asimilației. Ca și cum saturarea *(cultivarea) datelor prin contactul cu ceea ce a fost deja scris, or provoca, implicit, inflorescența (opera nouă). Pare de neconceput azi un scriitor original, în sensul necontaminării sale spirituale. În mod conștient sau nu, el va fi marcat de lecturile sale, de aderență la o manieră sau alta, mai mult , își va căuta chiar izvoarele în lectură…*" Întrebarea este: mai citește, azi, scriitorul? Căci cititorul nu prea…

ATENEU, nr. 9, 2008

Un scurt, dar interesant eseu despre influențele filosofului Sestov asupra operei lui Emil Cioran putem citi în acest număr. Păcat că articolul nu este semnat! Spune autorul: "*De la **Pe marginile vieții** la **Pe culmile disperării** influențele nu apar ca evidente? Dar nu e cazul să ne limităm doar la constatarea registrului lexical comun între Sestov și Cioran, ci, mai degrabă să constatăm discipolatul creator pe care tânărul român l-a pus în operă cu extremă seriozitate și credință în lipsa totală de credințe. Poate că și afirmarmațiile lui Cioran, cum că titlul primului său volum – **Pe culmile disperării** – s-ar datora sonorității sintagmei la modă în acele vremuri, ar trebui completată cu constatarea faptului că el apare drept un alt omagiu subtil destinat lui Sestov, indubitabil maestrul inspirator al filosofiei lirice, calitate pe care filosoful rus o probează în prefața lucrării sale. Iată câteva dovezi în favoarea influenței lucrări setoviene asupra lui Cioran, ecoul ei fiind de găsit destul de constant în scrierile cioraniene din epoca românească*". Este un punct de vedere cât se poate de nou, de original , nu-i așa?

CAFENEAUA LITERARĂ, nr. 8

Poetul Radu Cange, într-un scurt eseu, ni-l arată pe reputatul Petre Țuțea așa cum a fost: ,,*înțelepciunea lui Petre Țuțea a luat-o mult înaintea construcției sale din precepte și sisteme filosofice. Hedonist al spiritului, el se dovedește un cunoscător profund al multor fenomene. Jertfa lui pentru popor, pe care nu a încetat niciodată să o aducă în atenția celor interesați, stă mărturie atât în anii detenției, cât și în convingerea că acesta nu și-a pierdut credința în Dumnezeu. Prizonier al comuniștilor, Petre Țuțea și-a luat suferința ca pe o izbăvire și a râs de torționarii săi cu decența care-l caracteriza. Lipsit de șansa de a comunica cu coletgii săi de generație, după detenție*

probabil că filosoful creștin era nu într-un con de umbră, ci ignorat și mai mult ca sigur ocolit din cauza atenției tenace a Securității. Dacă ne amintim bine, Cioran ar fi spus: Există într-adevăr un singur geniu și acela se află la București și se numește Petre Țuțea". Articolul lui Radu Cange poate fi citit și ca un poem – omagiu adus marelului filosof care a fost și este Petre Țuțea…

BUCOVINA LITERARĂ, nr. 7, 2008

Distinsul eminescolog Dimitrie Vatamaniuc ne propune un interesant articol, intitulat ,,Eminescu și presa europeană din vremea sa'': ,,*Călătoria mea la Viena – a doua după cea din 1979 – are loc în iunie 1983. Plecam la Viena în această a doua mea călătorie de documentare, să-mi lămuresc o situație pentru care nu aveam nicio explicație. Eminescu își face extrase și trimite la un mare număr de publicații din presa europeană, dar nu spune unde le consultă înainte de a se stabili în România. Primul drum l-am făcut la Universitatea din Viena. Ea nu mai funcționează într-o clădire modestă, aproape de centrul Vienei, ca pe vremeda lui Eminescu, ci în partea de sus a orașului, într-un spațiu deschis și într-o clădire cu mare desfășurare. Eram încredințat că poetul român nu se putea să nu fi fost un frecventator zilnic al bibliotecii Universității vieneze. Nu l-am găsit în listele foarte lungi ale cititorilor bine întocmite, trecut măcar o dată în anii de studii*". Concluzia finală este că Eminescu citea presa la o anumită cafenea vieneză. Ceea ce nu-i rău deloc…

Dinu Mirea

BREVIAR EDITORIAL

TITI DAMIAN, *Umbra*, Buzău, Editura „Omega", 2008, 348 p.

După romanul „Fagul", apărut în urmă cu peste trei ani, bine primit de critică și premiat de un juriu prestigios la concursul național de proză „Liviu Rebreanu" (nov. 2006, Bistrița - Năsăud), buzoianul Titi Damian confirmă din plin prin această nouă apariție editorială care adaugă temei social–politice (vicisitudinile familiei Mândruță și ale colectivității din Muscel provocate de o istorie tulbure și irațională), tema erotică, tema Destinului, a căutării și a împlinirii de Sine în patru narațiuni aparent autonome: „Drumul întoarcerii", „În mai, când înfloresc castanii", „Frunzuliță, frunză de stejar", „Telefonul de la ora șase". Planurile temporale se suprapun, uneori, dar mai adesea alternează capricios, ca semne ale unor puternice seisme interioare provocate de amintire. Personajul se află răvășit de apele intempestive (și nimicitoare) ale trecutului, descoperind – în plină lumină – icoanele părinților și ale iubitei Tonia – Sonia, oazele de puritate și șansa de echilibru a protagonistului, Florin Mândruță. Uimitoare este, de data aceasta, varietatea procedeelor folosite și ingeniozitatea cu care acest prozator „al inimii" reușește să fie modern în hainele confortabile ale tradiției. Puține lucruri ar fi de reproșat acestei cărți, poate insistența cu care citează fragmente din poeții români și (mai ales) texte de muzică ușoară, referințele livrești, nu întotdeauna inspirate și aș mai spune că dialogul – pe ansamblu – nu e punctul tare al autorului. În rest, aceste patru narațiuni scrise sub semnul Fagului și ritmate de tema Destinului, constituie proba cea mai convingătoare că avem în față un talent indubitabil

MARIANA ZAVATI GARDNER, *Vise la minut*, Craiova, Editura „Contrafort", 2008, 86 p.

Acesta ar fi al optsprezecelea volum de poezii, de la debutul editorial din 1998, dintre care doar „Pelerinii" (2002), „Moșteniri" (2003) și „Șoapte" (2005) au mai apărut (bilingve) în România. Autoarea, rezidentă în Anglia, ne avertizează într-un preambul concentrat în patru paragrafe că e „o colecție de poezii focalizată pe emoțiile rătăcirii Juliei May (…) în năzuința ei de a explora absolutul" care trebuie să se confrunte cu aparențe înșelătoare („trompe l'oeil") ale acestei lumi și că această **explorare** are o încărcătură tragică, venind astfel în ajutorul (nesperat) al comentatorilor. Doar ideea „visului ei suprarealist" ar merita să fie corectată din următoarele trei motive: textul este departe de a folosi tehnica dicteului automat, este evidentă grija pentru construcție și stil (situație incompatibilă cu suprarealismul), la care trebuie să adăugăm că amintitul curent literar are un sens eminamente laic, în timp ce discursul poetic al Marianei Zavati Gardner este esențialmente christic. Un volum care – iată – a obținut, de curând, Premiul Novalis acordat de *Novalis Krais für Literatur und Musik din München*. Deși n-am citit, până în prezent, nicio altă carte a acesteia, înțeleg că acest volum valorifică ceea ce era mai bun în opurile apărute anterior (viziune, ton, atitudine, motive, teme, tehnici) într-o alcătuire lirico – epico – dramatică a cărei coerență și intensitate a trăirilor, cu digerarea domestică a elementelor livrești, impresionează de la primul la ultimul rând. Evident că motivele folosite (al călătoriei, al călătorului – pelerin, al vânătorii, al ritualului magic) sprijină și consolidează tema căutării îndârjite a Sinelui, a rătăcirii labirintice în drumul spre centrul sacru al Ființei, până la momentul anulării crizei de identitate (spirituală). De o parte, prezența brutală și amenințătoare a urbei („*clădiri din fier / clădiri de cărămidă / peste parcul presărat / cu lămpi electrice și excrement aviar*"), iar pe de altă parte – compensator – orașul „de himeră", cu bătrânii săi înțelepți, „meșterul cioplitor" și șansa lor de înălțare în sacralitate. Cu regretul de a nu putea comenta aici mai mult, mărturisesc a nu fi citit prea multe cărți de poezie, în ultimul deceniu, care să-mi placă atât de mult.

DUMITRU AUGUSTIN DOMAN, *Moartea noastră cea de toate zilele*, Iași, Editura „Timpul", 2008

De ce și-a ales autorul, aflat la a cincea sa carte „*moartea cea neagră și veselă*" ca temă predilectă (la a doua tentativă de acest gen) nu e prea greu de înțeles, dacă avem în vedere „*jurnalul de idei*", atât de dinamic și răscolitor, pe ansamblu, dar nu mai puțin amuzant în momentele în care autoritatea morții e subminată prin ironie, persiflare, marginalizare, din perspectiva unui „*trăitor de rând*" a cărui stare ideală pare să fie melancolia. Probabil pentru că vrea să înțeleagă mai bine sensul vieții, știut fiind că numai în apropierea morții devenim mai înțelepți, mai siguri pe noi, profunzi cu adevărat. Moartea e „*un roman*", „*o iarnă frumoasă*", trece „*ca un tren albastru*" și de ce nu „*un șerif*" sever ca însăși Marea Lege. Deloc întâmplător, în prima secvență a cărții, Eva apare ca fiind învățătorul, inițiatorul **în arta morții**, în relația sa cu Adam, căruia îi mărturisește că ea „*a inventat moartea*", iar, ceva mai târziu, Moartea–Șerif îi apare seducătoare: „*îmbrăcată în uniforma mulată pe coapse, pe fese, pe labii*" întărind ideea îngemănării între viață și moarte, între Eros și Thanatos. D. A. Doman îl citează, la un moment dat, pe Daniel Corbu: „*Pot fi cărțile mai tari decât moartea?*" Este una dintre întrebările fierbinți, care provoacă o vie confruntare între viață / trăire directă și bibliotecă, fără a exista o opțiune decisă pentru una din ele. Așa se explică numărul mare de referințe culturale / livrești (mult peste o sută), între care – e limpede – numele cel mai des pomenit este cel al lui Emil Cioran, cel mai iubit dintre gânditori, ce ține echilibrul cu Teofil, omul vieții, dublul fictiv și partenerul de dialog al autorului. Cu amândoi, D. A. Doman polemizează cordial, tandru, înverșunat, dar – mai adesea – relaxat, ironic, inteligent. Iată-l pa autor, spre exemplu, în dialog cu E. Cioran, de părere că asemenea cărți despre „*arta de a muri*" (obișnuite în Evul Mediu) n-ar mai „*mișca*" azi pe nimeni. Asta nu l-a împiedicat pe D. A. Doman să semneze două asemenea cărți. Spre bucuria și șansa noastră.

FLORENTIN POPESCU, *Colibri, un zbor întrerupt*, Focșani, Editura 2Pallas", 2007, 228 p.

În bogata bibliografie a lui Florentin Popescu se află și această (reală) contribuție de istorie literară, ce se referă la apariția unei reviste cu profil cultural – distractiv, inițiată și condusă de autorul „*Diligenței cu păsări*" (1983), între martie 1990 – iulie 1991 (22 de numere) în „*vremuri și împrejurări potrivnice*", după cum ne informează cu vădită mâhnire temerarul conducător de revistă, ce „*i-au frânt mult prea devreme zborul*". Volumul în discuție (aici) prezintă în doar 14 – 15 pagini climatul social – politic în care a apărut revista, motivațiile și strategiile de apariție, publicul – țintă și tribulațiile familiei Popescu, alături de prietenii și colaboratorii revistei, în efortul de a o ține cât mai mult în viață. Finalul, „*cu gust de cireșe amare*" nu ne apare, din perspectivă actuală, surprinzător, dar bănuim marea dezamăgire a celor ce au investit necondiționat energie, suflet și minte într-o formulă de revistă ce încerca să împace nevoia de cultură autentică cu aceea de divertisment. Așa se explică coabitarea unor rubrici cu miză substanțială cum ar fi: „*Fotoliul de onoare*", „*Reconstrucție culturală*", „*Valori perene*", „*Sărbătoarea Sfintelor Paști*", alături de cedări (totuși) decente divertismentului („*Roman polițist în serial*", „*Science fiction*", „*Anecdote*" sau „*Zodiac*") și senzaționalului („*Amantele lui Napoleon*"). Rămân însă destule pagini exemplare care ar face și astăzi mândria unei reviste de prestigiu: pagini memorialistice (Mateiu Caragiale, Gala Galaction), „*Eminescu despre Sfintele Paște*", proze ale lui V. Voiculescu ce evocă universul biblic („*Demoniacul din Gadara*", „*Toiagul minunilor*"), antologii poetice pe teme și criterii bine justificate („*Poezia verii ce s-a dus*", „*Poeți din Basarabia*") sau o rubrică, bine întreținută, de majoră semnificație culturală: „*Mari scriitori ai lumii*" ce adună pagini traduse din creația lui Octavian Paz, Gabriel Garcia Marquez, Ernest Hemingway, William Saroyan, Dino Buzzati… Trăgând linie, considerăm această carte ca fiind binevenită, exprimându-ne speranța că „*zborul*" acesteia ar putea fi reluat. Firește, cu o adaptare strict necesară la noile condiții social – politice, dar și culturale.

IRIMIA BĂLESCU, *Motanul Prințesei de Kapuerdia nu mai răspunde la telefon*, Pitești, Editura „Paralela 45", 2008, 180 p.

În ceea ce mă privește, cunoșteam talentul de povestitor al vrânceanului Irimia Bălescu, stabilit în București, din lectura volumului cu care a debutat în 2002, „*Fluviata sau căciula care mușcă*". Cartea de acum, o spun de la început, mi-a depășit așteptările, dovedind nu numai că autorul își ia foarte în serios talentul de scriitor, gestionându-l cu toată atenția, dar și că are foarte temeinice lecturi de toate orientările estetice. Plec de la ideea că **motto**-ul din Borges nu poate fi întâmplător, odată ce întâlnim și aici: **labirintul** și **oglinda**, un teritoriu frisonat de neliniști și străbătut de obsesii devastatoare în care imaginile se amestecă într-un joc derutant, reflectând lumea de aici (unde își găsesc locul motanul Nero, porcul Trotzki, cel dus la tăiere și porumbelul voiajor Kenedy), dar se și autoreflectă până la a căpăta conștiința de sine (personaje de hârtie). Acestea (personajele) trec dintr-o parte în alta a oglinzii, a gheții, a ecranului, ca atunci când Americanul Peter / Petru Yarovski se confundă, în imaginația Loredanei, cu Steve Mc Queen, iar Hyperboreea se suprapune peste imaginea (mereu îmbogățită de conștiința – oglindă a mai multor personaje) a Țării Melifagilor, un fel de **vârstă de aur**, a unei umanități ce trăia în afara timpului („*tinerețe fără bătrânețe*"). Imaginația lui Irimia Bălescu, bine nutrit la școala prozei latino –americane (Marquez cu al său înger captiv, copleșit de aripile sale uriașe e pomenit în două rânduri) aproape nu cunoaște bariere, sugerând căderea în derizoriu și impostură. Cauza? Răspunsul se găsește în text: „*sălbăticia poftelor a făcut să se aleagă praful de minunata Țară a Melifagilor*" Ce a urmat după „*epoca de vomă națională*"? Răspunsul ne este sugerat prin parodierea unei campanii electorale, cu toate mizeriile bine cunoscute nouă din patru în patru ani. Satira politică este copioasă: staful electoral al lui Vicențiu Licuriceanu este alcătuit din doi foști pușcăriași, iar campania este susținută material prin afaceri veroase cu țigări, brânzeturi și chihlimbar la care se adaugă un slogan memorabil prin cinismul declarat: „*Prin rău, spre mai bine!*" Toți sunt pasionați de motociclete (după modelul liderului) și flutură steaguri portocalii, însă – surprinzător – Vicențiu renunță brusc „*dezamăgit de lenea din creierul mulțimii*" (interesant, nu?). Acesta are ca principală preocupare să caute în destinul oamenilor „*pentru a-și găsi propria identitate*", în timp de Polixenia are „*halucinanta putere de a vedea imagini de mult pierite de pe obiectele pe care le reflectase*". Urmând sugestiile unei proze de sorginte postmodernistă, Irimia Bălescu alcătuiește o succesiune de

imprevizibile „*miss en abyme*”, cu treceri la fel se surprinzătoare de la persoana a III-a la persoana I (și invers), punând cititorul (implicat) în situația de a descifra straturile narațiunii și traiectul personajelor. De fapt, protagonistul de aici, Vicențiu Licuriceanu, confruntat cu un prelungit și chinuitor proces de **anamneză** și, mai apoi, la final, cu dublura sa, abia desprinsă de vârsta pubertății, află abia la sfârșit că e o „*ficțiune*” și, deci, că e posibil să „*locuiască*” în coșmarurile virtualului său dușman, mereu pomenit, niciodată prezent. Dacă autorul, cu propria biografie și prezență fizică, nu se proiectează direct în spațiul ficțiunii, alter – egoul său, Ștefan T. Ioan („*nu are chip, nu are identitate, ci numai coșmaruri*”) organizează o anevoioasă cruciadă împotriva realității prin **metalepsă** ce are drept efect ambiguizarea continuă a liniilor narative și destinului (fictiv) al personajelor. Cred că Irimia Bălescu este, indiscutabil, unul dintre cei mai interesanți prozatori pe care i-a dat Vrancea în ultimele decenii, fără să trec cu vederea multele greșeli tipografice, dar și unele neglijențe de redactare.

VICTOR MITOCARU, *Dintr-un iad într-altul sau Statul e prostul proștilor*, Bacău, Editura „Casa Scriitorilor”, 2008, 292 p.

Poet, eseist, publicist, autorul unor monografii remarcabile (Criste Cristoveanu, fost prefect de Bacău, Ion Borcea, creatorul hidrobiologiei, preotul Pavel Savin), Victor Mitocaru apare acum în fața publicului ca autor al unui roman, rod al unor dramatice frământări sufletești și morale, dar și al unor decantări estetice, pe măsură ce două realități consistente (trecutul și prezentul) își luminau reciproc mizeria și abjecția, vulgaritatea și deșertul sufletesc. O carte în care suita evenimențială se distribuie pe mai multe voci narative, cu accentele mutate pe dimensiunea social – politică, pe aceea sufletească sau ideatică, dar – întotdeauna – având centrul de iradiere în personajul Ionuț Gâdea, flancat de oamenii satului, într-o primă secvență temporală, sau de colegii / prietenii / neprietenii săi din lumea orașului, într-o a doua secvență temporală. Cel mai la îndemână ne este să identificăm aici un Bildungsroman ce cuprinde și o inițiere erotică (sublim – spirituală prin Laura Dobre, mai mult efectul unei autosugestii adolescentine, și una senzuală prin Anuța, produs al întâmplării și nimic mai mult). Moartea Laurei (într-un accident rutier), icoana visului său de iubire, va provoca furia contestatară a ordinii divine, căreia îi va cădea victimă preotul satului. Personajul este un raționalist (numele nu e întâmplător) care se îndoiește, pune întrebări, se revoltă, căutând un sens logic și moral lumii în care i-a fost dat să trăiască („*Eu sunt gândul, sau gândul meu mă poartă?*”) Cea mai evidentă dimensiune pe care-și construiește Victor Mitocaru discursul mnezic este – firește – aceea social – politică, începând cu anii de școală în care pervertirea sufletelor copiilor întâmpina o serioasă rezistență, atât în familie, cât și din partea unor dascăli (învățătorul Măcriș, profesorul Ludu) și terminând cu glorioasa perioadă postdecembristă ce-și are profitorii și oportuniștii ei: „*Revoluția îți dă, dar nu-ți bagă în traistă*”. Politica este adusă, uneori, la nivelul mentalităților rurale, unde funcționează legea bunului simț, ca atunci când Ioana (mama) se arată în dezacord cu fiul ei, primit în UTM, aproape fără voia lui, iar după evenimentele din decembrie 1989, o spune răspicat: „*Mie una, nu-mi pute a bine libertatea asta a voastră*”, pentru ca, mai târziu, să-i arate dealurile altădată împădurite, golașe și pustii, în numele libertății dobândite. Venirea lui Ceaușescu la putere, de pildă, nu-l entuziasmează pe Simeon, tatăl, care se arată sceptic: „*Cine știe ce nebuneli îi vin și ăstuia*”. Într-un alt plan, intelectualii se confruntă pe aceeași temă, transformând textul într-o atractivă proză de idei. Astfel, Gurgui consideră comunismul vinovat de atitudinea arogantă și superficială a celor tineri, de lipsa de comunicare interumană, dezastrul economic și moral. În replică, Ionuț Gându: „*ce vedeți în jur altceva decât prost – gust, egoism și individualism dus la extrem*” Cu alte cuvinte, promisul „*rai capitalist*” este, de fapt, „*rahat sintetic*”. Comentariul politic alunecă lesne în **sarcasm** și multă amărăciune: „*azi imaginea e totul*”, România a ajuns „*o femeie în bikini, adorând un uriaș falus*”, întrucât noua ei religie e sexul. O altă voce completează: „*România liberă?*” – „*o tânără disponibilă, ca orice parașută*”, iar guvernul (oricare) – „*o adolescentă numai bună de mariaj*”. Disputa ia deseori formă eseistică și capătă adâncimea studiului de specialitate: **mitul**, „*cea mai înaltă achiziție a umanității*”, este amenințat cu dispariția, odată cu moartea simbolică a omului. Sau, în altă parte, o formulare blagiană: „*omul se naște cu moartea în ființa lui*”. Sau: „*Când vine vorba de ființe inteligente,* ***răul*** *capătă conștiința sinelui*”. Sugeram mai sus că structura narativă este suficient de complicată, incluzând note de creație (din carnetul lui Ionuț), fragmente de stenogramă, declarații oficiale și semi – oficiale, șapte epistole (fictive?), adresate acestuia de „mama” sa sufletească, probabil soția unui fost profesor din gimnaziu, preocupată de maturizarea și victoria morală asupra lumii a aceluia pe care ei îl tratează ca pe „copilul” lor: „*Pentru a te putea descătușa, păstrează tot ce-i bun în tine, nealterat*”. Sau: „*Puterea de a te putea dărui celor dragi e o virtute*”, îndemnându-l totodată să-și împlinească toate aspirațiile. Departe de a se conforma bunelor învățături, personajul își asumă ezitările, greșelile, revenind cu severitate asupră-și, ori de câte ori își amintește de testamentul bunicului Simeon Gându, scris de mâna părintelui Gherasim Românu: „*Să păzească legea și să nu o străineze și să o ție ca pe leacul cel mai de preț, ca și viața și lumina ochilor*”. E vocea tradiției, prea adesea călcată în picioare de o generație prea mult și voluptuos îngropată în clipă. Cel mai adesea, romanul este scris într-un stil alert, vioi, cuceritor, fără a anula vreo clipă natura gravă a discursului. Confruntarea trecut (cel apropiat) și prezent se termină cu observația caustică a unui personaj: „*Tot universul nu e decât un nesfârșit rahat*” (à la Patapievici), iar „*particularul și generalul sunt legate prin aceeași substanță (cea numită mai sus)*”. Noroc că ne-au rămas memoria și gustul pentru literatura adevărului.

Zaiț Marga-Doina - *Peisaj*